UZUN YÜRÜYÜŞ

AYLIK
SİYASİ
DERGİ
SAYI: 8
100.000 TL
KASIM '96

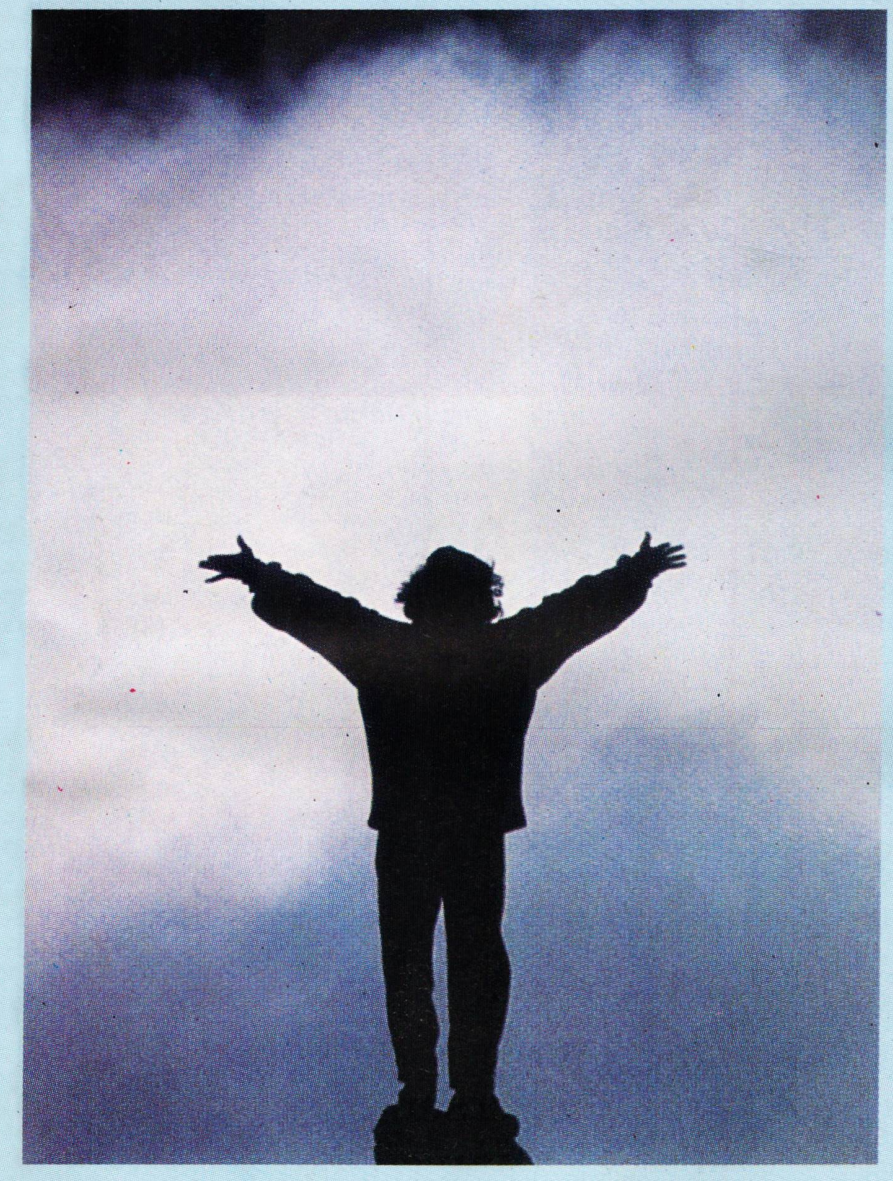

❑ **"Yeni" çizgiler ve eski(meyen) özellikler**
Temel DEMİRER

❑ **Kadın sorunu mu?**
Tamer YOLCU

❑ **Ekolojik kriz ve sosyalizm**
Erhan MEYDAN

❑ **Karduk**
Muzaffer ORUÇOĞLU

❑ **Nitelik meselesi üzerine- I**
Ozan VELİ

❑ **Doğu'da n'oldu- I**
Cengiz GÜNDOĞDU

❑ **Kürt Müziği'ne genel bir bakış**
Sami GÜVERCİN

DEVRİMİ
MÜMKÜN KILMANIN DEVRİMİ

Aşkın AYRANCIOĞLU / SİNOP

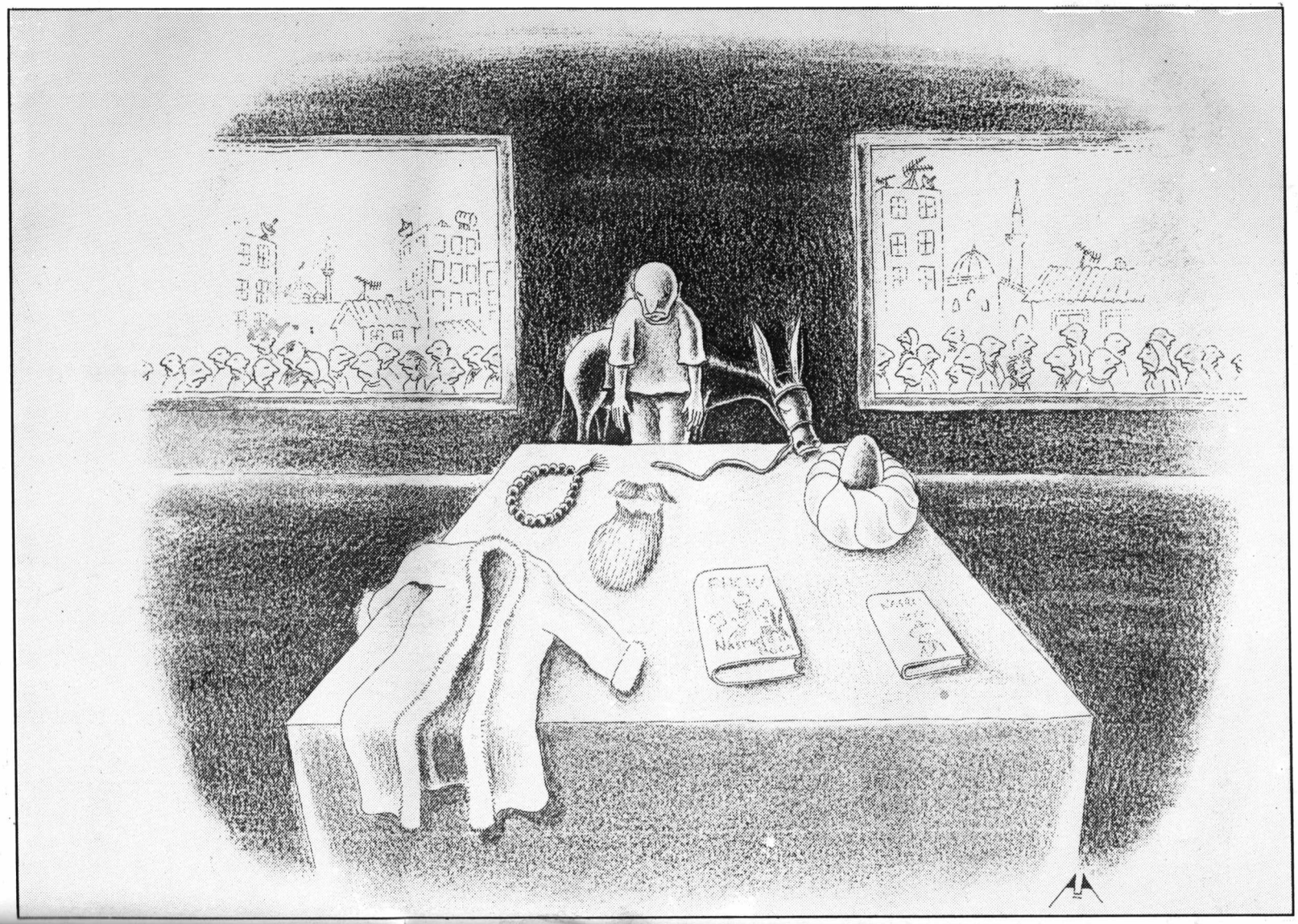

Merhaba,

Sekizinci sayımız yoğun bir yazı akışı, öneri ve eleştirilerle şekillendi.

Gelinen aşamada dergimize olan ilginin gayet memnuniyet verici olduğunu özellikle belirtmek istiyoruz. Geniş bir çevreye ulaşma, ulaştığımız kesimlerin derginin biçimlendirilmesi ve renklendirilmesinde olabildiğince aktif olarak yer alması en çok özen gösterdiğimiz noktalardan birisi. Bu yönüyle belli bir gelişkinlik ve canlılık yakalayabildiğimiz bir gerçeklik iken özellikle ekonomik sorunlarımızı aşma noktasında istediğimiz noktaya gelebildiğimizi söylemek oldukça zor.

Dergimizin ekonomik ihtiyaçlarını karşılaması açısından abonelik sisteminin yaygınlaştırılması derginin toplu bir gelir elde etmesinde önemli bir işleve sahiptir. Okurlarımızın bu noktada duyarlı davranacağını umut ediyoruz.

Aynı zamanda dergi basım giderlerinin artması, kira zammı vb noktalarda karşılaştığımız katmerli ekonomik sorunlar bizi dergi ücretini arttırmaya zorlasa da derginin çok zorda kalmadıkça ücretini arttırmama isteğindeyiz. Bu noktada ekonomik avantajların derginin daha geniş kesimlere ulaşmada önemli bir etken olması belirleyici yön olarak gözönünde bulundurulmalıdır. Bu yüzden dergimizi sahiplenen ve gelişmesini isteyen okurlarımıza birinci derecede sorumluluk düşmektedir.

Yeni projeler geliştirmek, daha nitelikli ve etkili ürünlerle karşınıza çıkabilmek için kollektivizmi yeni yeni yöntemlerle hayata geçirmek ve bu noktada yaratıcı bir dayanışmacılık sergilemek zorundayız.

Sorunları aşarken dayanışmada olmak, güzellikleri yaratmanın ve yaratılan güzelliklerde pay sahibi olmanın olmazsa olmazıdır.

Önümüzdeki sayıda buluşmak üzere....

TOHUM

BASIM YAYIN, GÖSTERİ VE ORGANİZASYON LTD. ŞTİ. ADINA

Sahibi ve Yazıişleri Müdürü
Filiz TEPELİ

Adres: İstiklal cad. Turnacıbaşı sok. Çeşme han No:21 / 3
Beyoğlu / İSTANBUL
TEL: 245 54 24 FAX: 245 43 70
Dizgi : Tohum Basım Yayın
Baskı: Ceylan Matbaa

ABONE KOŞULLARI:

Bir yıllık	Altı aylık
Yurtiçi: 1.200.000 TL	Yurtiçi: 600.000 TL
Yurdışı: 60 DM	Yurtdışı: 30 DM

Banka Hesabı: Güvenç ŞAR T. İş Bankası
TL Hesabı/ Galatasaray Şubesi: 722133
Pound Hesabı/ Parmakkapı şub. : 71160
Mark Hesabı/ Parmakkapı şub. : 73887

UZUN YÜRÜYÜŞ

KASIM 1996 SAYI: 8 (Ayda bir çıkar)
Fiyatı: 100.000 TL(KDV Dahildir)

İÇİNDEKİLER

DEVRİMİ MÜMKÜN KILMANIN DEVRİMİ 2

Nitelik meselesi üzerine-1
OZAN VELİ 4

Yaşama içerilmiş bir tarzdır devrimcilik
MEHMET YEŞİLTEPE 8

Karduk
MUZAFFER ORUÇOĞLU 9

Kadın sorunu mu?
EMRE DOĞAN 11

Ekolojik kriz ve sosyalizm
ERHAN MEYDAN 13

Tarihe bakış
AYTEKİN YILMAZ 17

Doğu'da n'oldu-1
CENGİZ GÜNDOĞDU 22

Doğu filozofu Bedreddin Mahmut
HALDUN DOĞULU 25

İhtiyaç Yeni İnsan'a
ALİ CAN 26

Düşünce ortaklığı
MUSTAFA ÖZ 27

Parçacığın tuhaf davranışı
BİAN SİZU 29

"Yeni çizgiler ve eski(meyen) özellikler
TEMEL DEMİRER 32

"Lümpen burjuvazi, lümpen gelişim"
AHMET İNCESU 38

Özgürlük ve yanlız yaşam
TAMER YOLCU 41

Canımızı sıkan şiddet
HASAN CEM 45

Oportünizm burjuvazinin işçi hareketi....
TALİP ÇAKMAK 47

Taslağın Taslağı'nı taslaklaştıralım
ATA YADİGAR 49

Taslağın Taslağı'nı tartışalım mı?
HALİL GÜREL 51

Doğrunun ve yanlışın eskisi, yenisi olmaz
SERDAR ÇAKMAK 52

Kürt Müziği'ne genel bir bakış
SAMİ GÜVERCİN 57

Devrimi mümkün kılmanın devrimi

Gerekli olanın ne olduğu üzerine yürüttüğümüz tartışma ve arayışın geldiği noktayı temsil ediyor bu başlık. Çok daha zor olanı yani demokrasi ve eşitliğin binlerce yıllık mücadelesinin birikimiyle toplumsal dönüşümü sağlamanın gerekliliğine işaret ediyor.

Devrimi gerçekleştirmenin zeminini yakalama ihtiyacını, aydınlanmanın vurgusunu öne çıkarıyor.

Sosyalist harekette yitirilen toplumsal mücadele ile iktidar savaşımı ortaklığını yeniden özgürleşmeci/aydınlanmacı bir perspektifle inşaa etmenin çabasını anlatmaya gayret ediyor.

Aydınlanmayı ve ideallerimizin dünyasını yaratacak olan oluşumların bugünden inşaa edilmesi ihtiyacına parmak basıyor. Bu oluşumları yaratacak ve şekillendirecek bilinçli ögelere, aydınlanma açlığıyla kuşanmış dinamik, üretken kadrolara ihtiyaç duyuyor.

Kitlelerin kadrolaştığı bir ütopyanın tohumlarını bugünden ekmenin enginliği ve azmiyle kendimizi aşma ruhunu aşılıyor.

Toplumu dönüştürebilmenin dinamikleri olan devrimci sosyalistlerin gerçekliğini ve bu gerçekliğin ne denli değişmesi gerektiğine dair bir soru paragrafı açıyor....

Devrimci özgürleşme mücadelesinin ifadeleneceği ilk nokta, aydınlanmanın sağlayacağı temel ihtiyaç "devrim yapmak için önce kendimizi devrimcileştirmeliyiz" halkasını yakalayabilmektedir. Sosyalizm mücadelesinin bize devrettiği olumlu üretim ve değerleri sırtlayıp, olumsuzluklarıyla cesaretlice hesaplaşabilen, bu savaşımı günümüz dünyasının konjoktürüne uyarlayabilme yeteneğini gösterip bu yönde olumlu değerler ortaya koyabilen bir hattı anlatıyor, devrimi mümkün kılmanın devrimi. Böylesi bir doğrulum içinden silahlanarak çıkmayan çabaların işlevli olabilmesi, yaşamın devinimine çözümler sunabilmesi pekte mümkün gözükmüyor. Yaşadığımız toprakların sorunlarının ideolojik-politik-kurumsal çözümlemeleri üzerinden evrensel boyuttaki sorunları çözmeye evrilen ciddi bir devrimci siyasal atılmıdır sözü edilen...

Önümüze koyduğumuz temel yönelim ne olmalı? Üzerinde yoğunlaştığımız bu noktaya verilecek yanıt ne olmalıdır? İnsan olmanın gereklerini kavramış ve ufkunu sürekli genişletme mücadelesiyle donanan, haklarını bilen, sorumluluklarını layığınca yerine getiren devrimci sosyalist kişiliği nasıl yaratacağız? Acaba, halktan istediğimiz şeyleri kendimiz yerine getirebiliyormuyuz? İdiolojik-siyasal, felsefi-kültürel boyutuyla burjuvazinin gerici yüklenişlerine göğüs gerip devrimci bir teorik-pratik üretimle alternatif modeller, kurumlar oluşturabiliyormuyuz?....

Ortaya konulması gereken birinci nokta sorunlarımızı ve çıkmazlarımızı açıkyüreklilikle kabul etmemiz ve ortaya koymamızdır. Sorunlarını ortaya koymayanlar, hele hele sorunlarının farkedilmesini istemeyenler geleceği inşaa etmede tutarlı, ilkeli ve dürüst bir hat izleyemezler. Kazanacak olanlar özeleştirel olmada cüretli olmayı bilen ve sorunlarını kitlelerle birlikte, onlardan öğrenerek aşma perspektifinde duru bir bilince erişmiş olanlardır; Bu noktanın pratik mücadeleciliğine yönünü çevirmiş olanların dirayetli ve mütevazi dönüşüm çabalarıdır. "Biz bunun neresindeyiz?", tartışılacak ayrı bir konudur fakat zaaflarımızı aşma yönünde ciddi bir emek harcadığımız da yadsınamaz bir olgudur.

Ülkemizde devrimci, sosyalist hareket bugüne kadar sorunlarını saklamayı, görmezlikten gelmeyi ve bu biçimlenişle erozyonu yaşadı. Teorik planda donukluğu, statükoculuğu; politik planda kısırlığı ve darlığı büyüttü. Sosyalizmin sorunlarına ve kitlelerin güncel ihtiyaçlarına çözüm üretememeye koşut olarak tıkanmayı ve dejenere olmayı yoğunlaştırdı. Ve giderek bu sorunları aşma çabalarının başarısızlıklarla sonuçlanması, sorunu çözmeye çabalama yerine sorun yokmuş gibi davranma kültürünün yerleşmesine neden oldu.

Sosyalistlerin ve devrimcilerin temel sosyalist değerlerde dahi ilkesizlik ve seviyesizlik göstermesi halka örnek olmasının ve sorunlarına çözüm üretebileceğinin güvenirliliğini önemli oranda ortadan kal-

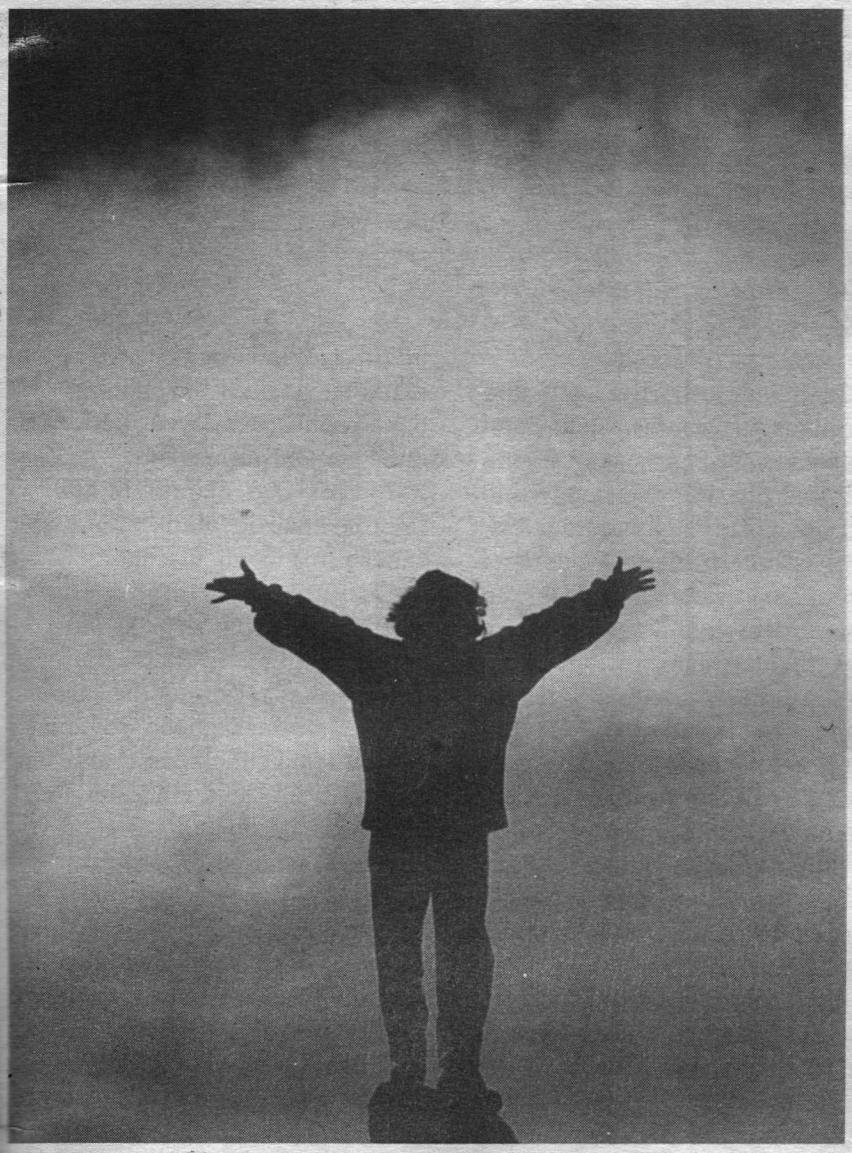

dırdı. Demokratiklik, olgunluk, çalışkanlık ve üreticilik noktasında ciddi yaralar alındı. Siyasal-kültürel boyutuyla yetkinlikten uzak, bilime ve bilgiye kapalı kişilerin oluşturduğu bilime ve insana yabancılaşmış yapılanmalar sosyalist etiketleriyle devrimci sosyalist değerlere olan saygınlığı iyice zedelediler. Açıklığı, dürüstlüğü ve özeleştiriyi ortadan kaldırdılar.

Durumu sorunsuzmuş gibi gösterme, pervasız karalama ruhu, rekabet ve kapalıkapıcılık sadece halka karşı olmaktan çıkarak örgütlerin kendi içinde de hakim hale gelmeye başladı. Bir çok devrimci yapılanma çare olarak emir komuta zinciri biçiminde algıladığı demokratik merkeziyetçiliğin, merkeziyet yönünü kumpas haline gelecek ölçüde sıkılaştırarak sorunların ifade edilmesini, görülmesini dahi engellemeye çalıştı. Ve bu noktada önemli parçalanmalar ve yıkımlarla karşı karşıya kaldı.

Devrimi mümkün kılmanın devrimi için ilk adım açıklık, özeleştiri ve bilime açılan geniş ufuklu enerjiler ise ikinciside hayattan kopmama olarak sık sık vurguladığımız toplumsal pratikten yani siyasal mücadeleden kopmama gereğidir. Sorunları gördükçe, zaafları tespit ettikçe alternatiflerimizi pratikte vucut bulmasını sağlayacak mücadelelere girişmeninde kaçınılmaz bir gereklilik olduğu gerçeği, aynı zamanda yetmezliklere çözüm üretecek genç ve üretken, kapasitesi gelişkin dinamiklerle bütünleşme yönüyle acil bir ihtiyaçtır. Ortaya koyduğumuz anlayış ve bakış açımızı sergilediğimiz eleştirileri bu minvalde yaşanan somut sorunlar doğrultusunda ortaya koymak, farklılıklarımızı bizzat pratik sorunlar düzleminde somutlamak ve bunun hayata geçirilmesinin çabasını yoğunlaştırmanın ısınma hareketlerine soyunmak vazgeçilmez bir adımdır. Söylenen bir çok şeyi anlamlı ve değerli kılacak bu adımların başarısı eğilimlerimizin ve eleştirilerimizin haklılığını çıplakça sergilemede en işlevli ve damıtıcı yöndür.

Devrimi mümkün kılmak istiyorsak bu devrimci silkinişi gerçekleştirmek, yaşamın her alanında bu silkinişin ürünlerini sergilemek, yeni devrimci tarzı, sosyalist kişiliği biçimlendirmeye teorik-pratik düzeyde yoğunlaşarak somutlamaya başlamamız gerekmektedir. Temel yönelimimiz ve devrimi mümkün kılmanın candamarı burasıdır.

Çoğunluğun desteği ve bilinç dönüşümüyle gerçekleşmeyen, "zorla benimsetilen" bir devrimin sonunda kendine yöneleceğini unutmadan, statükolara, toplumsal dönüşümü hiçlemiş kör bir iktidar hırsına ve insana sırt çevirmiş muhafazakar şekillenişlere isyan ederek devrimi mümkün kılabilecek bir devrimi başlatabiliriz. Bunun için bir kaç on yılı planlamak ve gelecegi öngörecek adımlar şekillendirebilmeyi başarmamız gerekiyor.

Nitelik meselesi üzerine- 1

Ozan VELİ

NİTELİK SORUNUNUN TEMELİ İDEOLOJİ

Çoğu kere dilden düşürülmeyen kavramların bir çoğunun gerçek içeriklerinden koparıldığı, yüzeysel bir söylem derekesine indirgendiği görülür. Bu durum, ideoloji kavramı açısından da böyledir. Ve ideoloji denilirken, salt, feda ve dirayet tutkuları üzerine kurulur söylemler. Oysa bilinir ki, çok farklı ideolojilerde de bu türden feda ve dirayet ruhunu görebilmek olanaklı. İnançları uğruna bedenini feda etmek, onun için her cezaya katlanmak sadece işçi sınıfının bilinçli kesimine özgü bir olay değildir. İnsan bilinci çok farklı güdücü hedeflerle yüklenebilir ve bu, kendisince anlamlı bir inanışa kaynaklık edebilir. Her inanış bir bakış açısının gerçekliğine dayanır ve her bakış açısı bir inanışa kaynaklık eder.

Dolayısıyla ideoloji dünyayı ve şeyleri inceleme yöntemi ve yorumlama esaslarını da içerir. Bu tüm siyasal önerme ve programların ve buna bağlı tüm aksiyonların temelini oluşturur.

Her birey üyesi olduğu sınıf katmanının iktisadi koşulları içinde şekillenirken, onun toplumsal maddi alışkanlıklarını edinirse de, tamamen ona uygun bir üst yapı edinemeyebilir. Dünyayı inceleme yöntemi ve yorumlama gücü bir eğitim ve öğretim sorunu olarak yerini korur.

Sınıf ideolojilerini, sınıf alışkanlıklarıyla aynılaştırmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. İdeoloji bilinç ögesidir. Ve bunu kendi iktisadi koşulları içinde daha tez ve daha tutarlı biçimde edinilebilinir. Bunun yanında sınıf alışkanlıkları ideolojilerin şekillenmesinde etkide bulunur ve onu besler. Örneğin her proleter kendi sınıf ideolojisini, salt proleterleğini sürdürmekle elde edemezken, hemen hemen denilebilirki, her proleter, çalışma koşulları ve süresinde, sabır, dirayet, üretme, kollektif çalışma, paylaşım gibi alışkanlıkları edinir/edinebilir. Ama bilinir ki ideoloji bu değildir.

İşçi sınıfının kendi ideolojisi, bizzat onun toplumsal gelişme yasaları dahilinde olgunlaşmış bir yöntem ve yorum teorisi olarak şekillenmiştir. Bunun en somut maddi işlerliği sınıfın bilinçli kesiminin en üst kurumu olan öncü örgüt nezdinde yaşam bulur/bulacaktır.

Gelişme yasaları tam uyum sağlayan sınıfın ideolojisi, diyalektik ve tarihsel materyalist dünya görüşü, felsefi bakış açısıdır. Bu inceleme yöntemi ve yorum teorisini üretim süreci içinde kavramak, ancak dışarıdan verilecek eğitim ve öğretim ile olası olacaktır. İşçi sınıfının kendi ideolojisini kavraması olanaklı ve gerekli iken, öncelik sorunu, bunu sürekli üretim çarkında öğüten yetkin bir kapasite, nitelikli bir önder çekirdek ve onu çevreleyen üretici bir öncü güç oluşturmadadır.

Burada esas olarak ele aldığımız öncünün ideolojik nitelik sorununa ilişkin yan olacaktır.

Sorunları, şeyleri inceleme yöntemini kavramak ve onları yorumlama gücü edinmek, bu gün açısından esas sorunların başında yer alarak öncü gücün yoğunlaşmasını talep etmektedir. Yakın deneyimler incelendiğinde bu sorunun can alıcı boyutu kendisini yakıcı tarzda hissettirecektir.

Diyalektik ve tarihsel materyalizmi öğrenmek, öğretmek ve bünyeyi sürekli yenileyen öğretici yaşamı süreklileştirerek bağımsız siyasal kişilikler, sorunlara vakıf olabilen karanlıklarda yürüme erdemi gösterebilen, hata, yanlış ve zaaflara karşı doğru güzergaha girme çabaları sergileyebilen ve gerçekte bilinçli kavga erbabları, yetkin önder kadroları yetiştirebilmek olanaklı olacaktır. Elbetteki bunların hiçbiri toplumsal aksiyondan ayrı ele alınamayacak, aksine kavganın sıcağında, onun merkezinde gündemlenebilirse olumlu olacaktır. Bu aynı zamanda işçi sınıfının genel dünya teorisini yaşamın özgünlükleriyle birleştirme uğraşı olacaktır/olmak zorundadır.

Diyalektik ve tarihsel materyalizmi öğrenmek ve bunun zemin

üzerinde gelişen diğer siyasal, örgütsel ve toplumsal meseleleri kavramak, parti okulları nezninde ya da onun alt çalışmaları şeklini alabilecek ve bizim bu gücümüze denkleşen türden özgün yöntemlerle sürekli bir eğitim ve öğretim imkanı yaratılarak sağlanabilir, sağlanılmalıdır.

Bu meseleler ele alınırken yine en önemli öğreticilik misyonunu elinde tutan olgu, geçmiş deneyimlere uzanmak olacaktır.

Yanına iki kişi alan herkesin bir "kralcık" ilan ettiği, "amin" denilen duanın adının dahi bilinmediği, kişi kuyrukçuluğu, yamanma, adamsendeci yanaşımların yanına iliştirilen siyasi tavırların niteliği, vb gibi bir çok yaklaşım ve var olan gerçek durumların nedenleri araştırıldığında rahatlıkla görülecektir ki, en temel meselelerde oldukça gerilerde olduğumuzdur.

Sorun, küçük burjuva sınıf alışkanlıkları nezdinde seyirince daha da çetin bir uğraşı gerektirecektir. Alt yapısı oluşmamış proleter bilinç ögesini oluşturmak, çok farklı sınıf maddiyatına dayanan bilinçleri dönüşüme tabi tutmak ve onda başarılı olabilmek, başlı başına özel bir yetkinliği gerektirmektedir.

İnceleme yöntemi ve yorumlama esaslarındaki farklılıklar ayrışan aksiyonların kaynağını oluştururlar. Komünistlik olgusunda, yaşamı en nesnel biçimde kavramak ve onun yorumunu yine onun gelişme yasalarına uygun olarak tespit etmekten geçer. Ya da anlamsız bir yakıştırma durumu değildir. Yaşadığımız coğrafyanın iktisadi, siyasi, sosyal tüm koşullarını olduğu gibi kavrayabilmek diyalektik ve tarihsel materyalizmi en derinlemesine kavramakla olanaklı olacaktır. Toplumsal alışkanlıklarda proleterleşmek ve giderek onun en aktif seviyeye ulaştıracak, güçlü bir feda ve dirayet ruhunu da bilimsel bir inanışa kavuşturacak ideolojik bilinç ögesine erişmek bir önderliğin niteliğinde belirleyici esas olacaktır. İnceleme yöntemi ve yorumlama esasları sınıf bilinçli proletaryanın felsefesine dayanmayan hiçbir siyaset, gerçekliğe tam uygun olmayacaktır. Bu nedenledir ki, nitelik kapısını aralamak, dünyaya bakış açısını derinlemesine kavramakla başlar.

Öncü bünyesinin ağırlıklı proleter unsurlardan oluşması, en nitel sınıf alışkanlıklarının buraya taşınması demek olacaktır. Böylesi koşullarda yetkin unsurlar yaratmak, ideolojiyi besleyip büyütmek ve onu kalıcı kılmak daha kolay iken, farklı sınıf alışkanlıklarıyla saflara katılan unsurları kazanmak iki yanı dikkate almayı gerektirir. Bunun bir yanı ideolojinin teorik öğretisi iken, diğer önemli bir yanı, toplumsal kılgı içinde proletaryanın sınıf alışkanlıklarını kazandırabilmektir ki, bu ikincisi çok daha zor, uzun ve çeşitli uğraşlar gerektirecektir. Ve proletaryanın sınıf alışkanlıkları ile bezenmeyen bir ideoloji kendi gerçeğini tam olarak ifade etmeyecek, maddileşemeyecektir.

Teorik zenginliği, güçlü ve aktif bir pratikle bütünleştirebilmek, meselenin her iki yanını yadsımadan ve yine yanların birbirleriyle etki ve ilişkisini doğru ele alarak uygun bir plan ve program dahilinde iradi yönlendirmeyi süreklileştirmekle olanaklı olacaktır.

Geçmiş deneyimlerimiz göstermiştir ki, en sıcak pratik ortamlarda dahi teorik eğitimi süreklileştirebilmek olanaklıdır ve bunun bilinç sıçramaları açısından çok daha aktif fonksiyonlarda bulunduğudur. Sorun, tecrübe ve deneyimleri gözden geçirmek, her özgün duruma uygun yöntemleri doğru saptayabilmek, ve insan ruhunu harekete geçirebilen, yaşamın kendi gerçekliğinde yetkinleşmiş öğretmen bilinciyle özenle meselelere eğilmeyi başarabilmektir.

Her devrimci savaşımda olduğu gibi bizim devrimci faaliyetimizde de insan unsuru esas belirleyici olandır. Bu nedenle insan eğitimi özel bir alanı oluşturmaktadır. Bu eğitim ve öğretim faaliyetinin başında ise, ideolojik meseleler gelecektir. Dünyayı inceleme yöntemi ve yorumlama gücü edinemeyenin, kendi başına üretici ve faal bir unsur olması beklenemez. Ve sorunun hemen orasında yamanma, kuyrukçuluk, kincilik, dalkavukluk başlıyor demektir.

Güncel yaşamla bütünleştirilebilen her felsefi eğitim konusu, en duyarsız, en uyuşuk bilinçlerin dehlizlerinden içeriye sızabilir. İdeoloji öğrenilemez, erişilemez olan değil, aksine devrimci savaşım içinde aktif olan her bireyin kuşanması gereken temel olduğu bilinciyle en güçlü silaha kavuşmayı hedef edinmek her zamankinden daha çok önemsenmelidir.

Devrimci faaliyet içinde yeralan bireylerin üretimi maddi malların üretimi olmayacaktır, fakat bu üretimin devrimci savaşım sürecine yayılan özgünlüklerinden yalıtık değildir. Sınıf alışkanlıklarını edinme eylemi, devimci eylemin bilinç yüklenmiş ana rahminde olgunlaşacaktır. Hele de, eylemin gerilla tarzı gibi, en zor koşullarda yürünen güzergahı açısından, sınıf alışkanlıklarını tanımak daha da olanaklıdır. Devrimci eylem süreci içindeki üretim, teorik ve pratik yanıyla anlamlı uğraşlar koşullandırır. Bu sürecin üretimi

içinde gerçekleştirilecek değerler, derin bir ideolojik kavrayışla daha da nitel hale gelecektir. Ve bunların anlamı, yaşamı değiştirme, bilinçleri yenileme, insan ruhunu harekete geçirme gibi en yüksek seyirde gözlemlenecektir.

Evet bir kere daha söylemek ve yinelemek gerekir. "Felsefe bir sır değildir" ve öğrenmek, hem de derinlemesine kavramak her öncü aksiyonerin her savaş kahramanını en önde gelen ödevidir. En kötü sonuç ve olguların cehaletin rahminde beslendiği hergün yeniden yeniden aşikar olmaktadır. "Tüh keşke böyle yapmasaydık!"ların içindeki gerçeklikler eşelendiğinde de görülecektir ki, meselenin esası, şeyleri ve onların gelişme yasalarını kavrayamamadadır. Gözlemlemek, incelemek ve yorumlamak, diyalektik ve tarihsel materyalizmi kavramakla sınıf bakış açısına kavuşacaktır. Bu bütün meselelerin teorik temelidir.

DOĞRU VE İSTİKRARLI BİR POLİTİK YETKİNLİK

Politika, her şeyden önce, inceleme yöntemi ve yorum gücüyle, geçmişi ve geleceği temsil eden toplumsal yasaların ifadelendirilmesi ve bu gerçeklikler karşısında aksiyoner tavırların teorileştirilmesidir.

Politik sorunlar direk toplumsal sorunlarla ilgilidir ve nitelik bazında ele alındığında öncülüğün en önemli gerekleri olarak değer bulur. Dünyayı, toplumları inceleme yöntemi ve yorum gücü sonuçta bir vargıya ulaşacaktır. Devrimci eylemin politik aksiyonu bununla yetinmeyerek, gerçek durumu olduğu gibi yansıtan politik betimlemeleri devrimci eylemi yönlendirme klavuzu haline getirir, getirecektir.

Doğru bir politik gerçeklik, yaşamı ve onun yasalarını olduğu gibi kavramakla ilintilidir. Toplumların (yaşamın) her özgün hali, kendi özgün politikalarını koşullandırır. Bu nedenledir ki, evrenseli özgüle uyarlamada ustalaşmak yetkin bir inceleme ve araştırma tarzına kavuşmayı şart koşar ve bu şart özgünlüklere uygun politik yönlendirmelere giden yolu aralar. Toplumsal her mesele, öncü güncesini yakın veya uzak bir ilgi alanına çeker. İradi yönlendirmelerin, tavırların herbirinin somutlaştırılmış öncü perspektifleriyle aydınlatılması temel gereklilik olarak ele alındığında doğru ve istikrarlı bir politik hattı oluşturmak, devrimci eylemi aktif kılarak güncele müdahele edebilmek, siyasette ustalaşmış öncü çekirdeklerin işi olacaktır. Devrimci politik yetkinlik inceleme-araştırma ve yeniden yeniden üretme eyleminin en üst düzeye çekilmesidir. Genel anlamda program olarak ifade edilen politik perspektiflerin, çok ince detaylı siyasal çalışmalara dayandığı/dayanacağı yadsınamaz. Her özgün duruma, her güncel olana program geneliyle yanıt verilemez. -ki öncü güncesinde uzun yılları bulan süreçlere ateşten tartışma sofralarında berrak kılınmış bir programın dahi sığdırılmamamış olması ve bunun Kaypakkaya adına savunuluyor olması çok daha vahim olandır.

Koşulları olduğu gibi kavramak, gelişmelerin ilerisinde/hemen önünde olabilmek, önceden görme yetilerine sahip olmayı, iradeci olmayı gerektirir. Eylemi uygulama aşamasına varmadan saptayabilmek önemlidir.

Koşulların gerisinde kalmak, dört nala koşan bir atın terkisine ulaşamayan parmakların kan kaybetmesi, ciğerlerin dağlaşan soluma dalgalarına dayanamayıp patlamasıdır.

İşte politik öncülük sorunu tüm bu koşulların doğru tahlili üzerinde şekillenen/şekillenecek olan perspektifler bütünü kapsamında, dizginlere hakim olabilme gücü olacaktır.

Politik öncülük derken, çoğu kere bu bir öncü kurmayın genel kapsamı şeklinde değil de, onun en öndeki önder çekirdeğinin işi olarak görülür ve kurmay içinde daha elit olan bu kesime yüklenir bütün gereklilikler. Bu durumu, önderliği soyutlayan, yenilenmesi önünde set oluşturan, inceleme, araştırma, algılama, kavrama alanlarını sığlaştıran ve kimi kerede ulaşılması zor bir erek bir yeti gücü olarak tanımlanmasına neden olan, siyaset inceliklerinden koparan, kuyrukçuluğu boyutlandıran oldukça yanlış bir yaklaşım olarak ele almak yerinde olur. Bilinmelidir ki, her hücre her organ kendi özgün alanının öncüsü iken, aynı zamanda beyin harekete geçiren bir algılama uzvu, canlı bir organizma olduğu kadar beynin sinyallerini kendi etki alanlarında deneyen ve yanılsamaların tepkilemeleriyle sarsıcı ve yenileyici işlem gören misyonlardır.

Bu konuya dair geçmiş deneyimlerimizden öğrenmemiz gerekiyor. En öğretici ögeleri taşıyan deneyimlerimizi kenara bırakmamak gerekmektedir. Kırsal alan tecrübeleri, öncü organların işlevsizliğine tanık olunan uzun zamanları saklamaktadır hazinesinde. Bir ordu savaşçı ile aynılaşan öncü vasfının bünyeyi nasıl kötürümleştirdiği ve beyaz gölgelerin nasıl bir uçtan bir uca at koşturduğuna tanıklık etmiştir bu süreçler. Politik edilememiş bir savaş gerçeği

kendi sınıfsal amaçlarına hizmet edemeyecektir.

Tek düze bir savaş ve politik mantık bünyeyi asalaklaştırır ve öncüyü artçıdan koparır. Düşünün ki Dersim'deki onlarca yıllık pratik faaliyet kapsamında, "bu alandaki yoksul köylülük ile zengin köylülüğü nasıl, ne ile birbirinden ayıracağız?" desen, cevap verecek bir öğretici bilinç bulamazsınız. Tabii ki bu bireysel meselelerden ziyade örgütsel çerçevede, öncü çerçevesinde sorgulanmayı gerektirir. Bu örnek gibi tüm politik meseleler bir nitelik yakalayabilme ile ve politika üretme işini elit bir kesimin işi olmaktan çıkararak genele mal edebilme ile çözümlenebilir.

Bir büyük toplumsal devrim onlarca küçük devrimin birbirine zincirlenen çözümü olacaktır ve bunların her biri, politik öncülüğü, yönlendiriciliği şart koşmaktadır.

Toplumun her kesitine, her özgün sorununa ilişkin politik çözümlemelere varabilmek, her bir köşedeki karanlığa ışık tutmayı başarabilmek olacaktır. Araştırma ve inceleme gereğini yaygınlaştırmak, bunu bir öncü üyeliğinin olması zorunlu vasfı durumuna getirmek, nitelik oluşturabilmek için gereklidir. Ve bunu da iradi bir yönlendirme dahilinde ele almak doğru olacaktır. Bu kesitte, Mao'nun şu sözlerini hatırlatmak yerinde olacaktır. *"Bir sorunu incelememişseniz o sorun üzerinde konuşma hakkından yoksun kalacaksınız. Saçma sapan konuşmak hiçbir korunu çözümlemez. Bir sorunu çözemiyor musunuz? O halde oturun ve o sorunun bu günkü durumunu ve geçmişini araştırın."*

Politik öncülük noktasında en temel meselenin araştırma olduğu bizim açımızdan da yadsınamaz. İleriyi görebilen öncü gücün varlığı da ancak, derin bilimsel araştırıcılığı kuşanmış, olguların, olayların varlık koşullarını ve gelişme yasalarını kavramış bilincin sürekliliği ile olanaklı olacaktır.

Bir meseleyi araştırıp çeşitli vargılara ulaşabilmek kadar, o meseleyi tartıştırmak, çok yönlü bakış açılarının denetimine ve sorguculuğuna sunmak ve giderek onu bir kavrayış haline getirerek bünyeye mal etmekte önem arzetmektedir. Ve bunu başarmak da önemli bir yetkinlik sorunu olacaktır. Kendi düşünlerini bilimsel sorgulayıcılıktan alan ve gücünü toplumun gelişme yasalarına denk olmasına bağlayan düşünürlerin bu konuda daha engin olacağı bilinmelidir. Hotzotçuluk ve bilinçleri kötürümleştiren zapturap altına alma işi, bilinçte kendi özcesini yakalayamayan sığ, tek yanlı, kestirmeci idealizmin pratiği olacaktır. Bu türden ayyuka çıkmış kısır döngülerin öncüye verdiği zararlar azımsanacak durumda değildir.

Gerilla birliklerinde dahi getirilen konuşma, tartışma yasaklarıyla programı koruduklarını savunanlar, sadece birer ahmak olduklarını anladılar sonuçta. Yorumlanıp kavranarak savunulamayan hiç bir düşün ebediyen ileriye götürülemez. Ezberlemek ve bir papağan gibi yazılanları kelime kelime tekrar etmekten öte, bilimsel maddi temelleriyle kavranamayan bir savunu gücü, karşıtların kendisini ifade edebilme olanakları bulduğu güne kadar varlığını sürdürebilir ancak, bu nedenledir ki, politik öncülüğün en temel güncel ödevlerinden biri politikleşmeye gereken önemi vererek, yetkin bir bilinç devinimi oluşturabilmektir. Kendi program ve siyasal perspektiflerini içselleştirmenin yolu da buradan geçer.

Devrimci, sosyalisthareket, toplumsal sorunlara dair politik açılımlarda bulunmayı, her özgüllüğe dair, "parti ne düşünüyor" sorusuna cevap olmayı en temel görevi olarak kavramalı ve sorunların gerisinde kalmamalıdır. Politik açılımlar, somut ve günceli kavratıcı, eğitici ve yine devrimin, onun mücadelsinin zorunlu bağlayıcılığını yüklenen tarzıyla öncünün merkezi esaslarını yansıtmayı hedef edinirken, devrim güçlerinin en yakınında olandan başlayarak bu cephenin geniş bileşenlerini yine farklı özgün politikalarla aynı hedefe kanalize edebilme yetileri kazanmak zorundadır.

Tek düze bir politika her kesime aynı politika her hastaya aynı reçeteyi sunmak demektir. Ya da farklı farklı boy ve ebatları ayrıştırmadan herkese yetmiş iki beden pantolonu giydirmeye çalışmak demek olur.

Geçmiş deneyimlere bakıldığında bırakalım devrimin sorunu olup bu gün yapımızın biraz uzağında olan meselelere politik açılımlar sunmak, yeni demokratik devrim mücadelesinin en temel sorunlarından olan ulusal sorun, toprak sorunu, kadın sorunu, aydınlar sorunu vb. gibi meselelere dair dahi, somut politik çözümlemelere varılamamıştır.

Yukarıda değindiğimiz gibi, yirmi yıllık mücadele tarihi öncünün temel siyasal programatik önermelerini yoğurup bir siyasal programı var edemeyişi başlı başına önemli bir gösterge durumundadır.

Araştırabilen, tartışabilen yeniyi sürekli var edebilen doğru ve istikrarlı bir politik seviyeye ulaşmak öncü kurmayı yaratma eyleminin en başta gelen ödevidir. Ve bu bilinçle bilinçlerimizi yeniden yeniden yoğuralım ve yetkinleştirelim.

Yaşama içerilmiş bir tarzdır devrimcilik

Mehmet YEŞİLTEPE

Bir fikirsel bütünlük oluşturan ve bu fikri sistematiğin gereklerini yerine getirmek üzere harekete geçen her grup, çevre, örgüt veya parti için hesaba katılması gereken en önemli meselelerden biri de taraftar kazanma, çoğalma ve büyüme karşısında gündeme gelecek olan organ çokluğunu ve bünye içi çok sesliliği nihai amaçla ililşkilendirme ustalığıdır. Çoğu kez mekanik olarak algılanan örgütsel bağın dışında; her unsuru birbirine bağlayan ve sonuçta yapısal bütünlük oluşturan bir içbağ"da olmak zorundadır. Örgütlenmenin ortaya çıkmasına sebep olan ve ilk hareket noktasında tohumu atılan "yaşam tarzı"nın tüm yapıya nüfuz edebilmesi önderlik ile organlar arasında iradenin akabileceği damarların sağlıklı gelişmiş olmasına bağlıdır.

Çok sesliliğin, senfonik uyumun yaptığı olumlu çağrışımlar nedeniyle hiç bir yapılanma tarafından reddedilmediğini, ama geriye dönüp baktığımızda, çoğunlukla ya tek sesli, ya da çok sazlı ürünler verildiğini görüyoruz.

Demokrasi kavramının belki de ilk yapması gereken çağrışım, "faklılıklara tahammül"dür. Özellikle devrimcilik gibi uzun erimli çabalar daha çok tahammül gerektirir. Tekil sorunlar varlık-yokluk meselesi haline getirilip "doğru"lar çatıştırıldığında sonuçta biri kırılacaktır, ancak bu kırılmanın kimlerin hanesine ne türden yararlar yazdığı her zaman tartışma götürür olacaktır.

Önderlik iradesi; değiştiren, dönüştüren, geliştiren özelliği ile yönvericidir ve elbette önde yer alır. Ancak bu bir "tekel" olarak anlaşılmamalıdır. **Varolan iradenin asıl dayanakları güven ve sevgi olmak durumundadır**. Bu dayanaklar yitirildiği andan itibaren iradenin bir "tekel"e dönüşmesinin yolu açılmış demektir. İkili ilişkilerde bencillik, hoşgörüsüzlük, duygu fukaralığı biçiminde dışa vuran tekelciliğin, örgütsel ilişkilerde ne türden vehametlerin sebebi olacağını kestirmek zor olmasa gerek.

Devrimcilik, yaşama içerilmiş bir tarz olarak geliştirilmediği durumlarda sığlaşır, kısırlaşır, başkalaşır ve hatta zıttına dönüşebilir. Sığlık, amaçtan koparır, özün biçime feda edildiği, biçimin öne çıktığı, araçların amaca dönüştüğü sıkça görülür. Devrimcilerin kullandığı kimi araçlar (şiddet gibi) ile amaç arasında paradoksal bir ilişki vardır ki bu yanıltmamalıdır. Şiddet bir mecburiyettir, bir araçtır ve geçicidir. Devrimcilerin insanlarla ilişkilerinde ön yargısı sevgi olmak durumundadır. Örneğin "devrimci kimdir?" sorusuna "sevgi yüklü bir kişiliktir" cevabı, "afiş asan, bildiri dağıtan, faşist cezalandıran" biçimindeki, araçla özdeşleşmiş tanımlamalardan çok daha doğru ve anlamlıdır.

Herhangi bir gelişme karşısında genellikle sonuçtan hareketle görünür ilk sebep öne çıkarılır. Bu bir alışkanlıktır. İnsanın kolaya meyletme özelliğini de gösteren bu alışkanlık, bir yöntem haline geldiğinde daha da tehlikeli bir hal alır. Aslında sosyolojik bir araştırma yapmadan da insanını herhangi bir tutumunun arkasında birden çok nedeninin olabileceğinin, görünenin dışında bir de görünmeyen sebeplerin mümkün olduğunu kestirmek zor değildir; yeter ki işin kolayına kaçılmasın.

Bugün her zamankinden daha net, daha kararlı ve ikirciksiz olmak durumundayız. Haklılığımız her gün biraz daha artmakta, değerlerimiz aynı oranda güzelleşmektedir. Ancak bu, haksızlık etmeyi de hak gibi gören bir ayrıcalığın sebebi olmamalıdır. Devrimcilik elbette ki bir ayrıcalıktır ve birileri tarafından verilmez; girilen ililşkilerde mücadelenin her ayrıntısında, her an yaşanır. Varolan toplumsal kimliklerin hiçbirinde erişilmesi mümkün olmayan dostlukların, sevgi bağlarının, dayanışmanın, mutlanma sebeplerinin devrimciler için bir doğallık olabilmesinden daha üstün bir ayrıcalık olabilir mi ki? Ve bir insan "dört ayağı nallayarak" yaşamaya başladımı böylesi ilişkileri bu, devrimden başka nedir ki? Demek ki devrimcilerin uğruna savaştıkları değerleri göremeyecekleri iddiası da doğru değildir. Denecektir ki her şey bu denli net ve pürüzsüz mü gelişiyor? Elbette değil; ancak olması gerekenden söz ediyorum.

İşte bu düşüncelerle ve boğazımdaki düğümü biraz daha büyüten bir ruh hali ile okuyorum; kimilerinin "örgüt içi" kimilerinin "örgüt dışı" dediği hesaplaşmaları. Ama ben biliyorum ki, devrimcinin bir özelliği de karamsar olmamaktır:

(...)Deniz büyüyor/ mavi çoğalıyor./Ufukta kızılı harlıyor çocuklar/ bir elleri mavide diğeri kızılda/ başları dik/ renkli bir dünya anı içiyorlar....

Karduk

(TASLAĞIN TASLAĞI-1)

Muzaffer ORUÇOĞLU

ÖN AÇIKLAMA

A- KARDUK ülkesinin bugünkü sosyo-ekonomik yapısı, bağrında güçlü feodal kalıntıları barındıran geri bir sömürge kapitalizmidir.

B- Derin bir ulusal ve feodal parçalanmışlık içinde bulunan Karduk ülkesinin yaşadığı bugünkü büyük kargaşa, cinnet ve cebelleşme, belli başlı beş çelişmeden kaynaklanıyor: 1- Emperyalizmle Karduk ulusu arasında, 2- Dört ilhakçı devletle Karduk ulusu arasında, 3- Karduk köylülüğü ile tüm feodal güçler arasında, 4- Burjuvazi ile işçi sınıfı arasında, 5-Emperyalistlerin, ihlakçı devletlerin ve bunların Karduk'taki işbirlikçilerinin kendi aralarında. Dört ilhakçı devletle Karduk ulusu arasındaki çelişki baş çelişkidir. Her parçada ise bu o parçayı ilhak eden devletle o parçadaki Karduk ulusu arasındaki bir çelişki biçimini alır. Temel çelişki ise, gerek tüm Karduk ülkesinde, gerekse her parçada, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişkidir.

C- Bağımsız, birleşik, demokratik bir Karduk ülkesinin yaratılması süreci, her parçada ayrı ayrı örgütlenecek olan komünist partilerinin uzun süreli bir direnme savaşı sonucunda, parçaları tek tek kurtararak birleştirmesi biçiminde olabileceği gibi, değişik biçimlerde de olabilir. Bunun biçimini şimdiden kesin olarak belirleyemeyiz.

D- Karduk ülkesini üç büyük güç kurtarabilir. 1) Komünist partisi, 2) Bu partinin sevk ve idaresi altında olan halk ordusu, 3) Komünist partisinin ve yan güçlerinin de içinde bulunduğu ve önemli bir rol oynadığı ulusal birleşik cephe. Birleşik cepheye, burjuvazi ve toprak ağalarından işçi sınıfına kadar, baş düşmana karşı direnen, şu veya bu biçimde tavır alan tüm sınıflar, partiler, gruplar, kişiler girebilirler.

E- Karduk'ta öteden beri savaşan burjuva ulusal güçler, sorunu köklü bir tarzda çözme yeteneğinden uzaktırlar. Bunlar hem emperyalistlerin hem de bölge devletlerinin kendi aralarındaki çelişkilere kolayca alet olabiliyor, bu devletlerin Karduk üzerindeki çıkar çatışmalarına bağlı olarak kendi aralarında çatışabiliyorlar. Bu durum, Karduk'u bitip tükenmez bir kargaşa, kırım ve göç ülkesi haline getiriyor. İki boyunduruğa ters yönde koşulan dört öküzü andırıyor Karduk.

ULUSAL DEMOKRATİK DEVRİM PROGRAMI

A- SANAYİDE

1) Sömürge yapıyı ve feodal kalıntıları köklü bir şekilde tasfiye etmek. Sömürgecilere ve işbirlikçilerine ait tüm sermaye ve mal varlıklarına el koymak. Kamulaştırılan maddi zenginliklerle sosyalist ekonominin temelini atmak. Ulusal sanayinin gelişmesinin önündeki her türlü engeli kaldırmak. Yeni demokratik bir zeminde bu sanayinin özgürce gelişmesinin koşullarını yaratmak.

2) Yeni demokratik toplumuan üzerinde yükseleceği ekonomik yapıyı, kitle inisiyatifi ve katılımyla demokratikleştirmek. Hem kamulaştırılan hem de özel ellerde bulunan işletmelerin yönetimini, çalışanların seçtiği, görevden aldığı, toplantı ve kongrelerle denetlediği işçi meclislerine veya konseylerine devretmek. Ekonomiyi en iyi yönetecek olanlar, onu yaratanlardır.

3) Beş yıllık merkezi plan başta olmak üzere, toplumu ilgilendiren tüm temel sorunlarda kollektif tartışma ve referandum mekanizmasına baş vurmak. Yerel inisiyatifleri geliştirmek.

4) Kollektif mülkiyetin temelini sağlamlaştırmayı ve halkın refahını sürekli yükseltmeyi amaçlayan bir siyaset izlemek. Mevcuttaki insanı esas almak, günü geleceğe kurban etmemek. Kitlesel özverileri kitle kararlarına dayamak.

5) Her işletmede, yıllık üretim planının hazırlanması ve uygulanmasında işçi konseylerini tam yetkiyle donatmak. Plan dışı üretim fazlasından gelen geliri, işletmede çalışan işçi ve memurların doğru-

dan hizmetine sunmak.

6) Direnme savaşını destekleyen sermayedarların mülkiyet haklarına dokunmamak. Bu sınıfların işletmelerindeki yönetimi, işçi meclis veya konseylerine devretmek. Bunun yanında, esnaf, zanatkar ve atölye sahiplerinin gelişme yolunun önündeki engelleri kaldırmak. Bunların, kooperatifler halinde örgütlenmesini gerçekleştirmek. Tüm özel işletmeleri gelirlerine göre vergilendirmek.

7) Devrim, devrim iktidarı döneminde de esas olarak devlete karşı gelişir. Bu temel gerçeğe bağlı olarak, işçi sınıfını, kendi devletine bağlı olmayan, asli görevi, kendi devletinden devrime karşı yönelen tehlikelere karşı mücadele olan, güçlü sınıf sendikaları ve komünlerde örgütlemek. Sınıf sendikalarını tek bir konfederasyon çatısı altında birleştirmek. Bunu, idari, mali vb özerkliği olan politik bir güç merkezi haline getirmek.

B- TARIMDA

8) Feodal kalıntıları belli bir süreç içinde adım adım tasfiye etmek. Sömürgeciliğin ve feodalizmin uyuşturup köleleştirdiği köylü yığınlarını harekete geçirmek. Topraksız köylüyü topraklandırmak. Somut durumu ve köylülerin taleplerini dikkate alarak, büyük kapitalist çiftlikleri, hazine arazilerini, insansızlaştırılan alanları devlet çiftlikeri haline getirmek. Kollektif mülkiyetin temellerini atmak.

9) Savaş sonucunda boşalan tarım alanlarını canlandırmak, çeşitlendirmek, erozyonu önlemek. Bunun için kitleleri, güçlü siyasal kampanyalarla, nüfusu şişen, çürüyen kentlerden, boşalan kırlara doğru yönlendirmek. knetten kıra göçü özendirici ekonomik politikalar üretmek.

10) Köylülerin kamulaştırılan bankalara, ağalara, tefecilere, tüccarlara olan borçlarını iptal etmek, ipotekleri kaldırmak. Kollektif mülkiyetle birlikte, kırda kapitalizmin gelişmesine destek olmak. Çölleşen toprakları yeşertme politikasına uygun olarak, köylüye eğitilmiş personel, ucuz makine, tohum, gübre, kredi vermek. Modern yerleşim merkezleri inşa etmek. Köylüyü genel bir tarım ve çevre eğitiminden geçirerek, bilgiyle donatmak. Tarımsal üretime doğrudan hizmet eden, çevreyi koruyup güzelleştiren ihtisas okulları açmak.

Gerçek programlar yığınsal tartışmalardan ve sınıf mücadelesinin ateşinden doğar. Bu program, uzun süreli bir burjuva ulusal savaştan sonra Karduk'a ikinci bir savaşı dayatıyor. Karduk, ikinci bir uzatmalı savaşı kaldırabilecek mi? Kaldırmaya mahkumdur. Gerçek bir programın uygulanması, iktidarın ele geçirilmesine ertelenemez.

11) Köylerde, çiftliklerde, tarımın ve hayvancılığın gelişmesine doğrudan hizmet eden, çevreye zarar vermeyen, küçük endüstri işletmelerinin yaygın bir şekilde kurulmasına önayak olmak. Fabrikaları, ana hammadde kaynaklarının bulundukları yerlere kaydırmak. Sanayi alanını itici, tarımı ise temel bir güç olarak ele almak.

12) Köy komünlerinin yanında, komünlere girmek istemeyen mülk sahibi köylülerin içinde örgütlendikleri üretim vb. kooperatiflerin kurulmasına önderlik etmek. Tarım işçilerini sendikalarda örgütlemek.

Köylü yığınlarını harekete geçirecek asıl etkinlik, eğitim, bilinçlendirme ve siyasal kampanyalardır. Maddi ve manevi yaşamın canlanmasında itici bir güçtür bu.

Birinci bölümü burada noktalıyorum. Yakılmış, yıkılmış, insansızlaştırılmış bir Karduk'u, uygulanması halinde nasıl bir program kurtarabilir? Gerçek programlar yığınsal tartışmalardan ve sınıf mücadelesinin ateşinden doğar. Bu program, uzun süreli bir burjuva ulusal savaştan sonra Karduk'a ikinci bir savaşı dayatıyor. Karduk, ikinci bir uzatmalı savaşı kaldırabilecek mi? Kaldırmaya mahkumdur. Gerçek bir programın uygulanması, iktidarın ele geçirilmesine ertelenemez. Programın uygulanması, tek bir kişinin veya grubun devrimi örgütlenmeye başlamasıyla başlar. Her gerçek programın bedeli ağırdır.

Karduk'ta çok vahşi bir savaş cereyan ediyor. Irkçı sömürgeci katliamlar, satırından kan damlayan feodal öc, devletlerin çatışan çıkarları, kelle avcıları, hedefini şaşırmış namlular, esrar ve eroin trafikleri, emperyalist planlar, büyük göçler, açlığını durmadan çoğaltan kentler, bereketi göçe zorlanan topraklar, direnen dağlar Karduk'u karakterize ediyor. Karduk'ta herşey var, herşey. Bir tek şey yoktur: Doğru politika izyelen bir Karduk komünist partisi.

Tarih, komünist partilerinin olmadığı yerlerde yavaş ilerler. Çok büyük bedeller ödeyen bir Karduk yavaş ilerleyen bir tarihe layık değildir. Doğru düşünceler, hiçbir zaman kendiliğinden yaşama geçmezler. Onlar, büyük bedelleri göze alan büyük cesaretlerin sayesinde ete kemiğe bürünür, kahramanlaşırlar.

Kahramanlık çağındayız hala.

"Kadın sorunu" mu?

Emre DOĞAN

Özgürleşmek istiyoruz; burjuva sisteme, mevcut ilişkilere karşı çıkıyoruz. Peki burjuva sisteme karşı olmak, devrimci bir yapıda örgütlenmek yeterli mi? Burjuva sistemin bilincimizdeki iktidarının ne kadar farkındayız? Bilincimizdeki burjuvaziye karşı savaşımın neresindeyiz? Dahası bilincimizde yaşanan iktidar savaşımının farkında mıyız? Yoksa kendimizi katışıksız devrimci mi görüyoruz? Her davranışımız "zorunlu olarak devrime (mi) hizmet ediyor?" "İnsanın kendisiyle mücadelesi" diye bir şeyden haberimiz var mı?

Özgürleşmek istiyoruz ama; insanın, toplumun, doğanın bilgisine sahip olmaya çalışmıyoruz. Kendimizi tanıdığımız söylenemez. Böyle olunca, özgürleşmeyi; bazen "istediğini yapma" olarak kavrıyoruz. Canımızın istediğini yapmaya özgürlük diyoruz. Bazen da özgürleştiğimiz sanısıyla yeni bir tutsaklığı yaşıyoruz. Sıradışı sıradanlıklarla avutuyoruz kendimizi.

İnsanın; tarihini, gelişimini, toplum ve doğanın işleyiş yasalarını öğrenmeye çalışıp, insandışılıkları insanlaştırmaya yönelik mücadele etmedikçe özgürleşme de hayal olmaktan kurtulamayacak. Çünkü hayallerimizi gerçek kılmak için emek harcamıyoruz.

Bunları neden yazdım, konuyla bağlantısı ne? Çünkü çevreme, gerçekleştirilen etkinliklere bakıyorum, fakat devrimci kadınları göremiyorum. Hiç yok değiller elbet ama yaşamdaki varlıklarına karşılık gelmiyorlar.

Hani onların sistemle çelişkileri daha fazlaydı? Hani devrimci çalışma kadın-erkek ayrımı yapılmadan yürütülmeliydi. O zaman nerede kadınlar? Neden etkinliklerin, örgütlenmelerin başında hep erkekler var? Yoksa kadınlar egemenlerin ileri sürdüğü gibi "beceriksiz ve yeteneksiz" mi? Onların özgürleşme diye, ezilme diye bir çelişkileri yok mu? İşimizi, aşımızı, yatağımızı paylaştığımız(?) kadınlarla neden devrimci mücadeleyi paylaşamıyoruz? Devrimcilik biz erkekler için gerekli de kadınlar için lüks mü yoksa?

Bu soruları sorduğumda karşımda farklı bir cevap beliriyor. Devrimciler açısından kadın sorunu değil "erkek sorunu" olduğu sonucuna varıyorum. Erkek egemenliği, burjuva toplumsal ilişkilerden, olduğu gibi devrimci ilişkilere taşınıyor. Fakat inceltilerek, binbir türlü kılıfla; devrimci ilişkilerde erkek egemenliği yeniden üretiliyor. Böylesi bir durumun varlığı ilişkilerin ne kadar devrimci olduğunun da bir göstergesi aslında.

Yarısını özgürleştiremeyen, O'na yardımcı, ikincil görevler yükleyen, erkeğe tabiliği devam ettiren bir devrimcilik; gerçekte devrimci midir? Böylesine bir devrimcilik neyi devirebilir? Özel mülkiyet sisteminin yarattığı tüm egemenlik ililşkilerini devirmeye bugünden başlamayan, geleceği günde yaratamayan bir ilişki devrimci midir gerçekte? Etkinliğine hala egemen değerlerin yön verdiği biri hangi yeniyi yaratabilir? Yaşamı paylaştığımız kadınlar modern köleliğin her türüne karşı mücadele yürütmedikçe, bizim yürütmemizin güvencesi ne olacak? Eşitsizlikleri kaldırma; özgür, gelişkin ve insanlaşma mücadelemizde, yanıbaşımızdaki eşimizi, sevgilimizi, kardeşimizi geliştirme ve özgürleştiremeden, özgürleştirme gereği duymadan "kitleler"i özgürleştirme nasıl somutluk kazanacak? Özgürlük bahşedilemeyeceğine, kaynaşmış insanların birbirlerini özgürleştirdikleri bir süreç olduğuna göre; en fazla kaynaştığımız insanlar özgürleşme çabasında olmazken biz nasıl özgürleşeceğiz?

Sorular, sorular... Hepsi ortak bir noktada buluşuyor. Devrimciliğimiz özgürleşme niteliğine sahip olmayan garip bir devrimcilik. Erkek egemenliğimize, en yakın ve somut egemenlik ilişkisine yönelmeden, egemenlik ilişkilerini "yıkma"ya yönelen bir garip devrimcilik.

Evet, bence sorun kadın sorunu değil, devrimci ilişkilerde erkek sorunudur. Genel anlamda egemenlik, özel boyutta da erkek egemenliğin varlığı ve devamı. Ve böyle olduğu sürece de "kadın sorunu" üzerine yazılan yazıların, çözüm(!)e yönelik atılan adımların da bir önemi, bir etkisi olmayacaktır. Çünkü "devrimci" erkeğin teorisi ile pratiği birbirini tutmamakta, sorunun varlığını kabul etmesine rağmen çözümü kendinden başlatmamaktadır. Ve bu durum "kadın sorunu"nun varlığının reddedilmesinden daha tehlikeli, uyutucu, uyuşturucu bir nitelik taşımaktadır.

Bu nedenle kadın sorunun, özel mülkiyet sisteminin bir ürünü olduğunu doğru olarak ileri sürenler, sorunu çözümleme anlamında kendi ilişkilerini sorgulamalıdırlar. Özel mülkiyet sisteminin egemenlik biçimlerini devirme amaçlı ilişkide; kadın sorununun hangi düzeyde çözüldüğü, erkek egemenliğin hangi boyutta sonlandırıldığı irdelenmeli ve buna göre devrimcilik test edilmelidir.

Ajitasyon-propagandaya, teorik çözümlemelere ve hatta genel pratik çalışmanın kapsamına dayanan devrimcilik soyuttur. Oysa kadın-erkek

ilişkisi düzleminde, eşler arası ilişkide devrimcilik somut, gözle görülebilir, yargılara varılabilir bir nitelik taşır.

Özgürleşmenin temeli olan; "ötekini özgürleştirme aracılığıyla özgürleşme" yaşamı paylaşım alanı arttıkça gelişim olanağı bulur. Yaşamı paylaşım alanının boyutlanması, kişiyi tanıma ve değiştirme etkinliğine maddi zemin hazirlar. Bu maddi zemin olmadan, insanlararası ilişki-toplumsal ilişki olmadan, zaten özgürleşme sözkonusu olamaz.

Fakat somuta bakıldığında; diğer insanlara nazaran en fazla paylaşımı gerçekleştirdiğimiz eşimizle, sevgilimizle karşılıklı bir gelişme, yetkinleşme ve özgürleşmeyi gerçekleştiremiyorsak ozaman çok temel bir sorun vardır. Üstelik bu süreçte, erkek olarak; gelişip devrimcileştiğimizi fakat kadının buna ayak uyduramadığını düşünüyorsak, yaşanılanın tek taraflı, bencil ve bu nedenlerden dolayı mülkiyetçi sistemin egemenlik ilişkisini yeniden üretme niteliğini görmek zorundayız. Eğer gelişim "insanın değişebilirliği" temelinde yükselmiyor ve sadece bizim "gelişmeye açık"lığımız kaynaklı ise orada biz, insanlar arasında niteliksel farklılık olduğunu ve bundan dolayı egemenliğin devam etmesi temelini yeniden üretmiş oluruz.

Elbette her insan aynı değildir ve arada niceliksel farklar vardır. Burjuva sistemin değerleri açısından erkekler daha gelişkindir. Fakat insanlaşma açısından kadınlar, özellikle de emekçi kadınlar daha olumlu bir zemine sahiptirler. Çünkü onlar; ezilenlerin ezileni olmalarıyla insanı insandışılaştıran ezme özelliğine sahip değillerdir. Bu özellikleri özgürleşme mücadelesinde etkin olmalarına maddi zemin sunar. Ancak bu zemin kendiliğinden kadının etkin olabilmesini sağlamaz. Kendini ifade edebileceği uygun koşullara gereksinim duyar.

Kadınla erkeğin arasındaki düşünce ve davranışın gelişim düzeyi farklı koşullarla ilgili olduğundan, koşulları değiştirmekle ortadan da kaldırılır. Üstelik insanların nesnel özellikleri üzerinden kurulan bir sevgi ilişkisinde önemli bir fark da yoktur. Böylesi bir farkın varlığının ileri sürülmesi, en başta sevgi ilişkisinin hangi temellere dayandığının sorgulanmasını gerektirir.

İlişkisinde sorun olmadığını düşünen erkek emek harcamaktan kaçmaktadır. En sevdiği insan için emek harcamayan, kadının gelişiminde kendi gelişimini görme anlayışına sahip olmayan erkek başka insanlara da emek harcayamaz. Hele halk için, işçi sınıfı için hiç emek harcayamaz. Oysa ki toplumsal ilişkilerin hepsi karşılıklı bir üretim ilişkisidir. Yaşadığımız koşulların bizlere kazandırdığı özelliklerin karşımızdaki insanların özellikleri ile asgari uyumu yetmez. Bu uyumu insanlaşma yönünde, ortak çabaya yöneltip; kendimizi, ilişkide olduğumuz insanları bu çabanın nesnesi haline getirmezsek; uyum yerini uyumsuzluğa bırakır. Kendimizi, ilişkide olduğumuz insanları bir işi işler gibi işlemezsek özgürleşme hayaldir.

Evet, ortada somut bir çaba, görünürde devrimci bir etkinlik vardır. Ve bu uğurda çok ağır bedeller de göze alınmıştır. Ama bu etkinlikler özgürleşme temeline, kendi özgürleşmesini başka insanların özgürleşmesi üzerinden kazanacağı temeline dayanan bir etkinlik değildir. Böylesi bir etkinlik kendini varetme ve buradan egemenliği yeni biçimiyle oluşturma etkinliğidir. Harcanan emek, diğer insanların gelişimine değil, bireyin tekil gelişimine ve ayrıcalıklı bir konum elde etmesine hizmet eder. Ayrıcalığın olduğu yerde ise yeni bir toplum değil, varolan burjuva toplumun kötü bir kopyası gelişir.

Hatırlayalım sosyalist maskeli "yeni burjuva" iktidarlar için yazdığımız yazıları, yaptığımız konuşmaları. Ve bugünkü kendi ilişkilerimize bakalım. Partili olduğumuz, yönetici olduğumuz ve hatta devrimci olduğumuz için kendimize tanıdığımız veya tanıttırdığımız haklara bakıp değerlendirme yapalım. O "yeni burjuva"ların ne kadar uzağındayız? Fark olarak "iktidar olma"yı ileri sürmek, örgüt içindeki iktidarı görmezden gelmek değil midir? Konuyu dağıtmamakta fayda var.

Kadın sorununun; "devrim sorunu", "iktidar sorunu" olduğu söylenir. Bir yanıyla doğrudur bu düşünce. Yalnızca devrimle tüm toplumu kapsayan uygulamalar yaşam bulabilir. Peki ama bugün bizim ilişkilerimizi de egemen sınıflar belirliyorsa, devrimciliğimizin anlamı ne? Eşimizle, sevgilimizle olan ilişkide burjuvazinin düşünce ve davranışını yansıtıyorsak, bu burjuvaziyi nasıl devireceğiz? İkili ilişkilerimizde, dostlarımızla, yoldaşlarımızla olan ilişkilerde egemenlik hala burjuvazideyse biz kimiz? Gene sorulara başladım ve sonunun geleceği de yok gibi.

Özcesi; devrimcilik egemen sisteme rağmen varolur. Egemen sistem ile yan yana ama onu temelden dıştalayarak yaşar. Bilinçle kurulur, bilinçle gelişir. İnsan olmanın, dünyayı değiştirmenin, dünya ile birlikte kendini değiştirmenin, insanlaşarak özgürleşmenin bilincidir, sıradan insan ile devrimci arasındaki fark.

Diyeceğim o ki; devrim ve özgürleşme mücadelesinde önümüze büyük ve uzak hedefler koyarken, küçük(!) ve yakın hedefleri gözardı etmeyelim. İşe en yakından, kendimizden başlayalım. Sınıfsal çelişkiyi merkeze koyarken cinsel çelişkiyi gözardı etmeyelim. Kendimizdeki "egemen"lere yönelmeden onlarla mücadele etmeden, toplumsal karşılıklarına yönelik mücadele de başarılı olamayacağımızı unutmayalım. Kadın özgürleşmezse, erkeğin tutsaklığı da devam edecektir.

İşe en sevdiğimizden; eşimizden, sevgilimizden başlayalım. Ve bunu O'nu sadece çok sevdiğimiz için değil, özgürleşmenin başka bir yolu olmadığı için, kendi özgürleşmemiz için yapalım. Nasıl burjuvazi işçi sınıfının çıkarına davranamazsa, erkek egemenliğin olduğu bir toplumda erkekler de kadınların çıkarını tam olarak savunamaz. Özgürleşmemizin, insanlaşmamızın çıkarını savunalım, gereğini yerine getirelim yeter! Ve unutmayalım bugün kadınlar olmaları gereken yerde değillerse önemli bir sorumlusu da biz erkekleriz.s

Ekolojik kriz ve sosyalizm

Erhan MEYDAN

"Doğa üzerinde kazandığımız zaferlerden dolayı kendimizle pek fazla övünmeyelim. Böyle her zafer için doğa bizden öcünü alacaktır", der Engels. Bu uyarının üzerinden yüz yıldan fazla bir zaman geçti. O tarihlerde çevre kirliliği ve ekolojik tahribat bugünkü boyutlarda bir tehlike taşımamasına rağmen, yine de uyarı haklı ve yerindeydi. Bütün özel mülkiyet toplumları gibi, sınai ve teknolojik üretime dayanan kapitalizmin yapısı da, doğayı insan için sınırsız bir kaynak olarak gören ve doğa üzerinde tahakkümü esas alan bir mantığa dayanıyordu. Sonuçta, Engels'in uyarısının sosyalistler tarafından da dikkate alınmadığı bir sürecin ardından, bu mantığın, insanı ve doğayı yok oluşa sürüklediği bir noktaya gelinmiş bulunuyor.

Bu yönlü bir gelişmenin muhtemel sonuçlarını, günümüzde yaşayarak görüyoruz. Ozon tabakasının delinmesinden iklim değişikliklerine, soluklanmaya fırsat vermeyen hava kirliliğinden yerkürenin ısınmasına, asit yağmurlarından canlı türlerinin tükenmesine, su kıtlığından açlık tehlikesine, patlayan çöp dağlarında doğal kaynakların ve hammaddelerin bitmesine kadar, bir dizi sorunu burada sıralamak mümkün. Bütün bu olgular, bir anlamda, karşı karşıya olduğumuz tehlikenin yalın bir anlatımından başka bir şey değil. İnsanın doğaya müdahalesi, yaşamın varlığını tehdit eder bir noktaya gelmiş bulunuyor. Bu noktada toplumsal sorunların yanı sıra, doğal yaşam ve ekolojinin sürekliliği de, yıkım tehlikesiyle yüzyüzedir.

Bugün ekolojik bir kriz yaşandığı gerçekliktir. Ancak bu krizin nasıl, ne zaman ve neden ortaya çıktığına ilişkin ve ayrıca çözüm arayışları noktasında farklı düşünceler ve tartışmalar söz konusu. Bu nedenle sorunun bütün verileriyle, gösterge ve eğilimleriyle ortaya konulması, çok yönlü olarak irdelenmesi gerekiyor. Gelecek kaygılarının yanıtlanması ve ne yapılacağına ilişkin arayışların çözüm bulması için, böylesi bir çaba zorunlu. Özellikle, toplumsal yaşamı eşitlik ve özgürlük temelinde yeniden oluşturma mücadelesi, bu alanın dışında düşünülerek tasarlanamaz bir noktaya ulaşmış bulunuyor. Artık, ekolojik krizin etkili olmadığı hiç bir doğal ve toplumsal olaydan söz edebilmek olanaklı değil. Dolayısıyla hiçbir Marksist'in kaçamayacağı, önemsizleştiremeyeceği bir kapsama sahip sorun alanı söz konusudur. Bu nedenle, ekolojiyi de içeren ciddi bir teorik-politik tartışmanın gündeme getirilmesi gerek.

Yeşiller, çeyrek yüzyıldır ekolojik sorunları gündeme getirmeye çalışıyorlar ve buradan hareketle sisteme karşı mücadele yürütüyorlar. İçinde barındırdıkları sorunlar ve bugünkü tıkanıklıklarına rağmen, sorunun güncelliğini ve aciliyetini hatırlatmada, ekolojik ilkelerin ve yeni bir yaşam anlayışının geliştirilmesinde uyarıcı bir rol oynadıkları yadsınamaz. Bu noktada bir çok tartışma bizde yeni yeni gündeme giriyor. Gerek ekolojik krizin niteliğine yönelik, gerekse yeşil harekete ilişkin olsun, sosyalist hareketin ağırlıklı bir kesimi henüz, sağlıklı bir analiz ve yaklaşım ortaya koyabilmiş değil. Yine de konunun gündemimize giderek daha fazla giriyor olması sevindiricidir. Böylelikle, **sosyalist proje ile ekolojik yaklaşımın bütünleştirilmesi yönünde ciddi çabalar geliştirilebilir.** Bunun için, ekolojik krizin yanıtlanmasını da hedefleyen bütünlüklü teorik-politik tartışmalara yakıcı bir ihtiyaç duyuluyor. Şu sözlerin altını çizmekte yarar var:

"Günümüzün ekolojik krizine vereceğimiz yanıtlar ve bunların yeni bir dünya hedefine içerilmesi, Marksizm'in teorik-politik bütünlüğünün yeniden üretilmesinin çok önemli bir parçasıdır. Hiç kuşkusuz bu 'parça' bütüne dıştan iliştirilmiş bir yama gibi durmamalı; bütünün iç bağıntılarının yeniden oluşturulmasına katılan organik bir parça olmalıdır." (1)

Ekoloji sorunu böyle bir kapsam içerisinde ele alındığında, bu yazı çerçevesine sığmayacak bir boyut taşıyor. Ekolojik krizin bütün olgularıyla ortaya konulması, yeşil hareketin tarihi içinde irdelenmesi, tezlerinin ve çeşitli ekollerinin -çevreciler, ekolojistler, ekofeministler, derin ekolojistler, ekososyalistler gibi- incelenmesi, Marksizm'in kaynaklarının gözden geçirilmesi, yaşanan sosyalizm deneyimlerinin sorgulanması vb., her biri başlı başına birer çalışma konusu olarak önümüzde durmaktadır. Burada ise daha çok, soruna dikkat çekmek ve bir kaç noktaya işaret etmek söz konusu olacak.

GLOBAL BİR SORUN

Sorunları ifade etmek bakımından kısaca ve genel bir tablo, bu ya-

zı çerçevesinde şimdilik yeterlidir. Rakamsal veriler üzerinde uzun uzadıya durmayacağım. Özetle şunlar söylenebilir: Bugün dünyada 1.5 milyar insan mutlak yoksulluk içinde ve gerekli gıdadan yoksun olarak yaşıyor. Bir o kadarının da sağlıklı koşullardan mahrum bir şekilde yaşamını sürdürmesi söz konusu. Ozon tabakasının delinmesi, sanayi atıkları, nükleer ve kimyasal kirlilikten dolayı, canlıların varlığı ve doğal dengeler hızla alt üst oluyor. Biyolojik zenginlik her geçen gün yok oluyor. Canlı türlerinin %20'sinden fazlasının soyunun tükenmekte olduğu belirtilmekte. Öte yandan dünya nüfusu her yıl 92 millyon artarken günde 40 bin çocuğun açlıktan, yılda 5 milyon çocuğun ise sağlıksız koşullardan dolayı öldüğü bir dünyada yaşıyoruz.

Çevre kirliliği hızla tehdit edici boyutlarını artırıyor. OECD ülkeleri her yıl kişi başına 10 ton çöpe çözüm bulmak zorunda. Yine her yıl atmosfere karışan 22 milyar ton karbon gazı, eğer engellenmezse kısa zamanda iki katına çıkacak. Her yıl 17 milyon hektar orman yok oluyor. Buna bağlı olarak çölleşme, hava kirliliği ve erozyon, sonuçları her geçen gün ağırlaşan bir tehlike oluşturuyor. Verimli topraklar hızla çoraklaşıyor. Her yıl 6 milyon ekilebilir toprak alanı verimsizleşiyor. Bu gidişle yüzyılın başına ekilebilir toprakların %25 oranında azalacağı belirtilmekte.

Bütün bu özet rakamlar, insanlığın ve gezegenin karşı karşıya olduğu ekonomik, sosyal ve ekolojik sorunların tehlikeli boyutunu göstermeye yetmektedir. Nükleer ve kimyasal kirlenmeden, savaşların yolaçtığı yıkımlardan, plastik ve sentetik tahribattan, açlık tehlikesinin ekonomik ve ekolojik verilerinden, tükenen doğal kaynaklardan bahsetmedik bile. Kısaca ekolojik sistem hızla kendisini yenileyemez duruma gelmektedir.

Üstelik bu rakamlar, 'bilimsel teknolojik devrim'den söz edildiği bir sürecin verileridir. Bu süreçte üretim artmış, bilim ve teknikte gerçekten önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ama bu insanlık için daha iyi bir yaşam anlamına gelmiyor. Birincisi, eşitsizlik ve sömürünün devam etmesi, ikincisi, doğanın dengesinin alt üst edilmesinden dolayı. Tersine kapitalizm, her alanda geleceği yok ederek 'ilerliyor'. Bunun anlamı ise, ayrıcalıklı küçük bir azınlığın ihtişamlı yaşamı dışında, insanlığın yaşam düzeyinin her geçen gün kötüye gitmesi ve gezegenin geleceğinin hızla tüketilmesidir. Elbette, artık yıkım, yalnızca ekonomik ve sosyal alanla sınırlı değil, ekolojik alandaki tahribatın boyutlarıyla da kendisini gösteriyor. Kısaca yaşamın varlığı ve geleceği ciddi bir tehdit altında bulunmaktadır.(2)

Bu durum, insanlığın geleceği ile gezegenin geleceğini kader birliğinde buluşturuyor. Dolayısıyla artık, sömürüsüz bir gelecek ve toplumsal eşitlik yaratma mücadelesine, insan-doğa bütünlüğünden bakmayan hiç bir toplum projesinin şansı bulunmuyor. Buradaki insan-doğa bütünlüğünün tanımlanması temel konudur. Sosyalistlerin alternatiflerini üretme zorunluluğundan kaçamayacağı bir gerçekliktir bu. Artık, gezegenin korunması gerekliliğini ve ekolojik sınırları kapsamayan hiç bir program, anlamlı olmayacaktır. Ne bugün ne de gelecek açısından...

Diğer yandan mevcut olgular, ekolojik krizin genel insani (global) niteliğinin yanı sıra, sorunun sınıflı toplumla ilişkisini ve sınıf mücadelesiyle bağını da gösteriyor. Elbette, ezilen ve sömürülen yığınlar için bu sorun yeni değildir. Sömürü sistemleri içerisinde emekçiler zaten her zaman, insanı tüketen bir sefalet içerisinde ve sağlıksız koşullarda yaşamak zorunda kaldılar. Sistemin yıkıcılığının faturasını en ağır şekilde ödediler. Kapitalist dünyada da sınai zehirlenme, kimyasal atıklar, çevre kirliliği ve sağlıksız yaşam koşulları hep öncelikle onları vurdu. Ama artık ekolojik problemler, hiç kimsenin kendisini tümüyle dışında tutamayacağı bir boyuta ulaşmış bulunuyor. Bu günkü ekolojik krizin en temel özelliği, bu genel boyutudur. Mevcut eğilimlerin sürmesi halinde, ekosistemlerin alt üst olması ve gezegenin yaşanamaz hale gelişi çok uzak bir sorun olarak görünmüyor.

Elbette bu genel boyut, ekolojik problemlerin sınıfsal niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Özel mülkiyet sistemi ve burjuvazi, bu noktaya gelinmesinden birinci derecede sorumludur. Ve bugün dünya kapitalizmi, üretim yapısı ve mantığıyla, mevcut toplumsal ve doğa sorunlarına ilişkin hiç bir çözüm yeteneğine sahip bulunmuyor. Sorunun ağırlığını, ezilen ve sömürülen yığınların üzerine yıkmaktan başka... Emperyalist burjuvazi, yaklaşan ekolojik felaket için, ezilen ve sömürülen halkları suçluyor. Tam bir ikiyüzlülük örneği olan bu tutumla faturayı onların üzerine yıkmaya çalışıyor. Oysa, dünya nüfusunun yalnızca %6'sını oluşturan ABD, dünya gıda üretiminin %40'ını ve enerji üretiminin de %60'ını tüketmektedir. Öte yandan dünyadaki atık üretiminin %85'i ABD'ye ait. Bu durum, söz konusu suçlamanın geçersizliğinin yanı sıra, sınıfsal niteliğine de işaret ediyor.

Açıktır ki, ekolojik problemlerin genel insani boyutu, sınıfsallığı ortadan kaldırmadığı gibi, herkesi de ortaklaştırmamaktadır. Önemli olan bu sorunlar karşısında kimin nerde durduğudur. Hangi çıkarlara gör davrandığıdır. Ancak burada sorun darlaştıran mekanik bir yaklaşım düşülmemesi gerekiyor. Zira, bu genel problemler üzerinden ortaya çıkan politik hareketler, sosyalistle tarafından bu vesileyle gözardı edi lebilmektedir. Oysa sorunun, sınıf sal niteliğinin yanı sıra bir bütü gezegenin varlığını tehdit eden bi boyuta ulaşmış olduğu gözardı edi lemez. Dolayısıyla, sınıfsal niteli global bir sorunla karşı karşıya o duğumuzu ortaya koymak gerek yor.

SANAYİ UYGARLIĞI AŞILMALI

Kapitalizm kârı, rekabeti ve tüketimi yaşam tarzı olarak benimsettiği bir "kitle kültürü" oluşturmuş bulunuyor. Böylece her türlü eşitsizlik ve sömürü, insanlığın ve gezegenin yok edilmesi pahasına sürdürelebilmektedir. İnsanlar bir yandan yoksulluk ve sefalete itilirken, bir yandan da tatminsiz ve kör bir tüketim makinasına dönüştürülmektedir. İnsanın kendine, yaşadığı topluma ve doğaya yabancılaşması korkunç boyutlara ulaşmış bulunuyor. Böylece yaşamın varlığı-üstelik eşitsiz bir şekilde- tüketilirken, buna karşı ciddi çıkışlar gündeme gelmemektedir. Uygarlık krizi denilen şey de, bu tehlikeli gidişatın ulaştığı boyutu göstermekten öte bir anlam ifade etmiyor.

Kapitalizmin devamlılığıyla ilişkili olarak tehlike çanlarının çalmasıyla birlikte, başlangıçta burjuvazi tarafından gündeme getirilen ekolojik problemler, kısa zamanda kapitalizmin kendisini hedefleyen bir muhalefet silahı olmuştur (3). Giderek bu problemlerin de, kaynakların kullanımındaki eşitsizlik ve dengesizlikle ilişkili olduğu açıklık kazanmıştır. Nitekim, sömürü ve çıkar ilişkilerinin ortadan kaldırılması ile birlikte düşünülmediği sürece, bu sorunlara köklü çözümler üretilebilmesi olanaksızdır. Kapitalist sistemin mutlak çözümsüzlüğü de burada yatıyor. Ancak tıkanıklık kapitalist sistemin kendisiyle sınırlı değildir. *"Burjuva politikasının çürümesinin temelinde tekelci kapitalist düzenin, emperyalist sistemin tıkanması, tarihin gerisinde kalması yatar. Ama sadece bu değildir. Tıkanma daha derinlerdedir. Bir bütün olarak sanayi uygarlığı, üretici güçleriyle, üretim modelleriyle, toplumsal ilişkileriyle, insan ihtiyaçlarıyla, kültürel ve ahlaki değerleriyle, artık tükeniş ve çürüme sürecine girmiştir"* (4). Bu nedenle geleceğe yönelik alternatif arayışları, bir bütün olarak sanayi uygarlığını aşmayı öngörmektedir.

Farklı bir uygarlık yaratılabilmesi için, her alanda sanayi uygarlığından kopulması bir zorunluluktur. Çünkü sorun, yalnızca ekonomik ve sosyal olumsuzlukların giderilmesiyle sınırlı bir toplumsal düzenlemeye gidilmesi değil, bir bütün olarak yaşamın yeniden kurulması gerekliliği biçiminde ortaya çıkmış bulunuyor. oysa yaşanan sosyalizm deneyimleri de, sanayi uygarlığının ötesine geçmeyi başaramadı. *"Sonuçta oluşan sosyalist sanayi toplumları, sınıfsal ve toplumsal ilişki düzeni ve siyasi iktidar örgütlenmesi açısından yeni ve farklı bir yapılanma ortaya çıkarmakla birlikte, üretim alt yapısı, temel ve ağır sanayi modelleri ve ürünleri, enerji politikaları, doğayla ilişkiler, insan bilinci ve tüketim alışkanlıkları açısından nitelik olarak farklı bir uygarlık modeline geçişi sağlayamamışlardır"* (5). Dolayısıyla bugün sosyalistlerin önünde, her şeyden önce bir uygarlık modeline geçişin öngörülmesi, bunun teorik, politik, programatik hattının biçimlendirilmesi sorumluluğu bulunuyor.

Bu ise, insan-doğa ilişkisinin yeniden tanımlanmasından, buna uygun üretim modelleri ve paylaşım ilişkilerinin oluşturulmasına, enerji ve teknolojinin yeni üretim ve kullanım tarzlarının geliştirilmesine, yeni kültür ve ahlaki değerlerin biçimlendirilmesine kadar ağır bir sorumluluktur. Ancak insanlığın önünde çok fazla seçeneklerde söz konusu değil.

Egemenlerin son yıllarda sıklıkla düzenledikleri uluslararası düzeydeki zirve ve konferanslar, hem sorunların kapsamına ililşkin bilgi veriyor, hem de sistemin çözüm arayışlarını gösteriyor. Ancak görünen o ki, faturanın büyük ölçüde ezilen ve sömürülen yığınlara çıkarılmasının dışında, kapitalizm çözümsüzdür. Bir dizi başkentte gerçekleştirilen çevre, insan hakları, kadın, nüfus ve kalkınma ve -en son İstanbul'da yapılan- yerleşim konulu uluslararası toplantılar, bunu açıkça göstermekte. Nitekim, "sürdürülebilir kalkınma" arayışları, yeni bir kalkınma paradigması olarak geliştirilmeye çalışılırken, sorunun özü, yani zenginlik kaynaklarının tüketimine dayalı özel mülkiyet sisteminin varlığı, esgeçilmektedir. Dolayısıyla bu girişimler, kapitalizmin çözümsüzlüğünü ortaya koymaktan başka bir anlam taşımıyor.

YAŞAMI SAVUNMAK

Kapitalizm, insanın ve doğanın yok oluşunu hızlandırarak varlığını

sürdürmektedir. Sefalet ve açlık, yığılan yoksul gecekondu mahalleleri, sınai ve kimyasal atıkların kirlettiği doğa, nükleer deneyler, patlayan çöp dağları, tükenen ormanlar, çölleşen topraklar, biyolojik zenginliğin yok olması, denizlerin ve su kaynaklarının kirlenmesi ve alt üst olan ekolojik denge, çelişkinin bir yanında her geçen gün boyutlanıyor. Öte yanda ise egemen durumdaki ayrıcalıklı bir azınlık, doğal ve toplumsal zenginlik kaynaklarını yoketme pahasına, ihtişamlı bir yaşam sürdürüyor.

Kapitalist dünyanın temelini oluşturan sanayi uygarlığı, doğayı insan için sınırsız bir zenginlik kaynağı olarak gören, köklü bir anlayış üzerinde biçimlenmişti. Dolayısıyla Aydınlanmacılıkla birlikte gelişen akıl, insanın doğa üzerindeki tahakkümünü 'özgürleşme' olarak görür. Bu aklın elinde bilim ve teknoloji, söz konusu 'özgürleşme'nin en güçlü silahları olarak kullanılmıştır. Sonuçta, doğa, insan için ve sınırsız bir kaynak olarak tüketilirken, insanlık da sürekli körüklenen "ihtiyaçlar"ının peşinde koşan bir tüketim canavarına dönüştürülmüştür. Bu sonuç, kapitalist sömürü sisteminin kaçınılmaz bir gerçekliğidir. Ancak, yeni bir toplumsal düzenleme modeli olarak sanayi uygarlığı temelinde gerçekleşen "sanayi sosyalizmi"nin de, bu köklü anlayışın ötesine geçemediğini biliyoruz.

Ancak bugün, sanayi uygarlığı, insanlığın ve gezegenin geleceğini tehdit eden köklü bir tıkanıklık içinde bulunuyor. "Gelişme", "ilerleme", "kalkınma" kavramları geçerliliğini yitirmiş durumda. Tersine, bu kavramlar artık, toplumun ve doğanın hızla yok edilmesini anlatmaktadır. Mevcut tabloya bakarak kısaca söylenecek olursa:

"Dünyamız emin ellerde değildir. 'Yeni Dünya Düzeni' yeryüzünü ölüme mahkum etmiştir".(6)

Marksistler, devrimci ve sosyalistler, bu mahkumiyete karşı yaşamı savunma mücadelesine tez elden girişmelidirler. Ama bu nasıl başarılacak? Sorun buradadır. Hangi teorik yaklaşım ve perspektifle? Hangi politik yetenek ve iradeyle? Hangi alternatif çözümlerle? Marksistler her şeyden önce böylesi bir girişime ne kadar hazır olup olmadıklarını açıklığa kavuşturmalıdırlar. Karşı karşıya oldukları sorunlarını görebilmelidirler. Yoksa, mücadele ediyor olmak, sonuca ulaşmak bakımından yeterli olmuyor. Nitekim, yukarıdaki bir kaç sorunun yanıtını, bugün, gerçekten de bütün gücüyle direnen ve mücadele eden sosyalist harekete bakarak aradığımızda, karşılaştığımız tablo pek de iç açıcı değildir.

Oysa yanıt bekleylen sorunlar önümüzde duruyor: Her şeyden önce nasıl bir yaşam tasarlıyoruz? İnsan merkezli mi, yeryüzü merkezli mi? Yeşiller'in ileri sürdükleri gibi, kendimiz ile doğal dünya arasındaki sınırları kaldırmak nasıl söz konusu olacak? Değilse, bu sınırlar nasıl çizilecek? Sınırlı bir gezegende, "gelişme"nin, "ilerleme"nin sınırları nasıl belirlenecek? Bu noktada insan ihtiyaçlarının yeniden tanımlanması nasıl yapılabilir? Ya da, insanlığın gereksinimleri ile gezegenin ekolojik sınırlılığı arasında nasıl bir denge kurulacaktır? Buna göre teknoloji üretimi nasıl ele alınacak? Enerji politikası neye göre ve nasıl belirlenecek? vb.. vb...

Bu ve benzer soruların yanıtlanması, geleceğin, yani devrim sonrasının sorunları olarak görülemez. Çünkü, gerekli yanıtlara sahip olmayan bir mücadelenin yürütülmesi, kendibaşına bir olanaksızlıktır. Böylesi bir mücadele, her şeyden önce yeterli güvene ve inandırıcılığa sahip olamayacaktır. Tutarlı, etkili ve gelecek açısından gerçekten anlamlı bir hareket yaratılabilmesi, kendisini yalnızca güncel ve yerel politik çelişkilerle sınırlandıran yaklaşımlarla başarılamaz. Dolayısıyla sorunların evrensel içeriği, bilimsel felsefi boyutu görülmeli ve her düzeyde ihtiyaç duyulan yanıtların üretilebilmesi için, ciddi tartışmalar geliştirebilmelidir. Ekolojik krizin yanıtlanması çabası da, böylesi bir yaklaşımı gerektiriyor.

Bu noktada Yeşillerden öğreneceğimiz çok şey olduğunu düşünüyorum. Yeşil hareket, yalnızca ekonomik ve sosyal sorunlarla sınırlı kalmayıp, eleştirilerini, köklü bir şekilde, bugüne kadar sürdürülegelmiş temellere yöneltiyorlar. Bilimsel, felsefi ilkeleri, yerleşik düşünce kalıplarını temelli bir şekilde sorguluyorlar. Uygarlığın köklerinde yatan anlayışlarla hesaplaşıyorlar. Ulaştıkları sonuçlar ne kadar yeterlidir ya da sorunlara ne kadar çözüm getirmektedir, ayrı bir tartışma konusudur. Burada anlaşılması gereken, her şeyden önce artık bilinen eleştiri tarzı ile sınırlı kalınamayacağıdır. Dolayısıyla öğrenmekten kasıt, bir eklemleme ya da yeşil hareketin tezlerinin doğrudan sasyalist harekete taşınması değildir. Alışkanlık üzere böyle bir tutum benimsenebilir! Ancak sorun, sosyalist perspektif açısından ekolojik yaklaşımın netleştirilmesi ve bunun Marksizm'in teorik-politik bütünlüğünü yeniden üretme çabasının içsel bir parçası olarak ortaya konulmasıdır.

Dipnotlar:

1- Ekolojik Kriz ve Gezegenimizin Geleceği, M.Nazım YÜCELER, sf.51, EMEK Kitap Dizisi 1, Mayıs 96

2- Ekoloji ile ilgili daha fazla bilgi ve konu ile ilgili tartışmaları, yaklaşımları öğrenebilmek açısından, ekoloji dergisi 'Ağaçkakan' takip edilmesi gereken bir kaynak.

3- "70'lerin başlarında ekolojik çelişkiler, kapitalizmin kendini yeniden üretmesinin fiziki koşulları bakımından ifade ettikleri tehdit öne çık(arıl)arak, burjuva bir sorunsal içinde gündeme gelmeye başladılar. 70'lerin ikinci yarısında yoğunlaşmaya başlayarak, 'ekoloji ve çevre sorunu' gündeminin yaygınlaşması ve kitleselleşmesiyle, bu sorunlara/çelişkilere dönük ilgi giderek anti-kapitalist bir boyut kazanmaya başladı." -Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi Cilt 5, s.1536.

4- Reel Politikanın Sonu 11, Ergin ADAKLI, Toplumsal Dayanışma, sayı 24, 1 Eylül 1994

5- Age.

6- Sınırları Yıkmak, Mary MELLOR Ayrıntı Yayınları.

Tarihe bakış

Aytekin YILMAZ

Türkler'de olan devlet baba kültürü başka hiçbir devlette böylesine köklü ve derin değildir. Resmi Türk devlet tezine göre de "devletçilik ilericiliktir." Üniversite gibi kurumlarda Türk devlet geleneği diye bir ders de konulmuştur. Türk devlet yönetimine üst bürokrat yetiştiren siyasal bilgiler ve hukuk fakültesi gibi bölümlerde "devlet baba" kültürü övüne övüne anlatılmaktadır; ayrıca harbiye kışlalarında da ayrıntılı olarak verilen bir derstir. Prof. Aydın Taneri'nin Ankara Hukuk Fakültesi'nde ders olarak hazırlayıp verdiği kitabı, "Türk Devlet Geleneği" buna açık örnektir. Prof. Aydın Taneri bu ders kitabında çok ayrıntılı olarak Türk devlet geleneğini anlatıp şimdiki kuşaklara örnek göstererek bir Türk devlet adamının özellikleri şöyle böyle olmalıdır deyip geçmişte yaşamış olan Türk devlet adamlarını örnek göstermektedir. Türkler de "devlet baba" kültürü niye bu kadar güçlüdür? diye sorduktan sonra şu örneği vermektedir. *"Büyük Hun İmparatoru Mete'nin güçlü komşuları olan Tunguzlar, Mete'den Atı ile karısını istemişlerdi. Mete biraz vakit kazanmak için hem atını hem karısını Tunguzlar'a verir. Tunguzlar Mete'den daha sonra çorak toprakları istiyor. Mete etrafındaki ileri gelenlerine soruyor; devletin ileri gelenleri şu cevabı veriyor 'At ve hatunu verdikten sonra bir çorak toprak parçası zaten işe yaramaz bir yerdir onu da verelim'. Mete bu sözleri söyleyen beylerin başını kestirmiş ve sonra da etrafındakilere bağırmış 'At ile hatun kendi kişisel malımdı, bu sebeple onları verdim toprak ise devletin malıdır"*(1) demiştir. Resmi tarihçiler bu örneği devletin kutsallığını vurgulamak için vermiştir. Buna benzer bir çok olayı örnek veren Kemalist tarihçiler Türk devlet adamlarının devletçi olduğu yargısına varmışlardır. Prof. Aydın Taneri'ye göre Osmanlı devletini kuran Osman Gazi devletçiydi. İmparatorluğu kuran Fatih devletçi, meşrutiyeti kuran Abdulhamit devletçi, Cumhuriyeti kuran M. Kemal devletçiydi. Buradan hareketle Türk milletinin devletine bağlı bir millet olduğu fikrine ulaşan Türk devlet adamları 70 yıldır cumhuriyet dönemi boyunca kendi Kemalist düzenine karşı yapılan toplumsal muhalefeti dış güçlere bağlamışlardır. Türk devletinin ikide bir "dış güç, dış güç" dediği ilgili tez şöyledir. Türk milleti devletine bağlı bir millettir, devletine karşı gelmez. Arada bir kışkırtmalar olduysa bunun nedenlerini "dış güçler"de aramak gerekmektedir. Tarihten beri uygar Türk devletine karşı başkaldıran milletlerden Ermeniler haindir, Kürtler bölücüdür, Yunanlılar kahpedir, Ruslar yıkıcıdır, diğer milletler ise Türk devletinin iyiliğini istemeyen kötü milletlerdir. 73 yıldır Türk devletine karşı kışkırtılan Ermeniler'in arkasında Fransızlar ve Ruslar vardır. Kürtler'in arkasında önceleri İngilizler şimdi ise Suriye vardır. Rumlar'ın arkasında ise Yunanlılar vardır. İkide bir devleti tehdit eden güçler bu aslı astarı belli olmayan, gözle görülmez, elle tutulmaz olarak bilinen bu dış güçlerdir. Resmi devlet görüşüne göre tüm bunların bilincinde olan devlet adamı başarılı, devletine bağlı bir adamdır. Bu anlayışa bağlı devlet bakanı, başbakan, cumhurbaşkanı, genelkurmay başkanı ne zaman ağzını açsa her olayın arkasında "dış güçler"i aramaktadırlar.

Bu resmi devlet manipülesi sistemli biçimde cumhuriyetin kuruluşundan beri siyaset olarak benimsenmiş her defasında halklarımıza dayatılarak toplumu manipüle etmektedir. Türk toplumu manipülasyona açık olduğu için her defasında yanlış yönlendirilmiştir. Halen, belkide en çok kullanılan bu "dış güçler" sendromudur. Türk toplumunun tarihten gelen devletçi özelliğini bilen devlet adamları toplumu en zayıf yanından vurmaktadırlar. 73 yıldır Türk şovenizminin bombardımanı altında manüpüle olan Türk toplumunu şartlandıran unsurlardan birisi "dış güçler" sendromu olurken bir diğeri "bölünme" sendromudur. Bu "bölünme" kompleksi "dış güçler" sendromuna bağlı olarak geliştiriliyor. Paranoyak teze göre "dış güçler"in amacı bölünmez Türk devletinin bölünmez bütünlüğünü bölmek. Bu tezi en çok Kürtler'e karşı kullanıyor. Bu tezi çok işleyen devlet şoven kesimler üzerinde o kadar etkili olabilmiştir ki Kürtler bu kesimlerce potansiyel olarak suçlu, bölücü ilan edilmiştir. Halklarımız arasında barışı dinamitleyen bu iki paranoyak tezdir.

DEVLET BABA GELENEĞİ

Türkler tarihlerinde devlet kurarken toprak unsuruna önem verdiler. Tüm Türk devletlerinin temel ögesi topraktı. Osmanlı devletinin maddesi toprak ekonomisiydi. İlk Türk imparatorlarından olan Mete Han'ın, toprağı insana üstün kıldığını yukarıda belirtmiştik. Aslında insana üstün kılınan toprak değil devlettir. Çünkü kendisi "toprak devletin malıdır" diyor.

Türkler'de devleti kutsallaştıran gelenek sonraki Türk devletinde devam ettirilmiştir. Özellikle Osmanlı döneminde devletin büyüklüğü ve

kutsallığı yasal güvence altına alınıyor. Türkler'in tarihinde devleti korumaya alan gelenekçi devlet adamı İstanbul'u alıp imparatorluğu kuran Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet'tir. Osmanlı'nın ilk kanunnamesi olarak da bilinen Fatih Kanunnamesi Türklerin tarihinde devleti korumaya alan önemli bir yasal düzenlemedir. Fatih daha kanunnamesinin girişinde gelenekçi bir kanun yaptığını belirtiyor. *"Bu kanuname atam ve dedem kanunudur, benim dahil kanunumdur. Ashab-ı Kiram bununla amel olalar ha!"* (2) demektedir. Kendisinden önceki Türk devletinin geleneğinin bir sentezlemesini yapmıştır. Devleti ve hanedanı kardeş kanı pahasına koruyan en önemli maddelerden biri şöyledir: *"Ve her kimseye evladımdan saltanat müyesser ola karındaşlarım nizam-ı alem için katletmek münasiptir"* (3) Padişah Fatih Sultan kanunnamesinde dediği gibi de yapmıştır. Babası 2. Murat'ın ölümünden sonra 1451'de 2. defa tahta çıkıyor. İlk işi de daha sonra kanunnamesinde meşrulaştıracağı 'devletin ve hanedanın geleceği için tahta çıkanların kardeşlerini öldürebilmeleri' hükmünü ilk uygulaması olarak tahta çıkar çıkmaz henüz 1 yaşına girmemiş kardeşi Ahmet'i biat töreni sırasında sarayın hamamında boğdurttu. Fatih Sultan Mehmet tarafından yasal güvenceye alınan bu gelenek sonraki padişahlar tarafından sürdürüldü 3. Murat tahta çıktığı zaman 'Nizam-i alem için' yani devletin ve hanedanın geleceği için beş kardeşini boğdurttu. 2 gün sonra da bir milyon dukka cülüs bahşişi dağıttı. Osmanlı devletinde öyle bir gelenek başlıyor ki devlete bağlılık adeta kardeş kanı dökmekle eş tutuluyor. Kim ne kadar kardeşini boğazlasa o kadar devlete bağlı olduğunu ispatlıyor. Kız çocuğundan padişah olmadığı için onlara dokunulmuyor. Erkek çocuklar ise daha bir yaşında iken saray hamamlarında boğduruluyor.

Osmanlı da saray entrikacılığı yoğundur. Sadece 1612 ile 1922 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde padişahlık yapmış 21 padişahtan 13'ü Şeyhülislamın fetvası ile tahttan indirildi. Yine 16. yüzyılın sonları ile 17. yüzyılın başlarındaki bir çok padişahın döneminde Valide Sultan'ın entrikaları da büyük rol oynamıştır. O dönem saraydaki nüfus kavgaları öylesine kızışmıştır ki bu döneme "imtiyazlı kadınlar dönemi" denilmeye başlamıştır.

Osmanlı'daki saray entrikacılığının yoğun yaşanmasının birçok nedeni vardır. Başta Osmanlı devlet yapısına egemen olan ilişkilere bakmak gerekir. Osmanlı tek bir kültürle oluşmuş devlet değildir. Üzerinde bulunduğu coğrafyada Osmanlı kendine has fodal kültürel bir yapı oluşturdu. Türkler Orta Asyalı olmaları nedeniyle başta Asyalı gelenekleri vardır. Gene Anadolu'ya yerleştiklerinde Bizans müesseselerinin üzerine oturmuş bir yapıdır. Birçok kurumu Bizansılardan devraldılar. En önemlisi de İslam'ı kabul ettiklerinden sonra şeriat hükümlerini kendilerine esas almalarıdır. Özetleyecek olursak Türkler'in üzerine oturduğu tarihsel kültürel miras Asya etkileri, Bizans müesseseleri ve şeriat hükümleridir. Osmanlı devlet yapısına egemen olan bu kültürel karmaşalık devlet yapısı içinde karma karışık bir hal almıştır. Bu kültürel karmaşalık hamurundan yoğrulan gelenekçi Türk devlet adamı portresini bir çizelim. Asya talancısı, Bizans entrikacısı, İslam'ın şaik kurnazı. İşte günümüz Kemalist devlet gelenekçisinin hamurunun suyu bu kaynaklardır.

Kemalist cumhuriyetin Osmanlı'dan devraldığı birçok miras vardır. Hem kurum olarak hem de kültürel anlamda. Ama bunların en başında devletin kutsallığı gelmektedir. 'Devlet baba' kültürü cumhuriyet dönemi boyunca en çok putlaştırılan, anayasalarda yasal güvence altına alınan bir durum oldu. Cumhuriyet döneminde yapılan her üç anayasada da devletin kutsal bir kurum olduğu belirtilip kanunlarla güvence altına alınmıştır.

Fatih Kanunnamesi'nde devleti yücelten hükümler cumhuriyet dönemindeki anayasalarda daha da geliştirilmiştir. Bunların en sonuncusu olan 1982 Anayasası'na göre devlet insan için değil insan devlet içindir. Devletin kutsallığı belirtilerek her Türk vatandaşını devleti korumaya tabi kılmıştır. Devleti kutsallaştıran anayasadaki bazı maddeler değiştirilemeyeceği gibi teklif bile edilemez hükmü getirilmiştir. Dünyanın hiçbir cumhuriyet yönetimi ile yönetilen ülkelerde böyle bir anayasa söz konusu değildir. Tamamen devleti yücelten bir anayasa Türk anayasaları ve devlet gelenekçiliğidir.

Türk tipi orijinal bir devlet geleneğine sahip olmak hiçbir Avrupa ülkesine nasip olmamıştır. 1982 anayasasına göre devletin cumhuriyet şekli ve benzeri özelliklerinin değişmezliğinin yanında teklif bile edilemiyor. Burada ortaya çıkan kutsal devlet anayasasının edebi bir hal alması var. Diyelimki o anayasa maddesi eskidi dünya değişiyor dolayısıyla Türk devleti de değişmek zorunda, peki nasıl değiştireceksiniz. Çünkü teklif bile edemiyorsunuz. Teklif edilemeyen bir anayasa maddesinin değiştirilmesi mümkün mü? İşte böyle akıl almaz bir anayasa ile yönetilen bir devlet gerçekliği var. Çoğu zaman bu devletçi devlet niye değişmiyor diyoruz. Niye değişsin ki! Çünkü daha cumhuriyet kurulurken oluşturulan devlet siyaseti değiştirmek için değil değiştirilmemesi için ilkeler koyuldu.

Aradan 73 yıl geçmesine rağmen Kemalizm'in temel siyasetleri değiştirilememektedir. Bazılarına göre Kemalizm diye bir şey kalmamış; bu değerlendirmeye katılmak mümkün değil. Çünkü Kemalist cumhuriyet taşları olduğu gibi durmaktadır. Bir takım kıytırık rötuşlara kanmamak gerekir. En önemli ilkesi olan devletçilik ilkesinin özelleştirme ile içinin oyulduğu koca bir yalan. Bugüne kadar yapılan özelleştirmeler ciddi şeyler değil. Devlete yük olan bir takım kuruluşların tasfiyesi söz konusudur. Yoksa ordunun denetimindeki kamu kuruluşlarına dokunulmamaktadır. Mesela bir OYAK'ın yakınından bile geçememektedirler. Kaldı ki sadece OYAK tek başına orduyu ayakta tutabilecek bir kurum haline gelmiştir. Devleti çekip çeviren tek hakim güç ordu üzerinden MGK olduğuna göre demek ki devletçilik siyaseti devam edecektir. Sorun sadece devletçilik sorunu değildir. Kemalist cumhuriye-

tin temel sorunlarına baktığımızda gelenekçi siyasetler olduğu gibi önümüzde durmaktadır. Demokratikleşme sorunu, Kürt sorunu gibi güncel, olmazsa olmaz siyasetlerde en ufak bir değişme olmamıştır.

Devletin derin bir kriz içinde olduğu doğrudur. Tüm kurumları ile çürüdüğü de doğrudur. Ancak şu söylenebilir Kemalizm ideolojik olarak iflas etmiş ve değişmekten başka çıkar yolu da yoktur. Kendi evrimi ile varacağı yer 2. Cumhuriyettir. Gerçi şu an 2. cumhuriyetçi siyasete tahammül edememektedir. Gelenekçi Kemalist devletin değişmediğini en iyi ordu ile sivil otorite ilişkilerinden anlıyoruz. Kemalist cumhuriyeti kuran ve bugünlere taşıyan ordu, bugün MGK gibi bir güçle tüm devlet dizginlerini elinde bulundurmaktadır. Bu devleti MGK gibi bir gücün elinden alacak otorite ise en azından şimdi ortalıkta yoktur. Kemalist devletçi siyaseti koruyan ise bu güçtür. Gerek Osmanlı devletinde gerek Kemalist cumhuriyette devlet hatt-ı humayununu müdafa eden siyasi güç askeri bürokratik güçlerdir. Osmanlı döneminde devletin gelenekçi siyasetlerini koruyan kurumun adı padişah etrafında örgütlenen devlet sınıflarından oluşan Divan-ı Humayun'dur. Divan-ı Hümayun Osmanlı devlet yönetiminde en yüksek oluşumdur. Başı da Osmanlı padişahıdır. Diğer üyeleri ise sivil ve askeri kurumlardan oluşuyor. Tıpkı bugünkü MGK gibi. Padişahın başkanlığında toplanır; vezirler, kazaskerler, defterdar ve kaptan-ı derya gibi üyeleri vardır. Serasker, kazasker ve kaptan-ı derya gibi isimler bugünkü ordu içindeki kuvvet komutanlarına tekabül eder. 600 yıllık Osmanlı devletinin idare eden Divan-ı Hümayun kendi içinde tek vücut olmadığı için dönem dönem saray içinde padişaha karşı darbeler hazırlanmış birçok padişah halledilmiştir. Fakat tüm darbelere rağmen devletin gelenekçi siyaseti değiştirilememektedir. Padişahlar tasfiye edilmiştir, ama devletçi gelenek devam etmiştir. Çünkü "devlet baba" kültürü ile tahta oturan Osmanlı oğullarına sarayda öğretilen çok önemli bir ilke vardır. O da "Ya devlet başa ya kuzgun leşe"dir. Bu anlamı ile Osmanlı padişahları içinde 3. Selim dönemi öğretici derslerle doludur. 3. Selim Osmanlı padişahlarının 28. ve en reformcularından biri olarak tarihe geçmiştir. Osmanlı tahtına çıktığı 1789 yılı Fransa'da büyük burjuva devrimi başlamıştır. Aradan üç beş yıl sonra Fransa devrimi dalga dalga tüm Avrupa'yı sardıktan sonra doğuya doğru Osmanlı gibi despot devletleri de etkiledi. 19. yüzyılın başları bir anlamda Osmanlı için deprem yılları oldu. 450 yıldır aynı gelenekçi siyasetlerle yönetilen Osmanlı devleti gelinen aşamada batı devletlerine nazaran günbe gün gerilemeye başladı. Batıda gelişen kapitalizm yavaş yavaş Osmanlı devletini de sarıyordu. Kapitalizm doğası gereği girdiği yeri ister istemez değiştirecekti. Hele bir de Osmanlı gibi çok uluslu feodal bir devleti daha çok etkiliyordu.

Osmanlı 16. yüzyılda toprak alanında dünyanın en büyük devletiydi. Fakat 19. yüzyılda 3. Selim tahta çıktığında birçok tarihçiye göre dördüncü sıralara düşmüştür. Büyüklük kompleksine göre örgütlenen Osmanlı kolay kolay bu durumu içine sindiremiyordu. Ama eskisi gibi yeniçeri ordusu Viyana kapılarına kadar gidemiyor değişik cephelerdeki savaşları da kaybediyordu. Dört kıtada at koşturan, Viyana kapılarına dayanan bir devlet için kabul edilir bir durum olmadığı için 3. Selim'de bir devlet adamı olarak kabul etmedi. Batı devletlerine özenip bir dizi reform yaptı. Adına da yeni düzen anlamına gelen Nizam-ı Cedid koydu.

3. Selim'in bu reformuna göre Osmanlı devleti bu gelenekçi durumla dönemi kurtaramazdı. Hem siyasal hem sosyal anlamda hem askeri anlamda birtakım yeni düzenlemeler şart diyordu. Fransa'da Napolyon'u taklit etmeye koyuldu. İslamcı Osmanlı toplumuna batı tipi bir gelenek başlatmak isteyince "gavur" padişah ilan edildi. Gelenekçi kesimin sert tepkisi ile karşılaştı. Bu defa orduya yüklendi. Kışlalar yaptırarak düzenli ordulaşmaya gidip, cephelerde savaşmayan yeni çeriyi tasfiye etmek istedi. Yeniçeri kışlalarıda "Biz Avrupa usülü eğitim istemezük" deyip başkaldırdı. Sonuçta 3. Selim reformlarını yapamadan tasfiye oldu. 1807 yılında 3. Selim'i tasfiye edenler, 450 yıllık Osmanlı devlet geleneğinde direnen devlet hatt-ı hümayun'unu müdafa eden saray içinde örgütlenmiş darbeci askeri güçlerdir. O dönem devletin değişmemesi konusunda ısrara eden yeniçeri ordusunu elinde tutan darbeci askeri bürokratlardır. Yeniçerileri aralarına alarak 3. Selim'i tasfiye ettiler. Tabi bu tasfiye sonucunda reformlarda tasfiye oldu. Taa ki 1826'lara kadar. 2. Mahmut, 3. Selim'in yapamadığını aradan 30 yıl sonra çok kanlı biçimde Yeniçerileri tasfiye ederek yaptı. başta yeniçeriler 2. Mahmut'a da çok direndiler. "Biz disiplin istemezük" dediler. Ancak 2. Mahmut sağlam teşhiste bulunuyor, devletin değişmesi önünde en büyük engel olarak yeniçeri ordusunu görüyor ve onları tasfiye ediyor. Yeniçeri ordusu tasfiye edildikten sonra tanzimat reformlarının yolu açılıyor.

Bilindiği gibi Tanzimat, Osmanlının yarı sömürgeleşme sürecinin başlangıcıdır. 3. Selim'in tasfiyesi ile Kemalist cumhuriyette 70 yıllık gelenekçi devletçi siyasetleri değiştirmeye çalışan Turgut Özal bu anlamda birbirlerine benzerler. Her iki devlet adamı da devletin gelenekçi siyasetlerini koruyan kesimlerce tasfiye edildiler. 3. Selim Osmanlı'nın son dönemlerinde 450 yıllık geleneği yıkmak istedi. Bunu başaramadan tasfiye oldu.

Turgut Özal 70 yıllık Kemalist Cumhuriyet'in devletçi, gelenekçi bir takım siyasetlerini değiştirmek istedi. Devlet içinde örgütlenmiş darbeci tasfiyeci güçlerce tasfiye edildi. Osmanlı döneminde 3. Selim'in reformlarını hayata geçiren 2. Mahmut oldu. Kemalist Cumhuriyette ise Turgut Özal'ın yapamadığı reformları yapabilecek biri henüz çıkmış değil. Turgut Özal ne yapmak istemişti, herşeyden önce Özal'ı iyi anlamak gerekirdi. Özal 1980 sonrası devletin özel savaş siyasetini en iyi uygulayan bir adamdır. 10 yıl boyunca savaşı kurumlaştıran adamdı. Aynı zamanda gelinen aşamada birçok şeyi anlamıştı. Başta 70 yıllık siyasetlerle bu devletin yürüyemeyeceğine inandı. Öncelikle Kürt sorunu noktasında olmak üzere birçok gelenekçi anlayışı yık-

mak, tasfiye etmek istedi. Gelenekçi devletin Kürt'ün adına tahammülü yokken Özal federasyon dahil birçok şeyin tartışılmasını istiyor ve Kürt sorununun askeri değil, siyasi olarak çözümü üzerinde duruyordu. Her gün aydınlardan gazetecilerden rapor üzerine rapor alıyordu. Savunduğu görüşler 2. Cumhuriyet'i şart koşuyordu. Turgut Özal cumhuriyet tarihinde Kemalist devletin gelenekçi anlayışını yıkmaya çalıştığı için bir çok kesimin tepkisi ile karşılaştı. En başta ordu içindeki darbeci kliğin. Özal'ın yapmak isteği bir şeyde ordunun denetimini sivil siyasetten kaldırmak, bir anlamda etkisizleştirmektir. Genel Kurmay bu durumdan oldukça rahatsızdı. Sonuç olarak Turgut Özal çok şey yapmak istedi. Ama hiçbir şey yapamadan 3. Selim gibi gelenekçi darbeci güçlerce tasfiye edildi. Turgut Özal devletin geleceği için bir elzemdi. Tutucu güçler kendi iç çelişkileri nedeniyle değerlendirmediler. Şimdi devletin vardığı nokta Özal'ın yapmak istediği noktadır. Ordu kılıcı eline almış hiçbir değişime fırsat vermemektedir. 2. Mahmut gibi birinin kılıcı alıp kışlaları basarak devletin önündeki bu askeri güçleri tasfiye etmesi gerekmektedir. Dönemler ayrı ,koşullar ayrı bunu yapabilecek birileri çıkar mı onu zaman göstercek ama hiçte kolay olmadığı kesin. Çünkü Türkler'de devlet baba aslında bir anlamda "ordu baba"dır. Devleti değiştirmek isteyenler önce orduyu değiştirmesi gerekecek başka da olur yanı görülmemektedir.

KURT KANUNU

Türkler'de devlet gelenekciliğine baktığımızda tasfiyeci bir gelenekle karşılaşıyoruz. Çok eski tarihlere gitmeye gerek yok. 3. Selim dönemi ile Turgut Özal'ın dönemleri yeterince tesbitimizi doğrulamaktadır. Türk devlet geleneğine hakim olan anlayış kurt kanunudur. Kurtlukta kanun düşeni yemektir. Türk devleti aynen böyle yapmıştır. Yıllarca kendi devletine hizmet eden devlet adamlarını en ufak bir ters düşmede gözlerinin yaşına bakmadan tasfiye etmişlerdir. Bu tasfiyeci kurt kanunu şöyle işliyor, önce devleti değiştirmek isteyenler tasfiye ediliyor daha sonra bu defa tasfiye edenler tasfiye oluyorlar. Öncelikle 3. Selim tasfiyesi iyi bir örnektir. 3. Selim gelenekçi devleti değiştirmek isteyince gelenekçi kesim tarafından tasfiye ediliyor. Daha sonra 3. Selim'i tasfiye edenler sonraki padişah 2. Mahmut tarafından tasfiye ediliyorlar.

Buradaki köhne anlayış şudur, bu gelenekçi devlette değişmemezlik refleks haline gelmiş, her türlü değişime tepki veriyor. Bu durum uç noktadadır. Diyelim ki olumsuzluk anlamında tepkisi haklıdır. Ama kendisi için olumlu yöndeki bir değişimede tepki gösteriyor. Mesela Kemalizm olgusu buna iyi bir örnektir. Bazı devlet adamlarında Kemalizm adeta kalıtsal bir hal almıştır. Kemalizm söz konusu olunca şartlandırılmış Pavlov'un köpeği gibi refleksini harekete geçirip tepki gösteriyorlar. Bunlar başta Demirel, Türkeş, Ecevit gibi 40 yıldır kaşarlaşmış gelenekçi adamlardır. Eğer bilime inanmasak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz, Kemalizm bu adamlarda genetiktir.

Dünyada hiçbir ülke yoktur ki, değişimden bu kadar korksun. Bu korkunun nedenini güçsüzlükte aramak gerekir. Bu devlet daha kuruluşundan beri binbir türlü komplekslerle kurulduu. Kemalist Cumhuriyet'in "dış güçler" ve "bölünme" sendromu güçsüzlüğün, kendisine güvensizliğin sonucu olarak gelişti sonraları ise klinik bir vakaya dönüştü, şimdi kurtulmak istiyorlar, kurtulamıyorlar.

Osmanlı'dan devralınan tasfiyeci gelenek Kemalist Cumhuriyet'te de devam ettirildi. Kurt kanunu en çok da ordu içinde geçerli kılındı. Osmanlı döneminde Türkler iki defa Viyana seferi düzenleyip Viyana kapılarına dayanıyor. Birincisi 1529'da diğeri ise 1683'te Kara Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Viyana'ya girer. Fakat tutunamaz, iki ateş arasında kalarak yenilgiyle geri çekilir. Osmanlı Viyana yenilgisinde kusurlu bulunanları cezalandırır. Padişah 4. Mehmet bu başarısızlığın baş komutanı olan Kara Mustafa Paşa'yı ve beraberindeki 50 komutanı yenilginin nedeni göstererek kellesini vurur(4). Çünkü ordu içinde yenilgi kabul edilmediğinden cephelerde savaş kazanmayan Osmanlı paşalarının kelleleri vurulmuştur. Viyana seferi resmi Türk tarihçileri tarafından çarpıtılmıştır. Çoğu zaman Viyana kapılarına dayanmakla övünürler. "Türk ordusu büyük kahraman ordudur" deyip "Viyana kapılarına dayanmışız" demektedirler. Aslında Viyana seferi bir zafer değil bir yenilgidir. Türk ordusu Viyana çevresinde iki ateş arasında kalarak çok kayıpla çekilmek zorunda kalmıştır. Bunu bilen Osmanlı padişahı 2. Mahmut, yeniçerilerin batı düzenine kazan kaldırdıkları zaman "Biz Avrupa tarzı ile mi Viyana kapılarına dayandık" demeleri üzerine 2. Mahmut da yeniçerilere "hangi ordu ile geri döndünüz" diyerek bozguna uğradıklarını hatırlatmıştır. Osmanlı ordusundaki geleneğe göre cephelerde savaş kazanan komutanlara ödül verilmiş, kaybedenlerin ise kellesi vurulmuştur. Bu ordu içindeki tasfiyeci gelenek cumhuriyet döneminde de geçerli kılınmıştır. Bölgedeki 10 yıllık kirli savaş bunun dersleriyle doludur. 1992'deki Şırnak olaylarından sonra Türk Paşası Tugay Komutanı Mete Sayar bizzat Şırnak'a giden Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş tarafından başarı plaketi verilerek ödüllendirilmiştir. Ama diğer taraftan 1992'deki büyük güney savaşının yenilgi ile sonuçlanmasının ardından başta Jandarma Komutanı Eşref Bitlis ve daha sonra güney savaşını komuta eden Binbaşı Cem Ersever ve ekibi çok kanlı bir biçimde tasfiye edilmişlerdir. Türkler'in yakın tarihi bir anlamda tasfiyeler tarihi oluyor. "Büyük Türk", "Büyük Devlet Baba" anlayışı mutlak doğru kabul edildiğinden suçlu her zaman tek tek kişiler olarak ele alınıp tasfiye edilmişlerdir.

Türk devlet gelenekçiliğinin bir özelliği de devletin içinde bulunduğu çıkmazın aşılması için dönemin aydın yazarlarına raporlar hazırlatılmasıdır. Bu rapor yazdırma geleneği de Osmanlı'dan devralınan bir anlayıştır. Osmanlı döneminde Aydın ve yazarlar o dönemin ilmiye sınıfından olanlar bildikleri kadar risaleler yazıp padişaha sunarlar. Bir öğüt olarak yaz-

lan risalelerin başında en tanınmışlarından olan 4. Murat (1623-1640) (5) döneminde Koçi Bey'in risalesi ve Katip Çelebi'nin teşhisidir. 4. Murat Osmanlı devletinin içinde bulunduğu kötü durumu görünce dönemin yazarlarına çağrı yapıp risalelerini, öğütlerini sunmalarını istiyor. Koçi Bey ve Katip Çelebi yazıp padişaha sunarlar. Koçi Bey devletin içinde bulunduğu tıkanıklığı dirlik sisteminin bozulmasında görür. Bunun için tedbir olarak padişahın güçlü olmasını isteyip dirlik düzeninin yeniden canlandırılması gerçeğini vurgular. Kısaca Koçi Bey padişahın otoritesini artırmasını, baskının yaygınlaştırılmasını önerir. Padişah 4. Murat'la aynı kafada olan Koçi Bey gelenekçi devlet siyasetinde diretir. Buna karşılık Katip Çelebi'nin teşhisi ise devletin değişmesinden yanadır. O dönem yazdığı "bozukluların düzeltilmesi için rehber" adlı risalesi Osmanlı devleti'nin durumunu önceki yazarlardan daha geniş açıdan ele alıyor ve inceliyordu. Katip Çelebi'ye göre hazine darlığı için acil çare aramak boş yere çaba harcamaktı. Devletin ve toplumun genel niteliği bilinmeden, sorunların köküne inilmeden geçici çare aramak fayda vermeyecekti. Bu yılın hazine açığı kapatılsa bile, köklü sorunlara çözüm bulunmadıkça darlık ertesi yıl tekrar çıkacaktı ortaya.

Katip Çelebi'ye göre insan yaşlandığı gibi devlet de yaşlanıyor. Kişi çocukluk, gençlik ve olgunluk çağlarından sonra ihtiyarlayıp çöktüğü gibi devlet de çeşitli evrelerden geçip yaşlanacak, bu akıbet kaçınılmaz olduğu için geçmiş günleri, eski düzeni geri getirmek ne kişinin harcı ne devletin Koçi Bey ve benzerlerinin önerdiği gibi eski sistemi yeniden canlandırmak mümkün değil, en fazla çökmekte olan bu devleti bir müddet daha yaşatabiliriz. Ama yine de sonuçta çökmek zorunda kalacaktır.

Katip Çelebi bu görüşleriyle Osmanlı'nın İbn-i Halduncularından olduğu söylenir. Devletin akıbetini insan ömrüyle açıklamak İbn-i Haldun'un orijinal görüşüdür.

Osmanlı döneminde padişahlar devletin içinde bulunduğu krizin tesviti için risaleler, öğütler yöntemi ile çalışırken Kemalist Cumhuriyette aynı gelenek rapor adını aldı. Aydınlara, yazarlara, politikacılara rapor yazdırma geleneğini başlatan Turgut Özal oldu. Cumhuriyetin en başındaki adam olması nedeniyle devletin içinde bulunduğu kriz Özal'ı böyle bir yönteme itti.

Özal etrafındaki gazeteci, yazar ve politikacılara başta Kürt sorunu olmak üzere devletin geleceği için rapor yazmalarını talimat olarak verdi. Özal bölgedeki savaşın her geçen gün boyutlanarak geliştiğini görüp, askeri tedbirin tek başına yetmeyeceğini anlamıştı. 1992'deki Şırnak olaylarının ardından başta en yakınında bulunan kendi adamlarına Kürt sorunuyla ilgili birer rapor yazmalarını söyledi. 1992'deki Adnan Kahveci'nin hazırladığı raporda fedarasyona bile gidilebileceği yazıldı. Daha sonra Adnan Kahveci nedeni bilinmeyen bir trafik kazasında can verdi. Özal'ın Kürt sorununa ilişkin çalışmaları 1993'deki tek taraflı ateşkes sürecinde daha da hızlandı, hatta yurtsever devrimci hareket ile görüşmeye kadar düşünceleri olduğu söylendi. Kürt sorunu konusunda devletin inkarcı politikalarını tasfiye etmek için epey uğraş içine girdiği bir sırada meçhul biçimde tasfiye edildi. Turgut Özal'la birlikte bir dönem kapanmış oldu.

Bugün ise Kürt sorununa ve devletin demokratikleşmesi üzerine hergün onlarca rapor yazdırılıp cumhurbaşkanına, başbakana, genel kurmay başkanına sunuluyor. Ama nedense bir türlü sağlam teşhis konulamıyor. Yoksa devletin hasta olduğu konusunda birçok çevre hemfikir. En önemlisi devletin başındaki Cumhurbaşkanı Demirel bile aynı görüşte. Kendisi sivil toplum örgütlerine başvurarak demokratikleşme konusunda raporlar istiyor. Bugün yazılan raporların çoğu devlet kafası ile yazıldığı için sorunun özüne inme cesareti gösterilememektedir. Osmanlı siyaset adamı Koçi Bey ile Padişah 4. Murat aynı kafadaydı. Bugün ise devlete rapor yazıp akıl fikir verenler daha çok resmi devlet kurumlarıdır. Kaldı ki kendi kurumu olan bir TOBB raporuna bile tahammül edemiyor. Burjuva çevreler rapor üzerine rapor yazıp devlete sunuyor, sonuç yine aynı. Bu 70 yıllık despot devlet, gelenekçi siyasetlerinde ısrar edip bildiğini okuyor.

Bugün sorun rapor sorunu değildir. Kemalist devletin değişim isteyip istemediği sorunudur. Katip Çelebi Osmanlı devletinin çöküş/gerileme döneminde olduğunu ve bunun kaçınılmaz hal aldığını belirtiyordu. Belki müdahalelerle bir süre daha uzatabilirsiniz ama sonuçta yine yıkılmak zorundadır diyordu. Aynısı Kemalist cumhuriyet için geçerlidir. 73 yıldır her şeyi ile çürümüş, tabiri caizse kabak tadı vermiş bir kurum haline gelmiştir. Ve günü kurtarmanın hesapları içine girmiştir.

Türk devlet gelenekçiliği siyasi geçmişine baktığımızda bazı dönemlerdeki bazı olaylar benzeri sonuçlar doğurmuştur. Bu anlamıyla Kemalist cumhuriyetin son dönemi ile Osmanlı'nın 3. Selim dönemi birçok bakımdan birbirlerine benzerler. Başta 3. Selim reformlarına direnen gelenekçi devlet bürokrasisi önce 3 Selim'i reformcu düşüncelerinden dolayı tasfiye etti. Daha sonra 3. Selim'in çizgisine gelerek o meşhur tanzimat dönemini başlattı. Bugün ise Turgut Özal'ı tasfiye eden 1. Cumhuriyet'in gelenekçi Kemalist devlet askeri bürokrasisi bir zorunluluk olarak 2. Cumhuriyete doğru gidiş içindedir. Aslında Turgut Özal Türk burjuvazisi için bir elzemdi. Ama iktidara egemen olamadığı için askeri bürokrasiyi aşamadı. Gelinen aşama Turgut Özal'la beraber 2. Cumhuriyetçi siyasetleri tasfiye edenlerin tasfiyesi dönemleridir. Bu tasfiyeyi kim yapar nasıl yapar onu zaman gösterecek ama şu söylenebilir, bu gelenekçi-devletçi devletin varacağı yer 2. cumhuriyet olacaktır. Bu geçişi kendi evrimiyle yapamadığı an Türk devletini çok daha zor bir dönem bekliyor.

Kaynaklar

1- Türk Devlet Geleneği, Prof. Aydın Taneri, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları

2-Osmanlı Tarihinin Maddesi, Dr Hikmet Kıvılcımlı, Bibliotek Yayınları

3- Age

4- Osmanlı'nın son Üçyüz Yılı, Yeni Yüzyıl Yayınları

5- Türkiye Tarihi, Sinan Akşin, Cem Yayınları

Doğu'da n'oldu- 1

Cengiz GÜNDOĞDU

AYIPLI TARİH

İnsanın insanlaşma eylemine örnekleri, şimdiye kadar hep batı'dan verdim. Platon böyle dedi, Aristoteles şöyle dedi... Descartes, Hegel, Marks şöyle düşünmüş dedim. Batı'da insan insanlaşma mücadelesi verirken Doğu'da insan hiç kıpırdamadan... hiçbir eyleme girişmeden... hiç düşünmeden yangelip oturdu mu?

Doğu'da n'oldu... Doğu'da insan n'aptı.

Bu soruya karşılık bulmak için yola çıktıkta, baktım yol çok sisli. ikide bir tökezledim. Gün oldu, bıktım, bırak Doğu'yu dedim. Sonra inat ettim... Zor olsa da sisin içinde yürüdüm. Ordan burdan.... koştur koştur kitap okudum. Edindiğim bilgileri anlatacağım şimdi.

Önce şu. Batı'yla hesaplaşmak gerekiyor bu konuda. Hasaplaşma utanma kavramından başlamalı. Çünkü Batı'nın ideolojik egemenliği Doğu'yu kopkoyu bir sisin içinde bırakmış. Sözgelimi, Attila Tokatlı'nın Türkçe'ye çevirdiği bir eser var. Eserin adı **Ekonomik Doktrinler Tarihi**. Yazar, Henri Denis. Eserin başında, Editörün Not'unda şöyle deniyor *"elinizdeki eser, yalnız ekonomi politiğin değil, insanlığın bütün zihinsel (entellektüel) tarihinin bir çeşit özeti olmaktadır."* (1)

Eser okundukta şu görülüyor. "İnsanlığın bütün zihinsel tarihinin özetinde" Doğu'dan bir kıymıkçık bile yok. Doğu'da insan yaşamamış... tarla sürmemiş.... ekin ekmemiş... ürün değiş tokuşu yapmamış... n'oluyor, ne bitiyor diye düşünmemiş. Batı ideolojisi, milyonlarca, milyarlarca insanı hiç duraksamadan silmiş.

Doğu'da insan yok. Doğu sıfır.

Bu konuda Emre Kongar şöyle diyor. *"Modernleşme, batılı toplumsal bilimciler tarafından, bütün gelişmekte olan toplumların, batı toplumlarına benzer aşamalarından geçecekleri anlayışından hareketle oluşturulmuş bir kavramdır. (...) Eisenstadt, modernleşmeyi tarihsel olarak Batı Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da eleştirilmiş olan toplumsal, ekonomik ve siyasal sistemlere doğru bir değişim süreci olarak tanımlanlır. Lerner, modernleşmenin temelinde akılcı ve pozitivist bir ruhun benimsenmesinin yattığını söyler. Bunun ardından da modernleşme konusunda Batı modelinin evrensel olarak geçerli bulunduğunu söyler"* (2)

İşte Batılı toplumbilimcilerin insanlık tarihine bakışı. Buna ayıplı tarih diyorum. Bu ideologların yüzüne bu ayıbı vurmak gerekiyor. Her saniye... her yerde.

Peki bu konuda Marks nasıl düşünüyordu. Marks'da Avrupalılaşmaktan... öbür adıyla Batılılışmaktan yana.. Marks, Hindistan için bakın neler diyor. *"Hint, ziraat ve ticaretinin temeli olan bayındırlık işlerini, merkezi hükümete bırakıyor, nüfus, ülkenin bütün topraklarına yayılmış bulunuyordu. Bu sistem, küçük ortaklıkların herbirine bağımsız bir teşkilat ve kendi başına bir yaşayış sağlıyordu. Bu streotip ilkel şekiller bozulmadıkça Avrupalılaşma gerçekleşemezdi."* (3

Marks, İngiliz burjuvazisinin Hint toplumunun kalıplarını büyük ölçüde ortadan kaldırdığını söylüyor, sonra şöyle devam ediyor. *"İnsani bakımdan üzüntü duyulsa da, iyi olmuştur. Çünkü bu ortaklıklar Asya despotizminin temeliydi. İnsan zekasını en dar sınırlara hapsediyor, zekayı batıl inançların aciz aleti ve ananevi kaidelerin eseri halen getiriyor, her türlü yücelikten ve tarihi enerjiden mahrum bırakıyordu. Sefil bir toprak parçasına dört elle sarılarak imparatorlukların çöküşünü, tahrip edilmez zülumlerin irtikabını, büyük şehirlerdeki halkın boğazlanışını, herhangi bir tabiat hadisesi karşındaymışçasına kayıtsızca seyreden, kendisi de ilk tecavüzün zebunu olmaya mahkum barbar egoizmini unutmamalıyız."*

Peki bu halkın sonu n'olacak. Marks, halkın sonunu şöyle anlatıyor. *"İngiliz burjvazisinin himmeti, halkı bütün olarak sefaletten kurtaramayacak, içtimai hayatı da gözle görülür şekilde düzeltemeyecektir. Bunun için iktisat kuvvetlerini gelişmesi ve çalışanlar tarafından ele geçirilmesi lazımdır. Hintliler, bu faaliyetlerin semerisini, İngiltere'de işçi sınıfı iktidara geldikten sonra yahut İngiliz boyuduruğundan kurtulduktan sonra alacaklardır"*

ÇETREFİLLİ BİR SORUN

Şimdi burda duralım. Feodal insan uzun yüzyıllar insan bilincini kelepçeledi. Bilimsel buluşlar bile rahatsız etti feodal insanı. Feodal insan, dünyanın, kendini hiç rahatsız etmeden, öylece kalmasını istiyordu. Feodal yapının içinden çıkan burjuva, feodal insana göre yeni. Atılgan. Girişimci. Örgütçü. "Bir işi geliştirip ilerletmenin yolu, bir çok kimsenin hünerlerini, çabalarını ve daha iyiyi başarma dürtü ve güçlerini bir ve aynı işte bir getirmek değil midir?" (4) diyor Berkeles. İşte burjuva böyle biri.

Niyazi Berkes burjuva insan tipini şöyle anlatıyor. *"Kapitalizm, bireyci*

liğe yeni bir anlam verdi. Din alanındaki hoşgörü mücadelesine paralel olarak ekonomik ve siyasal alanda özgürlük mücadelesi yapılıyordu. Reform liderlerinin çoğu geniş anlamda bile demokrat değillerdi. Fakat kendi mezheplerinin engelsiz var olabilmek hakkını kabul ettirmek için mutlakiyetçi devlete saldırmak zorundaydılar" (5)

Burjuva işte bu karakteriyle feodal yapıyı her alanda yerlebir etti. İnsan bilincini kelepçeleyen bütün zincirleri kırdı burjuva. Marks, bunu gördü. Gördüğünü mutlaklaştırdı. Şöyle yazdı. *"Tarihin burjuva çağı yeni dünyanın maddi temlelerini yaratacaktır"* dedi. Bu maddi temelin üstünde "büyük bir toplumsal devrim"le proletarya insanlığa götürecekti.

Götüremedi. Çünkü proletarya burjuvaya göre yeni olamadı. Proletaryanın yeni insan olmasına da fırsat vermedi burjuva. Proletaryanın bilincini kelepçeledi, proletaryanın bilincini dumura uğrattı. Böylece burjuva, insanı "her türlü yücelikten ve tarihi enerjiden" yoksun bıraktı.

Marks, işte bunu hesaba katmadı.

Bugün önümüzdeki sorun şu. İnsan zekasını bütün sınırlamalardan kurtarmak... insana tarihi enerjisini yeniden aşılamak.

Tabii böyle düşünmeyenler de var. Sözgelimi Ayşe Buğra, Marks'ın bu yanını... burjuvaya bel bağlayan yanını yüceltiyor. Şöyle diyor. *"Marx'ın kapitalist toplumla ilgili, bana her zaman çok ilginç gelmiş olan tavrı da onun ihtiyaçlarla ilgili düşüncelerine bakarak anlaşılabilir sanıyorum. Kapitalist toplumdan hem Marx kadar hayranlıkla söz etmiş, hem de bu toplumu onun kadar hırsla ve ısrarla eleştirmiş başka bir düşünür var mı bilmiyorum. Kapitalizmin hem maddi zenginlik yaratma potansiyeli, hem de insanı sınırlayan, dizginleyen, kendisi olmasını engelleyen bütün unsurları yok etme eğilimi, Marks'ın yazdıklarında önemli bir yer tutar."* (6)

"Marks" diyor Ayşe Buğra *"kapitalizmin insanı loncanın, kabilenin, dini cemaatinden kurtardığını düşünür."* Marks'ın böyle düşündüğü doğru. Ama bu düşündükleri doğru çıkmadı. Burjuva pazar için, kabileyi loncayı... dini cemaatleri yerle bir etti. Ama bütün bunların yerine daha güçlü bir bilinç durumu oluşturdu. Milliyetçilik. Milliyetçilikle insanın bilincini dumura uğrattı. Yetmedi. Dini...dini cemaatleri yeniden oluşturdu. Bugün bütün kapitalist ülkelerde hem milliyetçilik... hem din... hem dini cemaatler son derece etkili.

Söylemek istediğim şu. Marks'ın bu yanılgısını görmek gerekiyor. Marks'ın burjuva için söyledikleri bugün için geçersiz.

"Bakın Marks, burjuvazi için neler söylemiş... burjuvazinin devrimci yanını nasıl görmüş" deyip, bugün için kapitalist sistemi temellendirmek...kapitalistler, insanın zincirlerini kırsınlar, ondan sonra sosyalizmi kurarsınız... ya da kurarız demek son derece yanlış.

Ayşe Buğra şöyle devam ediyor. *"Sol görüşler bu alana özellikle Latin Amerika kökenli dışa bağımlılık kuramları aracılığıyla girdiler ve antiemperyalizm teması çevresinde çeşitlenerek Üçüncü dünyacı denilebilecek bir yaklaşımın güçlenmesine yol açtılar. Bu yaklaşımların savunucuları içinde Marks, çoğu zaman, bir destek olmaktan çok bir rahatsızlık kaynağı oldu. Bazen açıkça etno santrizmle, batılı olmayan toplumların özelliklerini gözardı etmekle suçlandı. Oysa Marks, batılı olmayan toplumların özelliklerini gözardı etmiyor, bu özelliklerin bir kısmını fevkalede tatsız buluyordu. Batı emperyalizmi, sömürgelerdeki sosyal ve ekonomik yapıları vahşice yıkmıştı. Marx, bu yapıların yıkılış biçimindeki vahşeti uzun uzun tartışıyor ve bunun hiçbir biçimde savunulamayacağını son derece açık bir dille ifade ediyordu. Ama sözkonusu yapıların arkasından ağlamaya da hiç niyeti yoktu. Bunların, durağan ve baskıcı nitelikleriyle yok olmuş olmalarını, insanın gelişmesi açısından olumlu görüyordu."*

İşte olmayan buydu. Emperyalizm, köhnemiş yapıları kırdı. Ama insanı da kırdı. Tam burda şunu söylemek gerekir. 1917 yılında kurulan Sovyet devleti, köhnemiş yapıları kırma hareketine giriştikte Batı burjuvazisi önce içsavaş çıkarttı...sonra Sovyet devletini, mutlaka yıkmak için kuşattı.

Bugün, insan kapitalizmin köhnemiş yapılarının tutsağı. Bir gün bu yapıları kırma harekatı başladıkta, insani açıdan son derece tatsız durumlar yaşanacak. Çünkü burjuvazi, insanın özgürleşmesine ciddi bir katkı yapmadı. Büyük Burjuva Devrimi'nden önce hep şunu savundu burjuva yazarları. Akıl dogmalardan kurtulursa, insanlık hızla ilerleyecek, adaletin milim sapmadığı özgür bir dünyada kardeşçe yaşanacak.

Burjuvazi, bunu yapmadı işte. Tam tersini yaptı üstelik. İnsan bilincini kelepçeledi. Sosyalist bir toplumun en önemli görevi, kelepçeli bilinci açmak. Bilinci kapalı insanlarla sosyalist bir toplum kurulmaz.

Bir önemli nokta da, insanın karakterini değiştirmek. Burjuvazi, hem üretim, hem de tüketim için önce milyonlarca, sonra milyarlarca insanı örgütledi. Renkli gazozun, blue-jeanin, hem her yerde üretilmesi, hem her yerde tüketilmesi, burjuvazinin örgütleme gücünü gösterir. Bu, bir anlamda insanın gücü. Örgütlenen insanın neler yapabildiğini görüyoruz burda. Ama burjuvazi, bu örgütlenmenin insan bilincine çıkmasını önledi. Bireyciliği pekiştirdi. Türkçe'de bir söz vardır. "Her koyun kendi bacağından asılır" der. Kapitalizm, insanları bu noktaya getirdi. Bu noktada tuttu. İnsanların kardeşlik...yardımlaşma duygularını dumura uğrattı...insani gururu...insani onuru...vefayı...özveriyi, insanı insan yapan bütün nitelikleri köreltti. Oysa bütün bunlar, insanın insanlaşma mücadelesinde edindiği güzel nitelikler.

Burjuva, bütün bu nitelikleri dumura uğrattı da n'aptı. Paraya göre davranan...para için yaşayan metalar oluşturdu burjuvazi. Oysa hem burjuva devrimi öncesi düşünürler, hem Marks'la Engels, şöyle düşündüler. Burjuvazi, feodalizmin köhnemiş yapılarını kıra-

cak...insan özgürleşecek...insani nitelikler pekişecek...insan yeni insani nitelikler edinecek...İşte bu insan...bu yeni insan sosyalizmi kuracak.

Bütün bunlar olmadı tabii...Bugün sosyalistlerin önündeki sorun şudur. Sosyalizmi kuracak bu yeni insan nasıl yaratılacak. Bir sorun çetrefilliği yüzünden "Şimdi bu sorunu bırakalım. Hele önce sosyalizmi kuralım. O sistemde nasıl olsa yeni insan yaratılır" denirse, böyle düşünülürse 70 yıllık Sovyet deneyiminden hiç ders alınmamış demektir.

Gordan Childe M.Ö. dönemi anlatan **"Kendini Yaratan İnsan"** adlı eserinde şöyle der. *"Kentsel devrimden önce, oldukça yoksul ve cahil toplumlar, insanın gelişimine çok önemli katkılarda bulunmuşlardır. (...) Devrimden sonraki iki bin yıl...diyelim M.Ö. 2600 ile 6000 arası- insanın gelişimine bu önemde pek az şey katmıştır."* (7)

Childe'ın anlattığına göre "devrim sonucu", önceleri verimli ve yararlı buluşları getiren gerçek üreticiler, "aşağı sınıflar düzeyine" indiriliyor. Devrim sonucu ortaya çıkan yöneticiler, aklı...bilimi desteklemiyor. İnsanın bilincini büyüyle...dinle dumura uğratıyor. "Bilimin oluşturduğu kentsel devrim" büyüyle sömürülüyor. İnsanın başarılarına din adamları...büyücüler, askerler el koyuyor. "Din ile büyü" sınıf farklılaşmasına destek veriyor...dahası çürüyen yapıyı gözlerden saklıyor. Toplum yerlebir oldukta insan yeniden işe koyuluyor. Childe şöyle diyor. *"İnsanın, 'sınıf-öncesi' toplumundan başlayıp da henüz hiçbir yerde gerçekleşmemiş, sınıfsız bir cennetin görkemine neden erişemediğini sormak saflık olur. Belki de sözünü ettiğimiz çelişkiler ve çatışmalar, gelişmenin yolunu açan unsurlar olmuştur. Ne olursa olsun, bu olaylar tarihin gerçekleridir. Bunları beğenmiyorsak, gelişme olmamış demek değildir, sadece ne gerçekleri, ne gelişmeyi ne de insanı anlamamışız demektir. Batıl inançları da baskı yöntem ve örgütlerini de insan yapmıştır, bilimi de, üretim araçlarını da insan yapmıştır."*

Burdan bir kez daha Sovyet devrimine geldikte şu söylenebilir. Sovyet devriminin öznesi "yoksul ve cahil insan", yeni insan olmaya hazırdı. Ama devrimden ilk kimler yararlandı. Kimler "yoksul ve cahil" öznenin yeni olmasını önledi. Çünkü şimdiye kadar olagelenler şunu gösteriyor. Devrimden sonra birileri hemen "erki" ele geçiriyor, bunlar "gece gündüz, deneylerle yanılgıları kanıtlanan türlü umutları desteklemeye ve beslameye" uğraşıyorlar, "böylece de insanları derin ve doğru" düşünmekten alıkoyuyorlar.

Bu bize şunu gösterir. Devrimci kadro yeni insan olabilirse... devrimci kadro, erk için değil, yeni insan için yola çıkmışsa, sorun yarıyarıya çözümlenmiştir. Childe eserini şöyle bitirir. *"Demek ki, daha da derin bir seziyle, inancımızı yineleyebiliriz. İnsanı, insan yapan, insandır"* (8)

Burdan şunu söyleyebilirim. Kim, insanı insan yapmayı düşünüyorsa, önce kendi insan olsun.

IRK ÜSTÜNE KISA BİR DEĞİNİ

Doğu'da insan n'apıyordu diye yola çıktıkta ilk şunu gördüm. Çin'de matematik. Ortaçağda Çinliler, matematikte ileriymiş. Bu nasıl bir ilericiliktir diye Ali Dönmez'in **Matematik Tarihi** adlı eserine baktım. Çinli matematikçi bulamadım. Eserde Ramanujan adını gördükte, o bölümde şunları okudum. *"Matematiğin kurulmasında en çok emeği geçen ve matematiğe hizmet eden ırklardan birisi de Hintlilerdir. (...) Sıfırı bile ilk kullananlar Hintlilerdir. Elimizde yeterli belge olmadığı için ilk Hintli matematikçileri kitabımıza alamadık"* (9)

Tabii konumuz matematik değil. Ama Batı'nın ideolojik egemenliği görülüyor. Belgesizlikten Doğulu matematikçileri kitabına alamıyor Ali Dönmez.

Ali Dönmez kimdir, bilmiyorum. Tarihini yazdığına göre matematikçi. Bu matematikçinin diline dikkat ettiniz mi. "Matematiğe hizmet eden ırklardan birisi de Hintlilerdir" diyor.

Matematikçinin ırkçılığı beni irkiltiyor. Gordon Childe, Kendini Yaratan İnsan adlı eserinin sonunda bakın ne diyor. *"Bu kitapta 'ırk' sözcüğüne değinilmedi. (...) Karmaşıklığa mantık süsü veren deyimlerden ve temelsiz varsayımlardan bu kitapta kaçınılmıştır."* Childe daha sonra, *"her insanda bulunan insana özgü yeteneklerini kullanarak nasıl devlet kurduklarını ve matematiksel bilimlere ulaştıklarını"* gösterdim diyor. Devam ediyor. *"Tohum plazmasında, bilinmeyen, insandışı unsurların oluşturduğu bir değişiklik sonucu bu başarılara varılmamıştır."*

Söylemek gerekiyor. Bu eserim de de "ırk"tan tek bir koşulla sözedilecek. Okuduğum kitaplarda nerde ırk kavramı geçiyorsa, eleştirmek için. Tabii bende Hintliler... Çinliler... Türkler... Fransızlar... Kürtler diyorum. Bu günkü aklımla doğrusunu... doğru kavramı bulamadığım için. Ama benim yazdıklarımda bu kavramların yaşanan her anlamında algılanması gerekir.

Dipnotlar

1- Henri Denis. Ekonomik Doktrinler Tarihi. Çev. Attila Tokatlı, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1973

2- Emre Kongar, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Bilgi Yayınevi, Ankara 1979

3- Cemil Meriç. Bir Dünyanın Eşiğinde, İletişim Yayınları, İstanbul 1994(Aktarma)

4- Karl Marks, Kapital, 1.Cilt, 1.Kitap, Çev. Mehmet Selik. Odak Yayınevi(Aktarma), Ankara 1974

5- Niyazi Berkes, Felsefe ve Toplumbilim Yazıları, Adam Adam Yayınları, İstanbul 1985

6- Ayşe Buğra, Marks ve Modası Geçmiş bazı kavramlar, Mesela İnsan Kavramı, Birikim, sf. 84, 1996

7- V. Gordon Childe. Kendini Yaratan İnsan, Çev. Filiz Ofluoğlu, Varlık Yayınları, İstanbul 1978

8- Child, Age

9- Ali Dönmez. Matematik Tarihi, V Yayınları, Ankara 1986

DOĞULU FİLOZOF

Bedrettin Mahmut

Haldun DOĞULU

"Şeyh" Bedreddin olarak tanıdığınız Bedreddin Mahmut ismine birçok insan yabancı değil. Onun hakkında yazılar yazan, şiirler yazan, türküler söyleyen çok. Aydın'ı, Ortaklar'ı, Karaburun'u, Börklüce Mustafa'yı, Manisa'yı, Torlak Kemal'i, bu bölgelerde kurulan sistemin hangi koşullar altında kurulduğunu da yazanlar var.

Bedreddin Mahmut'un ve önderliğindeki insanların bu bölgede 1400'lerde kurdukları ortaklık sistemi daha önce dünyanın bazı alanlarında da (örneğin İran'da) kurulmuştu. Kurulan bu ortaklıklar batılı filozoflar tarafından pek gündeme getirilmemiştir. Doğu'nun devrimcileri de bu nedenle kurulan bu ortaklıklara pek önem vermemiştir. Üzerinde önemle durulması gereken şey; Mark'ın proletarya döktatörlüğü olarak adlandırdığı Paris Komünü'nde kurulan sistemle, Aydın Karaburun'da, Manisa'da Bedreddin'in önderliğinde Börklüce Mustafa'nın ve Torlak Kemal'in kurdukları sistem arasında benzerlikler veya ayrılıklar nelerdir? Marks'ın Paris komünün'nden çıkardığı derslerle, Börklüce Mustafa'nın ve Torlak Kemal'in uygulamalarının arasındaki benzerlikler nelerdir?

Kendi payıma o bölgede kurulan sistemin Paris Komünü'nden daha ileri olduğunu söylüyorum. Eğer koşulların esiri olmazsak Paris Komünü'ndeki ortaklıkla Karaburun'daki ortaklık arasındaki farkı rahatlıkla görebiliriz. Karaburun'da bütün üretim araçları halkın ortak malıydı, ortaklışı üretilip ortaklışı tüketiliyordu. Ama Paris Komünü'nde böyle değildi. Karabburun'da halkın silahlı gücü vardı ama Paris Komünü'nde ordu dağıtılmamıştı vb.

Marks ve Engels, Roma kiliselerinin üstünlüğüne son vermek için Martin Luther önderliğinde girişilen reform hareketine ve bu hareketin sonucu olarak ortaya çıkan 1520lerde Thomas Müntzer önderliğindeki köylü hareketine (ki Martin Luther sonradan derebeylerle birleşmiştir. Bu köylü hareketini kanla bastırmışlardır) haklı olarak gereken ilgiyi göstermiş fakat bu hareketten 110-120 yıl önce Anadolu'da gelişen ve Alman köylü hareketinden nitelik olarak çok daha ileri olan Bedrettin hareketinin adını bile anmamışlardır.

Marks, gerçekten de Hegel ve Feuerbach'ın idealist ve metafizik yanlarını attı, diyalektik ve tarihi materyalizmi iki ayağı üzerine dikti. Fakat Bedreddin Mahmut iyi incelendiğinde Marks'tan önce diyalektik ve tarihi materyalizmi iki ayağı üzerine diktiği görülür. Bedreddin'in Torlak Kemal ile konuşmasından bir örnek verelim: *"Nesnel dünyayı, gözle görünen dünyayı bu dünya; gözle görünmeyen ruhsal dünyayı ise öbür dünya diye adlandırır olmuşuz. Ancak, bunların birbirisiz varolabileceklerini düşünmüş olsaydık eğer, yanlış yapmış olurduk. Dalgalar nasıl ki denizin bir parçasıysa, madde dünyası da ruh dünyasının ayrılmaz bir parçasıdır. Her işte, şu veya bu anlamda hem bu dünyayı hem de öbür dünyayı arayıp bulmak mümkündür. Başlangıç olarak bu dünyayı, sonuç olarak öbür danyayı kabul edebiliriz. Şöyle de düşünebiliriz. İş, edim bu dünya, bunları anımmsamak öbür dünya. Ve son olarak doğum bu dünya ölüm öbür dünya. Gerçekteyse her iki dünya bir birlik oluşturuyor; ne başları ne sonları var; sürekli bir oluşum, değişim ve yok oluş süreci içindeler."* Bedreddin, bu sözleri Marks'tan aşağı yukarı 550 yıl önce söylemiş.

Bir sorun daha var ki bu da sosyalizm sorununu sadece kapitalizmden sonra kurulabilecek bir sistem olarak görme sorunu. Daha düne kadar ve bugünde, komün düşüncesinin ve bunu hayata uygulamanın kapitalizm gelişmeden imkansız olduğu düşüncesi alabildiğine yaygındır. Peki, Bedreddin Mahmut'un, Börklüce Mustafa'nın, Torlak Kemal'in ve halkın Karaburun'da, Manisa'da kurdukları sistem nasıl bir sistemdi? Bu sistemin adına ne diyeceğiz? Düşünün ki üretim araçları ortak, birlikte üretip birlikte tüketiyorlar. Yönetim halkın elinde. Birlikte tartışıp birlikte karar alıyorlar ve birlikte uyguluyorlar.

Buna ütopik tarım sosyalizmi mi diyeceğiz. Yoksa sosyalizm mi diyeceğiz? Eğer sosyalizmi önce buharlı makinalara ve sonra da elektrikli makinalara hapsetmek istemiyorsak bu kurulan sisteme sosyalizm diyeceğiz. Eğer böyle demezsek, sosyalizmi; buharlı makinalara, elektrikli makinalara ve tekellere indirgemiş olacağız ki bu da Marksizm'in dogmatik yorumu olacaktır. Dikkat edilecek olursa Marksizm'in dogmatik yorumu her zaman Avrupa merkezci olmuştur.

Eğer gerçekten Avrupa merkezci olmak istemiyorsak, Avrupa merkezciliğin bütün yönlerini ortaya çıkarmalı, ondan köklü kopuşu sağlamalı ve dünya halklarını bu illetten kurtarmalıyız. Artık günümüzde en güçlü halk hareketlerinin Doğu'da olduğu gerçeğini görerek yönümüzü Doğu'ya çevirmeli, Bedreddin'den öğrenmeliyiz.

İhtiyaç Yeni İnsan'a

Ali CAN

Günümüzdeki süreç, insanlığın "zorunluluğun bilincine" varıp ürettiklerine sahip çıkma mücadelesindeki yolculuğunun sekteye uğradığı bir dönemeçtedir.

Geçmişin hata ve eksikleriyle hesaplaşmadan yeniyi yakalayabilmek, yeni yönelimleri açığa çıkarmak, yeni belirlemelerle politikleşmeyi sağlayıp iktidar mücadelesini örgütleyeceğini sanmak hayal olur. Geçmişin, hata ve eksikliklerivle hesaplaşmak zorunluluktur.

Bununla birlikte, bugünkü aşamada politik tartışma kültürünün izlediği yol ve yöntemi, geldiği aşamayı, doğrularıyla/yanlışlarıyla ortaya koyma çabasında olmayı sadece ülke ve gelenek açısından ele almak eksik ve hatta yanlış tesbitlere ulaşılmasına neden olabilir. Çünkü bugünkü durumun ve ortaya çıkardığı kültürün sürece yansımasını aynı zamanda büyük bir yenilgi sürecini yaşayan uluslararası komünist hareketin içinde bulunduğu durumdan ayrı ele almamak, yansımalarını gözden kaçırmamak gerekir. Aynı zamanda, yaşanan bu olumsuz sürecin (gerek uluslararası gerekse ülkemiz bağlamında) yansımaları, içinde bulunduğumuz yetmezliklerin özüne neşter atmamızı engelleyecek bir kalkan olmamalıdır. Çünkü, bilinir ki yenilgi süreci sorunları, tıkanıklıkları neşter altına yatırmayı zorunlu kılar. Bu zorunluluk ya Maoist parti anlayışını ayakları üzerine oturtur(1-Öncü parti, 2-Demokratik merkeziyetçilik, 3-Kitlelerden kitlelere anlayışı) çelikleşerek ortak bir şekilleniş ve kavrayışa ulaşır ya da panik ve korkuyla dağılmaya yol açar.

Sorunlar, tıkanıklıklar günışığı ile yüz yüze kaldığında yaklaşımlarda kullanılan yöntemin özü de açığa çıkar... Yargı gücü ve eleştirilerle karşılaştırılmaktan ısrarla kaçınılmış (bir bakıma kaçınılmasında fayda umulmuş) kişi ve konular içten içe büyüyen tepkilerin patlamalarıyla karşılaştığında bilimsel yöntemden gıdasını alan siyasal değerlendirmelerden uzaklaşılmakta ve ölçüsüz saldırıların yaşandığı infaz meydanına çıkan yoldan başka yol bulunamamaktadır.

Yenilgilerin yaşandığı bu gibi süreçlerde her önüne gelen infazda bulunmak için yanıp tutuşur. Bu infaz meydanında, sorunların alternatifini üretip savaşı örgütlemenin ağırlığı altında kimilerinin postmodernizme kıbleyi döndüğü bir ortama karşı, yenilginin yarattığı korku ve panikle bütün sorunları, tıkanıklıkları ve yenilgiyi olabildiğince hafifletmek için bunların asıl nedenlerinin programı sahiplenme ve pratiğe geçirmede gerekli gayretin gösterilmediği yüksek sesle haykırılarak, "bir avuç suçlu", "bir avuç kaçkın" bulunur. Bu "buluş" dogmatizme sarılmanın, dogmatizmi yüceltmenin zemini olarak kullanılır. Oluşturulan bu zeminle sorunların üzerinden atlanılır.

Dogmatizm; program, kültür, gelenek, ilke vb. söylemlerle kendini kabul ettirmenin araçlarını üretir. Yeninin ifade edilmesinin (objektif olarak) önüne geçmenin kültürü yaratılır/yaratılmaktadır. Yapılanların, sorgulanması gereken şeylerin proletarya ve emekçi halklarının çıkarına olması, onun yolunu ışıklandırması gerektiği unutularak tartışma ve eleştirinin önü alınmış, proleter ideolojinin "eylem kılavuzu" olma esprisini oluşturan "somut koşulların somut tahlili" anlayışıyla pratiği örgütleme yetisi daraltılmış olur.

Günün sorunlarına çözüm üretemeyen, günün sorunlarındaki ipuçlarından uzun vadeli politikalarla kurumlaşmayı örgütleyip bilimsel siyasetin ışığında pratiği örgütlemekten uzaklaşılır. Sürecin gelişen yasalarını görmezlikten gelen/göremeyen ve bu yasaları çözümleyip alternatif politika ve kurumlarıyla sürece hakimiyeti kaybeden yapı, sürecin dışına çıkmanın, dar pratikçiliğin etkisiyle debelenmeye, içte suçlular aramaya başlar. Artık çürüme kaçınılmazdır. Umulmadık bir zamanda grizuya dönüşür. Çürüme ve darlaşma altında sıkışan herşey bir anda patlar ve kokusu etrafa yayılır... Koku insaf ve dayanma sınırlarını zorlar. Fakat bir türlü de çürümenin kaynağına inilmez/inilmesine müsaade edilmez. Kokunun geldiği yerin bireylerin üzerine sinen koku olduğu kabul ettirilmeye çalışılır. Neden ve sonuçları bu şekilde basitleştirerek insanları biat ettirmenin yöntemleri üretilir. Bu koku umut olmayı bastırır. Umut olmaktan uzaklaşıldığı fark edilmez/edilmek istenmez.

Sorunların çığ gibi büyüdüğü orta yerde dururken çözme uğraşı vermek yerine, dogmatizmin sınırlarına hapsolmak neyin ürünüdür? Bunun altında yatan korku, güvensizlik niyedir?

Yaşamın yanıbaşında gürül gürül aktığı bir ortamda, bu akışın yönünü tesbit edemez, ona iradi müdahalede bulunacak politik üretkenliği sağlayamazsan sorunlar çığ gibi büyür. Üretimsizlik kafaya hakim olduğunda, ayaklarını da bağlar. Bu hareketsizlik, üretimsizlik, insana olan güveni zedeler. Üretimsizlik insanın önüne dogmatizmi diker. Çünkü insan, gerçeği eleştirelliğiyle farkedip üretimle yaşama iradi yön verebilir.

Üretim, ideolojinin tezgahında pratiği örgütlerken yaşamın sunduğu zenginliği çok yönlü ele almada gösterilen cesaret ve yetenekle olanaklı hale gelebilir. Sürece müdahaleyle birleşen, kitlelerin de ihtiyaçlarını gözeten günlük politikaları, taktikleri de içine alan teorik açılımlara ihtiyaç var. Sınıf mücadelesi ihtiyaçları, teorik açılımların kaynağını açığa çıkarır ve kendini dayatır. Mücadelenin gelişim seyri içinde oluşan bu canlı teori yaşamın içinden çıktığı kaynağın özüne uygun somut duruma göre değişiklikler gösterir. Ve bugüne uygun teoriler ancak bu şekilde belirlenip pratiğe geçirilebilinir.

Yeni tip insan hak ve sorumluluklarını bilmede gösterdiği eylemlilikte kendini bulur. Bu yönetimin iradesi olduğunun bilincine varmaktır. Onun kollektife karşı sorumluluğu haklarını kullanabilmesi içinde saklıdır. Araştıran, sorgulayan, üreten ve kendi ayakları üzerinde durandır yeni insan. Yaşamın gelişen yasalarına vakıf olandır. "Uyuyan uykulardan beslenen uşaklığı parçalamadır. Yeniden inşaaya girişmedir bir sistemi..."

Düşünce ortaklığı

Mustafa ÖZ

Düşünce, insan varlığına özgü bir yaratımdır.Tarihin ta ötesinden kişinin "insanlaşmaya" başlamasıyla düşüncesi de benzer oranda oluşmaya başlamıştır. Zamansal ve dış olguların diyalektiğinde insan zihni gelişimini sürdürmüş, bunların sentezlemesinde düşüncesi de kapsamlaşarak ortaya çıkma yolları aramış bulmuştur...

Zamansal ve koşulsal iklimde ortaya fırlayan insan "düşüncesi", aynı dalgalarda olgunlaşan diğer insanların "ortak" görüntüsü ortak "verisi" olma durumuna gelmiştir. Böylesi geniş yelpazeyi kapsayan ortak ürün, daha yeni oluşum ve ürünleri üretme işlevini yüklenmiştir. Bu dönüşümlü ve zincirli halka, dönerek genişleyerek kendi tarihini oluşturmaktadır...

İnsanın oluşturduğu bu tarihsel oluşumlar, gerçek tarihinin önünü açmaktadır. Bu bağlamda karşımıza ikili tarih anlayışı ve görüntüsü çıkmakta gibidir. Birincizi töz, rasyonalist; ikincisi de dışın görüntüsü "olgular" zinciridir... Bunların ikisi de dinamizm kanalının verileridir. Böylesi helozoni yükseliş, gittikçe genişler, kapsamlaşarak insanlığın ortak verileri olurlar...

Toplumsallığın oluşturduğu kesitlerde "birey"in yine bireyler tarafından tartısı, o kişinin "eylemi"yle ortaya serdiği "düşüncesi"dir... düşünce bir yaratım eylemi olduğu için insanı beliryelen onun ortaya attığı düşüncesidir... Düşünce tarihi, nice insanların güzel düşünceleriyle bezenmiştir. Yine bu insanların çokları, halı gibi renkli düşüncelerinden ötürü ölümlere gitmişlerdir. Yani , düşünce-suç-ölüm yada zindan denklemiyle düşüncenin önü kesilmek istenmiştir...

Oysa belirli bir bireyden çıkmış bu "düşünce" kırıntıları, toplum tarafından benimsenmiş ve özümsenmiştir. Yani "ortaklaşmış" düşünce, bireyden çıkmış, tüm insanlığın -toplumun- versiyonu olduktan sonra bunlar da "bireysel suç" aramak,bazı düşüncelerin suçlu, bazılarının suçsuz gibi gösterilmesi, bir "egemenlik" mantığından doğmaktadır.

Demek ki bir yanda duru insanlığın tarihsel gelişimi, öte yanda da zorbalığın, her insan eylemine ket vurma çabası... yani toplumdaki oluşumların bazılarını "zararlı", bazılarını da "zararsız" gösterme eğilimi... Bu demektir ki, toplumsalın içerisinde nüveleşen kişilerin kimileri, egemenlik kurallarına uymadıkları için "yaramaz"dırlar ve bunların düşünceleri de topluma "zararlıdır" deyip çıkmak, insanlık onuruna aykırıdır...

İnsan düşüncesi, en kutsal bir üründür... Bunun karşısında herkesin durup düşünmesi gerekmektedir. Çünkü "insan" en kutsal en yüce bir varlıktır. Onun tüm ürünleri herkes tarafından saygıya değer olması gerekir... Her kişi de en yüce varlık olduğuna göre bunlar arasındaki savaşın nedeni nedir ki... Bu noktada da uzlaşmayan bir çelişki bulunmaktadır: İnsanın ürettiği elma, buğday, ayakkabı vb. suç olmuyor da "düşünce" üretirse "suç" oluyor!... Bu mantık hangi insanın mantığıdır?...

Sıcak temmuz günlerinin birinde değerli hukukçu, avukat ve yazar İsmet Kemal Karadayı ile insanlığın ortak ürünlerini konuşurken o şunları anlattı bana. "Fikir suçu olan davaların duruşmalarından hiçbir ücret talep etmiyorum, o davaları takip ediyorum. Neden takip ediyorum? Çünkü arkadaşların/ kişilerin düşünceleri-fikirlerde benim fikrimdir, benim de düşüncemdir. İnsanın kendi düşüncesini savunması kadar doğal başka birşey olamaz... Benim ya da başkalarını olsun ortaya atılan "düşünce", herkesin yani toplumun ortak malıdır. Yani ben hem toplumun ortak edimini, hem de kendi fikrimi savunmuş oluyorum" dedi. Bugüne değin aldığı fikir suçu davalarından örnekler verdi. Ben de kendisinden Türkiye'de ücretsiz adım atan bir avukatın olup olmadığını sordum. İstanbul'da bir kaç avukatın olduğundan söz etti bana...

Değerli dostun bu söylemi, bende bazı söyleşimleri, ortak paylaşımları çağrıştırdı ve bu yazıyı karalamama neden oldu... Demek ki bir kişiden ya da kişilerden çıkan "düşünceler", giderek topluma yayılıyor ve o düşünce toplumsallaşıyor... Aynen halk

türküleri, halk deyimleri gibi. Öyle bir zaman geliyor ki, bu sözün söyleyeni bilinmiyor, halkın ortak malı oluyor... Öte yandan da ortaklaşan düşünce, bireylerin öznel gelişimini, toplumsalın kenarlarına çıkarmasıdır... Yani ilk düşünceyi üreten birey, kendi fikrinin toplumsallaştığının ayrıntısına varmadan kendisi toplumun kıyısına çekilip, kendi düşüncesinin de toplumsallıkla karışık izleyicisi oluyor...

Toplumsallık bir süzgeçtir. Süzgecin altına düşenlerle üstünde kalanların diyalektiği, bir noktanın bir belirlemenin sentezidir... Sentezlerin olguları, kendi bilinç dalgalarına üstün yaparken, bazılarını alıp götürmekte ve çürütmektedir...

Bilinçli insan düzeyi, durmadan devinmekte ve yeni yeni edimlerin hazırlığını yapmaktadır... Olay-insan çatışması da "duru", berrak insanı ortaya çıkarmaktadır... bu insansa, toplumun önünde bir yıldız gibi parlamaktadır.

Düşünen insanlar, kendi bilinçleriyle, toplumsallıkla bireysellik arasındaki köprüyü seçip geçenlerdir... Aydınlık köprüsünü geçemeyenler, bireyselliğin çukuruna düşüp çürümeye yüz tutanlardır. Böyleleri, her baskıda her olumsuzluklarda kendilerini karanlık dehlizlere atmakta ve korkularını orada yenmekte görünmektedirler...

Toplumsallığın aynası, bilinç ışığıdır. Bu ışık, doğruların, güzelliklerin belirleyicisidir. Bu aynı zamanda bilimselliğin de görüntüsü olmaktadır. Bilinç ve bilim, insanın önünde "açılım"lar oluşturmaktadır. İnsan ve açılım, geleceğin görüntülerini çizmektedir... İnsan-eylem, geleceğin duvarlarını örmekle yeni yaşamlar alanı ortaya çıkarmaktadır...

İnsanlık, "paylaşım"larla "insanlık zirvesine" ulaşmaktadır. İnsanlık sorunlarını paylaşamayan birey, "insanlık" sınırlarının dışında kalmaktadır... Birey-toplum çatışkısının ortaya serdiği olumsuzluklar, bireyi akılsal ölçülerin dışına atmaya çalışmaktadır. Bunun dışına itilen birey, sürekli oluşumlarla karşı karşıya kalma zorunluluğunu yaşamaktadır...

"İnsanlık", başlı başına bir toplumsallığın en üstün ürünüdür. Toplumsallık, insan düşüncesinin çizgisel ve tarihselliğini belli noktalarında belirleşen eşsiz bir yapıdır... İnsanda çatallaşan ikili yöntem ve yöneliş, bir yanda kişiliğin tomurcuklarını oluştururken, öte yanda da toplumsallığın temellerini derinden kavramaktadır...

İnsanlığın ortak paydası, toplumsallığın çeperlerinde oluşmaktadır. Bir başka anlamda insanlık, bir "ortaklık"tır... tarihsellik, kültürsellik mekan ve "zaman"ın biriktirdği ideler, "insanlık" oluşumunun sınırlarını belirlemektedir. İnsanlık ışıdıkça aydınlıklar çoğalmaktadır... Bu bakımdan da "insanlık", "aydınlık" demektir... Öyleyse insandan başka yeryüzünü aydınlatacak başka nesne yoktur...

Kişi, toplum denizinde yıkandıkça insanlaşmaktadır. Tüm dünya insanı da insanlaştıkça, deniz büyümekte, durulmakta ve dalgaları sessizleşmektedir.

Bu noktada karşımıza bir "soru" daha çıkmaktadır: İnsanın özgürlüğü bireysellikte midir, yoksa toplumsallıkta mı?... Hemen buna bağlı olarak, beyin'in özgürlüğü mü, el'in özgürlüğü mü?.. İnsanlık tarihinde bu soruların yanıtları çoktan verilmiştir. Bence, insan özgürlüğü, çetrefillidir. Birey özgürlüğü, toplumsallıkla eşitlenmektedir. Toplum, özgürlüğün sınırlarını genişletmedikçe, yani dış etmenler kişinin bilincini oluşturmadıkça, kişi dar dünyasından dışarı çıkamadıkça, özgürlüğün bilincine varmadıkça kişi özgürlüğünden söz edilemez... Yani kişi özgürlüğü, kişinin düşüncesinde, bilincinde tomurcuklanmalıdır...

Yeryüzündeki tüm canlıların özgürlükleri, gerek doğa, gerekse toplum tarafından belirli kurallara bağlanmıştır. İnsansa bu görünür ya da görünmez laborantlarda değişikliğe uğramaya çalışan bir varlıktır. Bu bağlamda insan bilinci, düşünceyi, özgürlüğü kendi içinde taşımaktadır...

Kişi özgürlüğü bir soyut kavram değil, edimle ölçülebilen, edimle yolunu bulup "beliren"dir.. O zaman ortada beynin bağımsızlığı söz konusu olmaktadır. Beyni etkileyen, zihni o ölçülerde çalıştıran dış etmenler, evrenselleştikçe, netleştikçe beyin faaliyeti o denli artmaktadır. Bu da zamanın sürekli ya da süreksizliğine bağlıdır...

Kişinin beyni sürekli devinim halinde bulunmaktadır. Dıştan alıp, kendi içinde oluşturarak yine oluşturduğunu dışa vermesi doğal yasalardandır. Aynen yağmurun oluşup yağdığı gibi.

Bu noktadan hareketle, insan zihninde oluşan düşüncelerin dışarı çıkması, oluşum yasası gereğidir. Peki bunun "suç"la nasıl ilişkisi olabilir?... Yani kişinin toplumdan aldığı verilerle oluşan düşüncesi, yine toplum tarafından "suçlu" bulunması bir paradokstur... Öyle ya sen toplum olarak tüm verilerinle kişiyi besle, kişi beslenmesiyle bağırdığı zaman da "suç"lu say, olur mu bu?..

Demek oluyor ki ortalıkta ve doğada "suç" diye bir kavram yok. Bunu biz kendimiz, egemenlerimiz uyduruyor... Hele insan varlığı "suçlulukla" hiç bir zaman damgalanamaz, bu insanlığın kutsallığıyla bağdaşmaz... Eğer bu bazılarınca "suç" sayılıyorsa bunu tüm insanlık savunmalıdır.

MADDE SONSUZCA BÖLÜNEBİLİR-3

Küçük dünyadan öyküler:
Parçacığın tuhaf davranışı

Bian SİZU
İng.'den Çev:Mustafa TOPAL

PARÇACIKLAR VE DALGALAR

Bilimin daha sonraki ilerlemesi atomaltı dünyadaki parçacıkların kendilerinin de hem kesikli hem de sürekli olduğunu ortaya koydu. "Yalnızca devinim durumunda nesneler ne olduklarını ortaya koyarlar" (Engels'ten Marks'a 30 Mayıs 1873) Devinim durumundayken Wavicleler kendilerini hem parçacık hem de dalga olarak gösterirler.

Işık nedir? 19. yüzyılda insanlar ışığın bir elektromanyetik dalga olduğunu düşünüyorlardı. Ne var ki 19. yüzyılın sonunda yapılan bazı deneyler elektromanyetik enerji dalgasının sürekli ışıma yapmadığını ancak kesikli olduğunu ortaya çıkardı. Tıpkı bir şeyler satın alıp paralarını öderken olduğu gibi, en küçük para birimi olan kuruşun daha küçük bölümü yoktur. Işıyan bir cisimde enerji salarken ya da soğururken (emerken) daha fazla bölünmeyen küçük birimlerle bunu yapar. Bu birime "enerji kuantum"u ya da yalnızca "kuantum" denir. Enerji miktarı kesiklidir. Bu, enerji oluşumunda devinim durumundaki şeyin foton olarak adlandırılan kesikli bir parçacık olduğu anlamına geliyor: Işık yalnızca dalga olarak değil parçacık olarak da davranır. Daha sonra parçacıkların dalga özellikleri gösterdikleri anlaşıldı. Elektron dalgaları, nötron dalgaları, proton dalgaları vb. Parçacıklar yalnızca "dolu tanesi, yağmur damlası" değil, aynı zamanda "uçuşan bulut, akan su"dur. Bir elektron ışını, bir ışık ışını gibidir. Küçük bir delikten geçtiğinde bir dalga kırınım görüntüsü oluşturur. Bu durum elektronun yalnızca bir parçacık değil, aynı zamanda bir dalga olduğunu ortaya koyar. Özetle, bütün wavicleler ister elektron isterse de foton, ya da tuğla veya çimento diyelim, hepsi "iki rolde oynayan birer aktördürler." Onların tümü hem kesikli hem süreklidir. Hem parçacık hem de dalgadırlar. Bu şuna benzer:(parçacık içinde dalga vardır ve dalga içinde parçacık)

Bilim mikro-nesnelerin dalga ve parçacık durumundan kaynaklı ikiliğini basitçe tanımayla yetinemezdi. Bilim "karşıtların nasıl olanaklı olduğunu ve onların nasıl bir olduklarını incelemek" (Lenin, Felsefe Elyazmaları) ve mikro -nesnelerin somut yapasındaki bu ikililiği ele almak zorundaydı. Bu zor bir işti. Eğer dalgalar alanların titreşimi ve parçacıklar "mermilerin" bir şey üzerine ateşlenmesi gibiyse, o zaman bunlar nasıl birleştirilecek? Bazılarına göre son çözümlemede bu bir dalgadır denebilirdi. Bir kaç dalga üst üste gelerek, bir dalganın tepesi diğerine denk gelerek birbirlerini güçlendirirler. Eğer bir çok dalga tepesi aynı yerde toplanırsa bir "dalga paketi" oluşur ve bu bir parçacık olur. Fakat bu dalga paketi çok kararsızdır, kolaylıkla dağılabilir ve parçacık niteliğini sürdüremez. Son çözümlemede bu bir parçacıktır diyenler de oldu. Devinim halindeyken, parçacıklar aşağı yukarı gider, birbirlerini iterler ve böylece titreşimler oluşur ve bu titreşimler ortaya bir dalga biçimi çıkarırlar. Bu, tepelerle dolu bir arazide yol almak gibidir. Araba dalga gibi yol alır. Bu yaklaşım gerçekte eski klasik okulun parçacık yaklaşımıdır. Bu yaklaşım ışığın kırınımı ve girişimi sorununu çözemez.

Niels Bohr'un başını çektiği Kopenhag okulu mikro-nesnelerin hem parçacık hem de dalga olma ikiliğine ilişkin yeni bir açıklama önerdi. Kopenhagcılar bir mikro-nesnenin bireysel olarak bir parçacık olarak hareket ettiğini düşündüler. Ancak belli koşullar altında sürekli olarak bazı yerlerde daha sık diğer yerlerde daha seyrek bulunuyor. Çeşitli yerlerdeki dağılım yoğunluğu, farklı yerlerde zirveler ve vadiler oluşturuyor, yani bir dalga.... Buna "olasılık dalgası" adı verildi. Eğer elektronları küçük bir delikten geçirerek bir ekran üzerine yolladığımızda bir süre sonra onların düzensiz bir biçimde ekrana çarptıklarını görmeye başlarız. Elektronlar şuraya buraya çarpar ve "serbest" davranıyorlarmış gibi görünür. Ancak küçük delikten geçen elektron sayısını çok fazla arttırırsak birbirine karşıt koyu ve açık gölgelerle halkalar belirir. Koyu gölgeler daha az elektron çarptığını gösterirken parlak bölgelere çok daha fazla elektron çarpar. Tek bir elektronla ilgilendiğimiz durumda, elektronun izleyeceği yolu ve ekrana çarpacağı noktayı tam olarak bilemeyiz. Söyleyebileceğimiz yalnızca belli bir noktaya vurma olasılığıdır. Elektronun çarpacağı bütün alanda, sürekli bir olasılık dağılımı -bir "olasılık alanı"- belirlenebilir. Böylece elektronun parçacık ve dalga nitelikleri arasındaki birlik gerçekte elektronun parçacık niteliğiyle onun devinim durumundaki olasılık dağılımı arasındaki birlikte yatar. Elektron dalgası ışık (foton) dalgasından farklıdır. Dalganın bir başka özgül

biçimidir. Bir başka deyişle farklı yerlerde bulunan bir tek parçacığın olasılıklarınca oluşturulan bir "dalga"dır.

Bu açıklamaya göre; bir atomun içinde, atom çekirdeği çevresindeki bir elektronda olduğu gibi, kesin bir yörünge ve konum olamaz. Yalnızca bir olasılık dağılımı vardır ve bir "olasılık alanı" oluşur. Elektron buradadır, ama burada olmayabilir de. İşin aslında o bir "elektron bulutu" içindedir ve elektronun kesin konumunu belirleyecek bir araç (yol) yoktur.

Olasılık dalgaları parçacıklar arasında var olan kesikliği ortaya koyar. Ama aynı zamanda olasılık dalgaları ıracılığıyla parçacıklar arasındaki süreklilik de ortaya konur. Bu durum waviclelerin varlığındaki hem kesiklilik hem de süreklilik çelişkisini yansıtır. Süreklilik içinde kesiklilik ve kesiklilik içinde süreklilik vardır. Neden böyle bir çelişki vardır? Bu durum yalnızca waviclelerin iç yapısı aracılığıyla açıklanabilir. Çünkü waviclelerin altında kendileri de daha fazla bölünebilen daha derin yapısal düzeyler vardır.

Bununla birlikte bu tür bir ilişkiyle ilgili Kopenhag okulu düşüncesi, nedenselliğin işin içine karışmadığı bir özgür istençle bu durumun "serbestçe tercih edildiğini" söyler. elektron gidip gelirken hiçbir iz bırakmaz, yalnızca "parıldayan ekranda" farkedilebilir. Elektronun parıldayan ekranın tam da bu özel noktasında neden vurduğunu belirlemek için izleyeceğmiz bir yol yok. Bunu bize öncelikli olarak bildirecek, bu görüngü üzerine onun öncesi ve sonrasına ilişkin bir belirti de ortada yok. İnsan yalnıca bazı farklı "araçlar" kullanarak waviclelerin kendilerini bazı deneylerden parçacık başka bazı deneylerde ise dalga olarak görtermelerini sağlayabilir. Bu iki görünüm karşılıklı olarak birbirini tamamlayan ve ayıran bir "tamamlayıcı dünya-resmi" oluşturur. Madde burada kendisini bir parçacık olarak ortaya koyar, şuradaysa dalga olarak.... Bugün parçacık yarınsa alan. İki seçenek de belirebilir, biri olmaksızın diğeri olmaz. Newton dünyanın yalnızca parçacıklardan, Einstein ise yalnızca alanlardan oluştuğunu söylemişti. Kopenhag okuluysa dünyanın yarısının alanlardan yarısının parçacıklardan oluştuğunu, yarım kesiklilik yarım süreklilik olduğunu söyledi. Bu iki yarım basitçe "ikinin birde birleşmisini" sağlıyor, ne daha fazla ne daha eksik...

Neden böyle bir sonuç ortaya çıkıyor? Heisenberg "Yunanlıların umduğu gibi biz gerçekte var olan temel (ögesel) nesneyi bulabiliriz" demişti. Bu, kuantum enerjisidir, yani "maddenin bölünemeyen en küçük birimi" olan "temel parçacık"tır. (Parçacık Fiziğinin felsefi sorunları, 1948) Bu kuantum çözümlemenin sonul sınırını oluşturuyor. Bu sınır içinde belli bir nitelik kesin olarak ölçülebilir, "kuantum"un dışındaki yolları incelebilir. Fakat bu sınırın ötesine geçince, kuantumun içine girince herşey belirsizleşir. Eğer bir parçacığın kesin konmunu belirlemek isterseniz, o zaman hızını belirleyemesziniz. Eğer hızı kesin olarak belirlemek isterseniz bu kez konum belirsizleşir. Özetle kuantumun bölünemezliği nedeniyle, mikronesne kendisini ya parçacık ya da dalga olarak gösterir. Biz onları yalnızca ya dalga ya da parçacık olarak tanımlayabiliriz. Mikro-nesneyle ilgili sonul tanımımız budur. Maddenin yapısına ilişkin anlayışımız ancak buraya kadar, daha ileri gidemeyiz. Maddenin saltık bölünebilirliğini yadsımak sizi kaçınılmaz olarak "sonul gerçeğin" kör kuyusuna düşürür.

Saltık olarak bölünebilir bir şey nasıl olabilir? atom dünyası çok karmaşık ve tüketilemez. Bilimin gelişmesiyle bu dünyaya giderek daha fazla nüfuz edileceği ve mikro-nesnelerin daha fazla anlaşılacağı söylenebilir. "Kuantum", elektron ya da foton, sonsuz bir serinin en küçük bir birimini oluşturan "temel nokta" olabilir mi? "Dizilerden bu sonuç çıkmaz, tersine bu, niceliksel farklılıkları belirtir." (Engels'ten Marks'a Mektup 16 haziran 1867) Bu temel noktalar saltık bölünebilirlik ve görece bölünemezliğin birliğidir. Eğer elektronlar ve fotonlar daha fazla bölünemezlerse, anlayışımız sonul amacına ulaştı demektir. O zaman bilim insanlarına yapacak ne iş kalıyor?

"TEMEL MADDE" YOKTUR

Bir waivcle "temel madde" değildir, o bölünebilir. Bir wavicle çok özel bir niteliğe sahiptir. Belli koşullar altında durum değiştirebilir, durmaksızın dönüşebilir. "Belli koşullar altında bir şeydeki çelişkinin görünümlerinden her biri kendi karşıtına dönüşür" (Mao, Çelişki Üzerine). Dönüşümün nedeni her zaman iç çelişkilerdir; bir sonsuza değin ikiye bölünebilir. Radyum çekirdeği içindeki protonlar nötronlar arasındaki iç çelişki olmaksızın, alfa parçacığı salınamaz ve radona dönüşemez. Bir tavuk yumurtası içindeki sperm ve dişi üreme hücresi arasındaki iç çelişki olmaksızın yumurta civcive dönüşemez. Eğer kapitalist toplum demirden bir blok gibi olsa, kapitalist üretim ilişkileri ile üretci güçler arasında bir çelişki olmazsa, burjuvazi ve proletarya arasında bir çelişki olmazsa, kapitalist toplum, neden-sonuç ilişkisi içinde sosyalist topluma dönüşebilir mi? Nedensiz bir şey olmaz. Rüzgar esmeden dalga olmaz. Çelişki olmaksızın dönüşüm olmaz. Bu evrensel bir yasadır. Waviclelerin karşılıklı dönüşümü aynı zamanda waviclelerin bölünebilirliğini de gösterir. Onlar iç çelişkilere sahiptirler.

Batıda waviclelerin tümünün "eşit" olduğuna ilişkin bir kuram var. Onlar arasında yalnızca karşılıklı bir ilişki var. "Ben seninle ilişki içindeyim, sen de benimle". Böylece bu ilişki gerçek nesneye de taşınıyor. Sonuçta bu bakış açısına göre, yalnızca "düzey yapısı" değil, ama "parçacıklar"da yok. Bu kuram, şeylerdeki iç çelişkileri ortadan kaldırmak için şeyler arasındaki dış ilişkileri kullanır. Waviclelerin iç yapıları olmayan "geometrik noktalar" olduklarını öne süren bir başka kuram daha var. O zaman onlar nasıl dönüşebiliyorlar? Bu dönüşümü anlamak için, bu kuram parçacıkları boşluktan türetmek ve nedensiz ortadan kaybetmek zorunda kalıyor. Ancak en küçük parçacığın ışıması en fazla enerji açığa çıkarır. Sonsuzcasına "ge-

ometrik noktalar" sonsuzca büyük enerji taşımak zorundadır. Böylece bu kuram kaçınılmaz olarak kaygan bir zeminde devriliyor.

Doğabilimin sürekli ilerleyen gelişimi waviclelerin bölünebilirliğini doğruluyor. 1950'lerde japon S. Sakata waviclelerin hadron-mezon kuramını ortaya attı. Kurama göre kalan bütün hadron ve mezonların biçimleri arasındaki çelişkiyi birleştiren daha temel üç "temel parçacık" vardır. Sakata'nın modeli temeli üzerinde başkaları öneriyi geliştirerek hadron-mezon ailesindeki bütün parçacıkların üç "temel hadrondan", yani "kuarklar"dan oluştuğunu öne sürdüler. Son yıllarda, başkaları, tek bir kuark biçiminin de farklı "renkleri" olduğunu ya da farklı özellikleriyle bunların kuarkların "temel" olmadıklarını fakat farklı özelliklerde şeyler olduklarını ortaya koyduğunu öne sürüyorlar. Son olarak "kısmi-parçacık" modeli ortaya atıldı. Yüksek enerjili elektronların bir protona çarpmasıyla ilgili deneylerde elektronları katı toplara basitçe vurmuyorlar ama farklı noktalara vuruyorlar. Bu deneylere dayanarak bazıları, protonun olasılıkla "kısmi-parçacık" olan protondan daha küçük parçacıklardan oluştuğunu tahmin ediyorlar. Kısacası bilim waviclelerin iç dünyasına farklı açılardan bakmayla uğraşıyor.

Bilimsel gelişimin gerçekleriyle karşılaşan Heisenberg waviclelerden daha temel olan "temel parçacıkları araştırmaya başladı. Bu bir ilerlemeydi. Ancak Heisenberg hala bütün "temel parçacıkların" aynı olacağını, çelişki taşımayacaklarını ve onların bütün wavicle alanlarını içeren ve hiçbir çelişki taşımayan "temel bir alan" oluşturacaklarını düşünüyordu. Bu onun sözde "birleştirilmiş alan kuramı"dır ve bu kuram bir vuruşta maddenin yapısıyla ilgili insan anlayışını sona erdirecek "sonul kuram"dır. O küçük bir dünya için daha düşük sınırlarda bir evren oluşturmaya çalıştı. Tıpkı büyük dünyada evreni aşan sınırlarda "birleşmiş bir alan" oluşturmaya çalışan Einstein gibi. Ne var ki bu çabaların tümü boşuna çabalar. Heisenberg yalnızca bir adım ileri attı ancak sonradan metafiziğin bataklığına saplandı. Metafizik bakış açısının inatçılığı görülmeye değer.

Tuhaf olan Marksçılığı bir klavuz olarak kullandıklarını söyleyen bazı revizyonist Sovyet akademisyenlerinin bir koro eşliğinde waviclelerin bölünebilirliğine karşı çıkmalarıdır. Onlar haykırıyorlar: Wavicleler "birleşik olmayandır", artık "daha basit maddi parçacıklardan oluşamazlar." "Birleşik olmayan" iç çelişki taşımayan anlamına gelir.

Waviclelerin karşılıklı dönüşümlerinin onların karmaşıklık ve tüketilmezliğini ortaya koyduğunu söyleyerek böbürleniyorlarsa da, revizyonistler, Lenin'in elektronun tüketilemezliği ilkesine karşı çıkmaz görünüyorlar. İyi ama çelişki olmaksızın "tüketilemezlik" nasıl olacak? Karşılıklı dönüşümün kaynağı nedir? Lenin çelişki üzerine şöyle der; "Yeninin ortaya çıkışı ve eskinin yokedilmesi için, karşıtların dönüşümleri için, sürekliliğin bozulması için 'sıçramalar' herşeyin anahtarıdır." (Felsefe Elyazmaları) O zaman sorabiliriz. Çelişki olmaksızın dönüşümlerin olabiliceğini söyleyen büyük savlarınızı Lenin'in öğretisiyle nasıl bağdaştıracaksınız?

Wavicleler bir biçimde mi bölünürler? Bu rutin bir biçimde olmaz. Bunu söylemek eski deneyimi körlemesine yinelemektir. Molekül atomlara, gravitasyonal alan ve elektromanyetik alana ve elektrona bölünür. Atom çekirdeği proton, nötron ve çekirdek alanına bölünür. Her düzeyde nesnelerin tümü parçacık ve alan arasındaki bir birlikten oluşan yeni bir biçimdir. Onların tümü yeni temel noktalardır ve onların tümü niteliksel olarak farklıdır. Bu biçimler içinde wavicleler bölünebilir mi? Şimdiki bir biçimin parçacık ve alanın bir birliğine dönüşmesi olasıdır. Dahası yeni bir ayrı maddi biçimin ve yeni bir sürekli maddi biçimin ortaya çıkması da olasıdır. Şimdiye kadar bildiğimiz parçacıklar ve alanlardan farklı yeni şeyler de ortaya çıkabilir. Onların daha küçük bölümlere ayrılmaları ama daha büyük bölümlere ayrılmaları da olasıdır. Bu durum, parça ve bütün arasındaki ilişkinin gelişimini yeni bir yola sokar. O zaman ne olacak? Bu, somut bir bilmesel sorundur. Madde sonsuz çeşitliliktedir, maddenin somut bölümü sonsuz çeşitlilikte olabilir. "Marksizm-Leninizm gerçeği tüketemez, fakat durmaksızın pratik uygulayım iinde gerçekliğin bilgisine giden yolları açar." (Mao, Pratik Üzerine) Diyalektik materyalizm hiçbir zaman diğer alanlara emirler vermez. Doğal bilimlerin kendisinden çıkan sonuçlar dışında, bir konuyla ilgili kendisi sonuç çıkartmaz.

Bölünmeden sözediyoruz, birin ikiye bölünmesinden, bu "karşıt uçların karşılıklı olarak bir birlik içindeki bölünmesi"dir (Lenin, Felsefe Elyazmaları). Demek ki çelişki herhangi bir maddi biçimin içindedir. Doğabilimin tüm tarihi bunu ortaya koyar. Dünyada "temel madde" olan, çelişki içermeyen ögeler yoktur. Her yeni şey, ilk ortaya çıktığında "temel madde" olarak kendini ortaya koyar. Element böyleydi. Atom böyleydi. Gravitasyonal alan ve elektromanyetik alan böyle olmuştu. Wavicle de böyle oldu. Ancak bu da fazla sürmedi. "Şimdiye kadar böyle bir durum karşısında bin millik bir ilerleme sağladığımızı düşündük. Fakat gerçekte bir kat aşağıya indiğimiz ortaya çıktı. "Temel" olandan daha temel olan şeyler sürekli ortaya çıkmıştır. Eğer Wavicle "temel parçacık" ise, eğer o alabilecek en küçük şeyse, o zaman biliminsanlarına yapacak ne kalıyor?

Lenin şöyle demişti. "Elektron tıpkı atom gibi tüketilemez bir şeydir." "Bu derin bir gerçeği ortaya koyar. Doğa bilim her zaman daha derin düzeylere doğru ilerler. Sonsuzdan her zaman yeni şeyler çıkar. Bilimin gelişimi durmaksızın "temel madde"nin varlığını yadsıyor. "Büyük Dünya" sınırsızdır. "Küçük Dünya" da sonsuzdur, gerçekte "dipsiz bir kuyu"dur. Doğabilimin birkaç bin yıllık tarihinin bir sonucudur bu. Bu tarihsel gerçek kayda değerdir. Maddenin yapısına ilişkin iki karşıt bakış maddenin yapısı sorunu üzerine iki dünya görüşünün bir mücadelesidir. Onu incelemek zorundayız.

"Yeni" çizgiler ve eski(meyen) özellikler

Temel DEMİRER

Dünya, sırtına geçirilen "Yeni düzen(sizlik)in" deli gömleğiyle, bir dehşeti yaşıyor. "Reel sosyalizm"in likidasyonuyla değişen politik iklim, eşitlikçi-özgürlük ütopyalarını zedeledi, yaraladı. "Reel sosyalist" deneyimin likidasyonuyla ortaya kaotik bir tablo çıktı. Dünya derinden sarsıldı ve küresel istikrarsızlık dört yanı sardı. Verili durum, "Tarihin sonu" değil... "Belirsizlik"lerle bezenmiş globalleşme, çatışmalarla somutlanan parçalanma süreci ve küreselleşen bir krizde realize oluyor... Kuzey/Güney kutuplaşması... Kapitalist sistemin hegemonya sorunu... "YDD" ile billurlaşan serbest piyasa, muhafazakar yeni sağ ideolojinin statükocu ceberrutluğuyla sarmalanıyor. Kuzey'den Güney'e dünya, ayırımcılık temelinde yükselen ceberrut bir saldırı ile karşı karşıya... Yani "YDD"nin statükocu-muhafazakarlığı, piyasa fanatizmiyle dünyaya aşılanıyor...

"İNSAN AKLI NİSYAN İLE MALÜL" DEĞİL...

"İnsan aklı nisyan ile malül" değil, diyerek biraz "eskiler"e gidelim... ABD Dışişleri Bakanlığı'nın "Sovyet uzmanı" ve "Tarihin Sonu"nun yazarı Francis Fukuyama'yı hatırlayalım: *"Doğu bloku ve özellikle de SB'nin dağılması ile birlikte kapitalist sistemin üstünlüğü ve alternatifsizliği tarih tarafından tartışmasız bir biçimde kanıtlanmıştır. Artık dünyada tek başına egemen olan ekonomik sistem kapitalizm, politik sistem ise liberal demokrasidir. İnsanlık tarihi bundan sonra kapitalizmin tarihi olarak yaşayacaktır. Kapitalizmin önünde duran görev gelişmek, yayılmak, pekişmek,zaaflarından arınmaktır. İnsanlık ise başka alternatif olmadığından, kapitalist sisteme uyum sağlama, onun kurallarının en iyi bir biçimde uygulama görevi ile karşı karşıyadır. Bu sürecin önünde engeller olacak, sorunlar çıkacaktır. Fakat, kapitalist sistem ve liberal demokrasinin zaferi, alternatifsizliği ve bu konuda oluşacak ortak konsensusu, her halükarda yerel ve cüzi kılacak bu engelleri aşmakta zorluk çekmeyecektir. İnsanlık tarihi artık kapitalizmin eşliğinde tek düzen bir gelişim ve ilerleme seyrine girmiştir."* (F. Fukuyama, Tarihin Sonu, National Intere. T., 1989, Yaz sayısı)

Bu görüşlerini, 'The End Of History And The Last Man/ Tarihin Sonu ve Son İnsan'da geliştiren yazar, *"Bugün dünyada artık özgürlükçü demokrasinin dışında bir siyasi ideal kalmadı. Bu nedenle tarihin sonundan söz ediyorum. Ben henüz tarihin akışı içinde olan ülkelerle hedefe ulaşmış ülkeler arasında bir ayırım yapıyorum. Bu tıpkı bir trenin gara varması gibi: İlk vagon gara girdiğinde tren hedefine varmıştır, ama diğer vagonların da aynı noktayı geçmesi biraz zaman ister. Çünkü bütün vagonlar birbirine bağlıdır ve eninde sonunda hepsi hedefe varacaktır. Bu hedef de bence, batı demokrasisi"*, diyordu. (F. Fukuyama, Ekonomik Panorama Dergisi, Yıl:5, No:16, 12-19 Nisan 1992, sf.39-40)

Andre Gorz da, "kapitalizmin çözümleyiciliği"ne inanmışlığıyla Fukuyama'dan farksızdı: *"Kapitalizm hiçbir zaman kendi doğurduğu sorunları çözümlemede bu denli yeteneksiz kalmamıştı. Ne varki, bu yeteneksizlik onun için ölümcül değil. Kapitalizm, bugüne kadar pek incelenememiş ve çok az kavranabilmiş bir gücü, kendi sorunlarının çözümsüzlüğüne hakim olma gücünü ele geçirmiştir. Kapitalizm kötü işlemesine rağmen yaşamını sürdürmesini bilir, hatta bu durumdan kendine yeni bir güç bile çıkarır, çünkü sorunlarının çözümsüzlüğü onun özünde vardır."* (Andre Gorz, Elveda Proletarya, Afa Yayınları, Mart-1986)

Bugün örgütsel olarak var olmasalar da, anlayış olarak yaşayan TBKP "tezleri"yse, Fukuyama ve Gorz'un basit bir tekrarının ötesine geçmiyordu: *"İşçi sınıfının tarihsel misyonu sona erdi.(...) Sınıfın iktidar talebi, işçi sınıfının da, burjuvazinin de azınlıkta kaldığı günümüzün modern toplumlarında gerici bir talep tir. (...) Emperyalizm bitti. Dünyada artık tek yanlı bağımlılıklar yoktur (...) Çağdaş dünyanın yeni gerçekleri reformist ve devrimci ayırımını tamamen gereksiz kılıyor. Bu çerçevede, sosyal demokrat ve komünist hareketlerin birbirlerini etkilemeleri ileride bir çok yeni gelişmeye kapı naklık edebilir. (...) Geçmişini 'devrimci durum'ları günümüz toplumu açısından ancak 'kalp krizi' anlam-*

na gelebilir. Toplumsal ve politik dönüşümleri onlarca yıl süren kabuslara yol açmadan gerçekleştirmek gerekiyor. (...) Geleneksel toplumlar özel mülkiyet, piyasa ve kár olmaksızın modernleşemez." (TBKP Genel Yönetim Kurulu Tezleri, Nokta, Yıl:8, No:52, Sf.52-57)

Regis Debray de, "yeni dönem"e ilişkin şöylesi bir "perspektifi" sunuyordu: *"Sosyalizm, sağlam inançlardan oluşan bir özden ya da dahası, ortak bir sözcük dağarcığından bile yoksun. Artık sanat yok, sanatçı var; ruh çözümlemesi yok, ruh çözümlemecileri var deniyor. Eh, artık sosyalizm de yok. (...) Sol her ülkede mücadeleyi sürdürüyor, açıkça savunmada. (...) Savunmaktan, korumaktan, gözetmekten söz ediyor, sol artık değiştirici bir güç değil, yalnızca piyasayı frenleyici bir güç. Güçlülere karşı iktidar mücadelesindeki rolünü bir yana bırakan sol, kendini muhalif bir güç, lafını bilen bir denge mekanizması olarak görüyor. Piyasadan başka seçenek yok. (...) Görevimiz, uygar insanlığın etnik ve dinsel yamyamlığa boyun eğmesinden sakınmak için ütopik sosyalizmin yerine bir ahlak anlayışı ve sivil yöntem olarak sosyalizmi koymaktır."* (NPQ- Türkiye, No:2, sf.51-52)

Murat Belge ise, gidişattan umutluydu: *"Dünyada bir değişim başladı. 'Belirleme' yeteneği güçlü iktidarlardan, güçsüz yurttaşlara doğru kayıyor; ya da güçten vicdana doğru kayıyor. Yeni başlayan her eğilim gibi, bu da şimdilik egemen değil. Ama sanıyorum ve umuyorum ki, şimdiden belirleyici olmaya başladı."* (Cumhuriyet, 1 Nisan 1992) Özetle ortalığı, yoğun bir vazgeçiş ve ehlileşmenin tozu dumanı kaplamıştı. Bir zamanlar Fransız Komünist Partisi'nin de üyesi olmuş François Furet'nin 1995'te yazdığı "Bir Hayalin Geçmişi, 20. Yüzyılda Komünist Düşünce Üstüne Deneme", egemen sınıflardan alkış üstüne alkış almıştı. Çünkü Furet'ye göre "komünizm bitmiş"ti...

Fukuyama'nın, Gorz'un, Furet'nin ve TBKP "tezleri'... Debray'in "perspektifi"... Belge'nin umut varlığı ne kadar gerçekti?... Ya da yaşamdaki karşılığı neydi?... Örneğin 'Le Monde'da Dominique Dhombres'un yazısı, Furet'ye (ve Denis Berger ile Henri Maler'e de) verdiği yanıtta Marksist düşüncenin yeniden canlılık kazanmasının örneklerini sıralayıp, *"Marksizm'in, Furet'nin işaret ettiği gibi öyle burjuvazinin katlarından gelen gençlerin içlerinde duydukları utancı atmak için sarıldıkları bir görüş değil, uğruna milyonların yaşamlarını verdikleri bir ideolojidir. (...) Komünizm, bir sosyal, giderek bir tarihsel harekettir,"* dedi. (Le Monde, 10 Eylül 1996) Özetle tarih ve "YDD" kapitalizminin gerçeği Fukuyama'yı, Gorz'u, Furet'yi, TBKP'yi, Debray'i, Belge'yi tekzip etmekte gecikmedi...

"YDD" KAPİTALİZMİNİN PROFİLİ

"YDD" ile dünya kapitalizminin, eşitsiz-birleşik gelişme yasallığı ve uzun gelişme dalgaları teorisi bir kez daha doğrulanıyor. Ortalama kár oranının düşüşü, üretim fazlalığı ve pazar darlığı ile iç içe geçiyor. Kapitalist üretime yatırılan sermaye, aynı ortalama kár oranı ile kendini gerçekleştiremiyor. Kapitalist sermaye değersizleşiyor. Emperyalizmin Güney ülkelerinden metropole (Kuzey'e) artı-değer aktarımında, tıkanıklıklar devreye giriyor. Bu alandaki tıkanıklık ve "sürekli çatışma"lar, Kuzey'in kalp krizine kapı açıyor. Yapısı gereği, antagonistik imkán ve tehlikeler üreten bu durum, yapısal sorunları ağırlaştırıyor.

Kriz, kapitalizmin içinde barındırdığı tüm çelişkilerin ürünüdür. Kriz salt ekonomik değil, aynı zamanda politik ve sosyal bir olgudur. Üretim araçlarında özel mülkiyet korunurken, üretimde artan tekelleşme, emekçi kitlelerin üzerinde zorunlu olarak daha yoğun bir sömürüye, daha ağır bir baskıya yol açar. Tekelleşme, gericiliği ve askeri zorbalığı artırır. Büyük kapitalistlerin kárı, halkın diğer bütün tabakalarının zararına görülmedik ölçüde artar. Devlet tekelci kapitalizmi patlayıcı madde biriktirir. Kriz ile kapitalizm içiçedir. Çünkü, *"kapitalist üretime gerçek engel kapitalin kendisidir. (...) Bu yüzden, kapitalist üretim tarzı üretimin maddi güçlerini geliştirmenin ve bunlara uygun bir dünya pazarı yaratmanın tarihsel bir aracı olduğu gibi, aynı zamanda, bununla, tarihsel göreviyle buna denk düşen toplumsal üretim ilişkileri arasında sürekli bir çatışmadır."* (K. Marx)

Merkez (Kuzey), yarı-çevre ve çevre (Güney) diye adlandırılan alt sistemlerin oluşturduğu piramidal-birleşik dünya pazarı, *"egemen ekonomilerin özelliklerini taşıyan bir ilişkiler sistemi"*nde (P. Salama) somutlanırken, tarihte ilk defa ulaşımda, iletişim tekniğinde, ekonomik ilişkilerde, para ve sermaye akımlarında gerçek bir evrenselleşme devreye giriyor. Sermayenin küreselleşme sürecini, yıllar önce Marx şöyle tarif etmişti: *"Özetlemek gerekirse, toplumun bugünkü koşullarında serbest ticaret ne demektir? Sermayenin özgürlüğü. Ücretli emeğin sermaye ile olan ilişkisinin sürmesine izin verildiği sürece, malların değişimini ne denli avantajlı koşullarda gerçekleştirseniz de, daima sömüren bir sınıf ve sömürülen bir sınıf olacaktır. (...) Bu durumda tek sonuç, iki sınıf arasındaki çelişkinin daha da netleşmesi olacaktır. (...) Kozmopolit sömürüyü evrensel kardeşlik olarak adlandırma düşüncesiyse, ancak burjuvazinin kafasında oluşabilir. (...) Serbest ticaret yandaşları, bir ulusun ötekinin zararına nasıl zenginleşebileceğini anlamıyorlarsa, buna şaşmamalıyız, çünkü aynı kişiler aynı ülke içinde bir sınıfın öteki-*

nin zararına kendini nasıl zenginleştirebildiğini anlamayı da reddetmektedirler."

Kozmopolit kapitalizmin evrenselleşmesiyle birlikte sermaye hareketleri de küreselleşir. Sermaye, yeryüzünde en iyi şekilde değerlendirileceği noktaya, bir başka deyişle en yüksek kârı gerçekleştireceği noktaya gitme eğilimindedir. Kozmopolit kapitalizmin evrenselleştiği bir dünya, aynı zamanda, işgücü sömürüsünün evrenselleştiği bir dünyadır. İşte, dünya kapitalist sistemi, özünde, bu sömürünün dünya çapında sistemleşmesidir. Dünyadaki toplam sermayenin genişletilmiş yeniden üretimini sağlayan doğal ortamdır. Canlılar için doğa neyse, kapitalizm için de bu sistem odur. Sermayenin dünya çapında genişletilmiş yeniden üretim sürecindeki işlevlerine göre, global artıdeğerden pay alırlar. Bu işlev ise, o ülke burjuvazisinin ulaştığı sermaye birikim düzeyince tanımlanıyor. Bu düzey onun gücünü belirler. Güçlü ülkelerin burjuvazisi, güçsüz ülkelerin burjuvazisinden "haracını" alır. Tek bir sömürü mekanizmasının eşit olmayan ortaklarıdırlar, yaratılan tek bir artı-değere el koyup, güçlerine göre bölüşürler.

Dünya kapitalist sistemi bir güç hiyerarşisidir. Hiyerarşinin diğer adı uluslararası işbölümüdür. Uluslararası işbölümü, 'işbölümü' sözcüğünün çağrıştırdığı gönüllü bir birlikteliği değil, her ülkenin bu sistem içinde, hiyerarşideki yerine göre belli ve nesnel bir işlevi olduğunu anlatır. "YDD"nin kriziyle içiçe geçmiş küreselleşme süreci:I-) Uluslararası ticaretin daralmasına; II-) Pazarın küçülmesine; III-) Kitlelerin satın alma gücünün düşüşüne; IV-)Kapitalist birikimin görece daralmasına V) Kapitalist kâr oranlarının engellenemez düşüşüne VI-)Üretim kapasitesinin daralmasına; VII-) Resesyonel stagflasyonlara; VIII-) Kronikleşen yoksulluğun yaygınlaşmasına; IX-) Dünya ölçeğinde Kuzey/Güney ve toplum çapında emek/sermaye kamplaşmaların keskinleşmesine yol açıyor.

Ayrıca "YDD", bir hegemonya kriziyle karakterize oluyor. Hegemonya krizi, kapitalizmin sistem krizidir. Hegemonya kriziyle ekonomik krizi birbirine karıştırmamak gerekir. Birlikte ortaya çıkmaları nesnel bir zorunluluk değil, ama ikisi arasında çok dolaylı bir ilişki de var. Hegemonya krizleri, eşitsiz-birleşik gelişme yasasının işleyişinin reel bir biçimde dışavurduğu, kapitalist sistemin iç yapısında büyük ve reel dönüşümlerin başladığı tarihsel kesitlerdir. Bu krizler seyrektir ve demlenmesi uzun dönemler kapsar. Dünya kapitalist sisteminde hegemonya kriziyle ekonomik kriz eğer birlikte ortaya çıkmışsa, ekonomik kriz hegemonya krizini derinleştirir, hızlandırır. Bugün dünya kapitalist sisteminin tepesindekilerin güçlerinin önemli ölçüde eşitlenmesi sonucunda doğan hegemonya krizi, kapitalist sistemi bir bütün olarak etkiliyor. Sistemin krizi oluyor.

Durağan olamayan bu sistemde en yukarı basamaklara doğru çıkmayı başaramayanlar aşağıya doğru inerler, yani yerlerini koruyamazlar. Dünya kapitalist sisteminin hiyerarşisi sürekli bir altüst oluş içindedir. Çünkü hiyerarşinin kaynağı, işleyişi durdurulamayan bir yasa, eşitsiz-birleşik gelişme yasasıdır. Daha doğrusu, eşitsiz gelişme yasasının verili bir çerçeve içinde, kapitalizm çerçevesinde işleyişidir. Hiyerarşik yapı, yine bu yasanın işleyişine göre evrim geçirir, içinde yeralan ülkelerin yerleri, dolayısıyla işlevleri sürekli değişir. Altüst oluştan bunu anlıyoruz. Dünya kapitalist sisteminin hiyerarşisi donmuş, statik bir tablo gibi görülmemelidir.

Dünya kapitalist sisteminin entegrasyon süreci, sermayenin dünya çapında merkezileşmesi ve yoğunlaşması sürecidir. Sistemin entegrasyonu, tepeden aşağıya, yani metropollerden çevre kapitalist ülkelere doğrudur. Bu durum emperyalizm olgusunu tanımlar. Meta ve sermaye ihracına, kapitalist üretim biçiminin ihracı eşlik eder. Sermaye giderken, kapitalist üretim ilişkilerini de beraberinde götürür. Bu kadarla da kalmaz, bu üretim ilişkilerine denk düşen üstyapı taşlarını, ideolojiyi, kültürü vb. de çevre ülkelere taşır. Samir Amin'in belirttiği gibi, *"Kapitalist yayılmada daha başından beri içsel olarak varolan ve kendisini merkezler ve çevreler çifti biçiminde kutuplaşma doğrultusundaki sürekli eğilimde ifade eden büyük eşitsiz özellik, tarihin gündemine, çevre halkının devrimini koymuştur. Bu devrim, kapitalist gelişmenin kendine karşı olması anlamında anti-kapitalisttir, çünkü çevre halkı için bu dayanılmaz bir durumdur. Diğer bir deyişle, kapitalist birikimin kendi gerçek hareketinde ortaya çıkardığı en şiddetli çelişkiler, merkezde olmaktan çok sistemin çevresinde işlemektedir."* (Samir Amin, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, No:143, Mayıs-1992, sf.20)

Kuzey/Güney kutuplaşması eksenli dünya kapitalizmini, üç ünite ve alt-sistemler oluşturuyor. "YDD" ile dünya kapitalist sistemi giderek alt-sistemlere bölünüyor. Bugünkü tabloya göre oluşum halindeki Batı Avrupa merkezli bir Avrupa alt-sistemi var. Bir Amerika alt-sistemi var: Öncüsü Amerika Birleşik Devletleri. Bir de Doğu Pasifik alt-sistemi var: Öncüsü Japonya, Doğu Asya'nın büyük bir hızla büyüyen ülkelerini kapsıyor. Bu alt-sistemleşme süreçleri, zigzaglar çizerek ilerliyor. Bugün ülkeler bazında yükselen emperyalistlerarası çelişki, yarın alt-sistemler bazında yükselecek. Çelişkinin çapı daha da büyümüş olacak... Zaten de olan bu...

"YDD"NİN MOTORU: ABD İMPARATORLUĞU...

"YDD"nin "motor gücü"nü ABD oluşturuyor. "YDD" ilan edildiğin-

den beri böyle bu... Örneğin Dick Cheney, (Körfez Krizi sırasında) ABD'nin "YDD"den beklentilerini şöyle dillendiriyordu: *"Savaşı mümkün olduğu kadar erken kazanmakla Amerika bütün dünyanın gözünde daha güçlü gözükecek. Ve yeni bir dünya düzeni oluşturmak için gerekli kudrete sahip olduğunu kanıtlamış olacak."* (La Tribüne, 5 Şubat 1991) *"Birleşik Devletler'in uzun vadeli istemleri olduğunu düşünüyoruz. Dünya okyanuslarını kontrol etmek, Avrupa'daki, Pasifik'teki vaadlerimizi yerine getirmek, Güney Batı Asya'da olsun, Panama'da olsun, beklenmedik olaylara karşı Amerikalılar'ın canlarını ve çıkarlarını korumak için güçlerimizi seferber edebilecek kapasitemizi muhafaza etmek zorundayız."* (Le Monde, 6 Şubat 1991) James Baker de, Dick Cheney'i şu sözlerle tamamlıyordu: *"Birleşik Devletler'in önderliğinin güvenlik ve politik alanlarla sınırlılığı olduğuna inanmıyorum. Bu önderliğin ekonomik alana da yayılması gerektiğini düşünüyorum."* (İnternational Herald Tribune, 21 Şubat 1991)

Öte yandan "YDD" saldırganlığının "Pax-Americana" dayatmacalarının kapsamını, (23 Eylül 1991'de BM Genel Kurulu'ndaki konuşmasında) G. Bush, şöyle tarif ediyordu: *"Tarih devam ediyor. (...) ABD, dünya meselelerinden tamamen elini çekip izolasyon politikaları izlemeyecektir.(...) Dostluk ve liderlik sunacağımız, sorumluluğunu ve emellerini paylaşacağımız bir Pax-Universalis (evrensel barış) peşinde olacağız. Soğuk savaş sonrasında da dünya barışı çeşitli tehditler altında bulunmaktadır. Yeni çağ, büyük umutlar veriyor, ancak bu umutlar karşılacağımız belirsizlik ortamından etkilenecektir. Etnik anlaşmazlıklar, ulusal düşmanlıklar, dini çatışmalar, silahların artışı, kişisel ihtiraslar nedeniyle dünya tehlikeli bir yerdedir. Dikkatlerimizi bölgesel tehditlere yöneltip, barışı sağlayacağız."*

Gerçekten de, "YDD" yönelimli *"Birleşik Devletler'in kapitalist sınıfları, siyasal alanda oluşturduğu dünya egemenliğini izleyerek, şu andaki askeri-ideolojik biçimiyle veya yeni küresel ekonomik çerçeve temelinde iç kaynakların artan bir şekilde dış yayılmacılığa aktarılmasını sağladığını göstermektedir. Denizaşırı genişlemeyi desteklemek için toplumsal programlara ayrılan devlet fonlarının gözden geçirilmesi; ücretlerin ve yaşam standartlarının düşürülerek küresel arenada yüksek kârlılığın ve pazar payının korunması; dışa yönelik yapıların korunması ve ulusal politika önceliklerini biçimlendirmeye elverişli seçkinlerin ağırlıkta olduğu bir siyasi sistem oluşturulması; en yüksek gelir gruplarında (küresel aktörlerin ellerinde) yoğunlaştıran gerileyen bir vergi yapısı; ikiye bölünmüş bir ekonomi ve toplum yaratılarak, çoğunluğun çürüyen ulusal kurumlara bağlı olduğu ama küçük bir ayrıcalıklı seçkin grubunun küresel çapta birikimlerini gerçekleştirdikleri"* (James Petras-Moris Morley, İmparatorluk mu? Cumhuriyet mi? Amerika'nın Küresel Gücü ve İç Çürümesi, sf.9, Sarmal Yayınevi-1996) açıktır.

Ancak *"Bugünkü Birleşik Devletler'i anlamak için, güç ve servet dağılımının (...) ikiye bölünmesini kavramak gereklidir. Birleşik Devletler ekonomisi ve toplumsal yapısı bozulmakta, sanayi ve imalat düşmekte, bütçe ve ticaret açıkları büyümektedir, dış borç yükselmekte, sağlık ve eğitim sistemini yeni ciddi sorunlar sarmalamaktadır. (...) Uluslararası tekelci elit ile yeni filizlenen geçici iş gücü arasındaki eşitsizlikler büyüdükçe, kutuplaşmış sınıf yapısı ve yöneticiler ile yüzünü dışa dönmüş seçkinler arasındaki derin bağlar, mevcut iki partili sistemin içinde herhangi bir farklı politika uygulanmasına dair ufukları sınırlamaktadır"* (Age, sf. 177-178) Yani ABD'de çaplı bir çürüme yaşanmaktadır. Örneğin ABD yetkililerin verdiği bilgiye göre, 1996'nın ilk 3 aylık döneminde, New York'ta 575 kadına tecavüz edildi. Bunun yanısıra cinayetler yüzde 15, saldırılar yüzde 13, hırsızlıklar yüzde 12, soygunlar yüzde 5, oto hırsızlıkları yüzde 10 düzeyinde artış gerçekleşti. Tecavüz olaylarında 1996'nın ilk 3 ayında görülen artış, yüzde 7 idi.

Denilebilir ki ABD, "YDD" için, 'balık baştan kokar' gerçeğini kanıtlayan bir veridir... Ve her türlü güç gösterilerine rağmen ABD, küresel çapta, *"Zorbalık, saygı görmediği ve gücünü yitirdiği ölçüde baskısını artırır"*, (Saint Just) açmazını yaşamaktadır.

"YENİ DÜZENSİZLİK"İN DÜNYASI

Graham E. Fuller, 'The Democracy Trap/Demokrasi Tuzağı' adlı yapıtında, "YDD", *"Dünyayı sarsacak istikrarsız düzenler için, yalnızca geçici bir durak olabilecek"*, diyor. "YDD", bir paylaşım öncesi kaosu... Kuzey'in Güney'i köleleştirme girişimi... Kuzey'in küresel eşitsizlik sınırlarının korunarak, kurallarının dünyaya dayatılması... Çevre ülke ekonomileri sisteme daha fazla entegre edilip, bağımlılığa mahkum edilmesi.. Küresel uyumsuzluk ve rekabetin keskinleşmesi... İnsanlığın fukaralaştırılması... dünyanın, George Orwell'in '1984'ündeki 'Big Brother/Büyük Birader'le yöneltilmesi...

Çelişkileri keskinleştiren, küreselleştiren "YDD" kaosu, elbette, bir değişimdir. Değişim, doğası gereği daima çatışmalarıyla gerçekleşir. "YDD" ile dünya kapitalizminin ulaştığı entegrasyon düzeyi, uluslararası sermayenin hiyerarşik işbölüm içindeki farklılaşmaları keskinleştirir. Küreselleşme, parçalanma eğilimini de aynı bütünsellikte içeriyor. Yani "YDD" ile bütünleşen dünya parçalanıyor, ve parçalanırken de yeni bü-

tünleşme imkânlarını (dünya devrimi) yaratıyor.

'BM Kalkınma Programı'nın başkanı James Speth, *"Göstergeler artık dünyanın zenginler ve yoksullar diye ikiye ayrıldığının, eskiye oranla çok daha net biçimde ortaya koyuyor"*, diyor. *Ayrıca, küreselleşmeyi "yularından kopmuş gidiyor"*, diye mahküm eden BM Genel Sekreter Yardımcısı İsveçli Anders Wijkmann da, ***"Bütün insanlar ortalama bir İsveçli gibi tüketecek olsa üç tane dünya gerekir"***, diyor. Evet "dünyada herkese yetecek kadar zenginlik var. ama aç gözlülüğün sınırı yok...

'BM Kalkınma Programı'nın yayımladığı "1996 İnsan Gelişme Raporu'na göre, dünyanın kremasını yüzde 20 yiyor. Kuzey'in zenginleştiği gidişatta, Güney yoksullaşıyor. Dünyanın kremasını yiyen ve dünyanın sayılı çok uluslu şirketlerinin sahibi olan 358 kişinin geliri, (dünya nüfusunun yüzde 45'ini oluşturan!) 2 milyar 300 milyon insanın gelirine eşit. İşte bunlardan kimileri: 14.07 milyar dolarlık Bill Gates (ABD) Microsoft... 11.68 milyar dolarlık Warren Buffett (ABD) Hisse senedi fonları... 10.93 milyar dolarlık Du Pont ailesi (ABD) Kimya... 9.73 milyar dolarlık Gad and Hans Rausingi (İsveç) Paketleme... 9.73 milyar dolarlık Yoshiaki Tsutsumi (Japonya) Konut... 9.28 milyar dolarlık Kwok Kardeşler (Hong Kong) Konut... 9.28 milyar dolarlık Paul Sacher/Hoffman (İsviçre) İlaç... 9.28 milyar dolarlık Tsai-Wan-Lin, Wan-Tsai (Tayvan) Sigorta... 8.08 milyar dolarlık Karlanda Theo Albrecht (Almanya) Perakende Ticaret... 7.93 milyar dolarlık Quandt Ailesi (Almanya) BMW... 7.04 milyar dolarlık Lee Shau Kee (Hong Kong) Konut...

1993'te 23 trilyon dolar olan dünya toplam gayri safi hasılasının 18 trilyonu Kuzey'e gitmiş. Dünyanın yüzde 80'ini oluşturan Güney ülkelerine ise, toplam gelirin ancak yüzde 20'si yani 5 trilyon dolar kalmış. Böylelikle de, dünyanın en yoksul kesimini oluşturan yüzde 20'nin toplam gelir içindeki payı, son 30 yılda yüzde 2.3'ten yüzde 1.4'e düştü. En zengin yüzde 20'nin payı aynı sürede, yüzde 70'ten yüzde 85'e çıktı. Güney'in 89 ülkedeki 1.5 milyar insanının durumu, 10 yıl öncesine göre daha da kötüleşti. Düşük ve yüksek maaşlılar arasındaki fark 1960'larda bire 30 idi, bugün bire 61 oldu. ABD'deki kaymak tabakanın milli gelirden aldığı pay, son 15 yılda, yüzde 20'den yüzde 35'e çıktı. Kuzey'in 70 ülkesinde ücretler, 1960 yılındaki seviyesinin altına çekildi. **Dünyadaki 1 milyar 300 milyon kişinin günlük kazancı 1 doların altında.** (Osman İkiz, Milliyet, 20 Eylül 1996, sf. 5)

'The Economist' dergisine göre, 118 ülkenin büyüme verileri, 1960'dan beri, Güney ülkelerinin Kuzey ülkelerine oranla yavaş büyüdüğünü ve iki ülke grubu arasındaki farkın daha da derinleştiğini gösteriyor. IMF reçetelerini uygulayan Güney ülkelerinin toplam borçları 1980'de 685 milyar dolarken, 1993'te 1770 milyar dolara yükseldi. IMF, 1984-1990 yılları arasında Güney'den 715 milyar dolar transfer etti. En yoksul Güney ülkelerinin toplam borçları, 1980-1994 yılları arasında yüzde 400 arttı.

"YDD" koşullarında dünya nüfusunun yarısından fazlası, 2015'e kadar kentlere akacak. BM Dünya Fonu'nun hazırladığı HABİTAT-II'ye sunulan rapora göre, hızlı ve çarpık kentleşme özellikle yoksul Güney'de yaşanıyor. Raporda, şu anda 5.8 milyarlık dünya nüfusunun 2.6 milyarının kentlerde yaşadığı, bunların 1.7 milyarının ise Güney ülkelerinde olduğuna dikkat çekildi. 2015 yılına kadar dünya nüfusu 7 milyara ulaşırken, kentlerde yaşayanların sayısı 4.1 milyara çıkacak. Kentlerde yaşayanların 3.2 milyarı ise, Güney'de olacak. Dünya nüfusu yılda yüzde 1.5 oranında artarken, kentlerin nüfus artış oranı yılda 2.5 dolayında. Şu anda 2.6 milyarlık kent nüfusunun 1.2 milyarı Asya'da yaşarken, Avrupa'da 535 milyon; Karayipler ve Latin Amerika'da ise 358 milyon kentli nüfus var. Kentli nüfus 2015'e kadar, Asya'da 2.7 milyara, Avrupa'da 598 milyona, Latin Amerika ve Karayipler'de ise 601 milyona, Afrika'da ise (250 milyondan) 804 milyona çıkacak... Dünya, kent kavgalarına tanık ve taraf olacak...

Öte yandan, "YDD" ekolojik felaketi körüklüyor. Dünyada meydana gelen doğal felaketler, 1995'te, 1994"e göre yüzde 30 arttı. 'Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu'nun (IFRC) 29 Mayıs 1996'da yayımladığı "Dünya Felaketler Raporu"nda, geçen yılki doğal felaketlerin 84'ünün Asya'da, 69'unun Amerika'da, 31'inin Avrupa'da, geri kalanların da dünyanın diğer bölgelerinde meydana geldiğine işaret edilip, geçen yıl Amerika ve Asya'daki felaketlerin 1994'e göre yüzde 80, Avrupa'dakilerin ise yüzde 48 oranında arttığı belirtildi. Ayrıca raporda, 1970-1994 yılları arasında felaketlerin 5 bini aştığı ve her yıl çeşitli felaketlerden 128 milyon kişinin etkilendiğine dikkat çekildi. Kuraklık ve sel benzeri felaketlerden yılda 50 milyon kişinin etkilendiği bildirildi. Öte yandan 'Dünya Ekonomik Forumu'nun yayın organı 'Worldlink Dergisi'ne göre, kronik su kıtlığı, dünya nüfusunun yüzde 40'ını barındıran 80 ülkeyi etkiliyor. Dünyada halen 5.7 milyar olan nüfusun 2025 yılında 8 milyara ulaşmasının beklendiği ve bu durumda da suya olan telepte artış olacağı kaydediliyor. Yeryüzünde suya olan talebin, yılda yüzde 2'den fazla artarak her yirmibir yılda iki katına çıkması nedeniyle su kaynaklarına sahip olan ile olmayan ülkelerle arasında su, gelecekte sorunlara yol açabilecek... Doğal kaynak ve zenginliklerin paylaşımı, yeni bir savaş tehdidini oluşturacak...

Kadınlar dünya nüfusunun yarısını oluşturmalarına karşın, dünya zenginliğinden sadece yüzde 1 pay alıyorlar. 'BM İnsan Yerleşimleri Merkezi' tarafından, HABİTAT-II için hazırlanan bir raporda, dünyadaki **1.3 milyar insanın yoksulluk içinde yaşadığı, bunların yüzde 70'ini ise kadınların oluşturduğu belirtildi.** Raporda, dünyadaki yaklaşık 100 milyon evsiz insanın büyük bölümünü çocuklar ve kadınların oluşturduğu, 600 milyon civarında insanın da sağlıksız yerlerde barındıkları ve kadınların yoksulluğun en çok arttığı grup olduğu kaydedildi.

Ayrıca 'Dünya Sağlık Örgütü' (WHO) Genel Direktörü Hiroshi Nakajima, dünya sağlık raporunun yayımlanması dolayısıyla yaptığı açıklamada, 1995 yılında meydana gelen 51.9 milyon ölüm vakasının yüzde 33'ünün, diğer bir deyişle 17.3 milyonunun ateşli hastalıklardan kaynaklandığını söyledi. Ateşli ve mikroplu hastalıkların en tehlikelilerinin AIDS, B tipi sarılık, Zührevi hastalıklar, verem ve difteri olduğu açıklandı. En fazla ölüme yol açan hastalıkların solunum yolları hastalıkları, ishal, verem, sıtma, B tipi sarılık, kızıl ve AIDS olduğu da WHO raporunda yer aldı. Bunlardan zatürre, her yıl 5 yaşın altındaki 4 milyon çocuğun ölümüne yol açıyor. Veremden ölümlerin 3 milyonu aştığı, bunları sıtma, kolera ve dizanterinin izlediği ifade edildi.

DEĞİŞEN İÇİNDE DEĞİŞMEYEN

Dünya kapitalizmi (Prof. Dr. Anwar Shaikh'in ifadesiyle) 1920'lerdeki krize benzer özellikler kazanıyor. Devrimci iyimserliğin zalim bir şaka gibi göründüğü, ayaklanma dönemleri arasındaki zayıf bir noktada yaşıyoruz. Ancak, "YDD" ile (nesnel olarak!) yeni bir devrimler çağına yaklaşıyoruz. "Ya Sosyalizm, Ya Barbarlık!" ikilemi, geçerliliğini ve aciliyetini koruyor... A. Gramsci'nin, "mevzi savaşı" diye adlandırdığı ve kapitalizmin can damarını hedef alan, içsel ve global mücadele önem kazanıyor...

"YDD" kriz içinde debelenirken, ekonomik krizlerin, kendi başlarına temel olacakları düşünülmemeli. Bu krizler, alternatif düşünce biçimleri arayışının yayılmasına ve sorunların ortaya konup, çözülmesine ilişkin elverişli bir alan yaratırlar. Elverişli koşullarda, kendini sadece yineleyen "yenilenme" spekülasyonlarını bir yana bırakıp, Marx ve Engels'in uyarıları anımsanmalı: *"İşçilere şunu söylüyoruz: Sadece toplumsal sistemi dönüştürmek için değil, aynı zamanda kendinizi dönüştürmek ve politik üstünlük sağlayabilmek için, yirmi, otuz, elli yıl iç savaşlardan ve mücadelelerden geçerek yaşamak zorunda kalacaksınız"*. (K. Marx) "Sosyalizm, devrimsiz gerçekleştirilemez. Onun, bu politik eyleme gereksinimi vardır, çünkü eski rejimi yıkması ve devirmesi gerekir."(F. Engels, Anti Dühring, sf.423)

"YDD" koşullarında da, tarihi insanlar yapar. Tarih, helezonik gelişimiyle, her zaman aynı hızda evrimlenmez. İvmesi artabileceği gibi, düşer de. **İvmenin hızlandığı kesitler köktenci sıçramalarda, ivmenin düştüğü kesitler de "gericilik dönemi"nde somutlanır. Ancak kitlelerin tarihe esir düştüğü gericilik yıllarında, tarih yerinde saymaz, karanlığın diyalektiğini devreye sokar. Gericilik dönemlerindeki karanlığın diyalektiği, aydınlığı döller, düş kırıklığından, düşlerin yaratılmasına yol açar.** Elbette pratikten yalıtlanmış bir beyin jimnastiği için değil...

Özetle "YDD" vahşeti karşısında, *"gerçek insanlardan ve onların gerçek faaliyetlerinden hareket etmek"* (K. Marx) gerekir. O halde "YDD" karşısında asli görev, yerel ve kıtalararası düzlemde devrimi sürekli kılmaktan ibarettir. Çünkü küresel çapta karşı-devrimin şahlandığı "YDD"da somutlanan gelişmeler, ne "yeni bir çağın", ne de sınıf savaşımına son veren "sınıflar arası mutabakatlar siyaseti"nin ilanıdır. Hayır, somut gerçek, "tarihin sonu" olmadığı gibi, "ideolojilerden arınmış" bir dünyanın; "ulus-devlet olmayan" devlete ve bu devletlerin "sivil toplum"a geçişinde "yeni demokrasi"nin ipuçlarını falan da vermemekte...

Bu bağlamda Komünist ideallerin mezar taşına kitabe yazılmakta acele edilmesin. Sosyalist savaşım, birikim ve gelenekleriyle yine tarihin gündemine girecek, yaşayanlar da bunu görecek. Çünkü sosyalizm, insanlığın nesnel gereksinimidir. Lenin'in ifade ettiği gibi, *"bu ilk zafer, nihai zafer değil, henüz, Ekim devrimimiz bu zaferi emsalsiz cefalar ve güçlükler, işitilmemiş acılar içinde ve kendi payımıza büyük başarısızlıklar ve hatalarla gerçekleştirdi. Sanki başarısızlıklar olmaksızın, hatalar yapılmaksızın, tek başına geri bir halk dünyanın en güçlü ve ileri ülkelerin emperyalist savaşlarının üstesinden gelebilirmiş gibi! Hatalarımızı kabul etmekten korkmuyoruz ve biz bunları, bu hataları düzeltmesini öğrenmek için soğukkanlılıkla değerlendireceğiz. Fakat olgu şudur ki: Yüzlerce, binlerce yıldır ilk kez köle sahipleri arasındaki savaşa, kölelerin bütün köle sahiplerine karşı bir devrimle cevap "vermek" için verilen söz tamı tamına yerine getirildi ve güçlüklerine rağmen yerine getirilecek. Biz başlangıcı yaptık. Ne kadar zamanda, ne zaman, hangi ulusun proleterleri bu eseri sonuna vardırırlar, bunun önemi yok.* ***Önemli olan buzun kırılmış, yolun açılmış ve gösterilmiş olmasıdır."*** (V.İ.Lenin)

Sosyalizmin birinci büyük dalgasının geri çekilmesine karşın, kökleri antik çağa kadar uzanan sosyalist ütopyayı gerekli kılan koşullar hâlâ canlı. "YDD" ise, insanlığın sosyalizme olan ihtiyacını büyütmekte...

GELİŞME YAZININA KATKI:

"Lümpen burjuvazi, Lümpen gelişim"

Ahmet İNCESU

Gelişme yazınını takip edenler için Andre Gunder Frank ismi özel bir yere sahiptir. Azgelişmişlik üzerine yaptığı çalışmalar ve bu çalışmaların yarattığı tartışmalar dolayısıyla bu alanda popüler isimlerden biri olmuştur. Gelişme yazınında, "Modernleşme Okulu"na karşı, azgelişmiş; Üçüncü Dünya veya kendi adlandırmasıyla "Uydu ülkeleri" aydınlarının fazlasıyla katkıda bulunduğu "Bağımlılık Okulu"nun temsilcisi konumundadır.

Frank, 1929'da Berlin'de doğdu. Chicago Üniversitesi'nden iktisat doktoru ünvanını aldı. Özellikle Latin Amerika ağırlıklı incelemeleri ve bu incelemelerine bağlı olarak geliştirdiği Azgelişmişlik teorisi, kendisine bu alanda özel bir yer edindirdi. Eserleri 20'den fazla dile çevrilmiş ve aynı oranda da tartışılmıştır. Frank, birçok Latin Amerika ülkesinde bulunmuş ve bu ülkelerin üniversitelerinde iktisat ve sosyoloji dersleri vermiştir. Frank'ın azgelişmişlik konusundaki eserlerinin bazılarının başlıkları şunlardır: "Latin Amerika'da Azgelişmişlik ve Kapitalizm", "Gelişme Sosyololojisi ve Sosyolojinin Azgelişmişliği", "Bağımlı Birikim ve Azgelişmişlik", "Latin Amerika: Azgelişmişlik mi? Devrim mi?", "Sınıflar ve Siyaset"

"Lümpen Burjuvazi, Lümpen Gelişim" Frank'ın Türkçe'ye kazandırılmış ilk kitabı niteliğindedir. Buna karşılık Frank'ın görüşlerini eleştiren çeviri ve çok sayıda telif makalelerin yayınlandığı görülmektedir. Ayrıca, dilimizde bazı derleme çalışlmalarda Frank'ın ekonomik kriz ve demokrasi hakkında makaleleri de bulunmaktadır. (Bu konuda, yazının sonuna eklenen listedeki eserlere bakılabilir)

Frank'ın gelişme yazınına katkıları ve Gökkuşağı yayınları arasında çıkan "Lümpen Burjuvazi, Lümpen Gelişim" kitabını değerlendirmeye geçmeden önce yayıncılığımızın önemli bir yanlışını belirtmenin gerekli olduğu düşüncesindeyim.

Yayıncılığımızın çeviri eserlerin yayınlanmasında çoğu kez şöylesi bir yanlışa düştüğü görülmektedir: Temel metinler yerine öncelikle tartışma metinleri yayınlanmaktadır. Örneğin; feodalizmden-kapitalizme geçiş tartışmalarının temel metini olan M. Dobb'un "Kapitalizm Üzerine İncelemeler" adlı eseri 1992'de yayınlanırken, tartışma metinleri içeren "Feodalizmden-Kapitalizme Geçiş" adlı kitap ilk defa 1970'de okuyucuya sunuldu. Bir başka örnek; Asya üretim tarzı üzerine yapılan tartışmalarda sıkça başvurulan Marx'ın "Grundrisse"i, ilk defa 1979'da yayınlanır iken, tartışma metinlerini içeren "Asya üretim Tarzı" adlı derleme 1970'de yayınlanmıştır. Bu türden örneklerin sayısının hiç de az olmladığı bilinmelidir.

Gelişme yazınını Türkçe'den takip edenler için Frank'ın temel metinlerini okumadan, polemikleri okuma durumunda kalışımızı ancak bu çerçevede değerlendirebiliriz. "Lümpen Burjuvazi, Lümpen Gelişim"in 60'lı yılların sonlarında yazıldığı hatırlanırsa, Türkiye'de gelişme-azgelişme tartışmalarının hız kesmediği 70'li yıllarda yayınlanması daha anlamlı olurdu herhalde. Geç de kalınmış olsa, Frank'ın doğrudan okuyucu ile buluşturulması kazanım olarak görülmelidir.

Frank'ın bu çalışmasını değerlendirmek için, çalışmalarındaki temel kavramlar arasında yer alan "Azgelişmişlik" ve "Bağımlılık" üzerinde durmak gereklidir.

Gelişme Sosyolojisi ve Gelişme İktisadı çerçevesinde azgelişmişliği tanımlamak nerede ise imkansız hale gelmiş bulunuyor. Kavramların kullanıldıkları sorunsal içerisinde anlam kazandıkları hatırlanırsa, çok sayıda sorunsal bağlamında kullanılan 'Azgelişme' terimini tanımlamak imkansızlaşmış gibidir. Ne kadar Freyssınet'in de belirttiği gibi, Azgelişmişlik terimi yerine kullanılmak üzere önerilen terimlerin hiçbirisi, azgelişme teriminin taşıdığı sorunlara rağmen daha kabul edilebilinir nitelikte olmamıştır.

Azgelişmşlik bir olgu olarak "gelişmişliğe" göre tanımlanmaktadır. Gelişmiş olanların dışında olma anlamında kullanılmaktadır. Daha kavramın tanımlanma aşamasında böylesi bir ön koşulun varsayılması azgelişmişliğin bir toplumsal olgu olarak çözümlenmesi sürecinde öncelikle gelişmişlikten ne anlaşıldığının açıklanmasını zorunlu kılmaktadır. Böylece bir olgu kendisi olarak değil, bir başka olgunun yardımıyla tanımlanabilmektedir.

Gelişmişlik ve azgelişmişlik, ka-

pitalizm ile birlikte ortaya çıkmıştır. Kapitalizm öncesi toplumlarda, toplumların dinsel yaşamı ve siyasal güçlerinin dışında hiyerarşik sınıflamaya tabi tutulduğu sözkonusu olmamıştır. Bu nedenle, Frank'ın gelişmişlik ile azgelişmişliği kapitalizme ilişkilendirerek açıklaması kanımızca doğru bir tespittir. Elbetteki bu tespitin içerdiği bazı sorunlar da bulunlmaktadır. Feodalizm-Asya Üretim Tarzı ve Geçiş tartışmaları bu sorunlar bağlamında hayli kabarık sayfalar içermektedir.

Frank'a göre azgelişmişliği anlayabilmek için, öncelikle "azgelişmiş" olarak tanımlanan ülkelerin iktisadi ve sosyal tarihlerinin incelenmesi gerekir. Görülecektir ki azgelişmişlik, "metropol" ülkeler ile "uydu" ülkeler arasındaki iktisadi ilişkilerin tarihsel ürünü biçiminde var olmuştur. Uydu konumundaki bir azgelişmiş ülke, kendi çevresinde de yeni uydular yaratır. Kendisi böylece bir alt-metropol ülke konumunda bulunabilir. Frank'a göre metropol-uydu ilişkisinde belirlenen üretilen toplumsal artığın uydudan-metropole doğru akmasıdır. Böylece kendi artığını kullanamayan uydu ülke azgelişmiş ülke konumunda kalır. Bu durum sadece uydu ülkenin, dünya metropolleri ilişkisi olarak yansımaz. Doğrudan sömürgelerin siyasal-toplumsal iç örgütlenmelerine de yansır.

Burada Frank'ın kuramında önemli bir yere sahip olan "bağımlılık" kavramına açıklık kazandırmak gerekiyor. Bağımlılık okuluna yönelik eleştirilerde doğrudan "bağımlılık" kavramına yönelik eleştiriler azımsanacak nitelikte değildir. Bağımlılık, kapitalistleşme ile birlikte ekonomisinde büyüme ve yayılma özelliği gösterebilmiş ülkelerin diğer ülkelerin ekonomilerini, toplumsal konumlarını belirleme durumudur.

Frank, daha önce yayınlamış olduğu iki çalışmasında (Latin Amerika'da Azgelişmişlik ve Kapitalizm/ Latin Amerika'da Azgelişmişlik ve Devrim) geliştirdiği tezleri, özellikle yöntembilim düzeyinde güçlendirmeyi hedeflediği "Lümpen Burjuvazi Lümpen Gelişim" kitabında, "bağımlılık" teriminin yarattığı sorunlar üzerinde kısa da olsa durmaktadır ve okuyucuyu uyarmaktadır:

"Bağımlılık sözcüğünü kullanırken, bu sözcüğün yaygın kullanımının etkisiyle olacak, gerek burjuva reformistler ve gerekse Marksist devrimciler tarafından eşit olarak kabul edilen yeni moda yaklaşımı (umarım geçici olarak) benimsemiş durumdayım. Başka bir deyişle bağımlılık terimi iyi tanımlanmış, özgül bir içerikten yoksundur... Yine de bugün bağımlılık sözcüğünün tabi olma, baskı, yabancılaşma ve emperyalist, kapitalist ırkçılık gibi dışsal olduğu kadar içsel de olan olguları gözlerden kaçırmaya yarayan yuvarlak bir kavram için okuyucunun duyarlı olacağının farkındayım ve olduğunu umuyorum" (Sf.14)

Metropol-uydu ilişkisinin dolayısıyla bağımlılığın anlaşılması (Latin Amerika) için sömürgeci yapının incelenmesi gereklidir. Frank, mo-

dernleşmeci kuramın tersine ilk olarak İngiltere özgülünde gerçekleştirdiği kabul edilen kapitalizmin Katolik İtalya, İspanya ve Portekiz'de doğduğunu ileri sürmektedir. Kapitalizmin büyüme ve yayılma sürecinin Latin Amerika'ya yansıması İspanya ve Portekiz sömürgeciliği ile oluşmuştur. Kuzey Amerika'da ise İngiltere ve Fransa bu rolü oynamıştır. Öyle ise kıtanın tümü sömürge konumuna düşmüş olduğuna göre, bugün neden Kuzey gelişmiş, Güney azgelişmiş konumunda bulunmaktadır? Bu sorunun cevabı, "bağımlılık" tespitine karşı öncelikle dışsal etkenleri gözönünde bulundurduğu eleştirisini yapanlar tarafından bir kez daha okunmalıdır.

Frank şu tezi ileri sürmektedir: Bir ülke; *"bir zamanlar sömürge olarak ne kadar yoksul ise bugün o oranda zengin ve gelişmiştir."* Devamında bu tezi açıklamak için şunları yazmaktadır: *"....azgelişmişlik, aşırı sömürüye dayalı sömürgeci ve sınıfsal yapının sömürüsünün bir sonucudur; ancak bu azgelişmişlik yapısının, olanaksız olduğu için kurulamadığı yerlerde başarıya ulaşabilmiştir?"* (sf.24-25)

Bugün Amerika kıtasının en yoksul yerleri Karayipler, Brezilya'nın Kuzeydoğusu, And dağları, Meksika'da yerli nüfusunun çoğunlukta olduğu yerlerdir. tarihsel olarak ilk sömürgeci yapıların oluşturulduğu bölgelerdir buralar. Çünkü, maden ve insan emeği sömürüsü bakımından sömürgeciliğin oluşum sürecinde, bu bölgeler sömürgecilere Kuzey'e oranla daha fazla hizmet sunmuştur. bu durum, şunu göstermektedir: Kuzey ve Güney arasındaki bugün yaşanılan farklılığın temelini Kuzey'i kapitalist İngiltere'nin sömürmesi, Güney'i ise Feodal dolayısıyla daha geri (Frank bu tespiti kabul etmiyor) İsanya ve Portekiz'in sömürmesi değildir. Zaten sömürgeciler, sömürgelere kendi kurumlarını tam anlalmıyla taşımış da değillerdir. Eğer Kuzey ile Güney arasındaki farklılık bu bölgelere yerleşen insanların niteliğinde yatıyor ise Frank'a göre bunu iddia edenler bu duruma açıklık kazandırmalıdırlar. (sf. 23)

Sömürgecilik, tüm toplumsal yapıyı dönüştürür. Bu dönüştürme, ne tümüyle sömürgecilerin kendi kurumlarını sömürgeye aktarması ne de tümüyle eski kurumların olduğu gibi kalmasıdır. (Her ne kadar Küba'da doğrudan kapitalistleşme gerçekleşmiş de olsa konumda herhangi bir değişme olmamıştır.) Buralarda gerçekleşen dünya kapitalist sistemine bir tür eklemlenmedir. Bu yeni yapı, bu durumun devamından çıkarı olan bir sınıfı "Lümpen burjuvazi"yi yaratır. Bu sınıf, ülkeyi "yabancı ticaretin sağladığı, sefil bir geri kalmışlık durumunda" tutar. (sf.10) Çünkü, çıkarı bu konumun sürdürülmesi ile "özdeştir". Bu burjuvazinin önderliğindeki gelişme, "lümpen gelişme" olarak nitelenebilir. Bu gelişmenin dışına çıkabilmek için de kapitalizmin dışına çıkmak gerekir.

Frank, daha önceki eserlerinde "azgelişmişliğin gelişmesi" terimini kullanmıştır. Azgelişmişlik üzerine yapılan tartışmalarda bu kavramlaştırma gözönünde tutulmuştur. Onun görüşlerinin ele alındığı birçok metinde "azgelişmişliğin gelişmesi" başlığı altında görüşleri özetlenir.

Yazar bu kitabında üç bölümlü bir tezi ele aldığını yazmaktadır. Bu tezin bölümleri kısaca şöyledir:

"1- Fetih, bütün Latin Amerika'yı, genişleyen ticari tapitalizmin tek dünya sisteminde, giderek artan bir tabiiyet ve gerek sömürgeci, gerekse yeni-sömürgeci ekonomik bağımlılık durumu içine yerleştirdi.

"2- Kapitalist metropol ile olan sömürgeci ve yeni sömürgeci bağımlılık ilişkisi, Latin Amerika toplumunun kültürü dahil, ekonomik ve sınıfsal yapısını da oluşturdu ve dönüştürdü...

"3- Bu sömürgeci ve sınıfsal yapı, burjuvazinin hakim kesiminin çok iyi tanımlanmış sınıfsal çıkarlarını oluşturur. Hükümetleri ve devletin diğer araçlarını kullanarak burjuvazi, Latin Amerika halklarının 'ulus'unun ekonomik, toplumsal ve siyasal yaşantısında bir azgelişmişlik politikası üretir...." (sf. 19)

Çalışma temel olarak şu soruya cevap vermeyi amaçlar: Ekonomik bağımlılık, sınıfsal yapı dolayısıyla Lümpen Burjuvazi, azgelişmişlik dolayısıyla lümpen gelişme politikasının arasındaki ilişkinin belirleyici unsurları nelerdir? Bu sorunun cevabı bağlamında Frank, sekiz konuyu irdeler. bu konular kitabın ilk sekiz bölümünü oluşturur. Yazar "özet giriş" başlığı altında bu bölümlerde geliştirdiği tezleri okuyucuya sunmaktadır. Kitap, bu sekiz bölüme ek olarak "Kendiliğinden tepki ve düzeltme, Seçenekler ve tercihler" başlıklı iki bölümü daha içermektedir.

Bizim bu yazı bağlamında yapmak istediğimiz, Frank'ın sözkonusu kitabı bağlamında görüşlerini detaylı bir biçimde ele almak değil. Amacımız, okuyucunun "azgelişmişlik" tartışmalarının sorunlarıyla kısa da olsa Frank'ın görüşleri doğrultusunda tanıştırmaktır. Başlangıçta da belirttiğimiz üzere, Türkiye'de okuyucunun doğrudan temel metinler yerine, bu metinler üzerinde gerçekleşmiş tartışma metinleriyle tanıştırılmış olması gibi bir çelişkinin varlığı gözönünde bulundurulur ise bunun ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir.

Andre Gunder Frank için Başvuru Kaynakları

I- Makalelerinin yer aldığı kitaplar

1- Samir Amin, Chomsky Frank, **Düşük yoğunluklu Demokrasi**, Alan yayıncılık, İst. 1994

2- S. Amin, Frank, Arihgi, Wallerstein, **Büyük kargaşa** , Alan yayıncılık, İst. 1991

3- Ernest Mandel-A.G. Frank, **Ekonomik Kriz ve Azgelişmiş Ülkeler**, İst 1995 (1. baskı 1985)

II-Görüşleri İçin Başvuru kaynakları

1- Melih Ersoy (Der)- **Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi Üzerine**, Birey Toplum Yayınları, Ankara, 1984)

2- Haldun Gülalp, **Gelişme Stratejileri ve Gelişme ideolojileri**, Yurt Yayınları, Ankara, 1987

3- Haldun Gülalp, **"Bağımlılık ve Dünya Sistemi Teorileri: Frank ile Wallerstein'ın Eleştirisi"**, 11. Tez Dergisi, sayı:3, İst. 1986

4- Jagues Freyssinet. **Azgelişmişlik İktisadı**, Gazi üni. Yayınları, Ankara 1985

5- Melih Ersoy (Der) **Emperyalizm, Gelişme ve Bağımlılık Üzerine**, V Yayınları, Ankara 1992

6- Fikret Başkaya, **Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü**, İmge Yayınları, Ankara 1992

7- Fuat Ercan, **Gelişme Yazını Açısından Modernizm, Kapitalizm ve Azgelişmişlik**, sarmal Yayınevi, İst. 1996

8- T. İşgüden, F. Ercan, M. Türkay, **Gelişme İktisadı (Kuram-Eleştiri-Yorum)**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İst. 1995.

Özgürlük ve yanlız yaşam

Tamer YOLCU

Bir insan düşleyelim; toplum yaşamının dışında olsun. Toplumla hiçbir ilişkisi olmasın. Yaşamı boyunca veya belli bir aşamada toplumla bağını kesmiş olsun. Bu varlığa insan diyebilir miyiz? Bu varlığa insani anlamda "özgür" veya "tutsak" diyebilir miyiz? İnsanı sadece fiziksel varlığı ile tanımlamayıp, ilişkileri, edimleri yani toplumsal varlığıyla da değerlendiren her insanın bu soruya cevabı sanırım "hayır" olacaktır. Hele hele toplum yaşamının dışında büyümüş çocukların toplumsal yaşama uyum sağlayamayadıkları; yürüme, konuşma gibi ilkel insani özellikleri dahi gerçekleştiremedikleri gözönünde bulundurulduğunda toplum yaşamı dışında bir insani varlıktan sözedilemeyeceği daha açıklık kazanacaktır.

İnsana dair bu noktalara değinmemin nedeni; M. Oruçoğlu'nun "Taslağın Taslağı" çalışmasında, kadın-erkek ilişkilerine bakışını yansıttığı bölüm üzerine yürütülen tartışmada Fatma Dündar'ın savunduklarını değerlendirme ihtiyacındandır.

M. Oruçoğlu; kadın-erkek ilişkisinin özgürleşmesi konusunda "ayrı yerlerde oturan ama aynı maddi ve manevi atmosferi paylaşarak, sevgi zemininde yaşayan özgür birlikteliklerin gelişip yaygınlaşmasını" sosyalist toplum modelinin bir gereği sayarak, desteklenmesini istiyor. Ortaya konulan düşünce son derece kısa olduğu için anlatılmak istenilen tam anlaşılamıyor ve yoruma açık bir durum çıkıyor ortaya. Fakat şu noktayı belirtmek zorunlu: Hem "**ayrı** yerlerde oturmak" hem de "**aynı** maddi ve manevi atmosferi paylaş"mak olanaklı mı? Kısa ve belli zorunluluklar dışında 'ayrı'lık ile 'aynı'lık nasıl sağlanabilir?

Oruçoğlu'nun yoruma açık metni üzerinde tartışmak anlamlı değil. Eğer anladığımız anlamdaysa Fatma Dündar'a vermek istediğimiz yanıt doğal olarak Oruçğlu'nu da hedefliyor.

Fatma Dündar özellikle "ayrı yaşam"ı kadının özgürleşmesi adına savunuyor. Birlikte yaşamı ise erkek egemenliğinin zemini olarak görüyor ve "ille de birlikte yaşanmalı düşüncesinden kurtulunmalı diyorum. Bu kadını özgürleştirecektir" diyerek düşüncesini ifade ediyor.

Fatma Dündar'ın;"sevginin neliği" ve "sosyalizmi niye istediğimiz" konularında da düşünceleri var. Bana yalnış gelen bu düşünceler kendisinin Gülay Saday için ifade ettiği "sosyalist kadının düşünüş biçimini" de ifade etmekle birlikte, özellikle "sosyalizmi niye istediğimiz" konusunda sosyalizmi savunan çoğunluğun düşünüş biçimini de yansıtıyor. Sırayla gidelim; önce, ayrı veya birlikte yaşam ile özgürleşme ilişkisi.

KİMDEN ÖZGÜR OLMAK?

Özgürlük ancak tutsaklığın, egemenlik ilişkisinin olduğu koşullarda mümkündür. Yani bir egemenin, ezen bir ilişkinin olmadığı yerde ne ezilenden ne de özgürleşmeden, özgürlük isteminden bahsedilebilir. Öte yandan ezenin ezdiği kişi ya da toplum; kelimenin gerçek anlamında özgürleşebilmek için, ezenini de özgürleştirmek durumundadır. Ezen de egemen kimliğiyle özgür değil, ezilenin varlık koşullarında, onun varlığına tutsaktır. Bu tutsaklığın ezeni "mutlu" kılması, "kendini gerçekleştirme" olanaklarını ezmenin sürekliliği içinde görmesi, nesnel gerçekliğin yanılsamalı görüntüsünün içine gömülmüşlüğünün doğal sonucudur. Ve bu yanılsamalı gerçeklik ezilenlerin özgürleşme mücadelesi ile değiştirilmediği sürece de ezen bulunduğu konumun bilincine varamaz.

Özgürleşmenin bu temeli; ezme biçimlerinin sınıfsal, ulusal, kültürel veya cinsel olması düzleminde farklılık göstermez. Ezilenin varlığı ezene, ezenin varlığı da ezilene bağımlıdır.

Ezen ezilen ilişkisinin cinsler arasındaki yansıması olan erkek egemenliği, insanlığın özgürleşmesiyle dolaysız bağlı. Kadın sorununun kökeni ve çözümü üzerine ayrıntılı durma yerine, "birlikte yaşam" , "ayrı yaşam" düzleminde kadının özgürleşmesine olan etkilerini tartışmak istiyorum.

Öncelikle ezilenin ezen olmadan varolamayacağını belirtmem, doğal olarak ezilenin özgürleşme için, ezenine karşı mücadelesini de gerekli kılıyor. Eşler arası ilişkide eşlerin sosyalist olup olmamasına bakmaksızın, toplumsal kaynaklılığı devam eden erkek egemenliğin ilişkiye yansıması kaçınılmazdır. İşte tam da bu noktada ortaya çıkan ve " 'ayrı yaşam' erkek egemenliğin zeminin ortadan kaldırır"düşüncesi toplumdan yalıtık bir düzlemde ele alındığında ilk planda doğru bir varsayım gibi görülebiliyor.Oysa daha en baştan egemene karşı mücadele yadsınmış oluyor. Bununla birlikte "tüm işleri kendisi gören eşler birbirleri üzerinde egemenlik kuramazlar" düşüncesi erkek ege-

menliğin yalnızca ev işlerine hapsedilmesi ve varlık temeli olan toplumsal ilişkilerin gözardı edilmesine neden olur. Hiçbir erkek veya kadın doğuştan ezen ve ezilen kimliğine sahip değildir. Ezme ve ezilmeye yönlendiren toplumsal ilişkilerdir. Bu temel gözardı edildiğinde ve egemenlik-mülkiyet temelli ilişkilerin değişimi için mücadele yürütülmediğinde kadınların erkekler tarafından egemenlik altında tutulmaları da son bulmayacaktır.

Fakat erkek egemenliğin toplumsal temele sahip olması toptancı ve ertelemeci bir yaklaşımla sorunu toplumsal devrime havale etmeyi de gerektirmez. Sorunun gündeki yansımasına karşı mücadele yürütülerek iktidar hedeflenmedikçe, toplumsal devrimde; iktidarın basit bir el değişmine dönüşür.

Üzerinde durulması gereken nokta "ayrı yaşam"ın erkek egemenliğinin zeminini ne oranda ortadan kaldırdığıdır? Erkek egemenliği sadece ev işlerinin yapılmasında değil kadın-erkek ilişkisinin yaşandığı her alanda varlık bulur. Öte yandan erkek; egemenliğini, ancak bu egemenliği kabul eden bir ilişkide uygulayabilir. Fatma Dündar'ın "öğretmek için uğraşacağıma kendim yaparım" düşüncesi ev işlerinin ortak (ve hatta kadın lehine ayrımcı) yapılabilmesi için mücadele etmeyi dahi gereksiz kılıyor. Erkek egemenliğinin; kadın-erkek ilişkilerinin her alanında varlık bulması gözönüne alındığında, en ileri düzeyde uyum sağladığı eşiyle ev işlerindeki ayrımcılık konusunda mücadele etmeyen bir kadın, yaşamın diğer alanlarında çok daha az uyumlu olduğu erkeklerle nasıl mücadele edecek? Bununla birlikte "ayrı yaşam" düşüncesi sonucunda eşteki erkek egemenliği ile mücadele edilmeyince, eş ilişkisinin yaşandığı alanlarda (nasıl bir ilişki olur bilemiyorum ama) erkek egemenliği nasıl kırılacak? Hangi temelde olursa olsun; birbirlerine ihtiyaç duydukları anda biraraya gelen, doğallığıyla "birlikte yaşam" da buluşan eşler arasında erkek egemenliği kuşkusuz gene yaşanacaktır.

"Ayrı yaşam erkek egemenliğin zeminini ortadan kaldırır" düşüncesi tutarlı olabilmesi için "erkeksiz yaşam" sınırına çekilmelidir.

Egemen erkek ve ezilen kadın kimliğinin farkında olmak ve bu sorunu sosyalist bir mücadele ekseninde ele almak ne anlama geliyor? Sosyalist örgütlenmelerde erkek egemenliğinin varlığını koruduğu çok açık. Gerek örgütlenme bütünlüğüyle gereksede bireysel düzlemde soruna gereken önemin verilmediği de buradan anlaşılıyor. Öncelikle bunu belirtelim. Ancak erkeklerin egemen kimliklerini, sosyalist kimliklerine rağmen sürdürmeleri, bireysel bir tercih veya sosyalist düşüncenin eksikliği olarak değerlendirilebilir mi? Her gün, her saat diğer egemenlik biçimlerinin yanında erkek egemenliği de üreten burjuva topluumsal ilişkiler dikkate alınmadan, sorunu bugünden temelli çözmek istemek ve bunun için "ayrı yaşam"ı önermek ne kadar anlamlı?

Öncelikle kadın, sosyalist olsun olmasın sadece eşi tarafından ezilmemekte tüm toplum tarafından ezilmektedir. Sosyalist kadının bu sorunu en azından eşiyle olan ve kendisinin belirlediği ilişkilerinde yaşamak istememesi ise sosyalist kimliğinin doğal bir sonucu olmalı. Sosyalist kadının yaşamın her alanında erkek egemenliği ile mücadele etmesini önerme yerine özellikle eşiyle olan ilişkisinde gündeme getirilen "ayrı yaşam"ın mantıki sonuçlarına vardırıldığında "erkeksiz yaşam"a varır ki bunun da erkek egemenin olmadığı koşulda özgürlük olmayacağı çok açık. Kadının özgürleşme mücadelesi veya erkek egemenliğine karşı mücadele böylesi bir koşulda nasıl gündeme gelebilir ki? Sosyalist kadının eşindeki erkek egemen özelliklerle mücadelesi olmaksızın erkeğin egemenliğinden vazgeçmesi mümkün mü?

Fatma Dündar, farkında olmadan erkek egemenliğe karşı mücadele düzleminin dışına düşüyor. Özellikle "sevginin neliği" ile de ilgisi olmakla beraber özgürleşme mücadelesinin reddi olan şu satırlar hayli ilginç. *"İki insan birbirinde uyum sağlayacak hoşa gidecek noktalar bulmuşsa o temelde bir paylaşım yaşar. Hoşuna gitmeyen yanlarını belirtir ama ille de değiştirmesi için uğraşmaz, kendine benzetmeye çalışmaz. Ya da kendi istediği gibi olmasını beklemez. Harcanan bu tür çabalarda emek olmaz."* (Uzun Yürüyüş s.7, sf.11) Doğru bu tür "çabalar" emek olmaz. Çünkü ortada hiçbir çaba yok. Tam bir kabullenilmişlik var. Erkek egemen kimliğiyle, olumsuz özellikleriyle, varolan toplumun ürünü olan erkek olduğu gibi kabul ediliyor. Elbette ki bu düşünce; ilişkinin iki tarafını da kapsamaktadır. Peki bu durum varolan olumsuz özellikleri, her türden egemenlik ilişkisinin pasif bir kabullenişi değil midir. Taşınan olumsuz özelliklerle mücadele yürütülmeden özgürleşme nasıl sağlanacak?

Bir yanda erkek egemenliğin sadece ev içindeki ilişkilere hapsedilmesi toplumsal temelinin görülememesi, erkekle ilişkinin "ayrı yaşam" temelinde koparılması, öte yanda ise yaşamın "sevgi" temelinde paylaşımı süreçlerinde taşınan olumsuz özelliklerle mücadelenin, bunun için uğraşmanın doğru olmadığının savunulması. Peki ama bu erkek egemenliği nasıl aşılacak?

Sadece erkek egemenliği düzlemindeki olumsuz özelliği ile ele alındığında dahi, eşinin erkek egemen yanlarıyla mücadele etmeyen bir kadın, kadınların ve tüm insanlığın özgürleşme mücadelesine nasıl katılacak? Aynı ortamı paylaşım ve bu ortamdaki erkeğin erkek egemen yanlarıyla mücadeleyi "en sıkıntılı ve en dolambaçlı yolu tercih etme", "islam felsefesinin biz (sosyalistler b.n.) de bıraktığı iz olarak değerlendiren Fatma Dündar mücadele edilmeden kazanılan bir özgürlüğü veya en basitinden bir hakkı nerede görmüş?

Özgürleşme, istenildiğinde yaşanacak bir durum değildir. Özgürleşme bir süreçtir ve bu sürecin sürekliliği mücadelenin sürekliliğine bağlıdır. Ve bu süreç yaşam dahil olmak üzere her

türlü bedel ödemeyi de beraberinde getirir. Halkımız çok güzel ifade etmiş; "Gülü seven dikenine katlanır."

SEVGİ NEDEN EMEKTİR?

Fatma Dündar'ın düşüncelerinin ciddi sorunlar taşıdığı bir diğer nokta ise sevgi-emek ilişkisi.

Ortada öyle bir sevgi tanımı var ki; bu sevginin insana özgülüğünü anlamak hemen hemen olanaksız. *"İki insan birbirinde uyum sağlayacak, hoşa gidecek noktalar bulmuşsa o temelde paylaşım yaşar,"* (Uzun Yürüyüş s.7, sf.11) Bu kadar basit mi sevgililik? En azından cinsellik açısından birbiriyle uyum sağlanacak nokta (eşcinselliği dışta bıraktığımız koşullarda) her erkek ve kadın açısından vardır. O zaman; herhangi bir insan yerine, neden seçilmiş bir insanla cinsel sevgiyi yaşıyoruz? Hadi bu kadar geniş ifade etmediğini ve uyum sağlanan noktaların ağırlıkta olduğunu düşünelim-ki olması gerekendir. Peki bu ağırlıkta olan uyum noktaları ile yetinmek ne kadar doğru? Uyum sağladığımız, hoşlandığımız yanlar değişmez mi? Olumlu bir insan olumsuza, olumsuz olumluya dönüşebildiği gibi bugünkü koşullarda sahip olduğumuz özelliklerle yetinip, kendimizi, sevgilimizi ve tüm toplumu özgürleştirme gereği duymayacak mıyız?

Fatma Dündar; Gülay Saday'ın "emekle yaratıp güçlendirdiğimiz sevgi" tanımına ateş püskürüyor. Sosyalistlerin her işin içine "emek" kavramını yerleştirdiklerinden yakınıyor. Sevgi ilişkisinde "emek" kavramını anlamsız buluyor. Bunun haklı temelleri yok değil. "Emek, emek" deyip yan gelip yatmalara çokça rastladığını düşündüğümüz Fatma Dündar, muhtemelen buradan hareketle sevgi-emek ilişkisine karşı çıkıyor, fakat büyük bir yanlışa düşüyor.

Hiçbir insan; ilk görüşte kadın veya erkek cinsinden birine, cinsel sevgi(aşk) duyamaz. Sevgi temelindeki insan, doğa, cansız nesne vb.)her ilişkinin varlık temeli; ona harcanan emek ile somutlanır. Bir insanın yalnızca fiziksel varlığına karşı hoşlanmaya, insani anlamda cinsel sevgi diyemeyiz.

Karşımızdaki varlığı tanıma, özellikleri kavrama, dünya görüşü temelindeki kimliğini anlama ancak o insana emek harcamakla mümkündür. Emeği sadece fiziksel çaba olarak kavramak yanlıştır. Üstelik emeğin gerçek anlamını bulduğu düzlem ise ortak özelliklerin ağırlığı temelinde kurulan ilişkide ortak yaşam amacı hedefli, değişim-dönüşüm için sarfedilen çabadır. Bu çaba ne "kendine benzetme" dir, ne de "kendi istediği gibi olmasını bekleme"dir. Ortak olarak belirlenmiş bir hedefe varmada (kavram tam karşılamasa da) birbirine yardımcı olmaktır.

Ve ancak böyle bir çaba ile kurulup sürdürülen ilişkiye sevgi ilişkisi diyebiliriz. Kurulan ilişkide tarafların olumsuzluklarının değişimi için emek harcanmadığı, mücadele edilmediği koşullarda birbirlerine duydukları sevginin temeli ne olacaktır? Birbirlerinden bağımsız koşullarda edindikleri özellikler üzerinden ve bu özelliklerin değişimi için, hiçbir emek harcama gereği duymaksızın kurulan ilişkilerde sevginin devamı neye bağlı olacaktır?

Gerçek bir sevgi ilişkisi, içinde mücadelenin de olduğu ilişkidir. Mücadele olmadan gerçek bir sevgi ilişkisi de varolamaz. Bir insana "seni seviyorum" demek özünde bu özelliklerini seviyorum, fakat şu özelliklerini de sevmiyorum anlamına gelmeli. Sevilen özelliklerin çoğunlukta olmasının sürekliliği ise ancak olumsuz özelliklerin değişimi ve olumlu özelliklerin güçlenmesi için sarfedilen emeğe bağlıdır. Bu emek olmaksızın, mücadele olmaksızın cinsel sevgi ilişkisi hayvansal bir temelden uzaklaşmış olmaz.

İnsanın en ayırıcı yanları; toplumsal bir varlık oluşu ile bilinci aracılığıyla dünyayı yeniden üretmesi-değiştirmesidir. Bu özellikleri; kendinin, toplumun ve doğanın bilgisine sahip özgürleşmeci insanın her olguya insanlaşma-toplumsallaşma ekseniyle ve buna ulaşmanın yolu olarak da emek üretkenliği ile yaklaşmasını gerekli kılar. Gerek insanlaşma-toplumsallaşma gerekse de emek üretkenliği açısından insanlık henüz çok geri bir aşamadadır. Fakat işte özgürleşme mücadelesinin hedefi de başta kendimiz olmak üzere tüm insanların insanlaşması-toplumsallaşmasıdır. Ve bu mücadele de insanın bilinçli emeğiyle başarılabilir.

Kendine yabancılaşmış varlığıyla insanı tanımak dahi büyük bir emek ister. Kendisini ifade ettiği biçimiyle gerçek özü arasındaki farkı ortaya çıkartmak, bu gerçeği kendisine kavratıp insanlaşma yönünde adım atılmasını sağlamak...kolay iş mi? Özgürleşme mücadelesindeki egemen-mülkiyetçi yaklaşımlar işte bu yabancılaşmanın sonucudur ve yabancılaşmayı vareden egemenlik-mülkiyet ilişkileriyle birlikte kendimizdeki yansımalarıyla mücadele edildiğinde ortadan kalkabilir. Bu da kendiliğinden değil ancak bilinçli çabayla olur.

Kadın veya erkek... her iki cinsten insanların insani özellikleri ne olursa olsun cinsel sevgi temeline sahiptirler. Fakat insanal özelliklerinin niteliği(en genel anlamda; kişilikleri) bizi seçmeciliğe götürür. Ancak kişilik özelliklerinin ağırlıkla olumlu olması ilişkinin sürmesi için yetmez. İlişkinin sürmesi olumlu özelliklerin geliştirilmesi, olumsuzların değiştirilmesi ekseninde harcanan emekle mümkündür. Buna da sevgililerin birbirlerini üretmesi dememiz yanlış olmayacaktır.

İnsanın sevgilisine, dostuna, yoldaşına... en genel anlamda topluma harcadığı emek özünde kendi insanlaşmasına harcanan, kendini üreten koşulların değişimine harcanan emektir. Daha önce "birbirine yardımcı olma" kavramının anlatım açısından yetersiz olduğuna değinmiştik.

İşte başkasına harcanan emek, aslında insanın kendine harcadığı emektir. Toplumsal bir varlık olduğunun bilincindeki insan; emeği bu temelde harcar. Bunun için de "yazıklar olsun sana harcadığım emeğe" demez, diyemez.

Velhasılı sevgili Fatma; sosyalistlerin her şeyin içinde emek kavramını bulundurmaları boşuna değil. İnsanlaşma için emek zorunludur ve bu nedenle "emek en yüce değerdir".

"BİZ SOSYALİZMİ NİYE İSTİYORUZ?"

Fatma Dündar'ın benimseyip, yanlış bulduğum diğer anlayışı ise; sosyalizmi niye istiyoruz? sorusuyla ilgili. "Biz sosyalizmi niye istiyoruz?"sorusuna Fatma Dündar *"Tüm insanlığın daha rahat, konforlu bir yaşam sürebilmesi, teknolojinin olanakları insanlığın hizmetine sunulsun diye istiyoruz? Yaşamın güzelleşmesi için istiyoruz. Yoksa soyut kavramların, hayallerin peşinde koşmak için istemiyoruz."* cevabını veriyor. Yazının diğer bölümlerinde de insanlığın bugün ulaştığı maddi refah düzeyinden bir avuç burjuva yerine tüm insanlığın ortak yararlanması temelinde sosyalizmi isteme anlayışını somutluyor.

Öncelikle belirteyim ki sosyalizm bu amaçla istenmemeli. Amaçlanan maddi refah koşullarına bugün de sistemle bütünleşerek, bireysel düzlemde ulaşılabilir. "Ben tüm insanlar için istiyorum" gerekçesi de doğru değildir. Çünkü insanlar kendi-bireysel çıkarları, özlemleri gereği davranırlar. Bu temel gözönünde bulundurulduğunda maddi yaşam olanakları açısından değinilen koşullara bugün de ulaşabilecek insanların özgürleşme mücadelesi vermeleri açıklanamaz. "Ben kendim için değil, ezilenler için istiyorum." demek sahte bir alçakgönüllülük veya bilinçsiz özgürleşmeciliktir.

Peki sosyalizm ne için istenmeli? Aslında bu sorunun en kısa cevabı olarak; Modern anlamda insanın doğasal özelliklerine yeniden dönüşü için, denilebilir. Buna neden ihtiyaç duyulduğunu daha iyi anlamak için burjuva toplumunun insanına kısa başlıklarla bir göz atalım.

Genelde mülkiyetçi toplumlar özelde ise burjuva toplumu özel mülkiyet ile toplumu en genel anlamda sınıflara bölmüştür. Bu bölünmüşlüğü ulus, cins, kültür alanlarında yeniden üretmiş olan burjuva toplumu en küçük parçası olan bireye varıncaya kadar uyumsuz bölünmeyi sürdürmüştür. Ezen-ezilen karşıtlığında ifadesini bulan bu uyumsuz bölünme insanın toplumsallığını parçalamıştır.

Maddi yaşamın üretimi ve yeniden üretimi süreçlerinde; işbölümü ve yabancılaşmış emek kaynaklı insanın; kendine, topluma ve doğaya yabancılaşması, insanın en temel özellikleri olan toplumsallık ve bilinçli etkinlik özelliklerinin dumura uğramasına ve giderek daha fazla insandışılaşmasına neden olmaktadır, burjuva toplumunun insanı; yalnız, bencil, bireysel çıkarları uğruna toplumun ve doğanın mahfolmasına neden olan, toplumla olduğu gibi doğayla da uyumu parçalanmış, duygusal ve düşünsel özellikleri giderek daha fazla yok olan, şiddet düşkünü, dinsel ve kimyasal uyuşturucularla insanlığı uyuşturup zehirleyen, yoz kültürle beslendiği için beğeni ve algılama düzeyi son derece düşük bir konumdadır. Burjuva toplumu her türlü insani değerle birlikte insanı da metalaştırmakta, alınır-satılır bir duruma getirmektedir. Kağıt parçasının dışında bir özelliği olmayan para, herşeyi satın alabilen herşeyi tersine çevirebilen bir özellik kazanarak insanların uğruna mücadele ettikleri tek amaca dönüşmüştür. İnsanların zenginliği sahip olduğu metaların çokluğuyla belirlenmekte, buna göre değer verilmektedir.

İşte böylesi bir toplumsal sistemde, insanın sosyalizmi istemesinin en temel nedeni; insanlaşma, insanal özelliklerini yeniden kazanıp, geliştirme/zenginleştirme olmalıdır.

Proletaryanın sosyalizmin dinamiği olmasının nedeni de insanlaşma açısından taşıdığı nesnel özelliklerdedir. Başta gelen mülkiyetten bağımsızlık, emek üretkenliği, çalışma koşullarındaki işbirliği, dayanışma, sorumluluk gibi toplumsallık özellikleri modern ve uluslararası niteliği proletaryayı sosyalizmi kurabilecek tek devrimci sınıf olma durumuna getirmiştir. Tabii ki bu sınıfsal özelliklerin nesnel varlığıyla birlikte öznel olarak da kavranmasıyla.

Sosyalizm insanın insanal özelliklerinin zenginleştiği, fiziksel ve özellikle de düşünsel üretkenliğin önündeki engellerin ortadan kalktığı, insanın; kendine, topluma ve doğaya olan yabancılaşmasının son bulduğu, insanın insan tarafından tutsaklığının aşılarak, her insanın eşitlik, özgürlük ve kardeşlik temelinde yaşadığı toplumsal sistem olduğunu öngördüğümüz komünizme varmak için; bugünkü insanın olumsuz özelliklerinin değişip-dönüştüğü bir toplumsal kesit olduğu için istenmeli.

İnsanın üretkenliği önündeki engeller olan, iş bölümü ve yabancılaşmış emek aşıldığı ölçülerde, zaten üretim artışı ve maddi yaşamdaki refah düzeyi de gelişicektir. Fakat insanlık maddi ihtiyaçların en üst düzeyde üretimi yerine; özellikle bin yıllardır egemen sınıfların elinde olan; bilim, felsefe, kültür-sanat alanlarında üretken olmak için çaba harcamalıdır.

Bugün kapitalizmin ortaya çıkardığı "midesi ve cinsel organı büyük" varlığın yerine "beyni ve yüreği büyük" insan almalı, insanlık düşünsel zenginleşmesine paralel duygusal zenginleşmesini de yaşamalıdır. Sevgi, sorumluluk, duyarlılık, paylaşım, özveri, vefa, onur gibi duyguları da güçlenip, zenginleşmelidir. Bunlar "soyut kavramlar, hayaller"mi, yoksa yabancılaşmışlığımız sonucunda unutturulan değerler mi?

Sonuç olarak Fatma Dündar; proletaryanın dünya çapında aldığı geçici yenilgi ve bunun ülke içindeki yansımasının yarattığı olumsuzluklar nedeniyle yanlış bir yönelime giriyor. Yaşanan olumsuzluklardan hareketle doğruların da reddine varıyor. Fakat bu durumdan hiçbirimizin daha az sorumsuz olduğunu unutmamak gerekiyor.

Kadın sorununa en doğru çözümü, sorunu yaşayanlar olarak kadınların üreteceğine ben de katılıyorum. Ancak kadın sorunu; kadının insan kimliğinden bağımsız bir sorun değil. Sadece kadınlar kadın olduklarını unutmadılar. Biz erkekler daha fazla olmak üzere, öncelikle insan kimliğimizi unuttuk.

Kadın olarak da, erkek olarak da, insani varlığımız açısından yarım olduğumuzu gözardı etmeden, yarımızla hem mücadele ederek hem de birlik olarak insanlaşmamızı başarabileceğimizi unutmayalım....

Canımızı sıkan şiddet

Hasan CEM

Doğanın garip yaratığı biz insanlar, ilk ve en önemli garipliğimizi insanlaşma süreci içinde, hiç de insani olmayan bir toplumsal sistemi inşaa etmekle göstermişiz. Ki bu gariplik öylesine pahalıya mal olmuş ki bize o gün bugündür acıyla, kanla, zulümle, gözyaşı ile birlikte yaşamak zorunda kalmışız.

Onbinlerce yıl öncesindeki atalarımız böyle bir sistemi inşa ederken bunun sonuçlarının gelecek kuşaklara bu denli pahalıya mal olacağını o zamanki bilgileriyle nereden bilebilirlerdiki?

Öyleyse bize bu sistemi devreden atalarımıza kızmak, onlara haksızlık olmaz mı? Keza insanlık bu tarihsel durumu yaşamadan insani erdemin hüküm süreceği bir toplumsal sistemi nasıl düşleyebilir, nasıl inşa edebilir?

Bugün bizler mevcut sınıflı toplum pramidini yıkıp, yeni bir toplum inşa etmek istiyoruz. Bundan dolayıdır ki, asırlardır kavga yürütüyoruz. Bu kavga alelade bir kavga değil elbet. İnsanın insanlaşma sürecindeki en değerli eylemlerinden birisi.

Gerçekten göz kamaştırıcı bir hedefimiz var. Bunun için özverilerde bulunuyoruz. Ama ne yazık ki bu özveriyle ortaya koyduğumuz eylemlerin -geleceğimize ışık tutacak olan- bilgisine ulaşmak için aynı kararlılıkla çaba sarfetmiyoruz. Bu da çalışmalarımızın heba olmasına yol açıyor ve bir anda kendimizi anlamından sapmış bir kavganın içinde buluyoruz.

Yaşadığımız anı çözümlemeye çalışırken, geçmişin bilgilerini bir kenara atamıyoruz, tam tersi onlar aracılığıyla bugünü anlamamız mümkün oluyor. Öyleyse geleceğe yönelik çıkarımlar içinde (gelecekte kuracağımız toplumsal sistemin ne kadar insani olacağını bu günden ölçebilmek için) bugünün ve geçmişin bilgisine mutlak ihtiyacımız var. Her hangi bir eylemi değerlendirmemizin amacı zihinsel egzersiz yapmanın ötesinde, eylemin bilgisiyle bugünü ve geleceği yönlendirmektir.

Geleceğin toplumunu inşa etmek zorunluluğundan ortaya çıkan örgütlerin kendi iç işleyişleri, kavgada kullana geldikleri metodlar o örgüt aksiyonerlerinin gelecekte nasıl bir model düşündüklerinin aynasıdır. Keza her örgüt kendi düşlediği toplumsal sistemin prototipidir.

Geleceğin toplumunu inşa etme amacıyla gerçekleşen bu değerli eylemleri karartan, onun içini boşaltan egemen gerici güçler değil, yine o eylemin sahipleridir. Evet; verdiğimiz kavgayı bi çırpıda hiçleştirebiliyoruz. Türkiye devrimci hareketini yönlendiren çeşitli siyasal örgütlerin gerek bir dönem kendi aralarında, gerekse de kendi içinde uygulamaya koyduğu şiddet, adına ne denilerek yapılırsa yapılsın yürütülen kavgayı değersizleştirmekten başka bir işe yaramamaktadır.

Şiddete sadece söylem bazında karşı çıkış hiç bir şey ifade etmiyor. Ona karşı pratik adımlar atılmadıkça, şiddetin üzerinde beslendiği zemin kurutulmadıkça, istediğimiz kadar şiddete karşı çıkalım bizler de şiddet uygulaya gelen aksiyonerler olmaktan kendimizi kurtaramayız.

Her ne kadar söylem bazında da olsa "hiç bir devrimci ve komünist, ajan ve işbirlikçi hainler dışında hiç kimseye şiddet uygulamaz" dense de gerçekte bu unsurların dışında olanlara da şiddetin uygulandığı görülmüştür. Kaldıki ajan ve işbirlikçilere verilecek cezalarada tartışılmalıdır. Fiziki olarak ortadan kaldırış bir sınıf kininin sonucu mudur, yoksa bireysel kinin mi?

Herşeyden önce hiçbir örgüt ve parti kendisini halk adına halkın iradesini kullanma yetkisi olan tek kurum olarak görmemelidir. Halk hiç bir partiye/örgüte böyle bir açık çek vermediği halde örgütler ve partiler kendilerini halkın hamisi ilan edebilmekte ve bunun sonucu olarak halk adına siyasal cezalandırmaları kolayca yapabilmektedirler. Oysa sol içi ya da örgütlerin kendi içinde çoğu zaman halk adına cezalandırdıklarını söyledikleri kişilerin cenazelerine egemen güçler değil, halk sahip çıkmaktadır.

Bu konuyu biraz daha anlaşılır kılmak için şöyle bir soru sorulabilinir. Ele geçmiş herhangi bir düşman askerine bir devrimci savaşçı şiddet uygulayabilir, işkence yapabilir mi? Aklıselim hiç kimse bu soruya evet diyemeyeceğine göre, iç "düşman"a şiddet uyygulamanın mantığı ne olabilir? Günümüzde, örgüt içi problemlerle birlikte ortaya çıkan şiddet ajan ve provakatörlere yönelik değildir. Her ne kadar fiziki olarak ortadan kaldırılan kişiler için, hep söz konusu gerekçe ileri sürülse de bu doğru değildir. Ancak bu şekilde gerekçelendirilmek durumundadır. Aksi taktirde fiziki olarak ortadan kaldırmanın mantığı yoktur. Örgütler kendi iç şiddetini meşru göstermek için kavramlar üzerinde bile oynamakta, ve yeni yeni ajan tanımları geliştirmektedirler.

Öyleki bir örgütün "kontra" diye teşhir ettiği ve hakkında ölüm ilanları çıkardığı bir grubu, diğer örgütler dost görüp onlarla eylem birliğine girebiliyorsa, bu kavramların kesin ve net tanımını yapmak gerekmez mi? Böylesi önemli kavramların içinin boşaltıldığı yerde sağlıklı devrimci ilişkilerden nasıl söz edilebilir?

Kontracılık, ajanlık, işbirlikçilik, sanıldığı gibi üzerinde zor anlaşılabilecek kavramlar değildir. Ölçütü grupların veya bireylerin düşman karşısındaki konumlanışlarıdır. Ancak ve ancak bu konumlanış içerisinde bireyler ve gruplar hakkında sağlıklı değerlendirmeler yapılabilir.

Bugün "devrimci" örgütlerin gerek kendi aralarında, gerek kendi içlerinde giriştikleri şiddete buldukları gerekçeler inandırıcı olmaktan uzaktır. Bir siyasal hareketin doğru bir stratejik hat belirlemiş olması o partinin başarısının birinci nedeni iken, en az onun kadar etkili bir ikinci neden de inanırlık ve güvenirliliğidir. **Ajanlığın ve kontralığın sınırlarının çizilmediği, herkesin birbirine şüphe ile baktığı bir örgütü polisin çökertmesine gerek yoktur. O örgüt kendi kendisini çökertecek tüm sebepleri zaten içinde besliyordur.**

Örgütlerin düşmana karşı yöneltikleri şiddetin bir benzerini "iç düşmana" yöneltmesine neden olan iflah olmaz hastalık nereden kaynaklanmaktadır? Bu hastalığa yol açan virüsler nasıl böylesine beslenebilmektedir?

Başlangıç itibarı ile net bir hedef belirleyen örgütler ve onların aksiyonerlerini uzun sınıf savaşımı süresince bekleyen en büyük tehlike hiç kuşku yok ki günün birinde varoluş nedenini unutmalarıdır. Uzun süre politik çıkmaz içine hapsolan ve marjinal kalan örgütlerin aksiyonerlerinde bu tehlike daha fazla görülmektedir. Örgütün iç sorunlarıyla uğraşa uğraşa düşmana yönelik politika üretmedeki tembellik örgütlü insanların bir süre sonra kendilerini örgütle özdeşleştirmesine ve örgütü pekala amaç olarak görmesine neden olmaktadır. Bu da her ne pahasına olursa olsun örgüt çıkarlarını esas almasına neden olmaktadır. "Maoist" hat izleyen örgütler bile bu açmaz içinde Mao'nun ***"Bir yerde parti çıkarlarıyla halkın çıkarları karşı karşıya geliyorsa, orada esas olan halkın çıkarlarıdır."*** sözünü bir kenara atarak "Her şey parti için" sloganını kolaylıkla atabilmektedirler.

Örgütün amaç olarak görüldüğü bir yerde, onun "selameti" için elbette her şey mübah olacak şiddette bu mübah olan şeyler içinde yerini kolaylıkla alacaktır.

Örgütü bir araç olarak değil amaç olarak görenler kendilerini örgütle birebir özdeşleştirdiklerinden kendilerine karşı çıkan herkesi, kendileri gibi düşünmeyenleri rahatlıkla "parti düşmanı" görmektedirler.

Bugün devrimci yapılanmalar içinde öyle kişilikler vardır ki bunlar ancak ve ancak örgüt içinde "kişi" olarak kabul görmektedirler. Örgüt dışına çıktıklarında kesinlikle manüpüle güçleri ve etkileri sıfırdır. Bu tarz kişilikler dışardaki en ufak farklı yaşam alanında kendilerine yer bulduklarında örgütten uzaklaşmakta, ancak bulamadıkları koşullarda örgüte ısrarla yakınlaşmakta ve örgüt içinde örgüte eleştirel yaklaşan herkesi örgüt düşmanı olarak damgalayabilmektedir. Gerçekte bu davranışlar örgütü korumanın gereği olarak değil, kendi ayakları üzerinde durmayı başaramamış bireyin kendisi koruma kaygısından kaynaklanmaktadır. Diyeceğimiz şu ki örgütsel bir politika olarak örgüt içi şiddet reddedilse de kendisine karşı olan güvensizlikleri ve kitleleri etkileme güçlerinin sıfır oluşu bazı aksiyonerleri şiddete yöneltmektedir.

Şiddete dair ne kadar söz edilirse edilsin ne kadar neden sıralanırsa sıralansın şiddeti doğuran esas neden bir türlü törpülenememiş olan mülkiyet duygusudur. Nasıl bugün iktidar erkini elinde bulunduranları şiddete yönelten şey elindeki mülkiyetten olmama ve daha çok mülk edinme kaygısıysa aynı şekilde örgüt içi şiddete de aksiyonerlerin bir kısmını şiddete yönelten neden aynıdır. Aralarındaki tek fark biçime yöneliktir.

Mülkiyeti kollektifin emrine sunmak aşkıyla başlayan kavgada bizzat kavganın kendisi özel mülk olarak görülebilmektedir. Örgütlerde veya partilerde yapıyı kendi özel mülkü gibi gören ve kendisinin her davranışının devrime ve partiye hizmet ettiğini, kendisi dışındaki herkesin partiyi yıkmaya çalıştığı paranoyasına yakalananların sayıları hiç de küçümsenecek gibi değildir. Bu tarz kişiler bulundukları statüden aşağı inmeye asla tahammül göstermezler. Keza üst mevkilerde örgütün maddi/manevi olanaklarından yararlanma şansı daha çoktur.

Devrimci kişilik sanıldığının aksine yoğun bir duygusallık yaşayan hümanist özellikleri ağır basar. Oysa bilinen örgüt kişiliği duygulardan ve hümaniteden yoksun bir şekilde oluşturulmaktadır.

"Bu kavgada duygulara yer yoktur" şeklinde ifade edilen cümleciklere çeşitli devrimci yayınlarda sıkça rastlanmaktadır. Bu cümlecik örgüt kişiliğini oluştururken kişilerin insani duygulardan nasıl soyutlanmaya çalışıldığını göstermesi bakımından anlamlıdır. Duygunun olmadığı yerde sevgi yeşermez. Bir komünist savaşçı insani değer ve niteliklerini korumak için özel çaba gösteren kişidir. Duygu, sevgi ve aşkların beslenmediği arenada elbette şiddet kendisine yer bulacak ve gerekçesinde zorlanmayacaktır.

Devrimci ve komünist hareketlerin en büyük handikaplarından biri de bu tarz bir şiddete kendi içlerinde gerçek bir karşı koyuşu gerçekleştirememesidir. Devrimciler arası şiddetten yakınanlar bu şiddete şu veya bu şekilde maruz kalanlardır. Ancak bu unsurlarda belli bir güce ulaştıklarında veya aynı tarz bir ayrışmayla karşılaştıklarında önceden yerden yere vurdukları bu tarz şiddetin bir numaralı uygulayıcıları olmaktadırlar. Bunu aşmanın yolu şiddeti besleyen kültürden kendimizi sıyırmaktır. Bir devrimci örgüt ve örgütçü, varoluş nedenini sürekli hatırda tutarak bu kültürü aşabilir.

Canımızı sıkan bu şiddetten kurtulunmadıkça gerçek düşmanlara karşı göstermemiz gereken zoru göstererek insani olmayan bu sistemi yıkıp, yeni sistemi oluşturamayız. Bunun için de kendisini tüketmeyen ve yeniden yeniden yaratan yeni insana ihtiyaç var.

Oportünizm, burjuvazinin işçi hareketi içindeki ajanı mıdır?

Talip ÇAKMAK

"Sosyalist" hareketin, günümüzde, içinde bulunduğu bölünmüşlük, parçalanmışlık, dağınıklık ve en önemlisi son dönemlerde ifrata vardırılan "sol içi" ve "örgüt içi" şiddet, böyle bir sorunun sorulmasını kaçınılmaz kılmıştır.

Sorunun cevabı evet veya hayır, ya da, hem evet hem hayır şeklinde verilebilir. sorunun cevabını vermeden, "oportünizm" kavramı, bu kavramın dar ve geniş anlamı, sosyalist hareket açısından, kavramın ortaya çıkışının tarihsel, toplummsal ve siyasal koşullarını kaba hatlarıyla ortaya koymak gerekiyor.

Oportünizm en genel anlamda *"Günlük koşullara ve çıkarlara göre ilkelerden sapma eğilimi"* (1) dir. Sosyalist harekette, ilk olarak dar anlamda, *"oportünizm, ayrıcalıklar ve bol ücretler karşılığında ilkelerin burjuvaziye satılmasıdır."* Engels tarafından böyle ifade edilmiştir. Lenin oportünizmin özünü *"sınıfların işbirliği"* (2) olarak betimiş ve daha sonra ise oportünistler için, *"...işçi hareketi içinde burjuvazinin siyasi taburları, onun ajanları"* (3) demiştir.

Her kavram ve kategoride olduğu gibi, oportünizm kavramı da, kendisini yaratan tarihsel, toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullardan kopuk ele alındığında, anlamını yitirir ve önemli hatalara yol açar. Bu kavramı ortaya çıkaran koşullara değinmeden, oportünizmin çok çeşitli biçimleri olduğunu hatırlatmak gerekiyor.

Bu kavram; işçi sınıfının tarih sahnesine çıkması ve onun ideolojisi olan Marksizm'in sınıf içerisinde maddi bir güç olarak ortaya çıkması sınıfın kendi ideolojisi rehberliğinde "zorunluluklar dünyasından özgürlükler dünyasına" doğru başlattığı uzun yürüyüşün önünü kesmeye çalışanları tanımlamak için kullanılmıştır.

Kavramın yaygın olarak (sözü edilen anlamda) I. Dünya savaşı koşullarında Lenin tarafından kullanılmıştır. II. Enternasyonalin önderlerinin büyük çoğunluğu, sosyal-şoven bir politika izleyerek devrim mücadelesinden vazgeçip kendi emperyalist burjuvalarının saflarında yer almış ve "Anavatan Savunması"na geçerek, parlamentolarında savaş kararlarına olumlu oy vermişlerdir. Bu koşullarda, işçi hareketi üzerinde ciddi etkisi olan bir akımı teşhir ve tecrit etmek, onların sınıf üzerindeki etkisini kırmak için, "oportünistler işçi hareketi içindeki burjuva ajanlarıdır" belirlemesi ve "oportünizme karşı mücadele edilmeden (çünkü oportünistler kendi emperyalist burjuvalarıyla birleşmişlerdi. bn.) Emeryalizme karşı mücadele edilemez." sloganı, doğru belirleme ve isabetli slogandı.

Lenin'in oportünizme karşı yürüttüğü kapsamlı ideolojik mücadele sonucu, oportünizmin işçi sınıfı hareketi üzerindeki etkisi önemli oranda kırılmış, Rus proletaryası kapitalist-emperyalist sistemin "en zayıf halkası"nda burjuva devlet aygıtını parçalamış ve kendi iktidarını kurmuştu.

Proletaryanın tek ülkede zafer kazanması, dünya ve ülke koşulları, en önemlisi de, Leninizm'in takipçilerinin de Marksizm-Leninizm'i "Tek ülkede sosyalizmin kesin zaferi" buna bağlı olarak "sosyalist anavatan"ın savunulması" olarak algılamaları sonucu; proletarya hareketi içerisinden çıkan her farklı düşünce sahipleri "emperyalizmin ajanları", "karşı devrimciler" olarak değerlendirilmiş ve (Lenin'in hiç savunmadığı şekilde) örgütsel ve fiziki olarak tasfiye edilmiştir.

Türkiye "sosyalist" hareketi, kurtuluş savaşı koşullarında, İttihat ve Terakki Cemiyeti içinden çıkan, bolşevik devriminden ciddi oranda etkilenmiş bir grup aydın tarafından oluşturulmuştur. Henüz oluşum aşamasında cok ciddi bir darbe yemiştir. Hareket kendini toparlama aşamasında Komüntern'in bir seksiyonu olarak hareket ettiğinden ve Komüntern'in Kemalistler ile ilgili yanlış politi-

kaları sonucu sınıf ve emekçi kitleleri devrim için seferber etme yerine Kemalistler'den reform beklentisine girmiştir.

Hareketin, dünya komünist hareketindeki yanlışları doğru olarak kabul etmesi, İttihat ve Terakki geleneğine yakınlığı ve en önemlisi toplumsal ve kültürel özelliklerden ciddi oranda etkilenmesinden dolayı farklı düşünce sahiplerini örgütsel ve fiziki olarak tasfiye yöntemlerine başlangıçtan beri başvurmuştur.

1960'lara gelindiğinde, kısmi demokratik ortam, 60'ların sonlarındaki işçi sınıfı ve emekçi kitle hareketleri ve Çin'deki Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin etkileri sonucu; Kemalizm'in ve ciddi oranda onun etkisinde olan "sosyalist" hareketin kendi kendini yeniden üreterek bu etkilerden önemli oranda kopup ihtilalci bir yapıya bürünmesi ve bu yapı içerisinden Maoist hareketin çıktığı görülmektedir.

İhtilalci haretin ortaya çıkışı esas olarak dünyadaki ve ülkedeki koşulların tahlili ve yoğun bir ideolojik tartışma sonucu değil, dünya sosyalist hareketindeki saflaşmalar temelinde olmuştur. Hareketin ortaya çıkış koşullarında böyle bir özellik taşıması, onun dünya sosyalist hareketindeki hastalıklarla birlikte doğmasına neden olmuştur. 12 Eylül öncesi ve bugün yaygın olarak kullanılan "sol içi" ve "örgüt içi" şiddetin tohumları o dönemde "oportünizm oligarşinin sol içindeki ajanı" "oportünizme karşı sadec ideolojik mücadele değil, aynı zamanda politik (şiddet anlamında kullanılıyor) mücadele verilmelidir." şeklindeki sözler ve bu sözlere uygun davranışlarla atılmıştır.

Türkiye "sosyalist" hareketi (Buna Maoist hareket de dahil) ülkedeki sınıf ve kitle hareketleriyle bütünleşmediğinden ve buna paralel olarak, hareketin kadrolarının önemli bir bölümünün kır ve kent küçük burjuva ve orta burjuva kökenden gelen aydınlanmış gençlikten oluştuğu için, sosyalizmi kitabi temelde dolayısıyla dogmatik ve ekonomist bakış açısıyla kavramıştır. Böylesi bir kavrayış doğal olarak her kavram ve kategorinin kendi tarihsel ve toplumsal koşullarından kopuk olarak ele alınmasına neden olmuştur. Oportünizm kavramı da yanlış kavranarak sadece farklı düşünce sahipleri değil, aynı düşünceleri savunup da yönetimin yönetme tarzına muhalif olanlar bile "Burjuvazinin siyasal ajanları" "karı koca çetesi", "darbeciler" "kontralar", "karşı devrimci hücre" vb. gibi tanımlamalarla örgütsel ve fiziki olarak tasfiye edilmişler ve ediliyorlar.

Hareketin bölünmüşlük, dağınıklık ve gerek birbirine (gruplar olarak) gerek kendi içine yönelik şiddet uygulaması konusunda çok şeyler yazılıp çizilmektedir. Ancak meselenin özüne bir türlü inilememektedir. Uzun Yürüyüş dergisinin ilk sayısında bu konuda uzun bir araştırma yazısı yayınlanmıştı. Bu yazıda da sorun genel olarak yüzeysel bir şekilde ele alınmış ancak sorunun esasına ilişkin önemli bir saptama da yapılmıştı. O, yazıda şöyle deniyordu: *"Devrimci hareket köklü bir demokrasi kültürüne sahip değildir. Tersine, benmerkezciclik üzerinde yaşam bulan kendi dışındaki toplumsal dinamiklere ve siyasal güçlere hükmetmek isteyen paşa demokrasininin etkisini önemli ölçüde taşımaktadır. Kendisi gibi düşünmeyenlere tahammülsüzdür"*

"Sol içi şiddet" ve "soldaki tasfiyecilik ve bölünmüşlük" sorununun temel kaynaklarını özetlemek gerekirse, birincisi; hareketin kökeninin İttihat ve Terakki ye dayanması, yani; yabancı kapitalizmin beslemesi olarak ortaya çıkan, kendisi herhangi bir şey üretme kapasitesinden yoksun olduğu için kopyacı ve şekilci olan, merkezi despot devlet geleneğinden bir toplum içinde ortaya çıkışı ve diğer nedenlerle benmerkezci olan (demokrasi kültürünün olmaması) burjuvaziden, köklü bir kopuşu gerçekleştirememiş oluşu. İkincisi; ülkedeki güçlü bir sınıf hareketinin ürünü olmaması. Üçüncüsü; dünya komünist hareketindeki olumsuzlukları sorgulamadan, olumlu olarak benimsemesi. Dördüncüsü; dünya ve ülke koşullarının tahlili, ülkedeki sınıf ve kitle hareketinin seyrine göre politika yapma ve teori üretme yerine, dünya komünist hareketindeki gelişmelere göre politika belirlemesi. Beşincisi, hareketin kadrolarının önemli bir bölümünün küçük mülk sahibi sınıflardan geldiğinden mülkiyetçi duygulardan arınmamış olmaları. Altıncısı; devrimci şiddetin kime karşı hangi koşullarda, nasıl kullanılacağı noktasındaki çarpık kavrayıştır.

Proletarya diktatörlüğü, proletaryanın önderliği, devrimin şiddet yoluyla olacağı, illegal örgütlenme, devrimin niteliği ve daha bir çok konuda hem fikir olan grupların ya da kişilerin birbirlerini "burjuvazinin sol içindeki ajanları" olan oportünistler olarak değerlendirip aynı zamanda "siper yoldaşlığı" yapılması kitlelere nasıl izah edilecektir?

"Sosyalist" hareketin kendi gerçekliğini görüp kavramları yerli yerinde kullanması ve bir çok şeyi yeniden tartışması gerekir. Aksi taktirde, burjuvazinin onun içine "ajan" sokmasına gerek kalmadan o, kendi kendini bitirecektir.

Dipnotlar

1- Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi

2- Lenin, SE. C. 5 Sf. 218

3- Age, Sf. 223

Taslağın Taslağı'nı taslaklaştıralım

Ata YADİGAR

Türkiye işçi sınıfının ve çeşitli milliyetlerden ezilen halklarımızın devrim ve sosyalizm mücadelesinde parti ihtiyacı yakıcılığını sürdürmektedir.

Şu anda yaşadığımız topraklarda sınıf partisiyim, parti ordusuyum, parti cephesiyim diyenlerin parti olup olmadıkları çeyrek yüzyılda al(ama)dıkları ve -gidişat o ki- alamayacakları yol da bellidir. İrili ufaklı bu yapıların bizim yeni oluşum sürecimizde alacağımız çok zengin değerleri, olumlu özellikleri olduğunu, sadece bunların değil yaşadığımız topraklarda tarihin derinliklerinde yaşanmış ve halklarımızın yaşamını etkilemiş, ona değerler katmış tüm mücadelelerden çıkaracağımız zengin derslerin varlığını da teslim ederek, esasen geleceğe yönümüzü çevirmek durumundayız. Bunun somut ifadesi sınıfın ve ezilen halkların karşısına bir programla çıkmaktır. Bu programın özü hangi sınıfı niçin ortadan kaldıracağımız ve hangi sınıfların iktidarını tesis edeceğiniz ve nihayetinde sınıfsız sömürüsüz bir dünyaya nasıl varacağımızın toplamı olacaktır. Bu Hususta Uzun Yürüyüş dergisinin ilk dört sayısında Muzaffer Oruçoğlu'nun yazdığı "Taslağın Taslağı"nı tartışmak, taslaklaştırmak, giderek de bir program haline getirmek gerektiğini düşünmekteyim.

"Taslağın Taslağı" bir adım olarak düşünülmeli, eksik noktalar tamamlanmalı, yanlışlar düzeltilmelidir. Bu yazıda bunu yapmaya çalışacağım.

Taslağın Taslağı'nda Kürtler'e yönelik ayrı bir taslak yazılacağından söz edilmesi bizim açımızdan hem sevindirci hem de geleneğimiz açısından umut vericidir. Kürdistan'a yönelik taslağı merakla beklediğimizi belirterek, şimdi elimizde dört bölüm, 74 madde halinde bulunan "Taslağın Taslağı"nın eksik ve yanlış bulduğumuz kimi bölümlerini inceleyebiliriz.

Taslağın Taslağı'nın en önemli eksikliği iki noktadadır. Birincisi, devrimimizin niteliği. İkincisi ise, devrimimizin yolu meselesidir.

Hemen belirtelim ki, devrimimizin niteliği, taslağın kimi maddelerinde (daha çok da devrimden sonraki sürecin programı içinde) azçok belirgindir. Fakat bu belirginlik (Kürt coğrafyası için ayrı program dendikten sonra) Demokratik Halk Devrimi'nin niteliği noktasında kendisini gösteriyor. Demokratik Halk Devrimi'nden Taslağın Taslağı içinde anlaşılan "feodalizmin çözülmesi, köylülere toprak dağıtılması" meselesidir. Oysa bu sorun, Kürdistan için önerilmesi gereken (Ulusal Demokratik Halk Devrimi) içerisinde durmakta, ulusal kurtuluş mücadelesinin "ulusal" niteliğinden sonra gelmektedir. Doğru bir yaklaşımla ele alınması gereken ikinci programdan sonra hala "feodalizmle halk yığınları arasındaki çelişme" yaklaşımı doğru ve bilimsel değildir. Bu noktadan sonra devrimizini niteliğini yine Demokratik Halk Devrimi olarak belirlemek yanlış değildir. Ancak Demokratik Halk Devrimi'nin özünü bu noktadan itibaren toprak devrimi değil, fakat emperyalizme karşı savaş, azınlıklar sorunu, kadın sorunu gibi sorunlar oluşturur. Toparlarsak, Demokratik Halk Devrimi'nden anlaşılması gereken, siyasal demokrasidir. Yani, Burjuva Demokratik Devrimi'nin eksik bıraktığı veya karakterinden dolayı tamamlamadığı sorunları çözmektir. Sosyalist devrimin bir alt aşaması olan Demokratik

Halk İktidarı, sözünü ettiğmiz sorunları çözdüğü oranda sosyalizme geçer, sosyalizmi kurar. Yoksa kimi aklı evvellerin söylediği gibi "sosyalizmi kuralım, bu sorunları nasılsa çözeriz" yaklaşımı hem toplum bilimleri yasasına terstir hem de değişmenin, dönüşmenin karakterine terstir.

Taslağın Taslağı'nda olmayan bir başka önemli nokta da devrimimizin yoluna dairdi. Şu ana kadar yazılmış bütün programlarda "ne yapılacağı" ve "nasıl yapılacağı"nın yanıtları kaçınılmaz olarak verilmiştir.

Hiç şüphesiz ki, ne yapacağımız kadar önemli bir sorundur nasıl yapacağmız. Hangi araçları kullanacağız, hangi yol ve yöntemleri geliştireceğiz. Bunun var olanlardan farkı ne olacak? vb. vb.

Sömürgeci tekelci kompradorları, emperyalizmi ve her türden gericiliği hedef alan devrimimiz, ülkemiz gerçekliği koşullarına göre kendine has bir seyir izleyecektir. İdeolojik ve siyasi önderliğini proletaryanın yaptığı devrimimiz hiç bir mücadele aracını reddetmez. Koşullara ve bölgeye göre belirlenecek araçlar ihtiyacın ürünü olarak kullanılır. Örneğin kapitalizmin yumuşak karnı olan dağlar ve kırlarda örgütlenecek kuvvetler, silahlı olmak durumundadır. Ancak, şehirlerde ve esas olarak da fabrikalarda, işçi sınıfının içinde örgütlenecek kuvvetlerin baştan itibaren sihallı olmasının şartları yoktur. Bu, örgütlenmenin önüne engel teşkil eden karşı devrimci unsurların ortadan kaldırılmasına engel değildir. Zaman zaman ve bir zorunluluktan kaynaklanabilecek böylesi durumlarda ve dağ/kır örgütlenmesinde de siyaset silaha kumanda eder. Onu fetişleştirmenin, sonra onun bir parçası olmanın nihayetinde onun kumandasına girmenin, (içinden geldiğimiz geleneğin yanlış kültürü olarak içimizde yaşaması bağlamında) tehlikelerine, olumsuzluklarına düşmemek gerekir.

Taslağın Taslağı'nda eksik gördüğümüz bu iki hususta başka, yanlış gördüğümüz birbirine bağlı 70, 71. maddeleri de düzeltmek gerekmektedir. "Bağımsızlık ve enternasyonalizm" başlığı altında incelenen bu maddeler daha sonraki 72, 73, 74. maddelerle de çelişmektedir. 70. maddeyi bundan önceki yazımda ele aldığım için geçiyorum. 71. Maddede yer alan "hangi amaçla olursa olsun hiç bir askeri pakta girmemek", 72. maddenin "komünist enternasyonalin kurulması, yaşaması, kapitalizme karşı mücadele etmesi, destek sunması" ruhuyla çelişmektedir. Çelişmeden öte, doğru, bilimsel bir hatta durmamaktadır. KPler toplamı komünist enternasyonal sadece siyasi mücadeleyi, öngörüyorsa bu eksiktir. Emperyalizm ve kapitalizmle mücadele bir bütündür. Ve bu bizim niyet ve isteklerimizden öte emperyalist ve kapitalistlerin varlığı bunu zorunlı kılmaktadır. Bu maddeler yeniden düzenlendiğinde "enternasyonalist" yaklaşım hak ettiği değeri bulacaktır. 71. madde şöyle düzenlenmelidir, "Devrimimiz (veya devrim hükümetimiz) yeryüzünde sürdürülen ulusal ve soşyal kurtuluş mücadelelerinin yanındadır ve destekçisidir. Bunun için emperyalizmin ve kapitalizmin yeryüzünden silinmesinde rol oynayacak kurum ve kuruluşların oluşturulması için elinden gelemi yapar."

Programın özü hangi sınıfı niçin ortadan kaldıracağımız ve hangi sınıfların iktidarını tesis edeceğimiz ve nihayetinde sınıfsız sömürüsüz bir dünyaya nasıl varacağımızın toplamı olacaktır. Bu hususta Uzun Yürüyüş dergisinin ilk dört sayısında Muzaffer Oruçoğlu'nun yazdığı "Taslağın Taslağı"nı tartışmak, taslaklaştırmak, giderek de bir program haline getirmek gerektiğini düşünmekteyim.

Bizim, Taslağın Taslağı hakkında söyleyeceklerimiz şimdilik bunlardır. "Toprakların dağıtılması" meselesi devrime yüklenen anlamdan sonra tekrar ele alınacak bir husustur. "Topraksız veya az topraklı köylüye toprak dağıtılması" meselesi (bir başka deyimle kır proleteri olan, proleterleşmeye giden az topraklı köylülerin yeniden toprak dağıtılarak mülkiyet sahibi yapılması devrimin kendi başına iş açmasıdır.

"Taslağın Taslağı" taslaklaştırılmalıdır. Bu hususta dergi sayfalarında mutlaka tartışmalıyız. Bütün arkadaşların bu konuda sorumluluk göstermesi gerekiyor.

Taslağın Taslağı'nı tartışalım mı?

Halil GÜREL

Muzaffer Oruçoğlu Kaypakkaya geleneği özelinde ve kısmen de Türkiye ve Kürdistan Devrimci Hareketi'nde önemli bir kişilik. Uzun mücadele süreci ve deneyimleriyle sosyalizm programı yerine geçecek "Taslağın Taslağı"nı oluşturmuş. Bireysel açıdan anlamlı ve önemli bir çalışma. Kişinin sosyalizm tasarımını netleştirmesi son derece gerekli.

"Taslağın Taslağı" tartışma gerektiriyor ama bu tartışma toplumsal pratiğin önündeki somut sorunları çözme yeteneğinde olmadığı için gerek çalışma gerekse de tartışma akademik bir nitelik kazanıyor.

"Taslağın Taslağı"nı oluşturan maddelerin her biri yılların deneyiminin ve yoğun araştırmalardan edinilmiş bilginin ürünü. Bu çok açık. Fakat bugün özelde geleneğin genelde ise uluslararası komünist hareketin ideolojik krizi sosyalizm tasarımına ililşkin kısa maddeler halinde özetlenmiş program tartışmalarıyla değil, toplumsal pratiğin somut sorunlarına verilecek teorik ve pratik yanıtlarla aşılabilir. Felsefi-ideolojik, politik-örgütsel alanda yeniden üretimleri gerektirir bu aşma mücadelesi. Dünya çapında altüst oluşlar, tıkanma ve savrulmalar gözönünde bulundurulmadan yapılan ve yapılacak düşünsel üretimler amacına ulaşmaz. Geçmişten öğrenme geleceğe uzanma günün sorunlarına yanıt bulma düzleminde gerçekleştirilirse anlamlı olur.

Burada "Taslağın taslağı"nda ileri sürülen düşüncelerin doğruluğunu veya yanlışlığını tartışmayacağım. Tartışmak istediğim nokta yöntemdir. Üzerine yüzlerce kitap yazılmış her bir maddeyi "ben böyle düşünüyorum" diye birkaç satırla sunmak özellikle ezilenlerin safındakiler açısından yanlıştır. Özü bakımından Oruçoğlu arkadaş maddelerdeki gibi düşünebilir. Ama o düşünceye nasıl ulaştığını ayrıntılı olarak ortaya koyarak anlatma ve anlaşılmasının zeminin oluşturmalıdır.

Diğer bir nokta; "Taslağın Taslağı"nın genellemeler düzeyinde kalmasıdır. Bugün sosyalist grupların sosyalizm tasarımlarında ortak yanlar ağırlıktadır. Program düzeyindeki karşılaştırmalar da temel ayrılıklarla pek karşılaşılmaz. Fakat günün görevleri ele alındığında varolan grup kadar ayrı bakış açısı ortaya çıkar. Ayrımlar ancak somut durumlarda ve ayrıntılarda gündeme gelir. Somuttan uzak, genellemeler düzeyinde kalan çalışmalar günün gereksindiği müdahaleleri gerçekleştirme yeteneğinde olamıyor.

Bu nedenlerle artık geleceği tasarlama yerine günü gerçekleme ve oradan geleceğin ipuçlarını yakalamaya çalışalım istiyorum. Günün her gerçeklemesi, somuta yapılan her müdahale doğallığıyla geleceğe ilişkin veriler de sunar. Fakat gelecek tasarımları gün ile bağlarını kuramadıkları koşullarda idealist, mistik bir niteliğe sahip olurlar.

Bu ülkede otuzu aşkın grup sosyalizm mücadelesi veriyor. Hangisi "gerçek" sosyalist? Teorik olarak savundukları öncüller ve programatik tezlerinden yola çıkarak doğru belirlemelere varılamıyor, varılamaz da. Bu noktalar hep önemsiz demiyorum ama dönemsel ve gündelik politika ve yaşamın yeniden üretiminde ideolojimizi, programatik tezlerimizi toplumsal koşullarla bağı içinde somutlayamadıkça önemini yitiriyor.

Emperyalist kapitalizmin insanlığın ve doğanın mahvına neden olan bilimsel-felsefi, ideolojik-politik, iktisadi, kültürel teori ve uygulamaları tüm insanlık için geçerli. Bu açıdan her türlü düşünsel üretim varolan haliyle burjuva ideolojisiyle hesaplaşmak zorunda. Burjuvazi ne yüzelli yıl öncesinin ne de on yıl öncesinin burjuvazisi. Kendisini yenilemesini biliyor. Bugün ve sürekli olarak proletarya ideolojisi burjuva ideolojisi ile hesaplaşma ve asgari olarak teorik düzlemde yengi kazanamadığı sürece pratik başarılar da olanaksızlaşacaktır. Öncelikli görev varolan durumun açıklanması ve buna bağlı pratik görevlerin yerine getirilmesidir.

Yaşanan sosyalizm deneyimlerinin başarısızlığıa uğramasının ardından, bugün toplumsal pratiğin somut sorunları düzleminde muhasebe ve yeniden üretimin gerçekleşmediği koşullarda yaşanan çözülmeye seyirci kalmış oluruz.

Oruçoğlu arkadaşı, günün gereksinimlerine yanıt bulma temelinde üretimde bulunmaya davet ediyorum. Varolan birikimini asıl olarak bugünün sorunlarına çözümler bulma amaçlı kullanımı yaşanan teorik ve pratik kargaşada inanıyorum ki önemli bir işlev görecektir.

Doğrunun ve yanlışın eskisi, yenisi olmaz

Serdar ÇAKMAK

Bilenler, bilir. Dostlar arasında usturuplu münakaşaya pek bayılırım. İçersinde bir miktar hicive hayır demem. Parti bürokratlarının sıkıcı ciddiyeti yerine, içeriği beğenilmese dahi, mizah-i, evet biraz da alaycı uslubu yeğlerim. Şehir fırlatması olduğum için, ahlak zaptiyelerine tenezzül etmem. Dolayısıyla, çerçi patentli "dürüst ol arkadaş" uyarılarına fazla kulak asmam. İçimden nasıl geliyorsa, öylesine vururum tuşlara. Tüm bunları söylüyorum. Zira, okuyucuyu hem genel uslubum hakkında, hem de aşağıda okuyacağı yazıya, birazcık hazırlamaya çalışıyorum. Uzatmadan konuya geçiyorum.

Efendim, sevgili Oruçoğlu hafazanallah, gene işkembe-i kübra'dan atmış! Anlaşılan edebiyatta İlyada ve resimdeki Dali hayranlığı, siyaset yazımına da sirayet etmiş. Hazret divitle, fırçayı, ak kağıt ile tuvali birbirine karıştırmış olacak ki, derginin geçen sayısına "ittifaklar ve cephe" başlığı altında, Katolonyalı üstad vari sürrealist bir "Atomik Dali" tablosu çizmiş. Şanlı Peru Komünist Partisi'ni, cephe ve ittifaklar konusunda bir kez daha sekter olmakla itham etmiş.

Sizi bilmem ama, bendeniz dinazorlukta ısrar ettiğim için çok gocundum. Sevgili Oruçoğlu'nun bu sözlerinin altında buzağı aradım. Ve buldum! Neticede avucumu yalamadım. Ocak 1993 tarihinde, Belge Yayınları tarafından

Parti bürokratlarının sıkıcı ciddiyeti yerine, içeriği beğenilmese dahi, mizah-i, evet biraz da alaycı uslubu yeğlerim. Şehir fırlatması olduğum için, ahlak zaptiyelerine tenezzül etmem. Dolayısıyla, çerçi patentli "dürüst ol arkadaş" uyarılarına fazla kulak asmam.

neşredilen "Başkan Gonzalo Konuşuyor" adlı şaheser belgeyi önüme aldım. 60. ve 61. sayfaları açtım ve şu harkulade tespitleri okuyarak, bir kez daha Başkan (pardon Tanrı) Gonzalo'ya hayran kaldım. Aynen aktarıyorum.

"Sırası gelmişken belirteyim ki birleşik cehpenin altı ilkesini tesis eden Başkan Mao olmuştur. Ondan önce böylesi kanunlar mevcut değildi. Marksizm-Leninizm-Maoizm'in bu kıstaslarına uygun olarak, bizim amacımız, proletaryanın öncü sınıf, köylülüğün esas güç olduğu ve bir müttefik olarak dikkat göstermemiz gereken küçük burjuvazinin, yine Başkan Mao'nun bize öğrettiği gibi, devrime gerekli olan özellikle aydınların yer aldığı bir sınıflar cepesidir. Hatta bu cephede, belirli durumlarda ve şartlarda, ulusal burjvazi de yer alabilir ve yer almaktadır da. Birleşik cepheden biz bunu anlıyoruz. Bu cehpenin bir temeli vadır: Kırlarda oluşturulan işçi-köylü ittifakı. 8 yıldır silah elde inşa etmekte olduğumuz budur. İşçi-köylü ittifakı niçin gereklidir? Çünkü o olmadan proletaryanın hegamonyası olmaz ve bu cepheye Komünist Partisi'nin önderlik etmesi gerekir. Tavrımız budur. **Orta Amerika'da uygulanan ve başka yerlerde de yayılmak istenen 'herkes devrimcidir', 'herkes Marksisttir', 'Komünist Partinin önderliğine gerek yoktur', 'devrime önderlik etmek için herkesi birleştirmek ve bir**

cephe oluşturmak yeterlidir-' şeklindeki revizyonist teoriye kesinlikle karşı çıkıyoruz. Bu Marksizm'in reddedilmesidir"(abç)

"Örgütlere gelince, çeşitli zamanlarda, değişik örgütlerle ilişkilerimiz oldu. Ve böylesi durumlarda doğru bir şekilde onlara her zaman eşitimiz olarak davrandık ve tecrübelerimizi birbirimize aktardık. Bazı durumlarda, Parti'nin kendilerine siyasi olarak yardımcı olmasını istediler ve biz bu yardımı yaptık. Bu tür birkaç durum oldu, ama şimdilik isim belirtmemek daha iyi olur."

"Sekter olup olmadığımıza gelince, izninizle 'Dünya Devrimine Hizmet İçin Halk Savaşını Geliştir' adlı belgeden okuyacağım. Bunlar kurucumuzun sözleridir ve biz de aynı sözleri kullanıyoruz, çünkü Mariategui'ci olduğunu söyleyenler, gerçekten de öyle olmalıdır. Mariategui şöyle diyordu:

'Tam bir ideolojik savaş döneminde yaşıyoruz. Yeni gücü temsil edenler, tutuculuğu ya da geriye gidişi temsil edenlerle, ne kavga ne de tesadüfi olarak birleşip içiçe geçemezler. Aralarında tarihi bir uçurum vardır. Farklı dillerden konuşurlar ve tarih anlayışları farklıdır.'

'Görüşümce, farklı olanları değil, zihinleri birbirine yakın olanları birleştirmeliyiz. Tarihin birayya getirmek istediklerini yakınlaştırmalıyız. Tarihin dayanışma içinde olmalarını talep ettikleri yasında dayanışma olmalıdır. Bana öyle geliyor ki, mümkün olan tek ittifak budur. Kesin ve ikili bir tarih anlayışına sahip tek bir kavrayış.'

"Ben bir devrimciyim, ama şuna inanıyorum ki, berrak bir anlayışa ve kesin bir tavra sahip olanlar birbirlerine karşı mücadele ederken bile, birbirlerini anlayabilir ve takdir edebilirler. Anlayışa varamıyacağımız tek siyasi güç karşı kamptır. Bayağı reformizm, evcilleştirilmiş reformizm, ikiyüzlü demokrasi'.

Biz buna katılıyoruz. Sekter değiliz, bu sonuca vardırılacak hiçbir faaliyetimiz yoktur. Ama bataklığa doğru yürümemizi hiçkimse bizden talep edemez... Dolayısıyla, biz sekter veya dogmatik değiliz. Sadece komünistiz ve Mariategui'nin o isabetli sözlerine bağlıyız."

* * *

Gavur İsmail, bizim geleneğin birinci neslindendir. Bu adsız kahramanın çok beğendiğim bir sözü var: *"Doğrunun eskisi, yenisi olmaz."* Yukarıda Abimael Guzman Reinoso'dan aktardıklarım, yirmibeş yıl evvel Kaypakkaya'nın bu ülkede söylediklerinin sadece Perucasıdır. Arada bir "küçük" fark vardır. Kaypakkaya'nın devamı olanlar, Perulu Maoistler'in tersine "dogmatikliği" hayata geçirememişlerdir. Dolayısıyla, "dogmatik" görünmeye çalışsalar da her zaman komik kaçmışlardır.

Oruçoğlu hakikaten haklıdır. Gerçekten "yirmibeş yıl öncesinin görüşleriyle" yetinenler aramızda mevcuttur. Bence, yanlışın da eskisi, yenisi olmaz. Yirmibeş yıl evvel soğuk, nemli, pis bir kış akşamı Ankara semalarında pişirilen "sosyalist kurultay" gulaşını yeniden ısıtıp önümüze sürenler var." 'Komprador karakteri pek az olan' burjuvaziyi 'komprador burjuvaziden', 'en gerici büyük toprak ağalarını' 'aydınlanmış eşraftan', ya da 'sıradan toprak ağalarından' ayırt etme gibi ciddi bir derdi" olanların pişirdiği bu "sosyalist kurultay" gulaşını, Oruçoğlu'nun da içinde yer aldığı, başını Kaypakkaya'nın çektiği gelenek, aşçılarının başına geçirmiş ve Kaypakkaya o zat-ı muhtereme "senin gideceğin yer Bozbeyli'nin Cumhuriyetçi Güven Partisi" demişti. Neden Kaypakkaya "Komprador burjuvazinin" direkt temsilcileri olan CHP veya AP'i adres olarak vermemişti? Çünkü, Bozbeyli "komprador karakteri pek az olan bir burjuva" idi! Acaba o yüzden mi sevgili Muzo?

* * *

Bir fıkra ile bu yazıyı bitirelim. Ağa ile maraba şehre gidiyorlarmış. Ağa at üstünde. Maraba yaya. Ağa laf olsun diye marabaya "şu gördüğün boku ye, sana atımı vereceğim" demiş. Maraba yemiş ve atı almış. Ağa "şu gördüğün boku da ye, sana kırbacımı ve çizmelerimi vereceğim" demiş. Maraba yemiş ve çizmelerle, kırbacı almış. Bir müddet sonra aynı oyunu bu sefer maraba, ağaya oynamış. Neticede her şey eskisi gibi olmuş. Ağa, çizmeleri, kırbacı ve atına kavuşmuş. Maraba da yaya olarak yola devam etmiş. Maraba, dayanamayıp "madem herşey eskisi gibi olacaktı ağam, biz bu boku neden yedik" diye sormuş.

Kıssadan hisse. Madem biz yirmibeş sene sonra "sosyalist kurultay" gulaşını yiyeceksek, neden o mutfağı terkettik?

IŞIĞIN, TOMURCUĞUN VE BÜYÜNÜN UĞULTULU DESTANI:

Yaşar Kemal

Muzaffer ORUÇOĞLU

Küçük insanların, sıradan, basit, günübirlik, alışılagelmiş yaşantılarında yatan büyük destanı yakalayabilmek; onu, ayağının çamuruyla, felsefesi, mizacı, sevabı, günahı ve silahıyla günışığına çıkarabilmek çetin bir iştir. Büyük insanların, büyük serüvenlerinde yatan büyük destanı yakalamaya, günışığına çıkarmaya -ki zaten bu tip destanlar kendiliğinden çıkarlar nerdeyse günışığınahiç benzemez. Bir hayli çetindir.

Yaşar Kemal, Çukurova beşiğinde büyüdü. Yani komprador kapitalizmin ilk filizlendiği ve Osmanlı kırbacına sarılarak vahşi bir tarzda yürümeye başladığı yerlerden en acılı olanında. Çizmeleri ayna gibi parlayan, altın köstekli genç ve hırslı cumhuriyet ağalarının, şalvarlı yığınları, jandarma ve tahsildar kıskacında amansızca soyduğu bir ünlü beşikte doğdu. Tanrının bu lanetli diyarını, gündüzleri bebek gözü gibi duru ve masmavi, geceleri ise iri yıldızlarıyla eşsiz bir gökkubbe seyredip duruyordu. Bir yanını denizlerin en sıcak kanlısına, en özgürüne, yani Homeros şarabı gibi gülen Akdeniz'e vermişti. Bir yanı Toroslar'daydı. Yani ormanların, ses ve renk cümbüşünün uğultusunda. Ki Anadolu'nun hem en bereketli memesi hem de korkunç çakırdikeniydi.

Yaşar Kemal'in bir bahar şırlağanı gibi akıp giden ilahi komedyasında devlet, halkın karşısına dikilir. O, bazı yiyici, kötü niyetli memurların kötüye kullandığı "Devlet Baba" rolünde görünmez. Kemal Tahir'in Devlet Ana'sının müşfik edasını ve tatlı tebessümünü onda göremeyiz. O, halden bilmez, metazori bir vergidir. Feodallerin zulmünü etinde iliğinde duyarak dağlara çıkan İnce Memed'lerin peşinde tenkil müfrezesidir. Ona hükmeden, onu kullanan Abdi ağalar, Ali Sefa beylerdir. Evet bu devletin bağrında mahilli zorbalarla, kanemici eşrafla çatışan bazı namuslu memurlar vardır. Ama Yaşar Kemal bu tip memurlardan hareketle devleti şirin göstermeye kalkışmaz.

Halk tüm boyutlarıyla, derinliği ve zenginliğiyle karşımıza çıkar bu eserlerde. Erişilmez derecede bilgedir. Engin, anaforlu, süprizlerle dolu bir hayal dünyasına sahiptir. Ama aynı zamanda cehalet abidesidir. Onu hiç popülize etmez, güçlü ve güçsüz yanları, sevabı ve günahıyla, asi ve mütevekkil yanıyla birlikte ele alır. Kemal Tahir köylüleri anlatırken, onları bir yalancılar, üçkağıtçılar, dalkavuklar, ikiyüzlüler ve orospular güruhu olarak kor. Onun hemen hemen hiç bir köylü kahramanını sevemeyiz. En iyisine bile tereddütle yaklaşırız. Yoksul köylüyle orta ve zengin köylünün mizacı, karakteri üç aşağı beş yukarı aynıdır. Yaşar Kemal'in eserleri bu bakış açısından uzaktır. derin zaaflarına, geriliklerine hatalarına rağmen onun emekçi köylü kahramanlarına kanımız kaynar. Koca Osman'ı, Müslüm'ü ve hatta Yel Veli'yi bile unutamayız. Bu eserlerde halkın devlete yaklaşımı çeşitlilik arzeder. Baskıya, keyfiliğe, zulme çoğu zaman kendi bağrından çıkardığı yiğitleriyle karşı kor. Mahalli ve merkezi otoriteye karşı onu gözünün bebeği gibi korur. Dar zamanlarda, göçlerde, kıtlıklarda devlete değil Allah'a sığınır. Bazen en tepedeki dahil tüm devlet görevlililerine derin bir öfke duyar, lanetler yağdırır. Bazen devlet başkanını mahalli devlet güçlerinden ayırır. Yapılan fenalıkların, baskıların, zorbalıkların Paşa tarafından bilinmediğine, bilinmesi halinde sorumluların cezalandırılacağına inanır. Öylesine bunalır, çaresizliğe düşer ki, bazen de devletin gelip kendisini kurtarmasını bekler.

Feodaller arasındaki mücadeleler bitip tükenmez kan davaları şaşkınlık uyandıracak boyutlarda önümüze çıkar. Toprak beylerinin sınır tanımaz egemenlik hırslarının, derin intikam duygularının, toprağa cinnet derecesinde tutkunluklarının ve iştahlarının karşısında adeta taş kesiliriz. Komprador kapitalizmin yeni ilişkileri, yeni değer yargılarıyla eski feodal ilişkiler, feodal değer yargıları çatışmaktadır. Osmanlı ruhuyla yoğrulan feodal soylu, kır hayatına sessizce giren yeni üretici güçlerin ve ilişkilerin dayattığı zorunluluklar karşısında büyük bir tereddüt, uyumsuzluk ve iç hesaplaşma girdabına kapılır. Geçmişin, ermiş mertebesinde korkuyla yüceltilen önünde el-pençe divan durulan soylu beylerin hüküm ferman devranları ateşli bir özlem halini alır. Demirci Çarşısı Cinayeti'nde ataerkil ahlak ve geleneklerin çöküşü ağıtlaşır nerdeyse. Yaşar Kemal'in beylerini, ağalarını tanıyan bir okuyucu öfkeye kapılabilir ancak ve şunu der: "Bunlar şiddetin o çıplak, susta durdurucu dillinden başka hiç bir dil 'İKNA' etmez".

Anadolu kadınını böylesine boyutlu, derin, ustaca anlatan bir yazar daha bulabilir miyiz edebiyat tarihimizde bilemiyorum. Onun o ünlü kargışları ve ağıtları Yaşar Kemal'de birer sanat abidesi olarak karşımıza dikilir. "Soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen" bu yaratık, korkunç acısını, bazen sabrına ustaca gömer. Bazen tepeden tırnağa sitem, lanet ve şikayet kesilir. Kendi oğullarının dökülen kanını ürpertici bir çığlıkla intikam bayrağı halen getirir. Bilinçli bir insan, onun acılarındaki ve sınıf kinindeki kahredici kudreti, biraz irkilerek kolayca görebilir. Bir yandan komprador kapitalizm mülksüzleştirir, umutlarını ve geleceğe olan güvenini iyice yıkar. İçindeki güçlü insani değerlerin dönüştürücü dinamizmini iğdiş eder. Diğer yandan ağa ve jandarma baskısı, ruhunu, o Türkmenler'e özgü parlak özgürlük duygusunu cendere içine alır. Bu yetmiyormuş gibi üstelik bir de evin erkeği yüreğinde biriktirdiği kini durmadan onun tepesine kusar. Meryemce'den daha büyük bir kadın kahraman, bir sanat abidesi var mıdır edebiyat tarihimizde.

Yaşar Kemal'in eserleri okuyucuya nasıl bir mesaj verir. Kurtuluş yolu olarak neyi gösterir. Bu eserlerin nabzında herşeyden önce ince bir duyarlılık, güçlü bir hümanizm vardır. Çalışan insanı, emeği yüceltir. Ağırlığını eşitlikten yana kor, sömürüye kararlıkla karşı çıkar. Edebiyatın o büyülü diliyle yer yer sosyalizmin propagandasını yapar. Devrime umut ve sevecenlikle yaklaşır. Çocuğun tişortundaki Che Guevera resmini sevgi ve hayranlık uyandıracak tarzda tasvir eder. Bazı yapıtlarında kurtuluş yolunu göstermez. Bazılarında güçlü reformist ögelerle parlamenter çizgiye düşer. Ama bir bütün olarak bu yapıtların kurtuluş yoluna ilişkin asıl hattı, İnce Memed'in ve Kırmızı Sakallı Topal Karınca'nın hattıdır. Yani devrimci bir hattır. Bu ikincisinde, karıncalar proletaryaya filler ise burjuvaziye benzetilir. Karıncaların filleri nasıl yok ettiği, "bütün emperyalistler kağıttan kaplandır" dercesine eşsiz bir kurgu ve lirizmle anlatılır. Öz olarak yapıtlar, devrimci-demokrat bir zemine sahiptir esasta. Eleştirel gerçekçi bir yaklaşımla eşitlikçi düşünceleri ve özgürlüğü bayraklaştırır. Yaşar Kemal, yani bu tek gözlü dev, bu küfürbaz adam, zamanımızın usta palavracısı, ozanı ve büyük büyücüsü, bugünkü yaşantısında ve mücadelesinde yapıtlarından daha geri bir konumdadır. Yapıtlarının devrimci-demokrat hattına layık bir mücadele hayatından uzaktır. Sıradan, sessiz, silik bir demokrat gibi yaşıyor. Kokteyllerde hemşerisi, en büyük komprador, hacıağa, bozuntusu Sabancı'nın şaklabanlıklarına bayılıyor ve onun kendisine anlattığı fıkraları, yönelttiği övgüleri mayışarak dinliyor. Ve sorumluluğunun gereğinin yerine getirmediği için Aziz Nesin gibi cesur ve onurlu demokratların eleştirilerine maruz kalıyor. Eserleriyle düşüncesi ve mücadele hayatı arasındaki uçurum kuşkusuz bir Balzac'ınki kadar değildir. Balzac politik tutum bakımından bir kralcı, bir lejitmistti. Ama sanatında Engels'in deyimiyle, "gerçekçiliğin gelmiş geçmiş bütün Zola'lardan daha büyük bir ustası" idi. Yaşar Kemal ise politik tutum olarak Aybar'dan biraz daha solda ama esas olarak o çizgide bir demokrattır. Yapıtlarında olduğu gibi devrimci-demokrat değil... Kendisi böyle eseri böyle. Bu hayatın bir cilvesidir. Engels Balzac'ı değerlendirirken, "gerçekçilik yazarın görüşlerine karşın da sızabilir esere"der. Bunun tersi de doğrudur. Politik tutum olarak komünist bir çizgide bulunur, ama sanatında burjuva hümanisti ya da demokrat bir çizgiye düşebilir. Her neyse Yaşar Kemal'in kişiliğini bir yana bırakalım, sanatına bakalım.

Karakter yaratımında da güçlü bir kalemdir O. İnsan ruhunu bir tayf analizi yapar gibi davranış betimlemeleriyle açığa vurmada ustadır. Kahramanlarına, çağdaş heykelci dövme demir üstadı Gargallo hüneriyle, hareketlilik, boyut ve çizgi ritmi kazandırmada üstüne yoktur. Onları, ayrıntılı gözleminin ve hayal dünyasının gergefinde ilmik ilmik işler, büyü ve ruh üfler. Okuyunca unutamıyoruz. Ruhumuzda ve bilincimizde uzun süre canlılıklarını koruyor bu insanlar. Engels, "bence gerçekçilik" der, "ayrıntıların gerçekliğinden başka, tipik durumlarda tipik kişilerin tipik tipik konumlarda gösterilmesi demektir". Kahramanlarını unutamamamızın nedenlerinden birisi de, Yaşar Kemal'in bu durumu iyi becermesidir. Onun kahramanlarında Akdeniz açıklığını, parlaklığını, özgür ve duyarlı ruh halini, yaşama sevincini görürüz. Dostoyevski'nin eserlerindeki marazi, psikopatolojik tiplere onda pek rastlamayız. Zaten doğrudan, derinlemesine ruh tahlillerine girmez.

Yapıtlarında büyük ve destan ögesi, gerçekliğe gölge düşürmeyecek, hatta onu güçlendirecek bir tarzda işlenmiştir. Bu bazen fantastik peri masallarına taş çıkartacak boyutlara varır. Yaşar Kemal'i bu kadar cazip kılan, en çok okunan yazarlardan birisi haline getiren belki de kalemindeki epik dehadır. Efsane halk hayatının vazgeçilmez bir parçası, tuzu biberidir. O darda kalınca Boz Atlı Hızır'ı yardıma çağırır. Elleri koynunda, çaresizliğin doruğundayken küçülür, küçülür kendi kabuğuna çekilir ve Mehdi'yi beklemeye koyulur. O korkunç cehaletinin kozasında, akılalmaz bir ses ve renk cümbüşü yaratır. İnleri, cinleri perileri bu cümbüşe istediği serüvenlere sokar. Yedi başlı, bin çatal dilli ejderhayı suyun başına diker. Sonra bir yiğit yaratır, üzerine sürüp ejderhayı öldürtür. Gerçek dünyanın kahırlarından zulümlerinden kaçan halk, kendi yarattığı fantazi dünyasına sığınır. Yaşar Kemal, onun bu karakteristik özelliğini çok iyi yakalamış ve çok iyi işlemiş. Halkın, kendi bağrından durup dururken birden nasıl ermişler yarattığını, yarattığı ermişlerin bile halka nasıl hayret ettiğini gerçekçi, sürükleyici bir tarzda anlatmış.

Yaşar Kemal'in harikulade, enfes doğa tasvirleri, insana doğaya sevdalanmasını telkin ediyor. Doğanın zenginliğini, cevveliyetini ve güzelliğini, yaşama şevkine sunulmuş güçlü bir çağrı haline getiriyor. Onun toprağı envai renkte binbir böcekle kaynar. Çiçekler tek tek, savran savran her yerden okuyucuya doğru, binbir ışıltıda adeta fışkırır. Onun cereni, doğadakinden daha güzeldir. Toroslar'dan gökkuşağı renginde dökülen kuş tufanı Çukurova'yı cıvıltılara boğar. Ba-

taklıklarda uğultular halinde sinek bulutları gezinir. İnsan, tarih öncesi vahşi bir güzellikle karşılaşmış gibi olur. Her tan atışında doğa sanki ayaklanıyormuş gibi, sayısız tomurcuk ve ışık patlar. Binbir yaratığın çığlığında ırgalanır doğa. Mevsimlerin gelişini öylesine anlatır ki, onda dört mevsimi de severiz. Aslında bu tek gözlü büyücü, Ferhat'ın Şirin'e aşık olması gibi doğaya sırılsıklam aşıktır. Bazen kendisini kaybeder, pınarları kaynattırır. Çamı, sediri, gürgeni, çınarı bulutlara eriştirir. Çukurova'yı güneşle, ışıkla doldurur. Toprağı bereketten değiz gibi taşırır. Durmadan toz bulutları yükseltir. Delirmiş bir çobanın hezeyanı gibi sürüp gider bu. Birçok okuyucu, "ööof be amma da uzatıyorsun, sadede gel" demekten kendisini alamaz. Ama aslında doğanın bu güçlü tercümanı, bu yolla yapıtlarına güzelliği ve ölümsüzlüğü aşılamış oluyor. Anlamlı, ince bir hümanizmle kurdun kuşun hakkını veriyor.

Yaşar Kemal'in yapıtlarında herhangi bir ezilen millete karşı ulusal önyargıya, kine, düşmanlık kırıntısına rastlayamayız. Türkler'e nasıl bakıyorsa, Kürtler'e, Ermeniler'ede aynı gözle bakar. Bununla birlikte onun yapıtlarının en zayıf yanı Kürtler, Ermeniler ve diğer ezilen ulusal güçler üzerindeki milli baskıyı ve zulmü gözardı etmesi ve bunun teşhirine yönelmemesidir. Bunun böyle olmasında kuşkusuz ki, Türkiye komünist hareketinin bu hususta doğru ve güçlü bir mirasa sahip olmamasının büyük payı vardır. Kümünist partilerinin doğru ve güçlü çizgisi, devrimci, demokrat, yurtsever aydınları önemli ölçüde etkiler. Biz bu etkileri onların ürünlerinde ayan beyan görürüz. Miras bakımından, geçmişimiz Gobi Çölü gibi kuru, çıplak ve ürperticidir. Bundan dolayıdır ki Yaşar Kemal'i fazla suçlayamıyoruz.

Yapıtların dili şiirseldir. Nice paragrafların cümlelerini mısralar şeklinde alt alta dizseniz çok güzel şiirler elde edersiniz. Fantastik renklerle bezenmiş ince bir ironi, bu şiirsel dilin güzelliğini, tadını daha bir artırıyor. Halkın kullandığı dili, deyimleri, atasözlerini esas alır. Osmanlı'dan kalma en eski Arapça ve Farsça kelimelerle, en son üretilen öz Türkçe kelimeleri iç içe, anlamı güçlendirerek, uyumlu bir tarzda kullanır. Bir yelpaze şeklinde ortaya çıkan bu sözcük zenginliği ve çeşnisi, dilin büyüsünü adeta arttırır. Yunus'tan Nazım'a kadar nice halk ozanlarından, arının çiçeği özümlemesi gibi yararlanır. Masalları, bilmeceleri, manileri, ağıtları yani o kocaman halk kültürünü yükler bir hamal gibi sırtına, getirip Çukurova'ya, Toroslar'a Anavarza'lara döker.

Bazı aydınlarımız Yaşar Kemal'in Faulkner'in etkisi altında kaldığını söylüyor. Bu noktadan hareketle Faulkner'i bir dev, Yaşar'ı ise bu devin gölgesinde kalan, onun rüzgarından sıyrılamayan bir yazar olarak göstermeye çalışıyorlar. Yeryüzünde birbirinden etkilenmeyen sanatçı yok gibidir. Yaşar'ın Faulkner ve benzerlerinden etkilenmesi bu bakımdan doğaldır. Bu iki yazar kıyaslandığında Yaşar'ın birçok yönüyle Faulkner'den üstün olduğu görülür. Faulkner'in yapıtlarının bir bölümü, kaba, iğreti, naturalist ögelerle iğdiş edilmiş durumdadır. Yabancılaşmayı, çöküşü ve çürüyüşü derinlemesine ustaca verir. Ama birçok yapıtının kurgusu zayıftır. Üstelik sembolizm, şekilcilik eleştirel gerçekçiliğini zayıflatıyor. Yaşar'ın yapıtlarında komünist ideallere karşı yer yer, belirgin çizgiler halinde özlem duyulur. Faulkner'de bunların yüce idealler olduğunu kabul eder, ama gerçekleşmeyecek bir düş olarak görür ve yapıtlarına yansıtmaz. Onun yapıtlarının bir çoğunun geniş bir perspektiften, düşünce derinliğinden yoksun oluşu da bu gerçekte yatar. Faulkner, burjuvazinin yükselme çağının parlak özgürlük ve demokrasi ideallerine bağlıydı. Bireyin özgürlüğünü savunuyordu ama onun kendi koşullarını değiştirebileceği gerçeğine kuşkuyla yaklaşıyordu. Faulkner'in kahramanları, emekçileri, ücretli işçileri gelecek vaat etmiyor. Hayatı değiştirebilecek bir güç olarak görünmüyor. Kısacası Faulkner, Hayatın hakkını pek veremiyor, onun devindirici, yıkıcı, yaratıcı gücünü kavrayamıyor Yaşar kadar.

Birçok aydınımız, kendi değerlerimizi hala küçümsüyor. Bunlar tanzimat aydınları gibi kendi güçlerine güvensizlik ve aşaağılık psikozu içindedirler. Bağımlılık ve yarı-sömürgelik ruhundan kurtulamıyorlar. Bunlara göre batının kültür değerleri eşsizdir. En kötü batı yazarı, en iyi yazarımızdan daha ileri, daha ustadır. Yarı-sömürgelerdeki halkların yaratıcı gücünü küçümseyen, onların bağrından çıkardığı büyük cevherleri görmezlikten gelen bu tip aydınların etkinliğinin kırılması, azalması; kültür, sanat, edebiyat cephesinde verilecek kararlı mücadeleye bağlıdır.

Bugün ülkemizde, kültür ve sanat cephesinde beş önemli güçten söz edebiliriz. Bunlar, proleter ya da sosyalist sanat, devrimci-demokrat sanat, demokrat sanat, burjuva-liberal gerici sanat, feodal-faşist sanat. Devrimci-demokrat sanat sosyalist sanatın temel müttefikidir ve ondan önemli ölçüde etkilenir. Yaşar Kemal, Sebahattin Ali ve Ahmed Arif gibi sanatçılar, bu sanatın en ileri temsilcileridir. Bugün ülkemizde devrimci-demokrat sanat, sosyalist sanattan daha güçlüdür, En yaygın sanat, demokrat sanattır ama bu, devrimci-demokrat sanat kadar etkin değildir.

Yaşar Kemal'in yapıtlarına en başta biz sahip çıkmalıyız. Sosyalist sanat, genel olarak demokrat sanat, özel olarak da devrimci-demokrat sanat mirasına sahip çıkarak, onda diri, güzel ve ileri olan her şeyi alarak, onu esaslı bir şekilde özümleyerek gelişebilir ancak. Lenin, Tolstoy mirasının geçmişin karanlığına gömülmeyen bölümünü Rus işçi sınıfının miras olarak kabullendiğini ve onu incelendiğini yazıyordu. O'na göre Rus işçi sınıf Tolstoy'un eserlerini incelemekle kendi düşmanlarını daha iyi tanıyacaktı. Ve yine O'na göre Tolstoy Rus devriminin aynasıydı. Dünya görüşü bakımından Tolstoy'dan çok daha ileri, çok daha devrimci olan Yaşar Kemal'in yapıtları için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Bu yapıtlar, Anadolu gerçeğinin, halkının en büyük aynasıdır. Geleceğin güzel günlerini muştulayan büyülü aynası...

18-20 Ekim 1986

Kürt Müziği'ne genel bir bakış

Sami GÜVERCİN

Bu yazımızda Kürt Halk Müziği ve Kürt Halk Müziği'nin bugüne gelmesinde etkin rol oynayan Dengbéjleri açmaya çalışacağız. Şüphesiz ki bu yazımız açmaya çalıştığımız konuların bütününe dönük bir kesinlik içermemektedir. Bu yazının amacı enternasyonal dayanışma çerçevesinde, Kürt halk kültürünün önemli bir parçası olan Kürt Halk Müziği'ni okuyucularımıza tanıtmak ve bu alandaki geç kalmış eksikliğimizin ön çalışmasını tamamlamaktır.

Kürt-yöresi ilk olarak Osmanlı-İran antlaşmasıyla (Kasr-ı Şirin, 1632) iki parçaya bölünmüştür. Kürtler yaşadıkları bölgelerin siyasi ve coğrafi sebeplerinden ötürü, bölgeler arasında kültürel bir iletişimsizlikle karşılaşmışlardır. Bu doğrulduda bugün Kürt Halk Müziği'nin kesin bir alt kollarını kesin olarak belirleme çalışması en azından şimdilik zorlanılan bir noktadır. Kürtlerin yaşadıkları bölgelerdeki yapılan kazı çalışmaları bu tarihin aydınlanmasında ne kadar da önemli bir işleve bürünse de, bu yapılan çalışmalar ışığında dahi bugün Kürt Halk Müziği'nin çerçevesini çizmekte zorlanmaktayız.

Bu açıklamalar ışığında Kürt Halk Müziği'nin bütün bölgeleri kapsayan alt kolları şunlardır:

1- Lawık'lar: Destan, Ağıt içeren kılamlar.

2- Helran'lar: Sevgi, Aşk gibi konuları içeren kılamlar.

Bu genel belirleme dışında Kürtlerin kılamlarına konu olan alt kolları da mevcuttur. Fakat bütün bölgeleri kapsamaktadır. Bu alt kollar ve açıklamaları kısaca şöyledir:

1- Kadınların iş şarkıları: Kadınların iş yaparken söyledikleri kılamlar. Örneğin yayık yayarken söyledikleri Kılkıl şarkısı gibi.

2- Merasim Şarkıları: Merasim şarkıları düğün ve yas şarkıları olmlak üzere iki alt bölüme ayrılır. Bunlardan düğün şarkıları;

-Gelin ağlatma şarkıları,
-Gelin anası şarkıları
-Damat anası şarkıları
-Damat'a övgü şarkılarını içermektedir.

3- Çocuk Şarkıları:İçerik olarak yüklü temaya sahip değildirler. Dilan türkülerinin en kolay olanlarıdır.

4- Dilan(Dans) Şarkıları: Dans ederken söylenen şarkılardır. Erkekler tarafından söylendiği gibi bazı yörelerde kadın ve erkekler tarafından karşılıklı olarak da söylenmektedir. İçeriği sevgi ve aşk üzerinedir.

5- Şehirli şarkılar: En yeni akımdır. İçeriği yurtseverlik, sevgi ve insan yaşamını içerir.

Kürtlerin dağınık yaşamı ve coğrafi koşulları müziklerine de yansımıştır. Kürt müziğinde tonlamalar daha sert, alçalmalar ve yükselmeler daha belirgindir. Ses her zaman tiz, gergin ve şiddetlidir. Boyun ve ağız kasları gergin, az açık bir ağızla, ama yine de sabit ve yüksek bir volümle şarkı söylenir. Ulaşılan tizlik derecesi şarkıcıdan şarkıcıya değişir. Ancak buna rağmen daima şiddetli sesler çıkar. Kürtler yaşadıkları bölgelerde diğer halkların kültürlerinden etkilendikleri gibi, bu kültürlere azımsanmayacak katkıları da bulunmuştur. Gerçi bu katkıları zaman zaman kendi dillerinde olmasına karşın bunlar yalnızca arşivlerde kalmıştır. Yalnızca arişivde kalmayıp bu şarkılar sözleri ve ezgi yapıları değiştirilerek asimileye tabi tutulmuştur.

Bu kapsamda Türk Halk Müziği içerisinde Kürt Halk Müziği'nin azımsanmayacak katkıları bulunmaktadır. Bu katkıların nasıl bir işleme tutulduğu aşağıdaki örneklerde çarpıcı olarak görülmektedir.

1937 yılından 1950 yılına kadar devlet konservatuarı tarafından yapılan derleme çalışmalarının niteliği hakkında şunları öğreniyoruz. Türk Folklor araştırmaları dergisinin mayıs 1951 tarihli 22. sayısında İhsan Hınçer tarafından kaleme alınan bir yazıda, Elazığ, Malatya, Diyarbakır, Urfa, Antep, Bingöl, Tunceli, Muş, Ağrı, Van yörelerinde 475 vokal, 268 Enstrümantal, 324 Refakatli, 226 uzun hava, 851 kırık havanın derlenldiği belirtilmektedir.

1925 yılınlda Bitlis, Siirt, Mardin, Hakkari yörelerinde yapılan çalışmalarda Bitlis'ten 56, Siirt'ten 39, Mardin'den 76, Hakkari'den 28 melodi tespit edilerek kaydedilmiştir.

15 Ocak 1967 yılında TRT Genel Müdürlüğü kararıyla gerçekleştirilen 1. folklor derleme gezisinde Antep ve çevresinde 46 banda 135 eserin, Van ve çevresinde 80 banda 662 eserin toplandığı bilinmektedir.

Bir başka çarpıcı örnek olan Kürt makamları Uşak, Muhayyer, Rast ve Kürdili Hicaz, Türk makamları olarak tanıtılmakta ve eğitim kurumlarında bu temelde bir çerçeve doğrultusunda gerçekler çarpıtılmaktadır.

Bu bilgiler kapsamında Kürt Halk Müziği'nin araştırılması ve açığa çıkarılması önem arzetmekterir. Ayrış-

mayı sağlıklı bir şekilde yaparak egemenlerin Kürt kültürü üzerindeki asimilesini boşa çıkarabilmeliyiz. Bu doğrultuda başvuracağımız en sağlıklı yer Kürt Halk Müziği'nde önemli işleve sahip olan Dengbéj'lerdir.

Dengbéjlik geleneği ve oluşturduğu edebiyat Kürt folklorunun aşamalarından geçerek bugüne simge, anlatım ve üsluplarıyla zenginleşerek geldi. Tam bir anlatım yeteneğine dönüşen dengbéjlik, Kürtlerin yaşadığı çeşitli bölgelerde köy odaları ve düğünlerde yaşatılmaktadır. Halk arasında dengbéjlik dendiğinde şöyle bir tanımlamayla karşılaşmaktayız: Dengbéjler bir bakıma Ağrı dağının efsanevi Demirci Huso'su, Newroz efsanesinin Demirci Kawalar'ıdır.

1950-60'lı yıllara kadar Cizre'nin meşhur kalaycı ve bakırcı çerçileri Hakkari'den Van'a kadar uzanan bu bölgede zanaatkarlıklarının yanında dengbéjlik geleneğinin de öncülüğünü sürdürmüşlerdir. Halk arasında, kim daha zengin bir anlatıma sahipse onun müşterisi ve itibarı daha fazla olmaktaydı. Örneğin Sıdıqé Şemsi, Xelile Pírebu geniş coğrafi alanda bu doğrultuda çok ünlenmiş kişilerdir.

Dengbéjler yaşadıkları coğrafi alanlarda çeşitli değişik isimler ile de anılır ve tanınırlar. Çerbéj: Söz anlatıcısı, Çúrokbej: Öykü anlatıcısı, Kılambéj: Söz ve şarkı söyleyicisi bunlardan en belirgin olanları ve geçerli olanlarıdır.

Dengbéjlerin bu kültürü oluştururken uzmanlaştıkları dört alan saptanmıştır. Bunlar sırasıyla Destan: Uzun sıtranlar, Lirik romanslar, Güldürü ögeli uzun romanslar, Tarihi lirik romanslardır.

Dengbéjlerin yok sayılan tarihlerini ve kültürlerini dile getirmede Bağdat Radyosu Kürtçe Bölümü önemli bir işleve sahiptir. Bu radyoda yer almış ve almamış bilinen dengbéjlerden bir bölümü şunlardır:

SAİDE HEMO (Seid axaye cızıri): 1890 yılında Cizre'de doğmuş olan Hemo 1953-54 yılında Suriye'nin Qamışlo ilçesinin Amude nahiyesinde vefat etmiştir. Bağdat Radyosu Kürtçe bölümüne giren ilk dengabéjdir. Şeyh Sait ayaklanmasının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Irak'a sığınmak zorunda kalır. Darağaçları kurulup isyana katılanlar asılmaya başlayınca -kendisi hakkında da idam istemi vardır- bu kişileri anlatan beste yapar. Bu bestesi o dönemin anlatımını çarpıcı bir şekilde vermektedir. Bir süre Irak'ta kaldıktan sonra araya hatırlı kişilerin girmesiyle M. Kemal tarafından af edilerek yurda dönmesine izin verilmiştir. Bu dönüşüyle birlikte M. Kemal'i öven bir şarkı bestelemiştir. Sadece bir kaseti bulunmaktadır.

HESEN CIZRAWI: 1910-11 yılında Cizre'de doğmuştur. Hesen'de Bağdat Radyosu Kürtçe bölümü sanatçısıdır. General Abdülkerim Kasım, Hesen'i dinleyerek sesini beğenmiş ve bu beğenisini ona kol saatini vererek belirtmiştir. Maaşının artırılması için emir vermiş, onu evlendirerek Hesen'e bir özel lojman tahsis etmiştir. 1979-80 yılında Musul'da vefat etmiştir. Gür bir sesi ve birçok bestesi bulunmaktadır. Bu bestelerden en çok sevileni Metran İsa bestesidir. Hesen bu bestesinde Müslüman bir gencin gayri müslim bir kıza sevdalanması sonucu bu tutku karsışında dinini değiştirmeyi düşünmesini içermektedir. Bu şarkı Ermeni ve Süryaniler arasında da sevilmektedir.

M. ARİF CIZRAWI: Arif için yaşamdaki herşey dünyanın güzellikleri şafakların sökmesi, kar yağması gibi doğanın her türlü devinimi sanatının konusudur. Arif tanıdığı sanatçıları etrafında toplayarak onlardan ikişerli üçerli gruplar oluşturmuştur. Türk sanatçılarından Ayşe Şan uzun süre kendisinden eğitim almıştır. Arif zengin bir repertuar sahibidir.

MIHEMED ŞEXO: Suriye'de yaşamış bir dengbéjdir. Müzikte kendine has bir tarz oluşturmuştur. Ulusal ve kültürel değerlere önem vermiş bunun karşılığında da dönem dönem baskılara uğrayarak yaşamının bir bölümünü zindanlarda geçirmiştir. Çoğu bestelerinde bedel ödemenin gerekliliği üzerinde durmuştur. Irak'taki yaşamında rahat bir çalışma ortamı bulmuş beste çalışmalarına burada hız vermiştir. 1972-73 yılları arasında 3 veya 4 kaset çalışması yapmış (Kamışlı'da) sürgünde (Mahabat'ta) 2 kaset çalışması ve bir stüdyo denemesi yapmıştır.

Bu dengbéjler dışında kürt sanatçılarından bazıları Kürt Halk Müziği'ni ve kürt kimliğni Avrupa kanalıyla tüm düyaya duyurma çabalarına girmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır:

LEYLA BEDİRXAN: Kamuran Bedirhan'ın amcasının kızı veya torunudur. Özellikle 1940'lı yıllarda sesini dünyaya duyurmuş bir Kürt balerinidir. Ulusal değerlerini bale kareografisi içerisinde sunmuştur. Yine aynı yıllarda Türkiye'ye gelişi basında geniş yer almıştır.

İKBAL HICABİ: İran'da konservatuarı bitirmiş bir sanatçıdır. Avrupa'da doktorasını tamalayarak Avrupa'da kalmayı tercih etmiştir. Berlin Flarmoni Orkestrası eşliğinde Halepçe senfonisini besteleyerek icra etmiştir. Yine Berlin Flarmoni Orkestrası eşliğinde M. Arif'in eseri olan Ez Kevokım'ı seslendirmiştir. Ayrıca Kürt Müziği'nin dört makamı olduğunu belirtmektedir.

Sonuç olarak, Kürt müziği, görüldüğü üzere, araştırıldıkça derinleşen ve bir o kadar da zengin bir halk kültürüdür. Bu kültür yalnızca Kürt aydın ve sanatçılarının omuzlarına bırakılamaz. Araştırıldığı taktirde kazanımlarının halklar ve dayanışma çerçevesinde büyük değerler kazandıracağı kuşkusuzdur. Türk aydın ve sanatçılarının çıkardıkları kültür yayınlarında daha çok yer teşkil etmesi gerektiği gün gibi aşikardır. Biz bu çerçevede konuyu ele alarak siz okuyucularımızı bu konuda bilgilendirmeyi yeğliyor, bu konudaki çalışmalarımızı ileriki sayılarda daha kapsamlı sunacağımızı belirtmek isteriz. Umarız ki bu görevi, tüm Türk aydın ve sanatçıları da, kazıdıkça, akıl ve yüreğimizi zenginleştiren, bereketli toprak gibi, Kürt çoğrafyasının kültürel zenginliklerini araştırma, inceleme, yayınlarında yer verme ve yaygınlaştırmayı görevleri olarak önlerine koysunlar.

Perspektif sorunu

Ali UZUN

Öncelikle hepinize merhaba, ölüm orucu eylemine ilişkin kısaca bir şeyler belirtmek istiyorum: Ölüm orucu bir eylem biçimi olarak ilkesel düzeyde ele alınıp netleştirilmelidir.

'84 ve bugünkü eylemin böyle bir ilkesel temeli yok. Yani bu eylemin içeriği nedir? Hangi koşullarda gündeme gelir? Hangi sorunlara karşı ve nasıl biçimlendirilir vb. Ama bundan önce "ilke"nin kendisinin ne olduğu konusunda anlaşma gerekiyor. Çünkü ilke meselesi, başlıbaşına bir keyfiyet örneği durumunda. İkincisi; süreç açısından da eylem doğru değildir. Koşulları hesaplanmamıştır. Devletin 96'daki yönelimlerini (özellikle 1 Mayıs'ta belirginleşen) dikkate almamış; eylem sürecini bir irade çatışması olarak biçimlendirmiştir.

Bu açıdan eylem; stratejik ve taktik olarak da yanlış biçimlendirilmiştir. Bu süreçte Türkiye devrimci hareketinin durumu bir kez daha açıkça ortaya çıkmıştır; yani işçi sınıfı ve halk yok, kitleler yok. "Savaş alanı"nda çarpışan devrimci ve sosyalistler var yanlızca. Belki kahramanca ama, bedeli daha büyük ve aslında "suya yazı yazmak" gibi... Sonuç olarak Koordinasyon başarısızdır. Bu noktada yapılan tartışmaların merkezi düzeydeki seyri nedir bilmiyorum. Benim çevremde bir tartışma yok. Herkes "zafer" noktasında hemfikir. Eleştirel yaklaşanlar henüz hassas noktalara giremiyorlar... Dergilerinden okuduğum ve çevremdekilerle konuştuğumuz kadarıyla gelenek çevresinin kafası tümüyle karışmış. 84 ölüm orucu eylemine eleştirilerini bile unutmuş görünüyorlar. Partizan Sesi'ndeki yazı ise tam bir komedi: Cezaevi meselesi ve siyasi tutsakların durumu, "savaş esirliği", "esir kampı" vb. kavramlarıyla tanımlanıyor. Yazan arkadaş sanırım Kürt'tür! İki durumu birbirine karıştırıyor.

Derginin 5. sayısı en beğendiğim sayılardan birisi. Kaliteli, ilgi uyandıran yazılar var. Ayrıca içeriğine göre düzenlenişi daha yerinde. Düşündürücü, ön açıcı yazıların yanı sıra, perspektif yazıları, kısa ama özlü keyif veren yazılar hayli hoşuma gitti. Mesela perspektif yazısı olarak. **Halil Gürel**'in değerlendirmesi, gelenek açısından önemli bir işleve sahip olabilir. Derginin misyonuna uygun bir hareket tarzı tutturma bakımından da, bu yazı dikkatle ele alınmalı. Merkezi sorunun teori olduğunu belirtmesi, teori sorununun Mao ve Kaypakkaya ile sınırlı olmadığını vurgulaması ve bir bütün Marksizm'e karşı eleştirel tutumun önemine işaret etmesi bakımından, bu yazı üzerinden çeşitli tartışmalar geliştirilebilir. Perspektif ve hareket tarzları oluşturacak belirlemeler çıkarılabilir... En keyif aldığım yazı ise **Kemal Demir**'in yazısı oldu...

Derginin daha oturaklı hale geldiği kesin. Ama çoktandır ifade etmeye çalıştığım perspektif sorunu ve bununla ilişkili derginin misyonu meselesi devam ediyor. Üstelik bu son yönelimle benim düşündüğüm tam tersi istikamette giderek. Son tarzdan benim anladığım; derginin politik düzeyle tanımlanmış bir sürece göre konumlanmış olduğu. Oysa, Marksizm'in yeniden üretilmesi hedeflenmeden politik olarak kendinizi yeniden üretmeniz mümkün değil. Marksizm'in yeniden üretilmesi meselesinin merkezinde ise, teori sorunu bulunuyor. Teori sorunu bulunuyor. Teorik sorunları hedeflemeyen bir hareket tarzı, politik yenilenmeyi ve pratikte başarılı olmayı gerçekleştiremez. Bugüne kadar dergide (bir iki istisna hariç) teorik konulara değinen yazılar yayınlanmadı. Gündeme gelen yazılar politik düzeyle ilgilidir. Teorik konuların neler olduğuna daha ilerde açılımlar yapmayı düşünüyorum....

Dördüncü sayıda diğer sayılara nazaran baskı hatası çok olmuş. Bu noktada sonraki sayılarda ciddi bir gelişme var. Teknik olarak derginin en az hatayla çıkması güzel bir şey. 7 sayıyı beğendiğim, yalnız, Özel Bölüm derginin dengesini bir hayli bozmuş. Aylık bir politik dergide, Zapatistalarla ilgili bir konu daha sınırlı tutulabilirdi. Gerçi bu, kendi gündeminiz ve ihtiyaçlarınızla ilgili olduğundan geçerli bir değerlendirme olmayabilir.

Dergideki gelişmeler daha iyiye doğru gidiyor. Hem teknik, hem de içerik olarak. Özellikle sunuş yazılarında belirginleşen yaklaşım tarzı ve değerlendirmeler sevindirici...

Son üç sayıdır görülen düzenlemeler genel çerçevede olumlu görünüyor. Giderek daha gündemli ve programlı bir çalışma ortaya çıkıyor. Bu gündem ve programlılığın, doğru tespit edilmiş önceliklere uygun olarak daha zengin ve kapsamlı hale gelmesi, elbette kadro ve süreç sorunudur. Derginin, asıl olarak hedefleri belirlenmiş bir perspektifle, doyurucu bir şekilde hazırlanması önemli bir sorun. Ama gördüğüm kadarıyla bu noktada hızlı mesafe alınıyor. Mevcut halde derginin farklı ihtiyaçları kotarmaya çalışan bir yelpaze biçiminde olması çok önemli bir olumluluk. Önemli olan, bu yelpazeyi, taşıyabilecek ve sentezlere götürebilecek, sınırları doğru belirlenmiş bir perspektife oturtabilmek ve böyle bir tarzı kalıcılaştırabilmektir. Yani asıl problem, ihtiyaçlar ve öncelikler meselesinin düzenlenmesinde ortaya çıkıyor. Belirlenen düzenlemeye göre gündemler oluşturulması, bu gündemler doğrultusunda insanların düşünmeye ve tartışmaya seferber edilmesi, birbirinin içinden çıkan ve birbiriyle ilişkilendirilen fikirlerin geliştirilmesi, derginin içeriği ve işleviyle doğrudan ilgili. Süreç gerektiren konularda acele edilmemesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Çabuk olmasından daha çok, işe yarar çözümler üretilmesine ve kalıcılaşmanın, çözüm üretmenin sürekliliğinin sağlanmasına ihtiyaç var. Dergideki yazılara ve okurun durumuna bakacak olursak, gelişmeler umut verici görünüyor. Yapılacak işlerin çokluğu ve çözüm bekleyen sorunların ağırlığı, bu iyimserliği ortadan kaldırmıyor.

Özellikle son sayılardaki sunuş yazıları önemli. Kısa, ama, genel geçer ifadeler olmaktan çok, yönelimle ilgili ipuçları veriyor. Değerlendirmelere büyük ölçüde katılıyorum. Eksiklikler ve sorunlar genel hatlarıyla doğru tes-

pit ediliyor. Ağırlık ve öncelik verilmesi gereken konular, giderek daha doğru bir kapsam içerisinde ele alınabiliyor. Örneğin teorik konulara, bilim ve felsefeye ilişkin çalışmaların önemine ve eksikliğine yapılan vurgu, bu noktaya ilişkin birikim sorunun altının çizilmesi önemli. Yapılan muhasebe, sürecin köklü bir şekilde kavranıldığını ve tartışıldıkça yaklaşımın geliştiğini gösteriyor. Gerçekten de, sorgulamaya temellerden başlamayan çabaların tümüyle sonuçsuz göründüğü bir süreçten geçiyoruz. Yenilenmenin boyutu herhangi bir restorasyonla sınırlı olmadığından hepimize ürkütücü geliyor ve verili değer yargılarımız dolayısıyla değişimi kolayca kabullenemiyoruz. Buna bir de teorinin dogmalaştırılmasını ve ideolojik kalıpların darlaştırıcı etkisini eklediğimizde, sorunlar daha da ağırlaşmaktadır. Bu açıdan yedinci sayıdaki yaklaşım, daha geniş bir kapsam içerisinde doğru konulmuş bir ikilemdir; yani, salt kendi deneyimimize ilişkin değil, ama sosyalist hareketin tarihi bağlamında sorun, yenilenme mi yinelenme mi sorunudur. **Atılan adım, ileriye doğru yeni bir adım mı yoksa eski izin sürülmesi mi olacak sorunudur.** Bu da elbette, neyi, ne kadar ve hangi kapsam içerisinde tartıştığımıza ve zorladığımıza bağlı olacaktır. Bu noktada soldaki düşünme yöntemi ve benmerkezci egemen anlayışa karşı sorgulayıcı olmak durumundayız. Mevcut halde yapılar, merkezine kendilerini koydukları bir tarihe yaslanarak ve yine kendilerince değişmez kabul edilen "ilke"lere, formüllere dayanarak tartışmaya ve yeni bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Niyetler üzerinde durmuyorum ama bu yaklaşım doğru değildir. Bu haliyle dar örgütsel meselere sıkışmanın ve özgül ihtiyaçlar üzerinde yoğunlaşmanın ötesine gidilemiyor. İnsanların ve yapının ufku, etkinliği, düşünceleri genişlemiyor. Oysa bugün, her zamankinden daha yakıcı bir şekilde, sorunlar karşısında evrensel bir bakışa ve temellerinden başlayan bütünlüklü bir teorik-politik üretime gereksinim duyuluyor. Çünkü Marksizm'in bütünselliği ile ilgili problemler aşılmadan, ya da perspektifin böyle bir kapsamı olmadan, çabalar sonuçsuz kalmaktan kurtulamıyor. Dolayısıyla, kendi deneyimimizi de genel sorunların bir parçası olara ele alan bir yaklaşım içinde olmak durumundayız. Bu çerçevede, derginin seyrini, yapılan değerlendirmeleri sevinçle karşılıyorum.

Yine son sayıda **Fatma Dündar**'ın yazısı konu itibarıyle önemli olduğu kadar, ele alış tarzıyla da iyi işlenmiş bir değerlendirme. Görüşlerini destekliyorum. Yalnızca, çok önemli olmamakla birlikte bir ayrıntıya değinmeliyim: "...Gülay'ın nezdinde "sosyalist" kadının düşünce biçimi..." diye bir cümlesi var. Bence burada yalnızca "sosyalist"i değil, "kadın"ı da tırnak içine almalıydı. "Erkek gözüyle" bakan yaklaşımın teknik olarak da vurgulanması için... Ama zaten bu anlayışın eleştirisini yaptığı için, ayrıntının burada ciddi bir önemi yok. Eleştirilerilerine ve düşüncelerine katılıyorum. Yazılarını ilgiyle takip ediyorum. Aynı şekilde **Oruçoğlu**'nun yazısı önemli. İçerden eleştirinin güzel bir örneğini veriyor bu yazı. Ayrıca sorunun kökenlerini de ortaya çıkarıyor. Yöntem olarak izlenebilir... Katılmadığım, hatta tepki duyduğum yazılar da var. Örneğin **Kaan Arslanoğu**'nun mektubu. Çok şeyler bilmenin insanı her zaman kurtarmaya yetmediğini kanıtlıyor. Anlayamadığım sosyal şoven damarının niye bu kadar kabardığı!... **Talip Çakmak**'ın yazdıkları da hiç iç açıcı görünmüyor. Gelişmelere tepki duyduğu anlaşılıyor, ama eksik olduğunu belirttiği bir kaç noktadaki haklılığının dışında, kızmakta hiç de haklı görünmüyor. Çünkü, "işçi sınıfının bilimi" diye mektubunda söz ettiği şey, aslında dinsel bir yaklaşımdan başka bir şey değil. Tümüyle uydurma bir tanımlama. Marksizmle hiçbir ilgisi yok. Sürece yaklaşımı çok dar ve çok geri. **S. Çakmak**'ın durumu da aynı. Mantık olarak ne kadar tutarlı görünürlerse, gerçeklikten o kadar uzaklaşıyorlar. **Talip Çakmak**'ın Mao'nun katkıları üzerine söyledikleri insana sıkıntı veriyor. Aynı şekilde, gerçeklikten uzak ölçüde bu uydurma söylemlerle uğraşmak da sıkıntı verici. Şunu söylüyorlar kısaca; *"Asıl Maocu ve İbrahimci biziz"*, "işçi sınıfının bilimini biz temsil ediyoruz." vb... Artık bunun dikkate alınır bir tarafı yoktur.

Köklü değişimleri kabul edebilmek, bu değişimleri tez zamanda içselleştirebilmek kolay değil elbette. Üstelik, bu yalnızca dogmatizmin ve dar yaklaşımların geri tutumlarıyla da sınırlı değil. Çok daha köklü bir sorun. İdeoloji, siyaset ve ahlak alanında olduğu kadar, değişme ve gelişmeye açık olarak kabul edilen bilim de bile böyle bir sorun söz konusu. Köklü gelişmeleri, ilkelere ve temele ilişkin değişmeleri insanlar hemen kabullenemiyor. Çünkü, insan düşüncesi, belli bir biçimde değer yargıları ve süreç içinde benimsenmiş temel ilkeler tarafından koşullanmış durumdadır. Bütün gelişmeler bu ölçüler içerisinde ele alınmaktadır ve değişim bu ilkeleri zorlamaya başladığı anda tepki olumsuzdur. Tabii ki bir insanın, doğru olarak kabulettiği gelenek ve düşüncelerinin değişmeye mahkum olduğunu ve böyle bir durumda bulunduğunu kabul etmesi, kolay bir şey değildir. Gerçek böyle bile olsa bunu başarmak zordur. **T. Kuhn**, bilimdeki gelişme süreci açısından bu sorunu sorguladığı çalışmasında, bunu 'paradigma' olarak kavramlaştırıyor. Paradigma değişikliği basit bir süreç değildir. 20. yüzyıldaki bilimsel gelişmeler buna yakın bir örnektir: Köklü gelişmelere ilk tepki Newtoncu gelenek içinde yetişmiş bilimin adamlarından geliyor... Şimdilik altının çizilmesi gereken nokta, böyle bir durumun varlığını akılda tutmamızdır...

5. sayıda **S. Güneyli**'nin **Erhan Meydan**'ın "Nesne-özne diyalektiği üzerine notlar" başlıklı yazısı ile ilgili bir değerlendirmesi var. Onun **Teori ve Politika**'daki yazılarını izliyorum. Söyledikleri anlaşılmaz değil; ancak uyarısı haklı olduğu kadar, yaklaşımı yanlıştır. Bohm Alternatifini felsefi bir kaygıyla abartılı bir şekilde ele alıyor. Şu an Kuantum fiziğinde işe yarar hiç bir alternatif gözardı edilemez. Ancak sözkonusu felsefi yaklaşımı kesinlikle olumlu bulmuyorum. Özne-nesne karşıtlığı, aslında, Marksizm'in kendisini kurtarabildiği bir sorun değildir. Yapısalcı ve tarihselci okulların köklerini bu çatallaşmada bulmak mümkün. Marksizm içerisinde bir eğilim, özne kavramının gördüğü her yere idealizm etiketini yapıştırıveriyor. Bence bu tutumun günümüzde pek bir anlamı yok. Bilim, felsefe, bilim felsefesi üzerine tartışmaları geliştirmek gerekiyor aslında. İlerde bu konular üzerdinde durmaya çalışacağım. Genel hareket tarzlarını olumlu gördüğüm **Teori ve Politika** çevresini, felsefe noktasında özellikle yanlış buluyorum. Yapabilirsem böyle bir tartışmaya girilebilir.

Çalışmalarınızda başarılar...

ÖNEMLİ OLAN HANGİ SINIFIN ÇIKARINA HİZMET EDİLDİĞİDİR

Bugüne kadar çıkan bütün sayılarınız elime geçti ve hepsini esasta okudum. Bazı yazarlar "Muhafazakarlığa karşı çıkma" anlayışından hareketle güçlü bir şekilde ezilen din, millet-milliyet, cins şovenistliği yapmaktadır. Diğer topluluklardan farklı olarak ezilen veya işgal edilen topluluklarda genel olarak şovenizm için ortam hazırlanır. Bir kaç örnek verelim;

2. Dünya savaşı döneminde varolan siyonist örgüt hatırlansın. Bilindiği gibi bugün varolan İsrail devleti söz konusu örgütün çizgisi doğrultusunda şekillenmiştir. Yine Anadolu topraklarının işgal edilmesi halkımızın ciddi tepkilerine neden olmuştu. 1919-1922 arası daha fazla örgütlenen Kemalistler hatırlansın. Keza 1979'dan önce Vietnam İşçi Partisi'nin çizgisi incelenip, 1979'da Kambaçya'yı işgal etmesi hatırlansın.

Özetlemek gerekirse ezilen bütün insanların her türden haklı mücadelelerini ilerici görmek -ki ilerici yanları olur- ezilenlerin sınıf bilincini köreltir. Demek ki önemli olan hangi sınıfın çıkarlarına hizmet ettikleridir. Aksi taktirde "her ezilen insan ve topluluk ilericidir, desteklenmesi gerekiyor, desteklemeyen şovenisttir..." gibi yaklaşımlar "yeni" şovenist anlayışa sahip olduklarını çok açık bir şekilde kamuoyuna sunmaktadırlar. Bu anlayış sahipleri 2. Dünya Savaşı döneminde Siyonist örgütü ilerici değerlendirip desteklemişlerdi. Aynı anlayışa sahip olanlar, daha öncede Kemalistler'i ilerici değerlendirip destek sunmuşlardı. Bu konuyu fazla uzatmak istemiyorum. İster ezilen ister "ezen" bir topluma ait olsunlar, değerlendirmede temel kriterimiz bilimsel(Maoist) dünya görüşüdür. Yani dünya halkının çıkarları tayin edicidir.

Başka bir soruna geçelim. S. Çakmak bir çok konuda yanlışa sahip olduğu gibi, bir çok konuda da araştırma yapmadığı halde araştırmış gibi düşünce belirtmektedir. 5. sayıda "Tarihe doğru bakmak" başlığı altında "emperyalizmin toptan çöküşe gittiği...'ni ilk defa savunan Lin Piao'dır" diye bir cümle geçmektedir. Gelenekçilerin ezici çoğunluğu bu doğru düşünceninde kime ait olduğunu bir türlü öğrenemediler. Bu yalan haberi de; 1978'de yapılan konferansta kamuoyuna duyurdular. Bilindiği gibi konferansta bu tespitin Lin Piao tarafından yapıldığını, İ. Kaypakkaya'nın da ÇKP'ye körce bağlı olduğu için bunu tartışmasız kabul ettiğini, silahlı mücadeleyi başlatmanın sebeplerinden esasının bu tespit olduğunu...vb söylüyordu. S. Çakmak gibi yazarlarda hala burda kaldıkları için bu tesbitin Mao'ya ait olduğunu bir türlü öğrenemediler. Bilindiği gibi bu 'eleştiri' aynı zamanda Rus sosyal-emperyalistleri ve AEP'çiler tarafından da Mao'ya getiriliyordu. Yani kısaca; "Emperyalizmin toptan çöküşe doğru gittiği çağ" tespiti Mao'nun tespitidir. Bu tespit 1949 Çin Devrimi'nden önce de savunulmuştur. 1969'da yapılan 9. Kongre'de de savunulmuştur. Bilindiği gibi Kongre'ye sunulan rapor, Mao'nun önderliğinde oluşturulan bir komite tarafından hazırlanmıştır.

Dergide dikkatimi çeken ve diğer yazılara kıyasla esasta onayladığım Emre Doğan'ın "Parti işleyişi..." hakkındaki yazısıdır. Ozan Veli'nin de yazıları esas olarak iyidir.

DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK ÜZERİNE

Sol/sosyalist bir çok konuda olduğu gibi, örgüt işleyişi hakkındaki değerlendirmelerde de önemli yanlışlar içindedir. Bugün hala bir çok anlayış (özellikle gelenekçileri kastediyorum) demokratik-merkeziyetçiliği yanlış anlamaktadır. Bu anlayışları bir kaç örnekle açıklamaya çalışacağım.

"Üstün söylediği her şeye alt kademeler uymalıdır" veya "üstten gelen bütün kararlar disiplin gereği alt kademelerce kabul edilip hayata geçirilmelidir." vb. Yaşanan bu kadar olay (toplumsal pratik) incelenip doğru dersler çıkarılmazsa elbetteki doğruların tespit edilmesi mümkün olmayacaktır. "Karşıtların birliği diyalektiğin temel yasasıdır", "Bir iki olur", "Madde sonsuza kadar bölünebilir" benzeri felsefi bakış açısına sahip olanların, elbette işleyiş hakkındaki değerlendirmeleri de esasta doğru olacaktır. Bundan hareketle "üst"lerde yer alan kesimlerinde birer insan oldukları bilince çıkarılırsa iki karşıt düşüncenin de burada olduğu bilinecektir. Yine, insanlar diğer canlılardan farklı bir özelliğe sahiptir. Doğruları esasta yakalayan veya yakalamaya çalışan insan, dünya ve uzaya hakim olma anlayışından hareketle bir çok alet üretmiş olup bugün de sözkonusu aletleri geliştirmektedir. Yani üretimi toplumun hizmetine sunmadan öte, doğa ve uzaya hakim olmayı amaçlamaktadır. İşte gerek sınıf mücadelesini doğru bir şekilde ilerletme gerekse doğa ve uzaya (doğa ve uzaya hakim olma mücadelesi sınıf mücadelesinden ayrı ele alınamaz) hakim olma mücadelesi sürdürülürken yanlışların yapılmaması düşünülemez. Bunun esas sebebini bir iki cümle ile açıklayıp geçelim.

6000 yıllık sınıf mücadelesinin sürdürüldüğünü (Mao) düşünürsek, insanların beyinleri ve beynin üretmiş olduğu düşünce mevcut olan geri düşüncelerle zincirlenmiş ve hatta uyuşturulmuştur. Yani bu doğru düşünceler mevcut gerici düşüncelerin basıncı altında uzun bir süre kalmışlardır ve kalmaya devam etmektedir. Doğal olarak en bilimsel düşünen insanlarda bile, varolan gerici sistemin çıkarlarına, yarayan düşüncelerin etkisinin hiç olmadığı düşünülümez. İkinci noktaya gelelim. Birinci noktayı belirtirken 6000 yıllık sınıf mücadelesinin sürdürüldüğünü ve gericilik tarafından beynin uyuşturulduğunu da belirttik. Bir de genel kapasite dikkate alınırsa gelişen bütün olaylara doğru bir bakış açısı olması da düşünülemez. Eğer öyle olsaydı, yaşamın belli bir yerinden sonra, mevcut bilimsel gelişmede son bulacaktı. Eğer bu böyle değilse yani bilimsel gelişme son bulmayacaksa o zaman bilimsel düşünenler de bilimi bir bütün olarak çözmüş olmazlar. Demek ki mevcut gerici sistemin, insanların düşüncelerini uyuşturması olayı da tek başına bir neden olarak görülemez. Buradan da hareketle, insanların kafalarında (bugün) sınıf mücadelesinin varolduğunu kabul edenler, örgüt içinde de kitlelerin devrim yapma hakkını ellerinden alamaz. (Bu hak komünizmde de insanların hakkıdır. Şüphesiz burdaki devrim doğa ve uzaya hakim olmak için gerekli olan devrimdir)

Demek ki, üst kademelerin söylediği veya aldığı kararlara alt kademelerin uyma zorunluluğu, isim konulmamış da olsa, gerici anlayışların hakim olduğu devlet ve örgütlerin anla-

yışıdır. Yani efendi-köle, ağa-köylü, burjuva-işçi vb. arasındaki ilişkiden farklı değildir. Bir başka deyişle yarı, yeni sömürge devletlerle emperyalistler arasındaki ilişki gibidir. Doğal olarak sömürülen halkımızın, toplumu değiştirmede nasıl söz ve eylem hakkı yoksa, böyle bir sistemde devrim yapma hakkı da olamaz.

Bu anlayıştan hareketle kamuoyunda bilinen örgüt, parti ve kuruluşların üst-alt ilişkileri yukarda belirttiğimiz anlayıştan pek farklı değildir. Yani bu yapılanmaların 'üst'leri de yanlış "yapmadıkları" için, halkımızın söz ve eylem hakkı yoktur, doğal olarak devrim hakkı da olamaz. Kısacası sınıflı toplumların ortaya çıktığından günümüze kadar, gerici yönetimlerin işleyişi (isimleri sosyalist, devrimci vb. olsa da birşey değişmez) esas olarak aynı şekilde devam etmektedir.

"Düşmanın en güçlüsü partinin içindedir", "Kimin kazanacağı hala garanti altına alınmamıştır" vb. sloganları kabul ettiğini söyleyip, hatta bazen bu sloganları besleyecek sözlerin belirtilmesi durumu da, sadece kamuoyunda rağbet gören anlayışa iltica etmekten başka bir şey değildir. Dolayısıyla yukarıda belirttiğim slogan ve doğru anlayışı kabul ettiğini söyleyen anlayış sahipleri yanlış yaptıkları gibi kendi içinde bütünlüklüde değildir. Doğal olarak söylenenler mekanik olmaktan öteye geçmez.

Alt-üst ilişkiler örgütler içerisinde öyle bir hal almış ki -gayet doğal görülmesi gerekiyor, çünkü dünya görüşlerine uygundur- emperyalizm ve bağlı devletler arasındaki ilişkileri andırmaktadır. Herhangi bir olay geliştiğinde emperyalizme bağlı devletler önce olay hakkında ya görüşlerini söylemezler, ya da diplomatik bir dil veya yöntem kullanarak efendilerinden yani emperyalistlerden haber beklemektedirler. Ne zaman ki efendileri olay hakkında açıklama yapar, sözkonusu devletler de "kraldan daha kralcı kesilerek" komuoyuna o paralelde açıklama yaparlar. Kamuoyunda bilinen örgüt ve parti işleyişlerine bakılsın; "cezaevleri" buna en son örnektir. "Cezaevleri"ndeki eylemlilikler boyunca bırakalım dışardaki taraftarlarının gelişen olaylar hakkında görüşlerini belirtmeleri, diğer "cezaevleri"ndeki insanların bile karar vermede herhangi bir düşünce belirtmeleri esas olarak olmamıştır. Yine yönetici kesimler bilinen anlayış doğrultusunda hareket etmişlerdir. Yani bu kadar ciddi bir eylem hakkında bile düşünceler belirtilmeden adım atılıyorsa varsın düşünülsün...Yine devletler birbirlerine karşı savaştıklarında örgütlerin taraftarları ya düşüncelerini belirtmiyorlar yada diplomatik bir dil kullanıyorlar. Ne zaman üstlerden bilgi gelir, keskin bir şekilde, (kendiside daha önce öyle düşünüyormuş gibi) konuşmaya başlar. Demek ki kitleler "demokratik merkeziyetçilik" adına düşünce ve siyasi ambargoya tabi tutulmaktadırlar. Yani halkımızı doğru düşünce ve siyasi gıdadan mahrum ediyorlar. Eğer halkımız doğru düşünceleri daha önce bilmiş olsa, gelişecek olaylar karşısında esas olarak doğru tavır sergileyecektir.

Özetlemek gerekirse; demokratik merkeziyetçilik adına kitlelerin devrim yapma hakkını kimsenin engelleme hakkı olamaz. Bu tıpkı halkın yaşama hakkı kadar uyulması gereken bir zorunluluktur. Bundan dolayıda diyorum ki; Büyük Poroleter Kültür Devrimi yol göstermeye devam ediyor...

M. Bedreddin/İsviçre

✍ ✍ ✍

SOL İÇİ "ÇÖZÜM"

Kemal Yazar'ın devrimci mücadele içerisinde yine kendilerine devrimci diyenler tarafından "devrimin ve partinin çıkarları" için katledilmesi demokrasi ve sosyalizm adına yola çıkmış olanların kendilerini bir kez daha gözden geçirmelerini gerektiriyor. Sadece hareketi yapanların değil, diğer yapılanmaların da bu sorun hakkında iyice düşünüp ilk önce kendi içlerinde daha sonra da farklı hareketlere karşı doğru ve tutarlı bir tutum izlemeleri gerekiyor.

Bir diğer sorun ise yapılanmaların edindikleri kültür ve yapıları oluşturan bireylerin psikolojik şekillenişleri. Tüm bunların genelinde elimizdeki en büyük silah olan ideolojiyi yeterince özümseyememememiz ve ideolojik mücadeleyi yeterince kavrayamadığımızı gösteriyor. Düşünsenize "parti ve devrimin çıkarları için yine aynı çıkarları gözeten ancak farklı görüş ve yapılanmada yer alan bir insan sırf ayrı olduğu için öldürülüyor. Şimdi sormak gerekiyor öldürülen insanın amacı ve yaptıkları devrim için değil miydi? Amaç ve araç ilişkisinin birbirine karıştığını görmekteyiz. Bir de bunlara bireylerin sadece aracın çıkarları doğrultusunda şekillendiğini düşünürsek yapılan bu hareketlerin devam edeceğini söylemek zor olmaz. Dikkat ederseniz her ayrılıkta yada farklı görüş sunulduğunda yayın organlarında bolca aracın çıkarını herşeyin üzerinde gösteren yazılara rastlarız.

"Partiyi gözbebeğin gibi koru!", "Parti içindeki burjuvaları ez!", "Hizibin elindeki değerleri al!", "Kaçkınlar, alçaklar, oportünistler!" gibi bir çok geri insanı sadece duygularıyla hareket etmeye zorlayan ve ayrılan grubu da düşmanmış gibi gösteren bir çok yazı vardır. Tabi ki bu kadar "dolduruşun" ardından şiddetin meydana gelmesi kaçınılmaz bir hal almaktadır.

Çokça havariliğini yaptığımız demokrasiden ise ne anladığımız ortada. Farklı düşünce ve görüşlere tahammülü olmayanların ileride nasıl bir demokratik ortam yaratacağını tahmin etmek çok zor olmasa gerek. Sol içinde şiddet neredeyse geleneksellesen kültür haline geldi. Çünkü bu tür olaylar yeni değil. Okuduklarımızdan ve daha önce mücadele edenlerden dinlediğimiz kadarıyla hemen hemen tüm dönemlerde çeşitli nedenlerle sol içi şiddete başvurulmuş. Ancak bu konuyla yeterince ilgilenilmemiş, önlem alınmamış, ciddi anlamda sorgulanmamış olmlasından dolayı bu kültür mirası bugünlere getirilmiş oldu. Ve hala ne yazık ki uygulayanların açısından "çözüm" olarak görülüyor.

Çok gerilere gitmeye gerek yok. Daha düne kadar pekçok yapılanma bu tür "çözümlere" başvurdu. Anlaşılan her zamanki gibi solun ders çıkarma gibi bir anlayışı yok.

Yaşanan her sol içi şiddet olayından sonra çeşitli dergiler olayı kınayan sayfalar dolusu yazılar yazarlar, çözümün nasıl olması gerektiğini vurgularlar. Burada ise gerçek bir samimiyetsizlik ve çıkarcılık sözkonusudur. Bu kınama yazılarını yazanlar sanki daha önce böyle bir olaya hiç karışmamış gibi davranıp kendilerini kitlelerin gözünde ak-pak göstermeye çalışırlar. Özellikle Maoist gelenek kanatlarının yaklaşımları daha tutarlı ve dürüst olmak zorundadır. Maoistlerin parti içindeki ideolojik mücadele konusunda net tavırları varken

kendine Maoist diyen diğer kanatların da son ayrılıklarda birbirlerine karşı giriştikleri tutumlarını da unutmaması ve gözden geçirmesi gerekiyor.

Bu tür hareketlerden sonra basit bir özeleştiri istemleriyle ve dergi sayfalarında yapılan kınamalarla sorunun çözülemeyeceği ortada. Solun içinde bulunduğu bu olumsuz tavırları aşması yapacağı ciddi sorgulamalara bağlıdır. Şiddeti uygulayanlar ilk önce şiddet uyguladıkları kesime tüm devrimci demokrat kamuoyu önünde özeleştiri vermelidirler. Yoksa bu hareketleri öyle ya da böyle yapmış olanların ve bu tür hareketlere özenenlerle birlikte birbirlerine karşı vermiş oldukları özeleştirinin bir anlamı olmaz.

Sonuç olarak Maoistler bu konuda gereken dersleri çıkarmalı, kitlelerin ve diğer yapılanmaların karşısında örnek ve öğretici olmalıdırlar.

Arda Armutlu/Akhisar

✍ ✍ ✍

BİLİMİN REHBERLİĞİNDE VAR OLAN SORUNLARI ÇÖZMEK ZORUNDAYIZ

Merhaba dostlar, merhaba Uzun Yürüyüşçüler...

Uzun ve zorlu bir sürecin ilk adımı olan Uzun Yürüyüş yoğun bir emek ve kollektif bir çabanın ürünü olarak şekilleniyor.

İşte bu özellikleri Uzun Yürüyüş'ü diğerlerinden ayırmaktadır. Evet önümüzde uzun ve zorlu bir süreç vardır. Bugün atmış olduğumuz bu ilk adımla birlikte geçmişi bir sarraf hassasiyeyle gözden geçirmek, artıları alarak bilimin rehberliğinde varolan sorunları çözmek zorundayız.

Dünün tükenen, tıkanan, sorunlar karşısında acizleşen insanı yerine gönünü geleceğe dikmiş, yarını omuzlama becerisine sahip yeni insana ulaşmak zorundayız. Bu nedenledir ki, omuzladığımız yükün ağırlığının bilincinde olmalı ve buna göre yaşamımızı şekillendirmeliyiz. Bütün ve kollektif bir çabayla çalışmalarımızı her alanda yoğunlaştırarak, dün olanın aksine doğru alternatiflere ulaşmalıyız.

Bu ancak ve ancak geçmişin acımasızca irdelenmesi ve sarsılmasıyla mümkündür. Bu ancak tahlilci ve araştırmacı bir kafanın bilimle bütünleşmesi ve bu çerçevede sorunları ele alıp çözmesiyle mümkündür. Bu nedenle, bu uğurda yeniye ulaşmak için vargücümüzle çaba sarfetmeliyiz.

Dostlar, bugüne kadar elime geçen dergilerde var olanın aşılması yönünde bir çabayı gözleyebildim. Bu geleneğin aksine, umut verici bir gelişmedir. Bu umudu güçlendirmeliyiz. Bu nedenledir ki yeniye ve yarına ulaşma kavgasında elimizden geleni yapmalıyız.

Ben ilk iş olarak derginin düzenli elime ulaşması için, yıllık abone ücretini dergi hesap numarasına yatırarak abone oldum. Banka hesap numarasına yatırdığım paranın makbuzunun fotokopisinide beraber yolluyorum.

Derginin bugüne kadarki çıkan 6 sayısı gecikmeli de olsa elime ulaştı. Ancak alanımızda bu konuda oldukça fazla sorun yaşanıyor. Bundan sonra abonelik gereği daha düzenli ve zamanında ulaşacağına inanıyorum.

Çalışmalarınızda sizlere başarılar dilerken, tüm Uzun Yürüyüş emekçilerini selamlıyorum. Dostlukla...

Ali Arslan/Almanya

✍ ✍ ✍

SELAM UZUN YÜRÜYÜŞ,

Kaypakkaya geleneğinin zor bir süreç yaşamakta olduğu objektif bir gerçekliktir. Bu sürecin gelenek çevresi ve devrimci kitleler üzerinde psikolojik olarak olumsuz etkiler doğurduğu açıktır. Güvensizlik ve hoşnutsuzluk ortamının duruma büyük ölçüde hakim olduğu da bir o kadar yalın bir gerçektir. Halkımız öteden beri süregelen günümüzde ise gittikçe yoğunluk kazanan gelenekteki tasfiye ve ayrışmalara karşı tepki doludur. Bu olumsuzlukların önü alınmaz bir gelenek haline gelmesinden tereddüt etmektedir. Demokratik merkeziyetciliğin tıkandığı; eleştiri-özeleştiri mekanizmasının işlemediği ve silahların siyasetin önüne geçerek salt askeri bir anlayışın öne çıkarılmaya çalışıldığı bir ortamda yalpalamalar ve kopuşların gündeme gelmesi kaçınılmaz olabiliyor. Çünkü yıllardır örgütlü kitlelere MLM bilimini öğretide eksik kalınmış, örgütlülük cılızlaşmış ve buna bağlı olarak da mücadele geliştirilememiştir. Öte yandan bu dağınıklığı fırsat bilen faşizmin artan saldırıları da gündemdedir.

Gün ayağa kalkma, yanlışlıklara dur deme günüdür. Yaşadığımız onca bozgun ve dağılmalardan dersler çıkarmış olmalıyız. Bu vesile ile kendine Maoist devrimciyim diyen herkesin bunu pratikte gösterme ve Kaypakkaya geleneğini büyük bir coşku ve kararlıklıkla ilerletebilmek için emek harcamalı, tek yumruk olmaya, halk savaşını boyutlandırmaya uğraşmalıdır. Parti ezilen sömürülen yığınların, proletaryanın partisidir. Yaşatacak olanlar da bu unsurlardır. İbrahim'i ne kadar savunduğumuzu ve sahiplendiğimizi ancak pratikteki girişimlerimizle gösterebiliriz.

Hiç kuşkusuz ki, devrime güç kazandıracak her somut pratiğin ve girişimin yanında yer alır, omuz veririz. Tüm sözde savunma ve anlayışlarla durumun tersine hizmet eden unsurların karşısında oluruz. Artık daha akıllı ve daha tecrübeliyiz. Kendimizi sorgulamalı, şehitlerimize ve halkımıza hesap vermeliyiz.

Sizlere yayın hayatınızda başarılar diliyorum. Her çaba ve özverinizin tek yumruk halinde coşkulu bir haykırışı amaç edinmesini diliyorum. Tarihin bizleri ortak bir noktada birleştirip zılgıt seslerinin yeri göğü sarstığı halaylarda, omuz omuza yürek yüreğe siper etmesi temennim ile.

Bir Özgür Gelecek okuru/ Malatya Cezaevi

UZUN YÜRÜYÜŞ'TEN DUYURU

1-) Dergimize gönderilen yazıların çift aralık bırakılacak şekilde, daktilo edilerek gönderilmesi özellikle rica olunur.

2-) Dergimize daha çabuk ulaşma ve ekonomik anlamda destek olma noktasında abone olmanın önemi büyüktür. Tüm okurlarımızı abone olmaya davet ediyoruz.

3-) Atık kağıt kampanyamız devam etmektedir. Okurlarımızın biriktirdikleri kağıtları mümkün olduğu oranda büromuza getirmeleri, bizim nakliye problemimiz gözönünde bulundurulduğunda daha sağlıklı olacaktır. Ancak oldukça fazla birikimler tarafımızdan alınabilir.

Güray YALINCAK/ Bursa Özel Tip Cezaevi

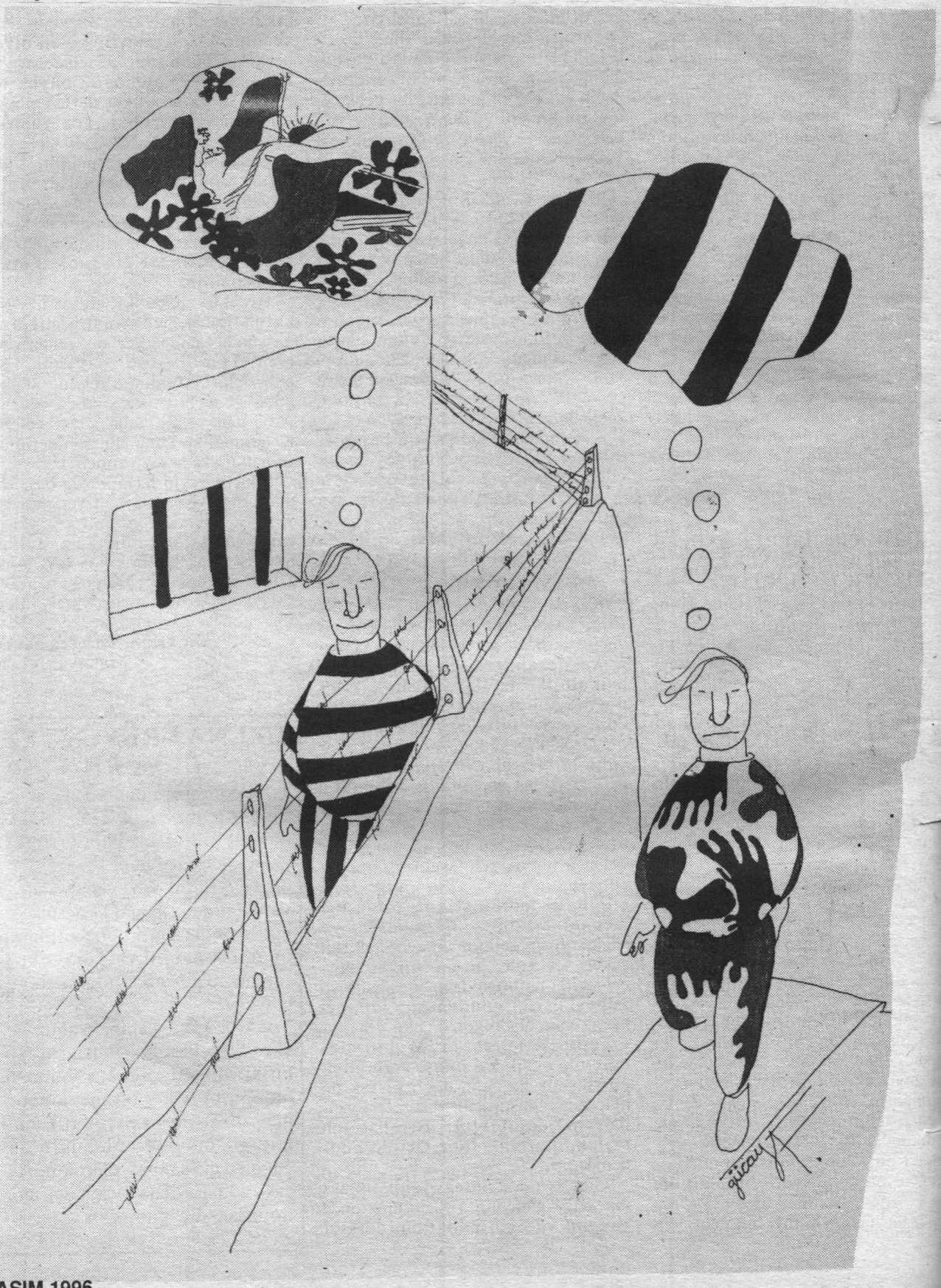

UZUN YÜRÜYÜŞ OKURLARINA

11 Ekim 1996 Cuma günü Demokrasi Gazetesi'nin 9. sayfasında -kültür-sanat köşesinde, Ahmet SONER imzasıyla "Sinemaseverlere Çağrı" başlığı altında dikkat çekici ve çok önemli bir yazı yayınlandı. Yazının önemi, günümüzde ve bir rota tutturursa gelecekte de sinema alanında yeni bir kollektivizmi örgütleme perspektifi taşıyor olmasındadır.

İşte Ahmet SONER'in yazısının tam metni:

"Sinemaseverlere Çağrı

Türkiye'de film yapmak artık neredeyse olanaksız. Oysa güzel filmler izlemek herkesin hakkı.

Çok sınırlı olanaklarla gerçekleştirebildiğimiz ADANA-PARİS ve KURŞUN KALEM belgesellerinden sonra, yıllardır üzerinde çalıştığımız film projesini hayata geçirebilmek için destek ve yardıma ihtiyacımız var. Eğer aşağıda sözü edilen projeleri perdede izlemek istiyorsanız bilet ücretlerini peşin ödemeniz gerekiyor: Kişi başına 500 (beşyüz) binlira ya da 10 DM.... Parti, Dernek, Kurum ve kişiler toplu bilet alabilirler.

1996 yılı sonlarında başlamayı planladığımız bu projelere katkıda bulunacak olanlar, filmlerin ilk gösterimine davet edileceklerdir. Davetiye gönderebilmemiz için adresinizi yazmayı unutmayın. Aşağıdaki banka hesabına yapacağınız katkılar için şimdiden teşekkürler...

Not: Filmlerin jeneriğinde, yapımcı olarak katkıda bulunan herkesin adı geçecektir. Böylelikle belki de dünyada ilk kez, bir fillmin yapımcısı seyirciler olacaktır. Ben bu kampanyanın başarılı olacağına inanıyorum. Daha doğrusu halkın gizli gücüne her zaman inanmışımdır.

PROJELER:

1- İsmail Beşikçi'nin mücadelesi.
2- Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yaşamı.
3- Yılmaz Güney'in "Selimiye Üçlüsü"nden uyarlama.
4- Muzaffer Oruçoğlu'nun "TOHUM" adlı romanı.
5- Vedat Türkali'nin "Dağdaki Kuş" adlı senaryosu.
6- Bilgesu Erenus'un "Kazı" adlı romanı.
7- Ahmet Say'ın "Bingöl Hikayeleri"nden uyarlama.
8- Ahmet Soner'in "Abluka" ve "Komün Günleri" adlı senaryoları.

Banka Hesap Numaraları: Yapı Kredi Bankası, Aksaray Şubesi Yurt İçi:(TL) 0082108-2
Yurdışı: (DM) 3004479-2"

A. Soner'in çağrısı, bizim için bir kaç film senaryosu projesini gerçekleştirmeden daha fazla anlama sahip olmalı. Bu aynı zamanda, yaşanmış olan yakın/uzak tarihimizin ve yaşanmakta olanların (İ. Beşikçi'nin mücadelesi) İnsanlık yaşamına, bir başka araçla -sinema ile- yazılmasıdır. En önemli yanı da bu projenin bu tarihi yaşayanlar ve halk ile birlikte gerçekleştirme perspektifi taşıyor olmasıdır. Bilinmektedir ki, sinema gibi projeler alabildiğine pahalıdır. Sinemadaki tekelleşmeler halkın mücadelesini, devrimcilerin mücadelesini hakkını vererek değerlendirmiyor. Cuntadan sonra çekilen filmler anımsanırsa, böylesi projelerin gerekliliği daha açık biçimde ortaya çıkar ve gereken değeri bulur.

A. Soner'in yazısında ortaya koyduğu anlayış, bir miktar daha şekillendirilerek kalıcı hale getirilmelidir.

Yaşanmış ve yaşanmakta olan tarihimizin hakkı verilerek günyüzüne çıkarılması ve insanlığa mal edilmesinde sorumluluğun en fazlası hiç şüphesiz ki geleceği kazanma iddia ve perspektifi taşıyanlara düşüyor. Bu bağlamda, Uzun Yürüyüş okurlarının da üzerlerine düşeni en iyi bir biçimde yerine getireceklerine inancımızı belirtmek isteriz. Okurlar projelerin gerçekleşmesi için yatıracakları paraları (parça parça yatırmakdan doğacak ek havale masraflarını ortadan kaldırma boyutuyla) dergiye de iletebilirler, dergide kurum olarak hesap numarasına yatırabileceği gibi, bir açıklamayla Ahmet SONER arkadaşa direk verebilir. Okurlar sadece kendileri ile sınırlı kalmamalı, elden geldiğince geniş bir yelpazeyi çalışmalarına dahil etmelidir.

Bu arada zor bir işe soyunan zor ve yeni olmasından dolayı bir miktar zorlanılsa da zamanla genel bir kabul görecek olumlu düşüncelerler ortaya çıkaran proje sahibi arkadaşları yürekten kutluyoruz.

KARAGÜN DOSTU

Biliyorum
matarada su
torbada ekmek
ve kemerde kurşun değil şiir
ama yine de
matarasında su
torbasında ekmek
ve kemerinde kurşun kalmamışları
ayakta tutabilir
biliyorum
şiirle şarkıyla olacak iş değil bu
dalda narı
tarlada ekini kızartmaz güvercinin
gurultusu
ama yine de
dişler arasında bıçak gibi parlar
kavgada
şiir doğrultusu
gözgözü görmez olmuş
tek bir ışık bile yok
yürek bir yaralı şahindir
döner boşlukta
belki bir şiir
belki bir şiir kırıntısı
çalar kapımızı umutsuz karanlıkta
yoklar yüreğimizi
iğilir yaramıza
dağıtır korkumuzu
ve karşı tepelerden
gürül gürül bir kalk borusu

HASAN HÜSEYİN